

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Ústav dějin umění

Bakalářská práce

Pavel Ignác Bayer, Adam František ze Schwarzenbergu
a zámek Ohrada. Lovecký zámek jako součást rezidenční
sítě barokního šlechtice

Vedoucí práce: prof. PhDr. Petr Fidler

Autor práce: Bc. Jan Ivanega

Studijní obor: Dějiny umění

Ročník: 3.

2011

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 20. dubna 2011

.....

Poděkování

Vyjmenování všech kolegyň a kolegů, kteří mi byli nápomocni při vzniku práce, je obtížným úkolem, jenž s sebou nese riziko nezáměrného opominutí. Proto raději vyjádřím svou vděčnost každému jednomu z nich na patřičných místech. Přesto alespoň jedno jméno: má přítelkyně Kateřina Vojtová musela, aniž by věděla jak k tomu došlo a aniž by se o to prosila, rok a půl žít nejen se mnou, ale i s Bayerem, Schwarzenbergem, Dvořákem, Drechserem a dalšími hrdiny mého dílka. Děkuji za trpělivost.

Anotace

Bakalářská práce *Pavel Ignác Bayer, Adam František ze Schwarzenbergu a zámek Ohrada. Lovecký zámek jako součást rezidenční sítě barokního šlechtice* je zaměřena na zkoumání loveckého zámku Ohrada v širších kulturně historických souvislostech. Zájem Jana Ivanegy směřuje ke zkoumání myšlenkového světa stavebníka Adama Františka ze Schwarzenbergu a jeho odrazu v konkrétní stavební úloze budování Ohrady. Analýza pramenné základny (korespondence, účty, plány ze SOA Třeboň) ukázala, že budování zámku Ohrada nebylo tvůrčím aktem jedince, ale průnikem působení celé řady činitelů, od vůle stavebníka přes hospodářské možnosti panství až ke schopnostem stavitele a provádějících řemeslníků. Dosud neznámých inventářů autor využil k rekonstrukci původní podoby a fungování jednotlivých částí komplexu a jeho zasazení do širšího krajinného rámce. Práci uzavírá zamyšlení nad možným využíváním Ohrady po dokončení výstavby a jejím místem v rámci schwarzenberské rezidenční sítě.

Vedoucí BP: prof. PhDr. Petr Fidler

Anotation

The Bachelor Thesis *Pavel Ignác Bayer, Adam František from Schwarzenberg and Ohrada Lodge. The hunting lodge as part of the baroque nobleman's residential net* deals with the examination of the Hunting Lodge Ohrada in a wider cultural and historical context. Jan Ivanega focuses on research of the builder's intellectual world, and its reflection in the specific Ohrada building task. The analysis of the research sources (correspondence, bills, plans from State Archive Třeboň) has proofed that building of Ohrada Lodge was not a creative act of the only one person but a combination of a wide range of factors, from the builder's own wishes over the economic possibilities of the domaine, to the architect and craftsmen's abilities. The author has taken advantage of until today unknown stock for reconstruction of the original image, operation of seperated parts of the complex, and its placement into a wider landscape framework. He concludes the work by considering a possible use of the Ohrada Lodge after finishing its construction, and its placement within the Schwarzenberg's residential net.

BT Leader: prof. PhDr. Petr Fidler

Motto:

Mnohé filmy a beletristická díla nesou v titulcích či tiráži upozornění, že veškerá podobnost jejich postav s osobami skutečně žijícími může být čistě jen náhodná. Historik se poctivě snaží o pravý opak, a přitom právě jeho práce by měly být podobnou klauzulí opatřeny povinně.

Vít Vlnas

1. Úvod	7
I.1 Literatura	9
I.2 Hodnocení pramenů	20
II. Stavebník Adam František ze Schwarzenbergu	24
II.2 Exkurs: architektonické traktáty ve schwarzenberské knihovně	31
III. Stavitel Pavel Ignác Bayer	37
IV. Ohrada	39
IV.1 Nerealizovaná podoba	39
IV.2 Výstavba	41
IV.3 Stavební popis	49
IV.4 Původní podoba loveckého zámku Ohrada	57
IV.4.1 Exkurs: obrazová výzdoba	71
IV.5 Stavební úloha	76
IV.5.1 Typologie	77
IV.5.2 Formální hlediska	82
IV.5.3 Etymologie	86
V. Schwarzenberská rezidenční síť	89
VI. Závěr	92
VII. Přílohy	95
VII.1 Edice vybraných pramenů	95
VII.2 Výběrový katalog plánové dokumentace	100
VIII.3 Obrazové přílohy	102
VIII. Seznam použitých pramenů a literatury	125
VIII.1 Prameny	125
VIII.1.1 Prameny archivní	125
VIII.1.2 Staré tisky a edice	125
VIII.2 Literatura	126
IX. Seznam obrazových příloh	133
X. Seznam zkratk	137

1. Úvod

“Za přívětivé vlády Karla VI. se Čechy těšily trvalému míru a zažívaly téměř zlaté časy, které se na Karlu VI. tolik velebí. Šlechta byla mocná, bohatá a skvělá. Nejpřednější úřady a hodnosti nejenom ve vlasti, ale také na vídeňském dvoře společně s vyslanectvími byly v jejich rukou. Smíme vzpomenout jména jako Lobkovic, Lichtenštejn, Ditrichštejn, Schwarzenberk, Mansfeld, Kinský, Kolovrat, Valdštejn, Černín, Trautmansdorf, Nostic, Martinic, z Vrbna, z Vrtby, Špork, Kounic, Chotek (kdo je všechny může jmenovat), abychom se o tom přesvědčili. Kvetoucí obchod obilím a ovocem [...] povzbuzoval rolníka k čilejší práci. Ten pak [...] mohl strávit své dny odpočinku v pohodě a radosti. Jelikož přebytek bývá obvykle považován za otce přepychu, byli čeští pánové schopni obstarat řemeslníkům, vzešlým ponejvíce z tuzemska, dostatek materiálu, aby ukázali jejich nadání a um. Ještě dosud v tak vysokém počtu stojící nádherné paláce postavené českými kavalíry v Praze a ve Vídni, nákladně a s vkusem zřízené venkovské zámky a parkové zahrady, četné umělecké obrazy, sochy, přírodniny a sbírky knih, kterými se za Karlovy vlády vybavovala téměř každá šlechtická rodina, hudba [...], to vše jsou dostatečně výmluvná svědectví a důkazy toho, jak účinný vliv na jednání našich šlechticů má povznášející příklad panovníka.“¹

Pro osvícenského historika Mikuláše Adaukta Voigta očividně představovala doba vlády Karla VI. již jen melancholickou vzpomínku, zčásti setřenou hrůznými válkami čtyřicátých a padesátých let. Učený piarista ji charakterizoval v hesiodovské tradici bezmála jako zlatý věk. Jedním z oněch „s vkusem zřízených venkovských zámků,“ nad nimiž Voigt s neskrývanou nostalgií rozjímal, je i lovecký zámek Ohrada, který je předmětem předkládané práce.

K zájmu o Ohradu mě přivedla vlastní badatelská zkušenost. V někdejší práci jsem se pokoušel o zpracování široce pojatých, pramenně obtížně uchopitelných témat, nicméně takový přístup se ukázal být nad mé síly. Proto jsem se rozhodl zpracovat dílčí monografickou studii, jež by byla věnována dostupnými prameny podloženému konkrétnímu objektu. Zvolený přístup má své klady, zejména ve stavu dochování pramenné základny, ale i zápory: snad všem jihočeským památkovým objektům již byla věnována pozornost dřívějších badatelů, s níž jsem se musel vyrovnat. Již první bibliografické rešerše ukázaly, že značně opomíjenou stavbou je schwarzenberský lovecký zámek, jehož dějiny jsou v očích veřejnosti

---

¹ Předmluva Mikuláše Adaukta Voigta, *Beschreibung der bisher bekannten Böhmischen Münzen*, Prag 1787. Citováno podle Štěpán Vácha – Irena Veselá – Vít Vlnas – Petra Vokáčová, *Karel VI. & Alžběta Kristýna. Česká korunovace 1723*, Praha-Litomyšl 2009, s. 264-265.

zploštěny na dobu lesnického muzea, případně zoologické zahrady. Ani pro odborníky nepředstavovala Ohrada předmět žádoucího soustavnějšího zájmu. Opomíjení velkolepého komplexu může podle mého názoru souviset s blízkostí mnohem známějšího zámku Hluboká a s překrytím paměti na původní využití Ohrady. Zdá se, že umístění muzea lesnictví a myslivosti, jež bylo jako jedna z prvních institucí svého druhu založeno v roce 1842, mělo dvojí důsledek: sice přispělo k vynikajícímu dochování stavby v původní podobě s minimálními mladšími zásahy, ale zároveň setřelo památku původního určení budovy. Právě rekonstrukce záměrů stavebníka Ohrady Adama Františka ze Schwarzenbergu je hlavní otázkou, s níž jsem přistupoval k pramennému materiálu.

Práci jsem rozdělil do několika kapitol. V úvodu shrnuji dosavadní literaturu, jež mi poskytla metodologická východiska. Dále se na příkladu proměn náhledu na stavitele Pavla Ignáce Bayera pokouším naznačit jeden z možných přístupů k psaní dějin uměnovědného bádání, totiž vyrovnávání se s implicitně nacionalistickými postoji starších autorů. V tomto ohledu mi byl inspirací sborník textů Mileny Bartlové, jež se pokusila o vyvolání diskuse na dané téma.² Následně kriticky zhodnotím výchozí pramennou základnu.

V další kapitole budu na základě literatury usilovat o představení stavebníka Ohrady Adama Františka ze Schwarzenbergu. Kromě základních životopisných údajů přiblížím jeho intelektuální zázemí, utvářené během výchovy v Praze a kavalírské cesty. Jako samostatnou podkapitulu jsem se rozhodl zařadit výsledky průzkumu schwarzenberské knihovny, který umožňuje doplnit portrét Adama Františka o dosud neznámá hlediska.

Po stavebníkovi stručně představím i stavitele Bayera, přičemž se budu držet dosavadní literatury a zastavím se u vybraných děl, jež mají spojitost se zkoumaným zámkem Ohrada. V dalším textu se pokusím o revizi ahistorického pohledu na Bayera jako na řemeslně schopného, ale neinvenčního řemeslníka. Mým cílem bude představit pražského architekta spíš jako knížecího služebníka, který plní podle svých znalostí a schopností příkazy svého zaměstnavatele v moderně působícím procesu vzniku stavby podle přání knížete. V tomto ohledu odmítám modernistický koncept autora jako samostatně působící tvořivé osobnosti.

Stěžejní částí práce je čtvrtá kapitola, jež shrnuje výsledky archivního výzkumu. V její první podkapitole se zabývám rekonstrukcí a analýzou funkčnosti nerealizovaného loveckého zámku, který vnímám jako otisk myšlení architekta. Následně usiluji o interpretaci komunikace stavebníka, stavitele a dalších osob, jež probíhala během výstavby. Cílem rozboru není upravit či doplnit chronologii výstavby, již nepřekonatelným způsobem

---

² Milena Bartlová, *Naše, národní umění. Studie z dějepisu umění*, Brno 2009.

zrekonstruovali Věra Naňková a Antonín Nikendey, ale zamyslet se nad dosud nezohledněnými aspekty bohaté korespondence. Budu si všímat zejména vstupů stavebníka a dalších osob do procesu plánování. Zajímá mě, čemu věnoval pozornost kníže Schwarzenberg, čímž se pokusím přiblížit jeho myšlenkovému světu. Po analýze výstavby následuje stavební popis realizovaného zámku, který umožňuje konfrontovat prameny se současným stavem. Ve stati IV.4 usiluji o analýzu zasazení realizovaného komplexu do krajiny a o rekonstrukci jeho původního stavu. Vycházet přitom budu mimo jiné z dosud neznámého soudobého inventáře, jehož systematické řazení po jednotlivých podlažích poskytuje vhodný půdorys pro výklad o vybavení, dekoraci a využití jednotlivých prostor. Významným prvkem je kritické hodnocení obrazové výzdoby, jež představuje předmět další podkapitoly. V dané souvislosti přesáhne můj zájem prostory Ohrady a dotknu se i výzdoby barokní podoby zámku Hluboká.

Na analýzu loveckého zámku Ohrada navážu pokusem o komplexní pohled na stavební úlohu loveckého zámku. Smyslem dané části práce je zasazení Ohrady do širších souvislostí. Mým cílem bude hledání principiálních vzorů. Přestože samostatnou podkapitolu tvoří výklad o formálních analogiích, pokusím se ukázat, že otázka po jejich původu do jisté míry postrádá v případě loveckého zámku Ohrada smysl.

Práci uzavírá stručná kapitola věnovaná využívání a místu Ohrady v rámci schwarzenberské rezidenční sítě. V závěru se pokouším o shrnutí získaných poznatků. Samostatně jsou zařazeny přílohy. V jejich ediční části jsem zpřístupnil vybrané prameny, jež mají ilustrovat spektrum písemností, s nimiž jsem pracoval. Výběrový katalog představuje dosud nepublikovanou či pouze částečně zpřístupněnou plánovou dokumentaci. Obrazové přílohy slouží zejména jako ilustrace textu, s nímž jsou pomocí odkazů provázány a tvoří jeho nedílný pendant.

I.1 Literatura

Literatura vztahující se k tématu předkládané práce je poměrně rozsáhlá. Již v šedesátých letech nastával pod vlivem strukturalistických a sociologických teorií odvrát od tradičně pojatých dějin umění jako dějin umělců a vývoje biologicky pojatých uměleckých směrů.³ Do středu pozornosti se naopak dostávaly sociální vztahy, v jejichž rámci umělecká díla vznikala.

---

³ Je příznačné, že vývoj ve společenských vědách během krize 60. let ve výstižné zkratce popsal historik. Dušan Třeštík, *Češi a dějiny v postmoderním očistci*, Praha 2005, s. 19-68. Reakce historiků a historiček umění na stav společenských věd je sporá. Srov. Jarmila Vacková, *Odpovědi obrazů. Mistři starého Nizozemí*, Praha 2001, s. 190-199; Bartlová (pozn. 2). Systematickou pozornost situaci věnoval Kesner (pozn. 7), s. 9-45, ovšem autor se věnuje především dění mimo český kontext.

Na roli stavebníka velmi výrazně upozornil Hellmut Lorenz, který architektonické plánování představil jako mnohvrstevnatý proces, v němž nelze hledat jediného autora.⁴ Podobně vnímá proces vzniku architektonických děl Petr Fidler,⁵ jenž ve svých studiích na konkrétním materiálu dokládá úzkou závislost výsledné podoby architektonického díla na vůli stavebníka.⁶ Do československého prostředí pronikaly nové myšlenkové podněty pouze ojediněle,⁷ přesto se řada uměnovědců dokázala s ve svých pracích s těmito proudy vyrovnat.⁸

I tři desetiletí po svém vzniku zůstává podnětná *Česká barokní gotika* Viktora Kotrby,⁹ který jako jeden z prvních českých badatelů upřel svou pozornost spíše ke stavebníkům, než k uměleckým dílům.¹⁰ Kotrbova práce však ve svém přístupu zůstala delší dobu osamocena.¹¹ Další mimořádnou prací je *Alchymie štěstí* Jiřího Kroupy.¹² Brněnský historik umění se ve své práci pokusil o načrtnutí celkového obrazu myšlenkového světa urozců druhé poloviny 18. století. Nedílnou součástí Kroupova bádání byl i zájem o roli šlechtických stavebníků při vzniku četných zámků, městských paláců, sakrálních staveb a dalších budov, případně parkových komplexů či pomníků.¹³ V další studii Kroupa výslovně volal po „jiném nastavení zkoumajícího pohledu“ a jeho zaměření na „porozumění dějinnosti konkrétního díla“.¹⁴ Inspirativní jsou i Kroupovy úvahy o typických způsobech přemýšlení o architektuře.¹⁵ Podle autora v dosavadních dějinách umění převažovaly dva přístupy: sledování kariér tvůrců, které

---

⁴ Hellmut Lorenz, *Kunstgeschichte či Künstlergeschichte? Bemerkungen zur Forschungslage der Wiener Barockarchitektur*, in: *Artibus et historiae* IV, 1981, s. 99-123.

⁵ Petr Fidler, *Architektur des Seicento. Baumeister, Architekten und Bauten des Wiener Hofkreises*, Innsbruck 1990 (habilitační práce).

⁶ Souhrnně Idem, *Über den Urheber eines Architekturwerkes*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740)*, České Budějovice 2006 (=OH 11), s. 167-174.

⁷ Je příznačné, že proměnu uměnovědného paradigmatu v českém překladu zastupoval pouze Arnold Hauser, *Filosofie dějin umění*, Praha 1975, který sociální kontext vnímal v marxistickém smyslu jako sociálně-ekonomickou nástavbu. K tomu Ladislav Kesner, *Úvod: Teorie, vizuální zobrazení a dějiny umění*, in: Idem (ed.), *Vizuální teorie. Současné anglo-americké myšlení o výtvarných dílech*, Jinočany 1997, s. 9-45, zde s. 12.

⁸ Vývoj způsobů uvažování o barokní architektuře v českém (a moravském) prostředí představuje Jiří Kroupa, „Palác ve tvrzi“: umělecká úloha a zámecká architektura v raném novověku. (Dvě úvahy k výzkumu světové architektury raného novověku), *Opuscula historiae artium. Studia minora Facultatis philosophicae Universitatis Brunensis F 45*, 2001, s. 13-37.

⁹ Viktor Kotrba, *Česká barokní gotika*, Praha 1976.

¹⁰ Upozorňuje například na dříve opomíjenou vrstvu objednavatelů z řad církevních prelátů, které označuje za ideové původce děl vzniklých z jejich podnětu. Ibidem, s. 60-61. Tento Kotrbův názor potvrzuje i nejnovější bádání. Štěpán Vácha, *Antiquitatis illustre monumentum. Die Klosterkirche in Sedletz und ihre Restaurierung von 1700-1709*, *Umění* LVI, 2008, s. 384-408, s. 406-408.

¹¹ Nad důvody opomíjení metodologického přínosu prací Viktora Kotrby se zamýšlí Hynek Látal, *Úvahy nad objevenou disertací Viktora Kotrby*, *Umění* LV, 2007, s. 69-73.

¹² Jiří Kroupa, *Alchymie štěstí. Pozdní osvícenství a moravská společnost 1770-1810*, Brno 2006² (první vydání 1987).

¹³ Za ukázkový příklad posloužil státní kancléř Václav Antonín Kaunitz-Rietberg, jehož stavební aktivity Kroupa zevrubně prozkoumal. Ibidem, s. 211-217.

¹⁴ Jiří Kroupa, *Dietrichsteinský palác v Brně a Ludwig Sebastian Kaltner*, *Umění* XLVI, 1998, s. 522-547, zde s. 541.

¹⁵ Kroupa (pozn. 8), s. 19-25.

vedlo k biograficky pojatým dějinám umění, popřípadě sledování děl a jejich proměn v čase, z čehož vycházely dějiny slohů. V závěru své studie se autor pokusil o naznačení třetí možné cesty k dějinám umění: v návaznosti na Michaela Baxandalla uvažuje o tom, že je nutné pokusit se o charakteristiku jediného momentu v dějinách stavby se zasazením do širokých dobových souvislostí. Usiluje přitom spíše o hledání principiální než čistě formální návaznosti. Podobným způsobem uvažoval Jiří Kropáček v monografické studii zaměřené na stavební dějiny zámku Trója.¹⁶

Na nutnost zkoumání funkčnosti raně novověké architektury soustavně upozorňuje Petr Fidler.¹⁷ V souhrnné studii věnované možnostem přístupu k raně novověké architektuře představil dosavadní bádání a naznačil další možnosti výzkumu.¹⁸ Autor za klíčový pramen pokládá především samotné stavby, přičemž zdůrazňuje nutnost rekonstrukce jejich původního stavu. Poznání někdejšího vzhledu architektury umožní poznat řadu informací o stavebníkovi.¹⁹ Dále je podle Fidlera nutné zkoumat soudobý intelektuální diskurs, utvářený zejména prostřednictvím knížecích naučení a teoretických děl věnovaných architektuře, a jeho odraz v korespondenci a konkrétních realizacích. V důsledné návaznosti na zájem o osobnost stavebníka věnuje Fidler pozornost i otázce stylového původu stavby.²⁰ Střední Evropa podle něj představovala místo setkávání a prolínání italského, nizozemského a francouzského vlivu, přičemž určení stylových předobrazů konkrétních realizací může poskytnout významné poznatky o ideové orientaci stavebníka. V tomto ohledu vychází z obecně přijímané teze o značném podílu kavalírské cesty na formování vkusu jedince.²¹ Svou platnost a užitečnost mají i postřehy Friedricha Polleroße, jenž shrnul bohatou tradici rakouského bádání zaměřeného na podíl stavebníků na vzniku architektonických děl.²²

Další cenné podněty vyšly z široce pojatého kulturně historického bádání v německé jazykové oblasti. Významné badatelské centrum představuje zejména kielská pobočka

---

¹⁶ Jiří Kropáček, *Architekt J. B. Mathey a zámek Trója v Praze. Stavebník-umělec-pojetí díla*, *AUC. Philosophica et historica* 1, 1987, s. 47-101.

¹⁷ Petr Fidler, „Form follows Function“. Zur Funktionalität der Profanarchitektur der frühen Neuzeit, in: Olga Fejtová - Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), *Život pražských paláců. Šlechtické paláce jako součást městského organismu od středověku na práh moderní doby*, Praha 2009 (= DP XXVIII), s. 25-58.

¹⁸ Idem, Über den Quellencharakter der frühneuzeitlichen Architektur, in: Josef Pauser – Martin Scheutz – Thomas Winkelbauer (edd.), *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.-18. Jahrhundert). Ein exemplarischen Handbuch*, Wien-München 2004, (= Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung, Ergänzungband 44), s. 952-970.

¹⁹ V této souvislosti stojí za připomenutí práce moravského historika Tomáše Knoze, *Karel starší ze Žerotína. Don Quijote v labyrintu světa*, Praha 2008. Knoz stavbu chápe doslova jako „knihu psanou jiným nežli slovním jazykem“. Ibidem, s. 151.

²⁰ Fidler (pozn. 18), s. 962-963.

²¹ Ibidem, s. 962; Fidler (pozn. 6), s. 173.

²² Friedrich Polleroß, Auftraggeber und Funktion barocker Kunst in Österreich, in: Hellmut Lorenz, *Geschichte der bildenden Kunst in Österreich IV. Barock*, München – London – New York 1999, s. 17-50.

Rezidenční komise Akademie věd v Göttingenu, jejíž činnost koordinuje Werner Paravicini.²³ Zatímco těžiště činnosti Rezidenční komise spočívá v pozdním středověku, Rudolstädtské pracoviště o rezidenční kultuře je zaměřeno na 17. a 18. století.²⁴ S oběma středisky spolupracuje hannoverský badatel Heiko Laß, jenž vydal pro potřeby této práce klíčovou monografii věnovanou loveckým zámčkům a letohrádkům.²⁵ Kromě obsáhlého katalogu durynských realizací představil Laß souhrnný pohled na vývoj, funkci a výzdobu loveckých zámků a letohrádků. Za připomenutí stojí i pro české prostředí inspirativní výstava z prahu devadesátých let *Adel im Wandel. Politik-Kultur-Konfession* doprovázená významným sborníkem.²⁶

V průběhu posledních dvou desetiletí se řada kulturně historicky pojatých prací objevila i v českém prostředí. Na prvním místě je nutné jmenovat *Dějiny hmotné kultury*, jež vznikly pod vedením Josefa Petráně.²⁷ Další možné pohledy na hmotnou kulturu a kulturu bydlení raného novověku nabídly sborníky *Opera historica* a *Život na šlechtickém sídle v XVI.-XVIII. století*.²⁸ Za vlivné lze pokládat zejména teze Jaroslava Pánka, který do české historiografie uvedl pojem rezidenční sítě.²⁹ Tu pražský historik chápe jako „hierarchicky utříděnou soustavu sídel se dvěma téměř rovnocennými vrcholy- venkovským a městským“.³⁰ Na Pánkovo pojetí rezidenční sítě navázali českobudějovičtí historikové pod vedením Václava Bůžka³¹ a Petr Mařa.³²

Vedle těchto obecnějších prací a dílčích studií se objevilo i několik podnětných monografií věnovaných problematice rezidencí a rezidenčních sítí. Olomoucká historička Radmila Pavlíčková svou pozornost zaměřila na pečlivé zkoumání souboru sídel olomouckého biskupa Karla II. z Liechtensteinu-Castelkorna, jež jako jedna z prvních překročila horizont poloviny 17. století.³³ V úvodu autorka představila myšlenkový svět

---

²³ <http://resikom.adw-goettingen.gwdg.de/index.php>.

²⁴ <http://www.rudolstaedter-arbeitskreis.de/>.

²⁵ Heiko Laß, *Jagd- und Lustschlösser. Kunst und Kultur zweier landesherrlicher Bauaufgaben. Dargestellt an thüringischen Bauten des 17. und 18. Jahrhunderts*, Petersberg 2006.

²⁶ Herbert Knittler (ed.), *Adel im Wandel. Politik-Kultur-Konfession 1500-1700*, Wien 1990.

²⁷ Josef Petráň a kol., *Dějiny hmotné kultury I-II*, Praha 1985-1997.

²⁸ Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16.-18. století. Sborník příspěvků z konference na pedagogické fakultě UJEP v Ústí nad Labem 30.-31. října 1991*, Ústí nad Labem 1992; Václav Bůžek (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty*, České Budějovice 1996 (=OH V); Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= OH VII).

²⁹ Jaroslav Pánek, *Život na šlechtickém sídle v předbělohorské době*, in: Bobková (pozn. 28), s. 9-27.

³⁰ *Ibidem*, s. 12-13.

³¹ Václav Bůžek a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010.

³² Petr Mařa, Soumrak venkovských rezidencí. „Urbanizace“ české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= OH 7), s. 139-162.

³³ Radmila Pavlíčková, *Sídla olomouckých biskupů. Mecenáš a stavebník Karel Eusebius z Liechtensteinu-Castelkorna 1664-1695*, Olomouc 2001.

stavebníka, k čemuž využila inventáře jeho knihovny a analýzu děl, jež Karel II. z Liechtensteinu-Castelkorna prokazatelně četl. V dalších částech práce se věnovala rozboru jednotlivých staveb v souvislosti s biskupovými stavebníckými aktivitami. Vycházela přitom z výpovědi hojně dochované korespondence Karla II. s provádějícími umělci, konceptorem Martinem Antonínem Lublinským a z rekonstrukce původního stavu objektů.

Že období baroka představuje předmět stále soustavnější badatelské pozornosti,³⁴ dokládá i nepublikovaná disertační práce Jiřího Kubeše.³⁵ Její autor usiloval o prozkoumání role šlechtických sídel v myšlení stavebníků, stanovení motivace zámeckých i palácových přestaveb, jejich hodnotu coby symbolického kapitálu v pojetí Pierra Bourdieau v rámci sebe prezentace a topografii sídel vystavených „veřejnosti.“³⁶ Kubeš se zároveň podrobně rozebral pramennou základnu, jež umožňuje poznání barokních sídel.³⁷ Zdůraznil roli inventářů, itinerářů a pramenů osobní povahy.

V řadě ohledů je podnětná práce Radky Miltové, v níž se brněnská historička umění věnovala recepci Ovidiových *Metamorfóz* v českém barokním umění.³⁸ Podobně jako Radmila Pavlíčková soustavně zkoumala knihovny, aby následně upřela svůj zájem k analýze teoretických děl a řady moravských i českých realizací. Pro mou práci je klíčová monograficky pojatá stať o kounickém Slavkově.³⁹

Ve vztahu k rezidencím je užitečná i publikace *Barokní Praha – Barokní Čechie*.⁴⁰ V rámci konference, jejíž výstup sborník představuje, byla přednesena řada příspěvků týkajících se problematiky barokní architektury.⁴¹ Obdobný význam mají *Documenta Pragensia XXVIII* věnovaná pražským palácům.⁴² Navzdory titulu nezůstala pozornost autorů

---

³⁴ Po dlouhou dobu byla přitom českému prostředí vlastní jistá obezřetnost vůči pobělohorské době. Svatava Raková, *Pobělohorské Temno v české historiografii 90. let: pokus o sondu do proměn historického vědomí, ČČH 99*, 2001, s. 569-588. Srov. též Jiří Rak – Vít Vlnas (edd.), *Druhý život baroka v Čechách*, in: Vít Vlnas (ed.), *Sláva barokní Čechie. Stati o umění, kultuře a společnosti 17.-18. století*, Praha 2001, s. 13-60.

³⁵ Jiří Kubeš, *Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500-1740)*, České Budějovice 2005 (disertační práce Historického ústavu Jihočeské univerzity).

³⁶ *Ibidem*, s. 41-42.

³⁷ *Ibidem*, s. 24-34.

³⁸ Radka Miltová, *Mezi zalíbením a zavržením. Recepce Ovidiových Metamorfóz v barokním umění v Čechách a na Moravě*, Brno 2009.

³⁹ *Ibidem*, s. 129-170.

⁴⁰ Olga Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek – Vít Vlnas (edd.), *Barokní Praha – barokní Čechie 1620-1740. Sborník příspěvků z vědecké konference o fenoménu baroka v Čechách, Praha, Anežský klášter a Clam-Gallasův palác, 24.-27. září 2001*, Praha 2004.

⁴¹ Milan Pavlík, *Proces vzniku barokního architektonického díla z přelomu 17. a 18. století. Návrh, prováděcí výkresy, realizace, autorství*, in: Fejtová – Ledvinka – Pešek – Vlnas (pozn. 40), s. 261-272; Petr Macek, *Barokní stavitelství*, in: *Ibidem*, s. 245-260; Petr Fidler, *Opus italicum aneb italské základy barokní vzdělanosti stavitelské*, in: *Ibidem*, s. 403-424;

⁴² Olga Fejtová - Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), *Život pražských paláců. Šlechtické paláce jako součást městského organismu od středověku na práh moderní doby*, Praha 2009 (= DP XXVIII).

jednotlivých příspěvků zaměřena výhradně na městské paláce. Řada studií se naopak věnovala problémům přesahujícím hranice organismu města.⁴³

Žádoucí systematické monografie barokních zámků jsou bohužel ojedinělé. Výjimku představují práce autorského týmu Pavla Zahradníka, Mojžíra Horyny a Pavla Preisse, kteří se systematicky věnovali klíčovým stavbám Francesca Carattiho a Jeana-Baptisty Matheye.⁴⁴

Zámek Ohrada a jeho stavitel Pavel Ignác Bayer představují předmět dlouhodobého a mnohostranného badatelského zájmu. Jeho počátky souvisí se vznikem prvních umělecko-historických topografií na sklonku 19. století. Průkopnické práce jsou však mladším bádáním do jisté míry překonané.⁴⁵ Svou cenu naopak dosud mají soupisy památek jednotlivých politických okresů, jež vznikaly z podnětu Archeologické komise při České akademii věd a umění.⁴⁶ Bohužel práce Josefa Braniše, který sepsal památky českobudějovického okresu,⁴⁷ svou stručností a nevyvážeností nepatří k nejzdařilejším výstupům širokého edičního počínu.⁴⁸ Vedle těchto základních prací byly sepsány i dílčí topografické studie.⁴⁹ Velmi užitečné jsou svody pramenů, z nichž je na prvním místě nutno jmenovat široce koncipované dílo Antonína Podlahy.⁵⁰ Materiál, připravovaný pro nerealizovaný biografický slovník umělců a uměleckých řemeslníků, umožňuje poznat zejména síť sociálních kontaktů, které Pavel Ignác Bayer pěstoval v rámci staroměstské komunity.⁵¹ Bayera se dotkla i stať Bohumila Matějky věnovaná pražským barokním umělcům.⁵²

---

⁴³ Zejména Fidler (pozn. 17), s. 25-58; Martin Mádl, Malířská výzdoba barokních šlechtických rezidencí v Čechách, in: *Ibidem*, s. 241-275; Radka Miltová, Vztah ikonografické náplně nástěnných maleb k funkčním členěním rezidencí- slavskovský příklad, in: *Ibidem*, s. 277-300.

⁴⁴ Pavel Preiss – Mojmír Horyna – Pavel Zahradník, *Zámek Trója u Prahy. Dějiny, stavba, plastika a malba*, Praha-Litomyšl 2000; Eosdem, *Černínský palác v Praze*, Praha 2001.

⁴⁵ Albert Ilg, Kunst-topographische Mitteilungen aus den fürstlich Schwarzenbergischen Besitzungen in Südböhmen, *Mitteilungen der k. k. Central-Commission, Neue Folge XVI*, 1890, s. 243an.

⁴⁶ K okolnostem vzniku soupisů srov. Kristina Uhlíková, *Zdeněk Wirth, první dvě životní etapy (1878-1939). Doplněno bibliografií Wirthova díla*, Praha 2010, s. 154-168.

⁴⁷ Josef Braniš, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese českobudějovickém*, Praha 1900, s. 60-65.

⁴⁸ K soudobé kritice Braniše v souvislosti s plánovanými redakčními pracemi Zdeňka Wirtha Uhlíková (pozn. 46), s. 166.

⁴⁹ Antonín Markus, Příspěvky k umělecké topografii jižních Čech, *PA XXVI*, 1914, s. 51-57. K Ohradě *Ibidem*, s. 55.

⁵⁰ Antonín Podlaha, Materiál k slovníku umělců a uměleckých řemeslníků v Čechách I, *PA XXXIX*, 1917, s. 47-102, 132-151, 199-223, 269-289; *XXXII*, 1920-1921, s. 117-124, 271-287; *XXXIV*, 1924-25, s. 258-285, 522-562.

⁵¹ Citace pramenů vztahujících se k Pavlu Ignáci Bayerovi *Ibidem*, s. 48-49, 80, 137; 282; 523, 534, 550.

⁵² Bohuslav Matějka, Příspěvky k dějinám pražského baroka, *PAM XVII*, 1896-97, s. 51-58. K Bayerovi *Ibidem*, s. 54.

V gründerkých dobách vznikala také první slovníková pojednání. Za základní z nich lze pokládat Thieme-Becker.⁵³ V něm je Bayer označen za českého architekta a s výjimkou připsání několika málo děl mu není věnována soustavnější pozornost.

Osoba Pavla Ignáce Bayera se stala předmětem bádání pečlivého schwarzenberského archiváře Františka Mareše, který knížecímu staviteli věnoval obsáhlou monografickou studii.⁵⁴ Marešova práce stojí dodnes za pozornost. Kromě mimořádné a zřejmě nepřekonatelné autorovy obeznámenosti s prameny zaujme především způsob, jakým s nimi pracuje. Stať lze jednoznačně chápat jako součást národnostně motivovaného přivlastňování památek minulosti českému etniku. Spory o národnostní původ uměleckých děl probíhaly po celou druhou polovinu 19. století, a jak ukážu dále, implicitně byly přítomné i v mladších pracích.⁵⁵ Mareš Bayera hodnotil jednoznačně pozitivně, což se odráží již v samém úvodu: „[Bayer byl] *přední barokní stavitel, vynikaje mohutnou koncepcí a skvělým, v ušlechtilých, umírněných formách si libujícím provedení.*“⁵⁶ Na základě ojedinělých českých příspěvů v korespondenci se pokusil o konstrukci obrazu Pavla Ignáce Bayera coby uvědomělého Čecha.⁵⁷ Mareš bez hlubší pramenné opory sugestivně vylíčil Bayerovy vnitřní pochody a v celkovém vyznění jej představil jako velkého českého architekta.⁵⁸ Tomuto úhlu pohledu autor podřídil i interpretaci slavného dopisu Adama Františka ze Schwarzenbergu z 2. srpna 1719, který vyložil jako doklad vážnosti, jíž se stavitel u knížete těšil.⁵⁹ Stejně tak působí nekriticky vyzdvižení kvalit zámku Ohrada.⁶⁰ V citované pasáži zaujme i fakt, že Mareš přikládal význam nejen staviteli Bayerovi, ale i knížecímu objednavateli.⁶¹

---

⁵³ Ulrich Thieme – Felix Becker (Hgs.), *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler* III, Leipzig 1909, s. 100-101. Je s podivem, že tato stať byla bez přihlídnutí k bohatému novějšímu bádání reprodukována i v Tomanově příručce. Srov. Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců* I, Praha 1947³, s. 45.

⁵⁴ František Mareš, *Stavitel Pavel Ignác Bayer*, PA XXIV, 1910-12, s. 123-134, 361-370, 449-453.

⁵⁵ Bartlová, (pozn. 2), s. 13.

⁵⁶ Mareš (pozn. 54), s. 123.

⁵⁷ „Naproti ostatním mistrům baroka, kteří byli buď sami neb po otcích cizinci, byl on původem i smýšlením Čech.“ Ibidem.

⁵⁸ „V ty doby [početných realizací na schwarzenberském panství] cítil se Bayer nejšťastnější.“ Ibidem, s. 362.

⁵⁹ „Ačkoliv jsme vás vždy za ucházejícího stavitele měli, poznáváme přece z Vaší vyhražené žaloby proti tomu, jenž Vás prý u nás pro užívání hospitality udal, že musíte býti dokonalý architekt a pravdivý virtuos, protože zkušenost ukazuje, že výteční virtuosové obecně mívají výtečné extravagance, jako jste to bezpochyby pozoroval u císařského inženýra a architekta Fischera, jenž v těchto zemích málo sobě rovných a přec v hlavě o kolečko snad více má.“ Ibidem, s. 458-459. Není bez zajímavosti, že Karel Chytil v poznámce u citovaného dopisu upozornil na možnost ironie knížecího dopisu.

⁶⁰ „[Ohrada] dává i tak [přestože neslouží někdejšímu účelu] svou krásnou architektonikou, svými velkolepými, přímo knížecími rozměry, elegantními balkony, pěkným schodištěm, širokými chodbami, svým sloupovým vjezdem rozkošnou polohou ve velkém půvabném parku skvělé svědectví i o staviteli, jenž jej provedl, i o pánu, jenž jej dal zbudovati.“ Ibidem, s. 449.

⁶¹ Schwarzenberský archivář na tomto místě bezděky předběhl uměnovědnou metodologii své doby a intuitivně se přiblížil aktuálnímu badatelskému zájmu o poměr stavitele a stavebníka ve vztahu k realizované budově. Srov. Fidler (pozn. 6), s. 167-174.

Ačkoliv lze Marešovu studii hodnotit jako na dlouhou dobu nejvýznamnější práci věnovanou pražskému staviteli, zájem o něj a jeho dílo neskončil. V řadě dalších příspěvků došlo k definitivnímu vytyčení okruhů, na něž měla být zaměřena badatelská pozornost i v budoucnu.⁶²

Po těchto do jisté míry zakladatelských počinech se k Pavlu Ignáci Bayerovi soustavněji vrátil až německý badatel Heinrich Gerhard Franz, jehož monografie o české barokní architektuře dosud v cizojazyčném prostředí patří k základním zdrojům poznání tématu.⁶³ V předmluvě německý badatel neskrýval ambice svého díla: staleté soužití Čechů a Němců, z něhož údajně vyrostl svébytný fenomén českého baroka, mělo podle Franze posloužit jako příklad pro budoucí přátelskou spolupráci českého a německého národa.⁶⁴ V tomto ohledu se vyrovnával s nedávným nepřátelstvím. Zároveň však jde o ahistorickou projekci národnostní kategorizace, jež se zrodila v průběhu 19. století, do barokního věku. Vedle toho si důsledně všiml národnosti umělců a kupříkladu stať o Pavlu Ignáci Bayerovi uzavřel konstatováním, že šlo o „českého Němce“.⁶⁵ Vedle vůdčího postavení italských architektů zdůraznil, že dalšími tvůrci byli většinou Němci.⁶⁶ Znění předmluvy, zdůrazňující tvůrčí spolupráci obou národů, a monografický text, v němž Franz nevyřčeně vyzdvihuje význam německého živlu, si tak do značné míry odporují.⁶⁷ I přes naznačenou tendenčnost výkladů o národnosti stavitelů je nutné dílo Heinricha Gerharda Franze pokládat za významný příspěvek k tématu.

S Franzovou syntézou do značné míry polemizuje Věra Naňková, která v monografické stati věnované Pavlu Ignáci Bayerovi zhodnotila svůj dlouhodobý a pečlivým pramenným výzkumem podložený badatelský zájem.⁶⁸ Již z názvu studie je patrná snaha o revizi výsledků

---

⁶² Kupříkladu Zdeněk Wirth se věnoval problematice barokních úprav kostela Nanebevzetí Panny Marie v Sedleckém klášteře a Růžena Vacková se zabývala problematikou plánové dokumentace Bayerových sakrálních staveb. Srov. Zdeněk Wirth, K dějinám stavby klášterního kostela v Sedlci, *PA XXVI*, 1914, s. 57-62, zvl. s. 58-59. Wirthovu studii zhodnotil s ohledem na autorův zájem o stavebníka Kotrba (pozn. 9), s. 75-79. Srov. též souhrnné zhodnocení Wirthova přínosu uměnovědnému bádání, které poskytla Uhlíková (pozn. 46), s. 171-181, ve vztahu k Bayerovi s. 174, 176; Růžena Vacková, Stavba kostela a koleje u sv. Ignáce v Praze podle plánů, *PA XXXIV*, 1924-25, s. 394-418.

⁶³ Heinrich Gerhard Franz, *Bauten und Baumeister der Barockzeit in Böhmen. Entstehung und Ausstrahlungen der böhmischen Barockbaukunst*, Leipzig 1962.

⁶⁴ „Überzeugt von der Notwendigkeit und dem hohen schöpferischen Wert einer engen inneren Verbindung und Berührung zwischen germanischer und slawischer Wert, wünscht er [der Verfasser], daß die Zukunft beide Völker zu einer dauerhaften freundschaftlichen Zusammenarbeit führen möge.“ *Ibidem*, s. 9.

⁶⁵ K označení národnosti Franz užívá pojmy zatížené nacistickými konotacemi (Deutschböhme, Tscheche). Srov. násl. pozn.

⁶⁶ „Neben oder sogar anstelle der Italiener traten böhmische, österreichische und süddeutsche Baumeister bestimmend hervor: Abraham Leuthner, Paul Ignaz Bayer, die Brüder Dientzenhofer, František Maxmilián Kaňka, Johann Lukas von Hildebrandt. Auch jetzt sind die Böhmen noch in der Minderheit: nur Bayer erscheint als Deutschböhme, Kaňka als Tscheche.“ *Ibidem*, s. 46.

⁶⁷ Srov. též recenzi Franzovy knihy od Václava Richtera, *Umění XII*, 1964, s. 313-322.

⁶⁸ Věra Naňková, Architekt a stavitel Pavel Ignác Bayer- představy v literatuře a skutečnost, *Umění XXII*, 1974, s. 224-261.

německých badatelů v čele s Franzem, v jejichž výzkumech nabýval Bayer pro svůj jazykově německý původ na významu.⁶⁹ Ačkoliv autorka usilovala o objektivní rekonstrukci „skutečnosti“, již výběrem tématu a jeho zdůvodněním vstoupila na pole nacionalistických sporů o poměr německých a českých stavitelů v barokních Čechách.⁷⁰ Oporou textu byly podrobné rešerše archivních pramenů, na jejichž základě Naňková vytvořila dosud respektovanou podrobnou osu Bayerova života a díla. Jeho oeuvre však autorka nepodrobila hlubší analýze, která ostatně nebyla jejím cílem. Věra Naňková došla k závěru, že Bayerova tvorba má archaizující charakter, přičemž profánní stavby jsou pokročilejší než realizace sakrálních budov.⁷¹ Na stavitelově tvorbě Naňková ocenila zejména řemeslnou solidnost a přehlednost půdorysných řešení i prostorových uspořádání. Naopak odsudku se Bayer dočkal kvůli tomu, že jeho díla neměla valnou hodnotu z vývojového hlediska a architekt nebyl schopen reagovat na rodící se vrcholně barokní architekturu.⁷² Za měřítko kvality přitom Naňková označila míru inovativnosti: „[Bayerova tvorba] netřhne dost usilovně k přemáhání počátečních výtvarných předloh.“⁷³

Naňková i Franz nevyččeně usilovali o co možná nejobektivnější pohled na umělecké památky. Ve svých pracích se proto spoléhali zejména na zdánlivě objektivní stylovou analýzu. Přes snahu po objektivitě však došli k naprosto rozdílným výsledkům. Zásadám uměnovědného řemesla se přitom nezpronevěřili: „pouze“ k předmětům svého bádání nevědomky přistupovali s podvědomě utvořenými soudy, jež tvořily součást jejich identity.⁷⁴

Pohled na Bayera jako na slušného, ale neinvenčního řemeslníka neschopného přijmout nové formální prostředky do jisté míry revidovali Mojmir Horyna a Luboš Lancinger.⁷⁵ Ve své studii se podrobně zabývali otázkou stavitelova podílu na stavbě novoměstského kostela sv. Karla Boromejského, jemuž se věnovala i starší literatura.⁷⁶ Bayera představili jako architekta, jehož největší úspěchy spadaly do doby kolem roku 1700. V následujících letech měl z výsluní ustoupit, mimo jiné kvůli nástupu radikálně barokní estetiky. Horyna s Lancingerem opomíjejí, že se změnila struktura jeho zaměstnavatelů. Stálé působení v roli

---

⁶⁹ Naňková výslovně kritizuje zejména domněnku o Bayerově vůdčí roli při uvedení „Wandpfeilerhalle“ do českého prostředí. Ibidem, s. 224, pozn. 2.

⁷⁰ Naňková přitom vyzdvihuje českou uměnovědu: „Nutno zdůraznit, že česká obec uměnohistorická [oproti německé] převážně hodnotila tvorbu P. I. Bayera realisticky.“ Ibidem, pozn. 2.

⁷¹ Ibidem, s. 242.

⁷² Ke kategorii vývoje coby hodnotícího kritéria v dějinách umění Bartlová (pozn. 2), s. 21-28.

⁷³ Naňková (pozn. 68), s. 242.

⁷⁴ Bartlová (pozn. 2), s. 101 an.

⁷⁵ Mojmir Horyna – Luboš Lancinger, K otázce radikálně barokních motivů v tvorbě P. I. Bayera, *Umění XXXV*, 1985, s. 547-557.

⁷⁶ Zejména Naňková (pozn. 68), s. 239-240. Naňková se nekriticky domnívá, že Bayerovo povolání na stavbu „mohlo být i jakýmsi aktem milosrdenství ze strany kolegů.“ Ibidem, pozn. 99.

knížecího stavitele se stálým platem lze pokládat za prestižnější, než budování jednotlivých sakrálních staveb, byť se z pohledu vývojově pojatých dějin umění mohou zdát významnější, než realizace menších i větších děl na vrchnostenských statcích. Horyna s Lancingerem doložili, že pražský stavitel vrcholně barokní podněty přijímal alespoň částečně. Neosvojil si sice specifickou vrcholně barokních technických konstrukcí, ale výběrově aplikoval dekor na konstrukčně starší tělesa.⁷⁷ Nejnáročnějším příkladem tohoto postupu je, kromě výzdoby průčelí loveckého zámku Ohrada, utváření západní fasády kostela sv. Karla Boromejského.⁷⁸ Svou stať autoři uzavřeli konstatováním, že se Pavel Ignác Bayer ve svém pozdním díle pokoušel o vnějškovou dynamizaci staveb, avšak pracoval pouze v dekorativním duchu, bez hlubšího vztahu vnějšku k utváření interiéru.⁷⁹

Mimo kontext českého bádání vznikla dosud jediná monografie věnovaná zámku Ohrada. Pod pseudonymem Mili Schwarz ji sepsal český badatel Antonín Nikendey.⁸⁰ Ve své práci, v našem prostředí prakticky neznámé,⁸¹ na základě schwarzenberské korespondence a dosavadní literatury rekonstruuje proces výstavby zámku, přičemž přináší oproti Věře Naňkové jen minimum nových informací. Je však důslednější v citování pramenů. Nikendey si povšiml neúspěšné snahy stavebníka o vybudování kaple sv. Huberta jižně od zámku, načež shrnul fakta o zámecké kapli sv. Eustacha.⁸² Cenné jsou autorovy postřehy o krajinářských úpravách zámeckého okolí⁸³ a zejména jeho upozornění na inventáře loveckých předmětů užívaných a uchovávaných na zámku.⁸⁴ V dalších částech studie Nikendey shrnul působení Jana Jiřího Hamiltona ve schwarzenberských službách⁸⁵ a načrtl dějiny zámeckého komplexu po výstavbě. Přestože stručná monografie Antonína Nikendeye představuje faktograficky bohatý zdroj informací, nelze říci, že by výpovědní hodnotu pramenného materiálu autor

---

⁷⁷ Horyna-Lancinger (pozn. 75), s. 547.

⁷⁸ Hlavní stavební práce podle účetních materiálů proběhly právě za Bayerova vedení. Architektův podíl na výsledné podobě kostela, tradičně připisovaného Kryštofu Kiliánu Dientzenhoferovi, potvrzuje i Bayerova plánová varianta, podle níž byla stavba realizována. Ibidem, s. 548-549.

⁷⁹ Ibidem, s. 552.

⁸⁰ Milli Schwarz [Antonín Nikendey], *Schloss Ohrad. Geschichte des Jagdschlusses bei Frauenberg an der Moldau und des dortigen Forst- und Jagdmuseums*, Murau 1990 (Herausgegeben von den Schwarzenbergischen Archiven, Stmk.), s. 261-321. Za upozornění na studii a laskavé poskytnutí jejího textu děkuji řediteli Muzea lesnictví, myslivosti a rybářství Ohrada, Mgr. Martinu Slabovi. Stručný výtah studie přednesl Nikendey jako přednášku na valné hromadě Historického spolku Schwarzenberg a následně publikoval. Srov. Antonín Nikendey, Lovecký zámek a muzeum Ohrada u Hluboké nad Vltavou, *Obnovená tradice* 3, 1992, nestr.

⁸¹ Ve svém bibliografickém přehledu ji cituje pouze Jiří Zálaha, *Bohemika ve schwarzenberských ročenkách 1950-1990*, *Výběr* 28, 1991, s. 242-246.

⁸² Schwarz (pozn. 80), s. 272-274.

⁸³ Ibidem, s. 272.

⁸⁴ Ibidem, s. 278-279. Schwarzův zájem o inventáře loveckého náčiní mě přivedl k archivnímu bádání, jehož výsledkem byl objev dosud neznámých inventářů vybavení loveckého zámku Ohrada. K nim srov. níže.

⁸⁵ Ibidem, s. 279-281. Srov. též. Ludmila Ourodová-Hronková, Johann Georg de Hamilton ve službách Adama Františka ze Schwarzenbergu, in: Martin Gaži (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 229-250.

vyčerpal bezzbytku. Rezervy má Nikendey zejména na poli interpretace: spokojuje se pouze s věcným shrnutím obsahu pramenů a neusiluje o jejich zařazení do širších souvislostí a hlubší analytický výklad.

V novější literatuře jsou většinou opakovány starší závěry Věry Naňkové.⁸⁶ Korekci pohledu na Pavla Ignáce Bayera představil ve své práci o pražské barokní architektuře Pavel Vlček, který jej chápe jako jednoho z „*nemnoha skutečně domácích umělců, kteří se výrazněji v pražské architektuře ještě na konci 17. století uplatnili.*“⁸⁷ Vlček ve svém tvrzení dosáhl vyváženého pohledu na stavitelův původ a identitu, kterou správně nespojil s jazykem, ale se zemí. Zároveň autor posunul pohled na Bayerovy tvůrčí schopnosti. Nezpochybnil jeho závislost na tvorbě 17. století, ale připomněl architektův více než měsíční pobyt ve Vídni v roce 1710, po němž se podle Vlčka Bayer „*konečně přizpůsobil současným architektonickým trendům.*“⁸⁸ Za nejsoučasnější architekturu pražského stavitele Vlček prohlásil lovecký zámek Ohrada, který se „*zřetelně přihlásil do 18. století, a to nejenom charakteristickými zvlněnými římsami, ale i vysokým pilastrovým řádem na středovém rizalitu.*“⁸⁹ Autor zároveň zdůraznil, že Bayerův způsob tvorby, v němž se leckdy opíral o doslovné citace starších autorů, nebyl v architektonické praxi 18. století neobvyklý.⁹⁰

V nejmladším bádání se Bayera dotkl Hynek Látal, který v souvislosti se zájmem o Antona Erharda Martinelliho připomněl dlouholeté působení pražského stavitele na schwarzenberských panstvích.⁹¹ Za povšimnutí stojí i inovativní studie Štěpána Váchy o budování sedleckého chrámu, která se však Bayera týká spíše okrajově.⁹²

Nelze se nezastavit ani u aktuálního pokusu o sepsání kritických dějin architektury na území českého státu, tematického svazku edice *Velké dějiny země koruny české*.⁹³ Hlavu pátou, týkající se baroka, sepsal Rostislav Švácha.⁹⁴ Z jeho výkladu je jasně patrná

---

⁸⁶ VN [Věra Naňková], Pavel Ignác Bayer, in: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 47-50; Pavel Vlček, *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, Praha 1999, s. 397-398.

⁸⁷ Pavel Vlček – Ester Havlová, *Praha 1610-1700. Kapitoly o architektuře raného baroka*, Praha 1998, s. 288-295, zde s. 288.

⁸⁸ Ibidem, s. 289. Na Bayerův vídeňský pobyt mezi 15. březnem a 12. dubnem 1710 upozorňuje již Naňková (pozn.68), s. 234.

⁸⁹ Vlček – Havlová (pozn. 87), s. 288.

⁹⁰ Ibidem.

⁹¹ Hynek Látal, Anton Erhard Martinelli ve službách Schwarzenbergů, in: Gaži (pozn. 85), s. 219-228.

⁹² Autor přesvědčivě doložil, že na koncepci podoby restaurovaného sedleckého kostela Nanebevzetí Panny Marie měl větší podíl stavebník, než architekt. Vácha (pozn. 10), s. 406. K Bayerově podílu na úpravách sedlecké baziliky Ibidem, s. 385-386, 394-395.

⁹³ Petr Kratochvíl (ed.), *Velké dějiny země Koruny české. Tematická řada. Architektura*, Praha 2009.

⁹⁴ Rostislav Švácha, Hlava pátá. 1620-1780, in: Petr Kratochvíl (ed.), *Velké dějiny země Koruny české. Tematická řada. Architektura*, Praha 2009, s. 389-521.

schematičnost, s níž je Bayerovo dílo vykládáno.⁹⁵ Jak konstatoval Ondřej Jakubec v recenzi svazku,⁹⁶ stavby jsou zasazeny do „lineárně pojatého příběhu vývoje architektonických děl, jejichž podstata spočívá ve formálních, stylových či provenienčních vlastnostech.“⁹⁷ Ačkoliv v odborném bádání je podobný evoluční koncept pokládán za překonaný, zdá se, že je stále pokládán za atribut „vědeckosti“ práce.⁹⁸

Přehled hlavních titulů věnovaných problematice osoby a díla Pavla Ignáce Bayera jasně ukazuje obrysy dosavadního zájmu. Architekt byl chápán především jako více či méně schopný řemeslník. Při zkoumání Bayerových staveb zůstaly většinou opomenuty vazby na stavebníka.

I.2 Hodnocení pramenů

Zkoumání problematiky vzniku loveckého zámku Ohrada umožňuje široká pramenná základna. Zahrnuje několik skupin pramenů, z nichž na prvním místě je nutno zmínit prameny tištěné. Vedle nich je nutno prozkoumat archivní materiály, jež zahrnují korespondenci, účty a v poslední řadě plánovou dokumentaci.

Mezi tištěné prameny patří především soudobá teoretická literatura.⁹⁹ Pro dané téma je nutné nejen znát základní architektonické traktáty¹⁰⁰ a soudobé encyklopedie,¹⁰¹ ale především prozkoumat knihovnu stavebníka.¹⁰² Díla zastoupená v knihovně lze identifikovat v soudobých, případně novodobých inventářích. Pokud je svazek fyzicky dochován, je užitečné podrobit jej detailní analýze. Za povšimnutí stojí zejména případné grafické či

---

⁹⁵ „Římský styl Matheyův, Fischera z Erlachu i Martinelliho zapouštěl v českých zemích kořeny také prostřednictvím architektů, kteří prováděli projekty této trojice a napodobovali její stavby. Jako nejkonzervativnější z nich se jeví stavitel Matheyovy prelatury v Plasích, Pražan Pavel Ignác Bayer. V zámcích Postoloprty a Ohrada u Hluboké pro knížata ze Schwarzenbergu navazoval Bayer na styl Matheyův a Martinelliův, ale v koncepcích kostelů, mezi nimiž zaujme jezuitský poutní chrám na Chlumku u Luže, se vracel až někde k Carlu Luragovi.“ Ibidem, s. 437-438.

⁹⁶ Ondřej Jakubec (rec.), Petr Kratochvíl (ed.), Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada. Architektura, Umění LVIII, 2010, s. 472-474.

⁹⁷ Ibidem, s. 473.

⁹⁸ Bartlová (pozn. 2), s. 100-101.

⁹⁹ Přehled o traktátech věnovaných architektuře představil Hanno-Walter Krufft, *Dejiny teórie architektúry od antiky po súčasnosť*, Bratislava 1993; přehledově Fidler (pozn. 18), s. 953 an.

¹⁰⁰ Z titulů významných pro období raného novověku uvádím výběrově Paul Decker, *Fürstlicher Baumeister oder: Architectura civilis* I-II, Augsburg 1711-1716; Johann Bernhard Fischer von Erlach, *Entwurf einer historischen Architektur*, Wien 1721; Joseph Furtenbach, *Architectura civilis*, Ulm 1628; Idem, *Architectura recreationis*, Augsburg 1640; Nicolaus Goldmann, *Vollständige Anweisung zu der Civil-Baukunst*, Braunschweig 1699; Julius Berhard von Rohr, *Einleitung zur Ceremoniel-Wissenschaft der großen Herren*. Berlin 1733.

¹⁰¹ Johann Heinrich Zedler, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon aller Wissenschaften und Künste* I-LXIV, Leipzig-Halle 1732-1750. Zedlerovo kompendium představuje jednu z nejobsáhlejších německy psaných encyklopedií 18. století. Po smrti autora vyšly do r. 1754 další 4 svazky.

¹⁰² Obecně Jitka Radimská, *Knihovna šlechtičny. Francouzské knihy Marie Ernestiny z Eggenbergu na zámku v Českém Krumlově*, České Budějovice 2007 (=Bibliotheca viva I). Ve vztahu ke stavebním aktivitám Pavlíčková (pozn. 33), s. 15-19.

písemné glosy, které jednoznačně dokládají čtenářské zájmy majitele.¹⁰³ Vedle tištěných pramenů je nutné upozornit i na nevydaný spis Karla Eusebia z Lichtensteina, který představuje pozoruhodný pohled do myšlení konkrétního stavebníka.¹⁰⁴

Archiválie jsou zastoupeny materiály, jež se dochovaly ve fondech hlubockého velkostatku a ústřední schwarzenberské kanceláře ve Vídni,¹⁰⁵ respektive v rodinném archivu Schwarzenbergů.¹⁰⁶ Ani jeden z fondů bohužel není inventarizován, což výrazně ztěžuje orientaci.

Ústřední schwarzenberská kancelář sídlila ve Vídni, nicméně během 19. století byly archiválie vzešlé z její činnosti přesunuty do Českého Krumlova.¹⁰⁷ Ve fondu ústřední kanceláře je kromě rozptýleného materiálu Ohradě vyhrazena samostatná složka.¹⁰⁸ Dochovala se v ní korespondence, jejímž adresátem byl kníže Adam František ze Schwarzenbergu, a koncepty knížecích dopisů. Autory dopisů určených stavebníkovi byli hejtman hlubockého panství Václav Antonín Dvořák (obr. 1), nejvyšší lovčí Jan Zikmund Drechser z Kadaně (obr. 2) a stavitel Pavel Ignác Bayer (obr. 3). Ojedinele se vyskytují dopisy od jiných osob.¹⁰⁹ Příchozí dopisy se vyznačují jednotnou formou, která zahrnuje intitulaci, inskripci, více či méně obsáhlý text, subskripci a dataci. Řadu konceptů sepsal kníže sám (obr. 4), avšak některé byly zřejmě diktovány (obr. 5).¹¹⁰ Koncepty lze je datovat jen na základě druhotných přípisů na rubu. Obdobné poznámky doplňují i příchozí korespondenci. Vedle datace a určení pisatele velmi stručně shrnují obsah písemnosti. Na základě použitého písma se je zřejmé, že přípisy vznikly přímo ve schwarzenberské kanceláři a sloužily jako pomůcka pro orientaci ve spisovém archivu (obr. 6). V téže složce jsou dochovány Bayerovy plány, jedná se však o rozptýlené jednotliviny.¹¹¹ Kompletnější konvolut plánové dokumentace se dochoval ve fasciklu starších pramenů.¹¹² Mezi nimi jsou uloženy další

---

¹⁰³ Radimská (pozn. 102), s. 6, 74-94.

¹⁰⁴ Výběrovou edici Lichtensteinova traktátu vydal Victor Fleischer, *Fürst Karl Eusebius von Liechtenstein als Bauherr und Kunstsammler*, Wien–Leipzig 1910; kritické hodnocení přinesl Fidler (pozn. 17), s. 44-52.

¹⁰⁵ Státní oblastní archiv v Třeboni (dále SOA Třeboň), fond Velkostatek Hluboká (dále Vs Hluboká); SOA Třeboň, prac. ČK (dále prac. ČK), fond Ústřední kancelář Hluboká. Staré oddělení [dále ÚK Hluboká (SO)].

¹⁰⁶ SOA Třeboň, prac. ČK, fond Rodinný archiv Schwarzenbergů (dále RA Schwarzenbergů). Za pomoc při orientaci ve schwarzenberských pramenech děkuji Mgr. Anně Kubíkové a Mgr. Kristině Swiderové z českokrumlovského pracoviště SOA Třeboň.

¹⁰⁷ Srov. Jiří Zálaha, Schwarzenberský rodinný archiv (primogenitura), *AT* 8, 1996, s. 24-32.

¹⁰⁸ SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK Hluboká (SO), sign. A 6Bβ 2a, fasc. Schloss Ohrada 1720-1746.

¹⁰⁹ V této neucelené skupině jsou zastoupeni zejména řemeslníci provádějící dílčí práce.

¹¹⁰ Mezi ingrosátory lze rozeznat několik písářských rukou. Domnívám se, že hlubší paleografický rozbor není nutné provádět: podle mého názoru zachycovaly i diktované koncepty myšlenky knížete velmi bezprostředně.

¹¹¹ Variantní návrhy řešení krbů knížecího apartmánu, členění stěn hlavního sálu a řešení jeho stropu Ibidem, fol. 2, 68, 111, 112, 146.

¹¹² SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK Hluboká (SO), sign. A 6Bβ 2a 1665-1719, nefol.

návrhy krbů pro hlavní sál i knížecí apartmán,¹¹³ návrhy portiku před hlavním průčelím, ostění dveří v hlavním sále a zrcadla klenby. Kromě toho se ve fasciklu nachází dokumentace rozličných profánních realizací Pavla Ignáce Bayera na hlubockém panství.¹¹⁴

Pramen zásadní důležitosti, dosavadním bádáním nevyužitý, představují inventáře loveckého zámku Ohrada.¹¹⁵ V první řadě jde o trojí opis soupisu z května 1719,¹¹⁶ který je řazen tematicky po skupinách předmětů (obr. 7). Vedle lůžkovin, mobiliáře a nádobí zachycuje také sbírku obrazů. Z průvodní korespondence je zřejmé, že inventář vznikl na popud stavebníka.¹¹⁷ Další tematicky řazený inventář vznikl v roce 1728.¹¹⁸ Předpokládám, že vznikl z vůle Adama Františka ze Schwarzenbergu, jenž chtěl podchytit změny ve výbavě loveckého zámku pod novým správcem.¹¹⁹ Největší hodnotu má nepochybně inventář z roku 1731, jenž je oproti starším soupisům sestaven lokačně (obr. 8).¹²⁰ Umožňuje poznat vybavení jednotlivých místností. Pozornost pisatelů byla zaměřena zejména na nábytek, textilie a nádobí, kromě toho však inventovali i obrazovou výzdobu.¹²¹

Odlíšný charakter mají prameny z fondu hlubockého velkostatku.¹²² Zahrnují široké spektrum písemností.¹²³ Vedle příchozí korespondence, konceptů odchozí korespondence a ojedinelých kopií obsahuje zejména rozpočty a smlouvy s řemeslníky.¹²⁴ Cenné jsou dopisy knížete, v nichž se dotazuje hlubockých úředníků a stavitele Bayera na řadu detailů týkajících se stavby Ohrady a sděluje jim své příkazy. Knižecí dopisy jsou sepsány několika profesionálními písaři činnými ve vídeňské ústřední kanceláři, což odpovídá soudobé praxi.¹²⁵ Schwarzenberg k nim zpravidla připojil pouze podpis (obr. 9). Některé z knížecích

---

¹¹³ Návrhy ostění krbů pro knížecí apartmán pochází od Bayerova políra Jiřího Schleichera. Srov. níže, stať VII.2, č. kat. 1, 2.

¹¹⁴ Lázeňská budova v Libníči, pivovar na Hluboké, zámek Hluboká. Ibidem, nefol.

¹¹⁵ SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK Hluboká (SO), sign. B 6J 1a, nefol.

¹¹⁶ Nejstarší varianta nese datum 13. května 1719, obdobné jsou dva opisy z 27. května 1719, jež byly zpečetěny 30. června 1719. Ibidem, nefol. (dále Inventář 1719 I, II, III podle data). Okolnosti sepsání inventářů popisuje lovčí Drechsler v dopise Adamu Františku ze Schwarzenbergu, Třeboň, 2. července 1719, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, fasc. Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 40a-40b.

¹¹⁷ Např. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 18. března 1719, Ibidem, nefol.

¹¹⁸ Inventář loveckého zámku Ohrada, 29. května 1728, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK Hluboká (SO), sign. B 6J 1a, nefol. (dále Inventář 1728).

¹¹⁹ Starší inventář signuje správce Hoffmann, mladší správce Colari (?).

¹²⁰ Inventář loveckého zámku Ohrada, 22. března 1731, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK Hluboká (SO), sign. B 6J 1a, nefol. (dále Inventář 1731).

¹²¹ Vedle lokačního inventáře loveckého zámku byla stejným způsobem sepsána i výbava zámku Hluboká, jehož obsáhlý inventář datovaný 22. března 1731 je uložen Ibidem, nefol. (dále Inventář Hluboká).

¹²² Srov. Anna Smolková, Svozy archivů schwarzenberských velkostatků do Třeboně jako důsledek provádění pozemkové reformy na majetku schwarzenberské primogenitury, AT 10, 2002, s. 39-54.

¹²³ SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, IE 6 Bβ 2, I B 6J 2.

¹²⁴ Návrhy rozpočtů stavby, vyúčtování provedených prací apod.

¹²⁵ Stejně jako v případě konceptů i na tomto místě rezignuji na hlubší paleografickou analýzu písařských rukou.

dopisů se nedochovaly, jejich obsah je však známý díky tomu, že si je schwarzenberští úředníci opisovali.¹²⁶ I ve fondu velkostatku je řada plánů, které netvoří ucelený konvolut.¹²⁷

Dohledané prameny umožňují v první řadě rekonstrukci průběhu stavby. Dále lze na jejich základě do jisté míry poznat sociologii stavebního provozu a částečně nahlédnout do myšlení stavebníka, které se odráží v jeho korespondenci. V tomto ohledu lze za mimořádně cenné pokládat především Bayerovy dopisy, v nichž stavitel vznášel jednotlivé dotazy, které následně stavebník v marginálních vpiskách komentoval (obr. 10).¹²⁸ Reakce na knížecí přání prostupují i korespondencí hejtmanů jednotlivých panství. Oproti tomu inventáře zámku Ohrada z let 1719, 1728 a 1731 umožňují poměrně podrobnou rekonstrukci jeho původní podoby a užívané hmotné kultury.¹²⁹ Výpověď lokačního inventáře z roku 1731 se pokusím využít k rekonstrukci fungování a využívání stavby.¹³⁰

---

¹²⁶ Výpovědní hodnota těchto opsaných dopisů není oproti originálům knížecí korespondence nijak snížena. Srov. závěrečnou doušku u jednoho z opsaných knížecích dopisů: „*Das die desumierte Extract mit dem hochfürstl[iuchen]. wahren original-Rescript von worth zu worth concordie, bescheinige hiemit.*“ Drechsler sumarizuje obsah dopisu A. F. ze Schwarzenbergu z 23. července 1721, Třeboň, 1. srpna 1721, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 159b.

¹²⁷ Kromě plánové dokumentace Ohrady se jedná o plány drobných staveb schwarzenberského stavitele Antona Erharda Martinelliho. Ohrady se týkají plány: SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 75, 99; SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 6 Bβ 2, složka 3, fol. 1; srov. též výběrový katalog plánové dokumentace, č. 6.

¹²⁸ Srov. ediční přílohu VII.1, č. 1. Podobné relace nebyly neobvyklé. Stejnou formu korespondence využíval například Jan Adam hrabě Questenberg. Rostislav Smíšek, Jan Adam Questenberk mezi Vídní a Jaroměřicemi, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003 (= OH 10), s. 331-354, zde s. 348.

¹²⁹ K výpovědní hodnotě inventářů srov. obecně Kubeš (pozn. 35), s. 24-31; Fidler (pozn. 18), s. 958.

¹³⁰ K tomu zejména Fidler (pozn. 17), s. 35.

II. Stavebník Adam František ze Schwarzenbergu

Stavebník loveckého zámku Ohrada Adam František ze Schwarzenbergu se narodil 25. září 1680 v Linci.¹³¹ Jeho předkové, počínaje vítězem od Rábu Adolfem I. ze Schwarzenbergu, spojili svůj osud s habsburským domem.¹³² Adam František šel v jejich šlépějích: ve čtrnácti letech se stal komorníkem svého současníka, arcivévody Josefa. Komornický úřad v pobělohorské době představoval vstup do dvořanské služby, které se měl Adam František věnovat po zbytek svého života.¹³³

Základy vzdělání získal Adam František ze Schwarzenbergu v polovině 90. let 17. století v Praze.¹³⁴ Zajímavé zmínky o průběhu vzdělávání mladého uroence poskytuje korespondence hofmistra Ignáce Barattiho, v níž informoval o studiích Ferdinanda ze Schwarzenbergu, otce Adama Františka. Podle Barattiho relací byl urozený mladík seznamován i s geometrií a fortifikací, nicméně výuka těchto předmětů byla do rozvrhu zařazována pouze v případě delšího dne.¹³⁵

Nabyté základy tradičních aristokratických dovedností si měl Adam František prohloubit na kavalířské cestě. Grand tour představovala významnou etapu života šlechty. Měl si během ní osvojit patřičné způsoby chování pokládané za distinktivní znak urozeného původu.¹³⁶ Za svého pobytu v cizině měli mladí uroenci věnovat patřičnou pozornost, kromě praktikování tance, cvičení šermu, výuky jazyků a procvičování dvorského ceremoniálu, i pozoruhodnostem.¹³⁷ V tomto ohledu se kavalířská cesta výrazně podílela na utváření vkusu

---

¹³¹ Následující stať vychází z: Karl Schwarzenberg, *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg*, Neustadt an der Aisch 1963, s. 152-163; OSN XXIII, Praha 1905, s. 87; dále Rostislav Smíšek, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009 (=MH XI), s. 104-110.

¹³² V tomto ohledu představuje výjimku Adolfův syn Adam ze Schwarzenbergu, který se po krátké vojenské kariéře v císařských službách uplatnil na dvoře braniborských kurfiřtů, kde ve vlivné pozici prezidenta tajné rady a nejvyššího komorníka pomáhal určovat prohabsburskou politiku Braniborska. Ibidem, s. 104-105.

¹³³ Petr Maťa, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004, s. 412-416; Smíšek (pozn. 131), s. 222-235; srov. též Kubeš (pozn. 35), s. 79. K proměně vnímání dvora očima šlechty z českých zemí Bůžek a kol. (pozn. 31), s. 204-212. K náhledu šlechty na vzdělání Ibidem, s. 264-265.

¹³⁴ Výklad o vzdělání a kavalířské cestě je založen na poznacích PhDr. Jiřího Kubeše, PhD., který mi nezištně poskytl materiály ze SOA Třeboň, prac. ČK, RA Schwarzenbergů, fasc. 416. Za zpřístupnění dosud nepublikovaných materiálů a nevšední ochotu Jiřímu Kubešovi srdečně děkuji. Obecně se k problematice vzdělání šlechty v raném novověku vyjadřují Smíšek (pozn. 131), s. 118-151; Maťa (pozn. 133), s. 301-327.

¹³⁵ Ignác Baratti Ferdinandu ze Schwarzenbergu, Praha 21. prosince 1695, SOA Třeboň, prac. ČK, RA Schwarzenbergů, fasc. 416.

¹³⁶ Ke kavalířským cestám obecně Mathis Leibetseder, *Die Kavaliertour. Adlige Erziehungsreisen im 17. und 18. Jahrhundert*, Köln-Weimar-Wien 2004; dále Maťa (pozn. 133), s. 307-317; Ivo Cerman, *Bildungsziele – Reiseziele. Die Kavaliertour im 18. Jahrhundert*, in: Martin Scheutz – Wolfgang Schmale – Dana Štefanová (edd.), *Orte des Wissens*, Wien 2004, s. 49-78.

¹³⁷ Leibetseder (pozn. 136), s. 138-174; Maťa (pozn. 133), s. 314.

mladých šlechticů.¹³⁸ Za všechny příklady stačí uvést francouzskou zkušenost Václava Vojtěcha ze Šternberka, který měl možnost spatřit čerstvě dobudovaný zámek Vaux-le-Vicomte a inspirován francouzským vlivem nechal vybudovat zámek Tróju.¹³⁹ Výmluvně hovoří i instrukce Antonína Floriána z Lichtenštejna z roku 1715, v níž svému synovci, toho času na kavalířské cestě, zdůrazňoval užitek, který mohl plynout mimo jiné z pozorování starých i nových budov rozličného charakteru.¹⁴⁰ Zajímavé svědectví o zaměření kavalířské cesty zanechal Humprecht Jan Černín z Chudenic, který své matce Zuzaně Černínové z Harasova 2. března 1646 mimo jiné napsal: „[...] *já se učím [...] stavení baumistrovství, neb to je ta nejplatnější věc [...]*“¹⁴¹ Že měla výuka stavitelství, geometrie a fortifikací v rámci šlechtického vzdělávání značný význam, je patrné i z úsilí, které na sklonku 80. let věnoval slavný architekt Johann Bernhard Fischer z Erlachu snaze po získání místa učitele architektury arcivévody Josefa.¹⁴²

Itinerář kavalířské cesty Adama Františka ze Schwarzenbergu nevybočoval ze soudobých norem. Na jaře 1697 vyslal Ferdinand ze Schwarzenbergu svého syna na cestu do Říše, Spojených provincií, Anglie, Francie a Itálie. Mladý Schwarzenberg pobýval delší dobu v Paříži a Římě. Kupodivu se zdržel i v protestantském Haagu, který sice oprávněně platil za centrum mezinárodní diplomacie,¹⁴³ ale v očích současníků si podle všeho nezasluhoval hlubší pozornost.¹⁴⁴ V jeho itineráři nechyběl ani vzkvétající Turín, další tradiční zastávka cest za vzděláním a sídlo významné šlechtické akademie.¹⁴⁵ Schwarzenbergův zájem mohl směřovat i k významným stavbám minulosti a současnosti. Kromě toho na cestě nakupoval

---

¹³⁸ Příkladem již utvořeného vkusu jsou hodnotící soudy Kryštofa Václava z Nostic, kterým podroboval rezidence a další stavby, jež spatřil či navštívil na cestě do Nizozemí v roce 1705. Jiří Kubeš (ed.), *Kryštof Václav z Nostic. Deník z cesty do Nizozemí v roce 1705*, Praha 2004, s. 66-75. Srov. též pozn. 136. Obdobně Bůžek a kol. (pozn. 31), s. 240-241; Fidler (pozn. 18), s. 954. Významu, který měla v životě barokního urozence, si povšimnul již Kotrba (pozn. 9), s. 62-64.

¹³⁹ Vlček – Havlová (pozn. 87), s. 267. Ke proměnám náhledu na inspirační zdroje trójského zámku Preis – Vlček – Zahradník (pozn. 44), s. 99-100.

¹⁴⁰ Maťa (pozn. 133), s. 314.

¹⁴¹ Zdeněk Kalista (ed.), *Korespondence Zuzany Černínové z Harasova s jejím synem Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*, Praha 1941, s. 102.

¹⁴² Titul učitele následníka trůnu otevíral cestu k zakázkám a zvyšoval sociální kapitál stavitele. Hellmut Lorenz, *Johann Bernhard Fischer von Erlach, Zürich-München-London 1992*, s. 18.

¹⁴³ Spojené provincie přitom měly v očích urozenců z českých zemí pověst země sice spojenecké, ale heretické. K nedůvěře vůči Nizozemí přispíval i zcela odlišný politický systém. Jiří Kubeš, *Friendship, Admiration, or Hatred? The Image of the United Provinces in the Travel Diaries of the Czech Nobility (1650-1750)*, *Theatrum historiae* 4, 2009, s. 215-233, zde s. 231-233.

¹⁴⁴ Jiří Kubeš, *Fragments of the diary of the kavalířské cesty hrabat z Clary-Aldringenu z roku 1727*, *Theatrum historiae* 1, 2006, s. 83-108, zde s. 96.

¹⁴⁵ Maťa (pozn. 133), s. 320.

rozličné knihy. Když v dubnu 1701 přibyl Adam František po ukončení kavalírské cesty na rodové statky v Murau, byl již bezezbytku připraven na další kariéru.¹⁴⁶

Již 18. prosince 1700 byl Adam František ze Schwarzenbergu jmenován říšským dvorním radou, nepochybně díky vlivu svého otce, nejvyššího hofmistra císařovny Eleonory Magdaleny Falcko-Neuburské Ferdinanda ze Schwarzenbergu.¹⁴⁷ Zároveň byl mladý Schwarzenberg prozatím nepřítis důležitou postavou „mladého dvora,“ neoficiálního mocenského uskupení kolem Josefa I., které stálo v mírné, ale nepopiratelné opozici vůči způsobům vlády uplatňovaným vysokými úředníky v okolí Leopolda I.¹⁴⁸ V Josefově blízkosti zůstal i během jeho epizodního velení habsburským vojskům, jež obléhala rýnskou pevnost Landau. Adam František ze Schwarzenbergu se tak setkal s praktickou stránkou válečného umění, jehož základy měl teoreticky poznat během svého vzdělávání.¹⁴⁹ Ozvěny bojových operací ostatně dolehly i na Schwarzenbergovy majetky:¹⁵⁰ v Prácheňském kraji po jistou dobu držel hotovost tří pěších setnin, určených pro obranu zemských hranic.¹⁵¹ Naopak podpora rozvoje schwarzenberské gardy, kterou ustavil již jeho otec, měla spíše ceremoniální a symbolický význam.¹⁵² Válka o španělské dědictví nakonec nedlouho před svým ukončením dolehla bezprostředně na schwarzenberské majetky, neboť v roce 1712 bylo nepřátelskými oddíly popleněno franské panství Gimborn.¹⁵³ Není bez zajímavosti, že v pramenech odrážejících tuto událost je kníže představen jako paternalistický a milostivý vladař,¹⁵⁴ což odpovídá dobovému ideálu.¹⁵⁵

---

¹⁴⁶ Dr. N [= Michal Novotný], autor příslušného hesla v OSN, hodnotí význam kavalírské cesty následovně: „Studoval v Praze, v Paříži a Římě, kde mu vstřípna láska k umění.“ OSN XXIII, s. 87.

¹⁴⁷ Smíšek (pozn. 131), s. 108. Ke kariéře Adama Františka ze Schwarzenbergu Ibidem, s. 108-109; dále přehledy dvorních úředníků, jež publikoval Vít Vlnas, *Princ Evžen Savojský. Život a sláva barokního válečníka*, Praha-Litomyšl 2001, s. 788-790.

¹⁴⁸ Ibidem, s. 138.

¹⁴⁹ Ibidem, s. 157; Schwarzenberg (pozn. 131), s. 153.

¹⁵⁰ K ozvěnám válečných událostí v českých zemích Vít Vlnas, *Válka v míru. Čechy, habsburské země a jejich armáda v období let 1648-1741. Poznámky na okraj tématu*, in: Fejtová – Ledvinka – Pešek – Vlnas (pozn. 40), s. 759-768.

¹⁵¹ Schwarzenberg (pozn. 131), s. 153.

¹⁵² V roce 1705 tvořil gardu sbor poručíka, dvou desátníků, tambura a 24 mužů. Ibidem. Podle Martina Voříška byla založena již v roce 1703 za Ferdinanda ze Schwarzenbergu, nicméně hlavního rozvoje se přirozeně dočkala za jeho syna. Počátky gardy je vzhledem k omezenému množství pramenů možno rekonstruovat jen částečně. K tomu Martin Voříšek, *Kapela schwarzenberské gardy*, České Budějovice 2010, s. 10-27. K reprezentačním účelům gardy Ibidem, s. 27-31.

¹⁵³ Schwarzenberg (pozn. 131), s. 154.

¹⁵⁴ Srov. výpověď blíže nespecifikovaného archivního pramene z Gimborn: „*Unaufhörliches Winseln und Wehklagen deren notleidenden Unterthanen durchdrangen das Herz des Fürsten und veanlaßten selbigen zu dem großherzigen Entschluß, dem verarmten Unterthan aus den eigenen Mitteln gnädigen Beistand zu leisten.*“ Ibidem.

¹⁵⁵ K ideálu panovnických ctností Ivo Cerman, *Panovník*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 54-78.

Význam Schwarzenbergova postavení vzrostl poté, co jej Josef I. roku 1711 jmenoval nejvyšším štolmistrem. Nedlouho poté však mladý panovník nečekaně zemřel a nový vládce habsburského soustátí, Josefův mladší bratr Karel, do úřadu obsadil Filipa Zikmunda z Ditrichštejna.¹⁵⁶ Přesto kariéra Adama Františka zdárně pokračovala: ještě téhož roku byl jmenován nejvyšším dvorním maršálkem. Tato hodnost s sebou nesla povinnost organizování dvorského ceremoniálu.¹⁵⁷ Z titulu svého úřadu vydal v roce 1714 nový řád pro soud, jehož byl předsedou.¹⁵⁸ Dokladem významu, který Schwarzenberg získával, bylo udělení Řádu zlatého rouna v roce 1712, který získal při příležitosti korunovace Karla VI. ve Frankfurtu nad Mohanem,¹⁵⁹ a opětovné jmenování nejvyšším štolmistrem v roce 1722.¹⁶⁰ V posledně jmenovaném úřadu byl zodpovědný za výstavbu nových dvorních stájí, které v letech 1722-1725 vybudovali v předpolí vídeňských hradeb v bezprostřední blízkosti Hofburgu otec a syn Fischerové z Erlachu.¹⁶¹

Úspěšná kariéra Adama Františka ze Schwarzenbergu se odrazila i ve zdárném rozšiřování rodových držav, které již za jeho předků patřily k nejrozsáhlejším šlechtickým statkům v českých zemích.¹⁶² Na správě schwarzenberských majetků se podílel již po návratu z kavalírské cesty. Samostatným hospodářem se stal po smrti svého otce Ferdinanda 22. října 1703.¹⁶³ V čele schwarzenberského dominia si mladý šlechtic počínal podle všeho zdatně ve sféře hospodářství¹⁶⁴ i správy.¹⁶⁵

Vrcholem majetkové expanze schwarzenberského domu bylo získání eggenberského dědictví po smrti Marie Ernestiny z Eggenbergu v roce 1719,¹⁶⁶ které bylo Karlem VI. potvrzeno udělením vévodského titulu v rámci pražských korunovačních slavností v roce

---

¹⁵⁶ K okolnostem změn v obsazení dvorských úřadů po nástupu Karla VI. Ibidem, s. 435-437.

¹⁵⁷ K roli nejvyššího maršálka v rámci ceremoniálu habsburského dvora Jiří Kubeš, Hlavní sál- sebereflexe šlechty ve výzdobě společenských místností venkovských rezidencí (na příkladě českých zemí 17. a první poloviny 18. století), *Česko-slovenská historická ročenka*, 2005, s. 31-59, zde s. 37.

¹⁵⁸ Schwarzenberg (pozn. 131), s. 155.

¹⁵⁹ Ibidem.

¹⁶⁰ K povinnostem, které z úřadu plynuly, srov. Vácha – Veselá – Vlnas – Vokáčová (pozn. 1), s. 74.

¹⁶¹ Schwarzenberg (pozn. 131), s. 159.

¹⁶² Maťa (pozn. 133), s. 153, 690, 696-697.

¹⁶³ Schwarzenberg (pozn. 131), s. 153; Smíšek (pozn. 131), s. 108.

¹⁶⁴ S využitím svého vlivu u dvora získal potvrzení četných privilegií pro svá poddanská města v Čechách, v roce 1715 vydal lesní řád pro české statky, který o rok později následoval obdobný řád pro majetky ve Francích. Schwarzenberg (pozn. 131), s. 153.

¹⁶⁵ Pro své franské panství Gimborn roku 1726 nechal sepsat obsáhlou instrukci pro nejvyššího hejtmana a posléze i nový trestní řád. Ibidem.

¹⁶⁶ K okolnostem převzetí eggenberského dědictví se naposledy vyjádřil Raimund Paleczek, Český Krumlov jako ústředí vrchnostenské správy knížat ze Schwarzenbergu v letech 1719-1848, in: Martin Gaži (ed.), *Český Krumlov. Od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví*, České Budějovice 2010, s. 775-782, zde s. 775.

1723.¹⁶⁷ Zisk majetků české větve štýrského rodu znamenal více než zdvojnásobení pozemkové držby Schwarzenbergů v Čechách.¹⁶⁸ Symbolickou tečkou za procesem včlenění eggenberských statků do schwarzenberské državy učinilo ukončení soudního sporu o právoplatnost nabytí těchto majetků.¹⁶⁹ Význam, který měl Adam František v očích svých současníků, dokládá i fakt, že během pražské korunovace hostil ve svém malostranském paláci prince Evžena Savojského.¹⁷⁰

Druhou stranu kariéry barokního kavalíra představoval rodinný život v duchu křesťanských hodnot.¹⁷¹ Sňatek nepředstavoval věc niterné volby urozence: předcházela mu pečlivá úvaha všech zúčastněných osob a jejich sítě pánů a přátel.¹⁷² Při rozhodování o výběru nevěsty pro bohatého šlechtice mohla hrát roli řada zájmů, především ohledy majetkového či konfesionálního rázu.¹⁷³ Mezi nejvýznamnější prvky, které raně novověcí urozenci při hledání nevěsty uplatňovali, patřila její urozenost. Kníže Karel Eusebius z Liechtenštejna tak svému synovi radil, aby se přiznal mezi „*nejvznešenější, nejurozenější prastaré knížecí a kurfiřtské rody*“, případně aby hledal nevěstu mezi „*prastarými říšskými hrabaty, která by byla s kurfiřtskými a knížecími domy hojně spřízněna*.“¹⁷⁴ Podobné pohnutky o zajištění vysoké urozenosti, která představovala významný sociální kapitál, sledoval i Ferdinand ze Schwarzenbergu. Do svého testamentu uvedl zvláštní klauzuli, jež z dědictví schwarzenberských fideikomisních majetků vylučovala jakéhokoliv potomka, který by vstoupil do nerovnorodého sňatku.¹⁷⁵

Hledisko rovnorodosti nepochybně Ferdinand ze Schwarzenbergu uplatňoval i při hledání nevěsty pro svého syna Adama Františka, jíž se stala Eleonora Amálie z Lobkovic (* 22. června 1682).¹⁷⁶ Svatba se odehrála ve Vídni 6. prosince 1701, nicméně manželství po čase čelilo značným problémům: svazek byl dlouho bez potomka, přičemž právě zajištění

---

¹⁶⁷ K pražskému jmenování Adama Františka ze Schwarzenbergu vévodou krumlovským srov. Vácha – Veselá – Vlnas – Vokáčová (pozn. 1), s. 257.

¹⁶⁸ Samotné schwarzenberské statky zahrnovaly panství Potivín, Třeboň, Hluboká, Mšec na Rakovnicku, Postoloprty, Vlčice v Podkrkonoší a řadu samostatných statků, jež dosahovaly celkové výměry 180 000 ha. Eggenberské majetky čítaly panství Český Krumlov, Netolice, Volary-Prachatice, Chýnov, Orlík s jednotlivými statky o výměře 225 000 ha. Srov. Paleczek (pozn. 166), s. 776.

¹⁶⁹ Schwarzenberg (pozn. 131), s. 161.

¹⁷⁰ Vácha – Veselá – Vlnas – Vokáčová (pozn. 1), s. 106; Vlnas (pozn. 147), s. 555, 557.

¹⁷¹ Maťa (pozn. 133), s. 605-640.

¹⁷² Bůžek a kol. (pozn. 31), s. 281-283.

¹⁷³ Sňatky pro majetek nebyly současníky vnímány jako odsouzené. Neobvyklé nebyly ani sňatky osob rozdílného vyznání. Ibidem, s. 607-610; 613-614.

¹⁷⁴ Ibidem, s. 613.

¹⁷⁵ Ibidem; Schwarzenberg (pozn. 131), s. 149.

¹⁷⁶ Ibidem, s. 152-153.

rodové kontinuity bylo jedním z nejdůležitějších účelů manželské svátosti.¹⁷⁷ O Vánocích roku 1706 se sice narodila dcera Marie Anna, což prý knížecí pár přičítal nedávné donaci stříbrného antependia pro mariánský oltář v klášteře Mariazell,¹⁷⁸ avšak situace rodu zůstávala vážná. Když se do roku 1710 Adam František nedočkal očekávaného mužského potomka, došlo k rozluce manželství.¹⁷⁹ Krize patřila mezi ostře sledované kauzy, neboť na jejím výsledku závisel osud rozsáhlých schwarzenberských majetků. K udobření páru však došlo teprve v roce 1722. Odehrálo se v kulisách svatovítské katedrály při údajně náhodném setkání před hrobem Jana Nepomuckého. Nedlouho poté, 15. prosince 1722, se manželům konečně narodil toužebně očekávaný mužský potomek Josef Adam. Událost vstoupila do nepomucenské legendy¹⁸⁰ a přinesla vzrůst významu kultu blahoslaveného Jana na schwarzenberských statcích, jenž se projevil nejvýrazněji ve výstavbě svatojánské kaple v krumlovském arciděkanském kostele sv. Víta.¹⁸¹

K atributům úspěšného šlechtice patřila vnějšková prezentace společenského postavení. Jedním z jejích prostředků bylo budování hierarchicky strukturované rezidenční sítě.¹⁸² V tomto ohledu se Adam František ze Schwarzenbergu projevoval jako poučený stavebník. Ve své činnosti mohl bezprostředně navázat na dílo založené jeho otcem Ferdinandem.¹⁸³ Z jeho podnětu byl na sklonku 80. let 17. století zakoupen městský palác, jenž vzápětí prodělal rozsáhlou přestavbu. Vedle toho Ferdinand v roce 1695 zakoupil zámek v Laxenburgu.¹⁸⁴ V souvislosti s plánováním dalších úprav městského paláce proběhly roku 1701 první nákupy parcel ve vídeňské Kärtnerstrasse, jež měly umožnit jeho rozšíření. Další koupě provedl již Adam František, jenž také pověřil Johanna Bernharda Fischera z Erlachu vytvořením návrhu na nové uliční průčelí.¹⁸⁵ Ačkoliv se realizovaná fasáda, provedená v roce

---

¹⁷⁷ Mařa (pozn. 133), s. 607. Svědčí o tom i fakt, že katolická církev akceptovala bezdětnost, případně manželovu impotenci, jako přijatelný důvod pro anulování manželství. Toho využila v roce 1629 Marie Markéta z Eggenbergu během senzačního procesu se svým manželem Adamem Pavlem Slavatou. Ibidem, s. 556.

¹⁷⁸ Schwarzenberg (pozn. 131), s. 154-155.

¹⁷⁹ Celou aféru popisují Mařa (pozn. 133), s. 559; Bůžek a kol. (pozn. 31), s. 507. Jen několika stručnými zmínkami ji odbývá Schwarzenberg (pozn. 131), s. 154-155, 159.

¹⁸⁰ K tomu Vít Vlnas, *Jan Nepomucký. Česká legenda*, Praha 1993, s. 157.

¹⁸¹ Martin Gaži, Schwarzenberkové a „jejich“ svatá místa v předmoderních Čechách. Ke kultovním funkcím šlechty a památkám na ně, in: Gaži (pozn. 85), s. 141-166, zde s. 157.

¹⁸² Pavlíčková (pozn. 33), s. 11-13; Kubeš (pozn. 35), s. 70-112; k sociálním rozměrům rezidenční sítě Smíšek (pozn. 131), s. 531-555; Jiří Kubeš, Sídlní strategie knížat z Lobkovic ve Vídni v raném novověku, *Porta Bohemica. Sborník historických prací* 3, 2005, s. 86-119.

¹⁸³ Martin Krummholz, Vídeňské rezidence Schwarzenbergů a Johann Bernhard Fischer z Erlachu, in: Gaži (pozn. 85), s. 207-218; Látal (pozn. 91), s. 219-228.

¹⁸⁴ K Laxenburgu a jeho úloze srov. níže.

¹⁸⁵ Nákupy parcel proběhly v letech 1705 a 1713. V plánu dvorního architekta se bezprostředně odrazily jeho římské zkušenosti. Trojpodlažní průčelí o devíti osách se vyznačuje převýšeným pětiosým rizalitem, jehož horní dvě podlaží jsou svázána kolosálními iónskými pilastry. Střed průčelí zdůrazňuje trojosý portikus členěný čtyřmi páry zdvojených sloupů, na nichž stojí atlanti vynášející pilastry horních etáží. Lorenz (pozn. 142), s. 140-141.

1722, Fischerova návrhu drží pouze v nejobecnější rovině, zdá se, že Adam František ze Schwarzenbergu měl zájem na aktuální podobě architektury.

Z iniciativy stavebníka Ohrady vzešlo také dokončení rozestavěného zahradního paláce na Rennwegu, který v roce 1716 zakoupil od dcer zesnulého původního majitele knížete Heinricha Franze Mansfeld-Fondiho.¹⁸⁶ Stavbu, jež byla započata podle plánů Johanna Lucase von Hildebrandta, dokončili na Schwarzenbergovo přání Johann Bernhard a Joseph Emmanuel Fischerové z Erlachu. Přestože museli vycházet ze základního rozvrhu daného Hildenbrandtem, představuje schwarzenberský zahradní palác jedno z jejich vrcholných děl.

Dostavbou zahradního paláce bylo dovršeno ustavení reprezentativní sítě vídeňských sídel, které započalo již za Ferdinanda ze Schwarzenbergu.¹⁸⁷ Podobný význam měla i přestavba rodového sídla na Hluboké, jež proběhla pod vedením Pavla Ignáce Bayera a zejména Antona Erharda Martinelliho během druhých dvou desetiletí 18. století.¹⁸⁸ Barokní podoba zámku však byla setřena historizující úpravou z éry Jana Adolfa ze Schwarzenbergu.¹⁸⁹ Naopak na zámku v Českém Krumlově, který byl upraven Eggenbergem, probíhaly práce dílčího rázu. Výjimku představuje Martinelliho úprava mincovny na prvním nádvoří.¹⁹⁰ Nedílnou součástí budování rodové rezidenční sítě bylo i budování loveckého zámku Ohrada. Kromě těchto velkých stavebních akcí probíhala za Adama Františka na schwarzenberských panstvích celá řada drobnějších realizací.¹⁹¹

Vedle profánních staveb byl Adam František i donátorem a fundátorem řady církevních institucí.¹⁹² Mezi hlavní počiny tohoto druhu patřilo zmíněné založení kaple sv. Jana Nepomuckého v českokrumlovském kostele sv. Víta,¹⁹³ fundace kostelů v Turrachu na štýrsko-korutanském pomezí v roce 1724,¹⁹⁴ v Ondřejově roku 1729,¹⁹⁵ a kláštera ve Schwarzenbergu, jehož základní kámen byl položen 2. června 1732.¹⁹⁶ Z podnětu Adama Františka ze Schwarzenbergu byl vybudován také kostel sv. Prokopa nad údajným

---

¹⁸⁶ Krumholz (pozn. 183), s. 208-212; Lorenz (pozn. 142), s. 164-165; Bruno Grimschitz, *Johann Lucas von Hildebrandt*, Wien – München 1959, s. 28-36.

¹⁸⁷ Krumholz (pozn. 183), s. 217-218. Další stavební akci ve vídeňském okolí bylo vybudování loveckého zámku Hirschstetten podle A. E. Martinelliho v letech 1713-1724. Srov. Wolfgang Czerny a kol., *Dehio-Handbuch. Kunstdenkmäler Österreichs Wien X.-XIX. und XXI. Bis XXIII. Bezirk*, Wien 1996, s. 656 an.

¹⁸⁸ Látal (pozn. 91), s. 224.

¹⁸⁹ Jindřich Vybíral, *Století dědiců a zakladatelů. Architektura jižních Čech v období historismu*, Praha 1999, s. 25-71.

¹⁹⁰ Látal (pozn. 91), s. 225-226; srov. též Kubeš (pozn. 35), s. 176.

¹⁹¹ Látal (pozn. 91), s. 222-223; Naňková (pozn. 68), s. 231 an.

¹⁹² K nim Kubeš (pozn. 35), s. 162-169.

¹⁹³ Schwarzenberg (pozn. 131), s. 159; Gaži (pozn. 181).

¹⁹⁴ Schwarzenberg (pozn. 131), s. 159.

¹⁹⁵ Ondřejovský kostel byl vyzdoben Danielem Granem. Schwarzenberg (pozn. 131), s. 157; Gaži (pozn. 181), s. 158.

¹⁹⁶ Schwarzenberg (pozn. 131), s. 161.

poustevníkovým útočištěm.¹⁹⁷ Pozornost stavebníka se upínala i k realizacím menších sakrálních staveb, jako byly trojiční kaple v Libníči či kaple sv. Voršily ve Zborově u Českých Budějovic, které byly vybudovány v roce 1715, nepochybně v návaznosti na tehdejší morovou epidemii.¹⁹⁸ Za zmínku stojí, že aktivitu na stavebním poli vyvíjela i Eleanora Amálie ze Schwarzenbergu. Před rokem 1710 podnítila rozsáhlou přestavbu kostela sv. Barbory v blízkosti Třeboně,¹⁹⁹ jehož novou podobu navrhl Pavel Ignác Bayer.²⁰⁰

Adam František ze Schwarzenbergu byl úspěšným politikem, zdatným hospodářem a vzdělaným stavebníkem.²⁰¹ Do historického povědomí však krumlovský vévoda paradoxně vstoupil především krajně neobvyklými okolnostmi svého skonu.²⁰² Zemřel na následky nešťastné nehody, při níž byl 10. června 1732 během lovu v Brandýse nad Labem postřelen císařem Karlem VI.²⁰³

II.2 Exkurs: architektonické traktáty ve schwarzenberské knihovně

Vzhledem k tomu, že „významným dobovým zdrojem poučení byla teoretická literatura,“²⁰⁴ je nutné provést i zevrubný průzkum schwarzenberské knihovny.²⁰⁵ Knižní fond v současnosti uložený na zámku v Českém Krumlově má bohatou historii.²⁰⁶ Tamní bibliotéka čítá více než 40 000 knih, které nakupovali příslušníci řady generací několika nejvýznamnějších šlechtických rodin své doby. Bohužel postrádá soudobý inventář.²⁰⁷ Badatelé jsou odkázáni především na souborný novodobý soupis, jenž zachycuje zhruba polovinu fondu.²⁰⁸

K excerpci katalogu jsem přistupoval výběrově: předmětem mého zájmu byly pouze knihy týkající se problematiky architektury a její výzdoby, které se mohly podílet na utváření myšlení Adama Františka ze Schwarzenbergu a případně ovlivnit jeho stavební počiny. Proto jsem se zajímal především o publikace, jež vyšly do Schwarzenbergovy smrti. Je zřejmé, že

¹⁹⁷ Dalejská jeskyně. Gaži (pozn. 181), s. 154.

¹⁹⁸ Ibidem.

¹⁹⁹ Ibidem, s. 156.

²⁰⁰ Knížecí stavitel se ostatně z titulu své funkce podílel i na dalších sakrálních realizacích na schwarzenberských panstvích. Naříková (pozn. 68), s. 234 an.

²⁰¹ Přímou za „výtečného znalce umění“ jej označil Kotrba (pozn. 9), s. 64, pozn. 83.

²⁰² Není bez zajímavosti, že v 19. století byla vzpomínka na nešťastnou smrt Schwarzenbergů cíleně potlačována. Namísto toho byl vyzdvižen význam Adama Františka jako prvního vévody krumlovského. Srov. Franz Stohl, *Ahnensaal der Fürsten zu Schwarzenberg*, Wien 1853, nestr.

²⁰³ Okolnosti incidentu a kompletní literaturu shrnuje Vlnas (pozn. 148), s. 586-587; dále Smíšek (pozn. 131), s. 109, pozn. 354; Schwarzenberg (pozn. 131), s. 161-163.

²⁰⁴ Pavlíčková (pozn. 33), s. 16.

²⁰⁵ Za vstřícnost a pomoc při bádání v knihovně SHZ Český Krumlov děkuji správce depozitáře Haně Mertové.

²⁰⁶ Radimská (pozn. 102), s. 17-19.

²⁰⁷ Známý soupis z let 1719-1721 zachycuje pouze knihovnu Eggebergů, stejně jako katalog E I – E XXI, který ovšem obsahuje i ojedinělé přírůstky z období Schwarzenbergů. Ibidem, s. 19-22.

²⁰⁸ 22 844 inventárních jednotek. Ivo Beneš – Václav Slanec, *Lokální a inventární katalog zámecké knihovny v Českém Krumlově 1961-1964 I-IV*, Český Krumlov 1961-1964 (strojopis uložený na SHZ Český Krumlov).

tituly, které byly vydány v průběhu druhých dvou desetiletí 18. století, nemohly ovlivnit podobu Ohrady, přesto jsem je do výběru zařadil. I ony mohou poskytnout určitou představu o myšlenkovém světě svého majitele. V celém dalším výkladu mám na paměti, že pouhá přítomnost knihy v knihovně nemusela automaticky znamenat, že s ní byl její vlastník obeznámen. I tak knihovní fond představuje cestu k jeho myšlení: již tím, že knihu nechal zakoupit, se ukazuje jeho myšlenkový obzor a kulturní orientace. Zároveň je vhodné připomenout, že některé publikace byly předmětem módního zájmu a nákladným prvkem reprezentace, což platí zejména o výpravných grafických albech.²⁰⁹

Knih, které odpovídají naznačeným kritériím, je v inventáři 29.²¹⁰ Bylo nutné zjistit, komu původně patřily: značnou část dnešní knihovny tvoří někdejší fondy Eggenberků, jež se do majetku knížat ze Schwarzenbergu dostaly v roce 1719. Vedle toho knihovní sbírka obsahuje řadu knih od dalších původců, jež se do ní mohly dostat různými cestami, zejména druhotným nákupem či jako součást pozůstalostí. O své minulosti našťestí vypovídají samy publikace: část z nich je označena exlibris²¹¹ či supralibros,²¹² které umožňují poznat jejich někdejšího majitele. Bohužel v žádné ze zkoumaných knih nejsou žádné nápisy, ať již vlastnické přípisy, nebo glosy v textu.²¹³

Ve zkoumaném souboru je možno rozlišit podle výpovědní hodnoty několik skupin knih: nejcenější jsou publikace označené exlibris Adama Františka ze Schwarzenbergu (obr. 11).²¹⁴ Je vysoce pravděpodobné, že je nechal nakoupit sám kníže a lze předpokládat, že se s jejich obsahem alespoň stručně seznámil. Za mimořádně cenné pokládám i knihy opatřené exlibris Ferdinanda ze Schwarzenbergu,²¹⁵ které mohl znát také jeho syn. Zcela jistě

---

²⁰⁹ Kupříkladu cena jednoho dílu Kleinerova alba *Warhaffte und genaue Abbildung Aller Kirchen und Klöster...in Wien* činila ve 30. letech 18. století 4-5 zl. Komplet čtyř alb tak mohl přijít na nezanedbatelnou částku 20 zl. Peter Prange, *Salomon Kleiner und die Kunst des Architekturprospekts*, Augsburg 1997 (= Schwäbische Geschichtsquellen und Forschungen. Schriftenreihe des Historischen Vereins für Schwaben Band 17), s. 103.

²¹⁰ Srov. níže.

²¹¹ Knižní značka; prostředek označení knižního majetku umístěný uvnitř knihy, nejčastěji ve formě tištěného lístku vlepeného na přideščí. Slavomil Vencel, *České exlibris. Historie a současnost*, Praha 2000, s. 152.

²¹² Označení vlastnictví knihy na vnější straně (na hřbetu, ořízce, vazbě). Ibidem, s. 155.

²¹³ Užitek přípisů a glos dostatečně prokázala na příkladu kultivované čtenářky Marie Ernestiny z Eggenbergu Radimská (pozn. 102), s. 74-94.

²¹⁴ Parasacchi Domenico, *Parte diverse fabricate modernamente in diversi di Roma*, Roma 1639, inv. č. 20 H 4166 (6 přív.); Marcus Vitruvius Pollio, *Zehen Bücher von der Architectur und der kunstlichen Bawen*, Basel 1614, inv. č. 20 J 4209; Johann Bernhard Fischer von Erlach, *Anfang einiger Vorstellungen der vornehmsten Gebäude von Wien*, b. m., b. d., inv. č. 32 M 6675; Idem, *Entwurf einer historischen Architectur*, Wien 1721, inv. č. 34 L 6802.

²¹⁵ Cesare Ripa, *Iconologie, ou la science des Emblemes vives*, Amsterdam 1698, inv. č. 14 N 3938; Andrea Pozzo, *Perspectiva pictorum et architectorum*, Romae 1693, inv. č. 28 M 6108; Giacomo Barozzi da Vignola, *Regola delle cinque ordini d'architettura*, Siena 1635, inv. č. 29 M 6327; August Charles Daviller, *Explication des termes d'architecture I-II*, Paris 1691, inv. č. 37 I 7066; *Plans de l'église de l'hôtel Royal des Invalides*, b. m., cca 1700, inv. č. 38 L 7235.

poukazují na myšlenkovou orientaci otce Adama Františka, která mohla být vštěpována i mladému Schwarzenbergovi. Exlibris užívaná oběma Schwarzenbergy mají stejnou podobu: jedná se o obdélné mědirytiny honosného schwarzenberského erbu s nosiči, kteří kromě znaku drží rozvinutou látku s textem „*Ex bibliotheca*“. Schwarzenberský rodový znak spočívá na architektonickém podstavci, v němž se nachází letopočet (ve Ferdinandově případě ve zkoumaných knihách pouze 1690, na exlibris Adama Františka 1704, 1713, 1712). Pod erbem je obdélné pole se jménem majitele. Není bez zajímavosti, že stejnou podobu exlibris zprvu užíval i Josef Adam ze Schwarzenbergu, jenž ovšem později používal exlibris oválné.²¹⁶

Méně podstatné jsou publikace, jež byly druhotně svázány do jednotné bílé vazby se schwarzenberským supralibros. Je prokazatelné pouze to, že ve schwarzenberské knihovně byly, nelze však říci, jak a kdy se do ní dostaly, kdy byly převázány, ani zda se s nimi mohl seznámit Adam František.²¹⁷ V další analýze proto k těmto knihám nebudu přihlížet. Stejně tak na okraji pozornosti zůstanou knihy označené exlibris Forschauer a Sittenberg.²¹⁸ Vedle toho je mezi 29 zkoumanými tituly i několik publikací, u nichž nelze určit provenienci vůbec. Je sice možné, že některé z nich byly součástí schwarzenberské knihovny a stavebník Ohrady je mohl znát, nelze to však prokázat. Ani tyto knihy nebudou předmětem soustavnější pozornosti, stejně jako jedna kniha s exlibris Marie Ernestiny z Eggenbergu.²¹⁹

Knihy Adama Františka ze Schwarzenbergu, jež se obsahem vztahují k teorii architektury či její výzdoby, jsou mimořádně zajímavé. Nejznámějším titulem, který je označen Schwarzenbergovým ex libris, je *Entwurff einer historischen Architectur* Johanna Bernharda Fischera z Erlachu.²²⁰ Monumentální traktát o pěti knihách je originálním pokusem o náčrt dějin architektury v celé jejich šíři. Na nastíněný přehled navázal Fischer představením vlastních realizací, které v jeho pojetí představovaly vrchol dosavadního vývoje. *Entwurff...* lze chápat jako výrazný prostředek sebeprezentace autora, který se v době vzniku knihy potýkal s nedostatkem zakázek. Adam František ze Schwarzenbergu patřil k nejvýznamnějším stavebníkům, pro něž na sklonku svého života Fischer starší pracoval. Je pochopitelné, že projevil i zájem o jeho traktát. Vlastnictví exkluzivního spisu lze zároveň

---

²¹⁶ Exlibris Josefa Adama ze Schwarzenbergu přetiskl Vencel (pozn. 211), s. 13, 14.

²¹⁷ Možností by bylo zkoumání účtů a případných starších inventářů schwarzenberské knihovny. Podobné bádání však překračuje záběr předkládané práce.

²¹⁸ Jde o konvolut několika zajímavých titulů, které se do schwarzenberské knihovny dostaly s největší pravděpodobností druhotně, zřejmě koupí či odkazem pozůstalosti.

²¹⁹ Nicolaus Goldmann, *Vollständige Anweisung zu der Civil-Bau-Kunst*, Leipzig 1708, inv. č. 31 M 6624; srov. Hanno-Walter Kruft, *Dejiny teórie architektúry od antiky po súčasnosť*, Bratislava 1993, s. 189-191.

²²⁰ Johann Bernhard Fischer von Erlach, *Entwurff einer historischen Architectur*, Wien 1721, inv. č. 34 L 6802; Kruft (pozn. 219), s. 195-197; Lorenz (pozn. 142), s. 42-48.

chápat jako doklad knížecí sebezprezentace a reprezentace.²²¹ Vedle klíčového Fischerova díla se ve Schwarzenbergově knihovně nacházela i další kniha z jeho pera, *Anfang einiger Vorstellungen der vornehmsten Gebäude von Wien*.²²² Spis lze vnímat jako vhodný textový výklad k rytinám vídeňských staveb od Salomona Kleinera, jež vycházely ve stejné době a ocitly se ve Schwarzenbergově vlastnictví.²²³ Díla barokních rytců nejsou věrnými topografickými pohledy, neboť autoři předloh často pozměňovali proporce staveb a jejich okolí.²²⁴ Přesto jsou klíčovými prameny pro poznání soudobého nahlížení na architekturu a dosud pomáhají vytvářet představu o barokní vizuální kultuře.²²⁵

Zatímco Fischerovy knihy patří nepochybně k tomu nejaktuálnějšímu, co z teoretické literatury mohl Adam František znát, další spis z jeho knihovny patří k nadčasové klasice. Jedná se o *Deset knih o architektuře* Marca Vitruvia Pollia, v nichž antický stavitel položil základy systematické architektonické teorii.²²⁶ Vitruviovo pojetí architektury bylo nedílnou součástí výchovy a nezbytným minimem šlechtických znalostí dané oblasti. Zajímavý je fakt, že si Adam František do knihovny pořídil bazilejské vydání z roku 1614. Spis vyšel v raném novověku nesčetněkrát a Schwarzenbergovi se na knižním trhu nabízel pestrý výběr mladších výtisků.²²⁷ Proč se v jeho knihovně octl titul vydaný zhruba před stoletím, není jisté. Mohlo jít o koupi publikace, kterou Schwarzenberg chtěl a náhodou ji získal ve starém vydání. Osobní rozměr mohl mít i nákup svazku inv. č. 20 H 4166, jenž se skládá z osmi přívazků grafik, které zachycují římské památky.²²⁸ Domnívám se, že jde do jisté míry o připomínku

---

²²¹ Ke knihám jako prostředkům sebezprezentace Jaroslava Kašparová, *Bibliofilství české šlechty raného novověku-sebereflexe nebo sebezprezentace?*, in: Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= OH 13), s. 23-40.

²²² Johann Bernhard Fischer von Erlach, *Anfang einiger Vorstellungen der vornehmsten Gebäude von Wien*, b. m., b. d., inv. č. 32 M 6675.

²²³ Prange (pozn. 209), s. 103-186; Kruft (pozn. 219), s. 122.

²²⁴ Zobrazenou a reálnou architekturu chápal kupříkladu Andrea Pozzo jako na sobě jen nepřímo závislé druhy umění. Srov. Kruft (pozn. 219), s. 112. Srov. Prange (pozn. 209), s. 29-57; Hellmut Lorenz – Huberta Weigl (edd.), *Das barocke Wien. Die Kupferstiche von Joseph Emanuel Fischer von Erlach und Johann Adam Delsenbach (1719)*, Petersberg 2008, s. 9-25.

²²⁵ Není bez zajímavosti, že řada alb Kleinerových rytin tvoří součást schwarzenberské knihovny. Srov. Salomon Kleiner, *Alle Kirchen und Klöster in Wien...*, Augspurg 1724, inv. č. 19 I 3819; Idem, *Vierley Vorstellungen und Grundrisse folgender Lustgarten und Prospecten I*, b. m., b. r., inv. č. 32 M 6676 (s řadou vyobrazení schwarzenberského zahradního paláce ve Vídni); Idem, *Vera et accurata dellineatio omnium templorum...*, Viena 1724, inv. č. 32 M 6679.

²²⁶ Marcus Vitruvius Pollio, *Zehen Bücher von der Architectur und der kunstlichen Bawen*, Basel 1614, inv. č. 20 J 4209; Kruft (pozn. 219), s. 19-27.

²²⁷ K vydávání Vitruvia v renesanci a zpracování jeho odkazu Ibidem, s. 65-72 an.

²²⁸ Domenico Parasacchi, *Parte diverse fabricate modernamente in diversi di Roma*, Roma 1639, inv. č. 20 H 4166, přív. 1; Giovanni Battista de Rossi, *Kupferstiche Kirchen und Klöster in Rom*, Roma 1638, inv. č. 20 H 4166, přív. 2; Domenico Parasacchi, *Raccolta delle principale fontane di Roma*, Roma 1637, inv. č. 20 H 4166, přív. 3; Giovanni Battista de Rossi, *Palazzi diversi nel alm cita di Roma*, Roma, b. r., inv. č. 20 H 4166, přív. 4; Michelangelo Buonarrotti, *73 Stiche von Adam Sculptor Montanus*, Roma 1638, inv. č. 20 H 4166, přív. 5; *Klassische Bildwerke Romae*, Roma 1638, inv. č. 20 H 4166, přív. 5; konvolut grafik antických ruin, b. m., b. r.,

papežského města, které Adam František navštívil během kavalírské cesty. Na místě je uvažovat o možnosti, že si svazek koupil přímo tam.²²⁹

V knihovně Ferdinanda ze Schwarzenbergu se dochovalo šest titulů, jež se svým obsahem váží k architektuře a její výzdobě. Výsostné postavení mezi nimi měla *Iconologie* Cesare Ripy ve francouzském překladu doprovobeném ilustracemi.²³⁰ Příručka italského ikonografa představovala během celého 17. století klíčový prostředek poučení o vyobrazování mytologických postav, alegorií a personifikací.²³¹ Mimořádně důležitým spisem byla i *Perspectiva pictorum et architectorum* Andrey Pozza.²³² Římský malíř své dílo pojal jako učebnici kreslířství. Vedle toho mohla *Perspectiva...* sloužit jako vzorník, který vedle dalších prostředků umožnil rozšíření Pozzova inovativního pojetí freskové výzdoby interiérů.²³³ Obdobného významu dosáhl i architektonický traktát italského architekta Giacomu Barozziho da Vignoly.²³⁴ Jeho spis Ferdinand vlastnil ve francouzském vydání bez slovního komentáře.²³⁵ Naopak dva svazky z pera Augustina Charlese Davillera jsou tvořeny výhradně textem.²³⁶ První díl, *Explication des termes d'architecture*, je jedním z prvních systematických výkladových slovníků architektonických pojmů. Vychází z Clauda Perraulta, jehož dílo položilo základ francouzskému klasicismu.²³⁷ Druhá kniha, *Cours d'architecture qui comprend les Ordre de Vignole*, představuje obsáhlý komentář k Vignolovu dílu, které francouzský architekt vykládá v duchu aktuálních klasicizujících myšlenek.²³⁸ Jejich ideálním zhmotněním byla pařížská Invalidovna.²³⁹ Velkoformátové plány komplexu tvořily obsah dalšího svazku označeného exlibris Ferdinanda ze Schwarzenbergu.²⁴⁰

---

inv. č. 20 H 4166, přív. 7; Franciscus de Cecchis, *Kupferstiche betreffend das Palais und Garten des Grosherzogs von Toscana*, Roma 1645, 20 H 4166, přív. 8.

²²⁹ Knihy si na své kavalírské cestě v různých městech prokazatelně kupoval. Jeho pobyt v Římě však kvůli torzovitosti pramenů nelze podrobněji rekonstruovat. Bohužel dochovanost pramenů neumožňuje tuto hypotézu potvrdit ani vyvrátit. Srov. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenbergů, fasc. 416.

²³⁰ Cesare Ripa, *Iconologie, ou la science des Emblemes vives*, Amsterdam 1698, inv. č. 14 N 3938.

²³¹ Jiří Kroupa, *Školy dějin umění. Metodologie dějin umění 1*, Brno 2007², s. 93.

²³² Kruft (pozn. 219), s. 112-113.

²³³ Mádl (pozn. 43), s. 263-264.

²³⁴ Kruft (pozn. 219), s. 81-83.

²³⁵ Giacomo Barozzi da Vignola, *Regola delle cinque ordini d'architettura*, Siena 1635, inv. č. 29 M 6327; Naopak svazek Barozzi da Vignola, *Reglen der 5 Ordnung der Architektur des Vignole. Mit Fleis aufgetheilt übersehen und aus dem grossen in diesen bequemen kleinern format gebracht von Le Muet*, Augsburg, b. d., inv. č. 32 I 6646 je doprovázen obsáhlým komentářem Pierra Le Muet. Vzhledem k absenci exlibris, supralibros či vlastnických přípisů však není jasné, komu kniha původně náležela.

²³⁶ Daviller (pozn. 215).

²³⁷ Kruft (pozn. 219), s. 146-147.

²³⁸ Ibidem, s. 147.

²³⁹ Libéral Bruant a Jules Hardouin-Mansart, 1670-1706. Rolf Toman (ed.), *Baroko. Architektura, plastika, malířství*, Praha 1999, s. 142-143.

²⁴⁰ *Plans de l'église de l'hôtel Royal des Invalides*, b. m., cca 1700, inv. č. 38 L 7235.

Vzhledem k tomu, že zkoumané knihy představují velmi malý soubor, není možné na jejich základě zaujmout ve věci kulturní orientace Adama Františka ze Schwarzenbergu jiné než zdrženlivé stanovisko. Přesto se pokusím o vyvození dílčích závěrů. Podle mého názoru zkoumané knihy potvrzují zájem knížete o architekturu, není však jisté, nakolik překračoval meze dobových konvencí. Patrná je vazba na Johanna Bernharda Fischera z Erlachu a zájem o římské památky, což může naznačovat zaujetí pro italizující podobu barokní architektury. Na druhou stranu nelze vyloučit silný vliv otce Ferdinanda, jehož knihy byly zaměřeny spíše na klasicizující francouzskou tvorbu. Osobnost Adama Františka ze Schwarzenbergu tak byla nejspíše formována v duchu prolnutí obou směrů, jež bylo ostatně pro architekturu doby jeho mládí typické.²⁴¹

---

²⁴¹ K italské klasicizující architektuře v českém prostředí Petr Fidler, *Římský akademismus v Praze. Jean Baptiste Mathey, Domenico Martinelli- inter principes famosus a Carlo Fontana- celebrissimo architetto di Roma*, in: Fejtová – Ledvinka – Pešek – Vlnas (pozn. 40), s. 273-293.

III. Stavitel Pavel Ignác Bayer

Pavel Ignác Bayer se narodil kolem roku 1656 v Jihlavě.²⁴² V Praze byl doloženě učedníkem Franceska Luraga, z jehož školení byl propuštěn v roce 1679. Další Bayerovo působení je nejasné, lze snad předpokládat, že podnikl tovaryšskou cestu. Jisté je, že v září 1684 zažádal o měšťanství na Starém Městě pražském. Na prahu příštího roku podložil svou žádost zhostním listem vydaným jihlavskou městskou radou. V roce 1687 si pořídil dům v sousedství kostela sv. Haštala. Bayer se velmi aktivně zúčastnil života ve své obci.²⁴³ Nepřekvapí, že podle pramenů navazoval kontakty především s dalšími staviteli či řemeslníky stavebních profesí. Jako plnoprávný člen cechu se podílel i na výchově řady učedníků, z nichž vynikl František Maxmilián Kaňka,²⁴⁴ v jehož díle se však Bayerův vliv neprojevoval.²⁴⁵

Někdy v průběhu 80. let se Pavel Ignác Bayer oženil. Jeho manželka Kateřina zemřela v roce 1710, načež vstoupil do manželského svazku podruhé. Marie Barbora svého manžela přežila: zemřela až v roce 1751.

Shrnout Bayerovo dílo je náročným úkolem, neboť zahrnuje mimořádný počet staveb nejrůznějších funkcí.²⁴⁶ Zastavím se pouze u dvojice profánních realizací, jež vykazují dílčí formální či principiální shody s loveckým zámkem Ohrada: jezuitské tiskárny v pražském Klementinu (obr. 12)²⁴⁷ a zámku Postoloprty (obr. 13).²⁴⁸

Stavba sedmiosé, trojpodlažní jezuitské tiskárny v Klementinu byla založena 8. dubna 1709 a dokončena následujícího roku. Budova je zajímavá zejména členěním fasády a detaily ostění okenních a dveřních otvorů. Jednotlivá podlaží jsou oddělena etážovými římsami. Vedle toho jsou v souvislosti s Ohradou zajímavá okna prvního patra. Jsou lemována ostěním, které nabývá polohy blízké oknům loveckého zámku: je tvořeno nízkým parapetem a kamenicky precizně provedeným rámováním okenního otvoru s uchy a kapkami. Na něm spočívá nízká rovná římsa.

V realizaci zámku v Postoloprtech, jenž Pavel Ignác Bayer výrazně upravoval v letech 1706-1718, stavitel bezprostředně navázal na stávající dispozici šternberského čtyřkřídlého

---

²⁴² Stať se omezuje na shrnutí základních životopisných údajů a připomenutí nejdůležitějších Bayerových profánních staveb. Východiskem jsou zejména následující práce: VN [Věra Naňková] (pozn. 86), s. 288-295; Vlček – Havlová (pozn. 87), s. 96-98. S podrobnými odkazy na prameny Naňková (pozn. 68), s. 224-261.

²⁴³ Doloženě byl svědkem řady svateb, několikanásobným kmotrem či ručitelem různých smluv. K sociálnímu rozměru Bayerova života snesl doklady již Podlaha (pozn. 50), s. 48-49, 80, 137; s. 282; s. 523, 534, 550.

²⁴⁴ Z Bayerova učení byl propuštěn 14. června 1693. Vlček – Havlová (pozn. 87), s. 47.

²⁴⁵ Vlček (pozn. 86), s. 98.

²⁴⁶ Nejpodrobnější popis Bayerova díla zachytila Naňková (pozn. 68), s. 225-249.

²⁴⁷ PV [Pavel Vlček], Klementinum č. p. 190/I a 1040/I, in: Pavel Vlček a kol., *Umělecké památky Prahy. Staré Město a Josefov*, Praha 1996, s. 199-205, zde s. 200.

²⁴⁸ Vlček (pozn. 86), s. 418-419

zámku s nárožními věžicemi z doby kolem roku 1611 vybudovaného na starším tvrzišti. Bayerovy návrhy doložené k únoru 1706 jsou stavitelovou první prací pro Adama Františka ze Schwarzenbergu. Jeho otec Ferdinand postoloprtské panství zakoupil v roce 1692 od Sinzendorfů a následně je v roce 1703 včlenil do rodícího se schwarzenberského fideikomisu. Bayerovy plány náročné přestavby, jež zahrnovala nové provedení hlavních zdí i nárožních věžic, odstranění polygonální kaple a úpravu fasád, byly schváleny stavebníkem a s určitými obměnami provedeny. Realizace se neobešla bez komplikací: v roce 1718 se v nově provedeném západním křídle objevily trhliny a část zdiva musela být na stavitelovy náklady snesena. Později byla Bayerova podoba dnes zchátralého zámku výrazně pozměněna: po požáru v roce 1768 proběhla v letech 1769-1790 série rozsáhlých úprav, jež zahrnovaly stržení jižního a severního křídla. Zatímco na místě jižního křídla vyrostla novostavba, trakt severní již nebyl nahrazen. Vzniklá trojkřídlá dispozice byla nově uzavřena mřížovou zdí s klasicizující vstupní branou (1787). Na stavbě hospodářských budov v zámeckém areálu se podílel zejména Anton Erhard Martinelli a zčásti Andrea Altomonte.

Vzhledem k rozsáhlým mladším úpravám postoloprtského zámku je nutné k hledání analogií s Ohradou přistupovat s rozvahou. Nepochybně Bayerova původu je základní rozvržení fasády do tří podlaží oddělených výraznými etážovými římsami. Naopak rustiková dekorace přízemí a lizénové lešení na fasádě v patrech průčelí křídel lemujících dvůr odkazují k tvorbě Antona Erharda Martinelliho, jenž obdobné prvky s oblibou používal.²⁴⁹ Oproti tomu použití pilířové arkády se stlačenými oblouky v přízemí jižního křídla a střídání obloukově vyklenutých a trojúhelně formovaných nadokenních říms oken *piana nobile* jsou prvky, jež se opakují i na jihočeské Ohradě. Ačkoliv je na místě opatrnost při hodnocení jejich původu, domnívám se, že návrh těchto prvků pocházel z Bayerova pera a případná mladší obnova někdejší stav respektovala.

Obě popsané stavby ukazují Pavla Ignáce Bayera jako stavitele, který s oblibou používal ustálené prvky. Mezi nejvýznačnější se řadí důsledné oddělení jednotlivých podlaží výraznými etážovými římsami. Podobně důsledně opakoval detailní formy ostění oken a jejich výzdoby. Veškeré popsané prvky se objevily i na souběžně budované novostavbě loveckého zámku Ohrada.

---

²⁴⁹ Například při úpravách protivínského zámku. Martinelliho nárys úprav tamního hlavního průčelí publikoval Látal (pozn. 91), s. 223. Domnívám se, že závěr Věry Naňkové, jež v lizénovém členění stěn zámku v Postoloprtech spatřovala doklad Matheyova vlivu na Bayera, je mylný. Srov. Naňková (pozn. 68), s. 229.

IV. Ohrada

IV.1 Nerealizovaná podoba

V archivu hlubockého velkostatku je dochována skica patrového loveckého zámku o sedmnácti osách s mansardovou střechou (obr. 37).²⁵⁰ Nerealizovanou stavbu lze pokládat za bezprostřední otisk myšlení stavitele, stojí proto za rozbor. Tři krajní osy piana nobile jsou svázány pilířovými arkádami a tvoří vyhlídkové terasy²⁵¹ propojené pavlačemi,²⁵² jež probíhaly podél obou delších stran stavby. Střední osa je akcentována kromě masivního portálu zakončeného obloukem i výrazným štítem se zvlněnou římsou. Na plán jako první upozornila Věra Naňková, jež se spokojila s konstatováním, že zachycuje podobu „zcela odlišnou od dnešního provedení zámku.“²⁵³ Naopak Pavel Vlček se krátce zastavil u funkčního členění stavby, kterou hodnotil jako pozoruhodnou.²⁵⁴

Z průjezdu v přízemí bylo přístupné trojramenné schodiště, které vedlo do reprezentačního podlaží. Předpokoj,²⁵⁵ kam schodiště ústilo, sousedil s hlavním sálem. Domnívám se, že výzdoba sálu se měla soustředit na jeho kratší stěny, do jejichž středu Bayer plánoval umístit krby. Naopak nelze předpokládat plánování freskové výzdoby, neboť okna v úrovni jednoho podlaží by zřejmě nemohla poskytnout její dostatečné osvětlení.²⁵⁶ Na plánovaný sál se měly napojovat dvě drobné odpočinkové místnosti²⁵⁷ s kamny. Na druhé straně budovy projektoval Bayer, jenž měl být tvořen malým pokojem přístupným

---

²⁵⁰ Nárys hlavního průčelí a půdorys nerealizované podoby loveckého zámku Ohrada., SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 6BĚ 2, fasc. 3, fol. 1a.

²⁵¹ „Offene galleria.“ Ibidem.

²⁵² „Pawlatzen.“ Ibidem.

²⁵³ Naňková (pozn. 68), s. 251, pozn. 58. Naňková plán pouze popisuje.

²⁵⁴ Vlček (pozn. 86), s. 97. Bohužel Vlčkem přetištěná reprodukce je nekvalitní.

²⁵⁵ „Vor hauß.“ Nárys a půdorys nerealizované podoby loveckého zámku (pozn. 250). Srov. definici předpokoje u Leonhard Christoph Sturm, *Kurtze Vorstellung der gantzen Civil-Bau-Kunst worinnen erstlich die vornehmsten Kunst-Wörter so darinnen innerzu vorkommen in fünfferley Sprachen angeführet und erklärt*, Augsburg 1745, s. 20. „Anticamera [...]. Vor-Gemach. Ein grosses Zimmer, darein die vornehmsten treten, welche zu der herrschafft verlangen.“; Srov. též Daviller (pozn. 215), s. 376: „Anti-chambre. Grande piece de l’Apartement, qui est entre la salle & la chambre, ou les gens de dehors attendent avant que d’entrer dans la chambre.“

²⁵⁶ Na podmíněnost vzniku fresky dostatkem světla, respektive opačné ovlivňování podoby architektury při realizaci záměru freskové výzdoby upozorňuje Mádl (pozn. 43), s. 245.

²⁵⁷ „Retiraden“, jejichž delší strany byly prolomeny dvěma okny a kratší jedním okenním otvorem. Nárys a půdorys nerealizované podoby loveckého zámku (pozn. 250). Srov. soudobou definici: „Retirade, heisset auch in vornehmen Häusern, ein Cabinet oder Ort, da man allein seyn kan, ohne von jemand gehindert zu werden, Lat. Secretum domus.“ Johann Heinrich Zedler, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon aller Wissenschaften und Künste XXXI*, Leipzig-Halle 1742, sl. 846. Zedlerově definici zřejmě Bayerem navrhované retirády neodpovídají. K jejich možnému využití Vlček (pozn. 86), s. 97.

z předpokoje. Podél jeho vnitřní zdi vedla do kuchyně a velkého pokoje s komorou²⁵⁸ chodba²⁵⁹. V obou pokojích apartmánu měla být umístěna kamna.

Celek piana nobile Bayerem plánované novostavby se vyznačuje poněkud nepřehlednou prostorovou strukturou a složitou komunikací: pokoje apartmánu nejsou vzájemně propojené a chodba ke knížecímu pokoji vede i ke kuchyni, což by v případě realizace vedlo k rušení majitele běžným provozem. Ani obsluha sálu, který zřejmě měl sloužit i jako jídelna, nebyla vyřešena uspokojivě. Z kuchyně by muselo být jídlo přeneseno chodbou a předpokojem, což lze z hlediska soudobého protokolu pokládat za nepřijatelné.²⁶⁰ Zároveň je však na místě upozornit na to, že stavba, kterou Pavel Ignác Bayer navrhl, nebyla v kontextu českých loveckých zámků nikterak neobvyklá: jde o kompaktní, nepříliš rozsáhlou budovu podřízenou svému účelu, o čemž svědčí například využití otevřených teras a oběžných pavlačí, jež měly umožnit pozorování loveckého revíru.²⁶¹

Navrhovaný Bayerův zámek představuje stavbu mimořádné důležitosti, už jen proto, že nebyl realizován. Je nutné ptát se proč, avšak tuto klíčovou otázku nelze vzhledem ke stavu pramenné základny uspokojivě zodpovědět. Jisté je, že plán nebyl aprobován stavebníkem.²⁶² Datace do roku 1708, k níž se klonila Věra Naňková,²⁶³ je zřejmě oprávněná. Z téhož roku pochází návrh rozpočtu stavby loveckého zámku, v němž Pavel Ignác Bayer vyčíslil celkové náklady na 3072 zl 29 kr.²⁶⁴ Domnívám se, že jde o rozpočet budovy zachycené na plánu.²⁶⁵ O rok mladší rozpočet z 3. března 1709 vyčísluje celkové práce na 13 872 zl. 3 kr.²⁶⁶ Více než čtyřnásobné navýšení požadovaných prostředků je jednoznačným dokladem zásadní změny projektu, který byl zřejmě od základu přepracován či vypracován zcela nově. Bohužel není jisté, jak návrh vypadal, ani zda jde o rozpočet realizované podoby zámku.

---

²⁵⁸ „Kammer.“ Nárys a půdorys nere realizované podoby loveckého zámku (pozn. 250).

²⁵⁹ V plánu „vor hejßel.“ Ibidem.

²⁶⁰ Julius Bernhard von Rohr o tom v příslušné kapitole výslovně nehovoří, přesto je zřejmé, že k servírování jídla je vhodné využít zvláště k tomu účelu sloužící chodby. Srov von Rohr (pozn. 100), s. 90-124, zvl. §9, §11.

²⁶¹ Oběžná vyhlídková terasa je dominantním prvkem například zámku Humprecht. K němu a dalším soudobým loveckým zámkům srov. níže, podkapitola IV.5.

²⁶² K praxi Adama Františka ze Schwarzenbergu aprobovat podpisem plány určené k realizaci srov. následující podkapitulu.

²⁶³ Naňková (pozn. 68), s. 251, pozn. 58.

²⁶⁴ Pavel Ignác Bayer, Rozpočet stavby loveckého zámku Ohrada u Hluboké, Praha, 4. dubna 1708, SOA Třeboň, Vs Hluboká IE 6 Bß 2, složka 3, fol. 2a-3a.

²⁶⁵ Odpovídá tomu například položka 24 zl. za tři dvojkřídlé dveře pro sál a retirády v prvním patře. Ibidem, fol. 3a.

²⁶⁶ Pavel Ignác Bayer, Rozpočet stavby loveckého zámku Ohrada u Hluboké, b. m., 3. března 1709, SOA Třeboň, Vs Hluboká IE 6 Bß 2, složka 3, fol. 6a-7a.

IV.2 Výstavba

V dosavadní literatuře je počátek výstavby loveckého zámku Ohrada kladen do roku 1708.²⁶⁷ V korespondenci však lze prvotní stavebníkův záměr vysledovat již v roce 1705, kdy Adam František ze Schwarzenbergu přikázal hlubockému hejtmanovi zastavit výstavbu domů v lovecké ohradě.²⁶⁸ Lze se domnívat, že pozastavením stavebních akcí chtěl kníže umožnit akumulaci prostředků k budoucí výstavbě loveckého zámku. Zároveň mohlo jít o doklad proměny koncepce užívání loveckého revíru, jehož základy položil Ferdinand ze Schwarzenbergu a jeho syn s ním mohl mít odlišné úmysly.

Již ve stavební sezóně 1707 probíhal podle knížecího přání výběr místa k vybudování psince, který nakonec měl být realizován kvůli vysokým nákladům v odlišné poloze.²⁶⁹

Jelikož 4. dubna 1708 předložil Bayer rozpočet výstavby a zřejmě i plán, který odpovídal návrhu nákladů, musela být otázka polohy zámku na přelomu let 1707 a 1708 vyřešena.²⁷⁰ Podle Antonína Nikendeye započala výstavba v říjnu 1708.²⁷¹ Nejprve měla být vystavěna přízemní křídla kolem centrálního dvora. Následně v průběhu stavební sezóny 1709 mělo dojít ke kopání základů hlavní budovy.²⁷² Bohužel počátků výstavby loveckého zámku se týkají pouze omezené pramenné zmínky, tudíž nelze Nikendeyovy poznatky, jež odpovídají názorům Věry Naňkové, ověřit či prohloubit.

Pro poznání stavebníkovy podílu na podobě zámku je klíčová Bayerova žádost o schválení nutných stavebních změn,²⁷³ které odporují Schwarzenbergově záměru („*Intention*“).²⁷⁴ Je patrné, že Bayer vnímal své postavení jako podřízené úmyslům

---

²⁶⁷ Naňková (pozn. 68), s. 251, pozn. 58; Vlček (pozn. 86), s. 397; Schwarz (pozn. 80), s. 266.

²⁶⁸ Schwarzenberg hlubockému hejtmanovi, Vídeň, 15. července 1705, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 22a. „Novou zahradu“ (*Neue Thiergarten*), které se příkaz týkal, nechal založit Ferdinand ze Schwarzenbergu v 90. letech 17. století. K tomu bohatá korespondence a plánová dokumentace v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 1 an.

²⁶⁹ „[...] *der Fürst gleich wahlen das hundst hauß auff dem berg haben will, bey der Mühl unten ein radt.*“ Bayer hlubockému hejtmanovi, Praha 21. října 1707, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 23a-24a., fol. 23b. Srov. též Naňková (pozn. 68), s. 251, pozn. 55.

²⁷⁰ Srov. předcházející podkapitolu.

²⁷¹ Schwarz (pozn. 80), s. 266. Do téhož roku klade počátek stavby i Naňková (pozn. 68), s. 251, pozn. 58. Nasvědčuje tomu i letopočet 1708 dochovaný na prahu mezi vestibulem a severní průběžnou chodbou a na kameni před zámkem.

²⁷² Schwarz (pozn. 80), s. 266.

²⁷³ Bayer Schwarzenbergovi, Hluboká, 6. října 1710, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 46a-47a. Věra Naňková na základě dopisu datovala plán, o němž Bayer píše, do roku 1710. Naňková (pozn. 68), s. 236, obr. 12.

²⁷⁴ „[...] *haben wir womit in hiesigen Jagerhausß über das Biblboth [?] Jägers wohnung von die Cammerdiener, den Anderer Seiths über des Plahen Knechts wohnung ein Zimmer vor die Cammer-Jungferren einzutheilen, und dauon den Abriss Euer Durchl[leucht] gehor[sambst] einsenden solle gnädigst anzubefehlen gemuhet, obwohlen zwen Euer duchl[leucht]:t gnädigste Intention gewesten solches Zimmer nur auff zwey fenster zu Extendiren, weillen aber in des Plahen Knechts wohnung in eingang ein Vorhäustl, Kücherle und S.V. [?] abdrift ist, mit einem fenster, dan in seinen Zimmer zwey fenster seindt, als könnte man sich der quermauer won nur zwey fenster*

zaměstnavatele, jehož názory na stavbu určovaly její podobu. Již na tomto místě lze postavit hypotézu: stavitel Pavel Ignác Bayer ve vztahu ke Schwarzenbergovi vystupoval jako služebník, který plnil knížecí úkoly podle svých schopností a poskytnutých možností, nikoliv jako samostatná tvůrčí osobnost, jak naznačuje dosavadní literatura.

Domněnku výmluvně podporuje zejména série dopisů, v nichž se Bayer s konkrétními dotazy ohledně stavby obrací na stavebníka. Některé z dopisů sice zůstaly bez odpovědi,²⁷⁵ řadu dalších však kníže opatřil vlastnoručními reakcemi na stavitelovy dotazy.²⁷⁶ Stejný postup Bayer a Schwarzenberg zachovávali při současně probíhajících úpravách zámku Hluboká.²⁷⁷ Příznačné je, že se Schwarzenberg nezajímal pouze o financování stavby, ale i o dílčí problémy, které provázely její průběh a řešení jednotlivých detailů. Výmluvný je například stavebníkův zájem o materiály použité na stavbu krbů²⁷⁸ či podobu erbů.²⁷⁹

Ze zkoumaných pramenů vyplývá, že si kníže ponechával rozhodnutí v zásadních věcech.²⁸⁰ Svědčí o tom například odpověď na Bayerův dotaz po způsobu řešení výzdoby

---

kommen solten, daß man maur auff maur setzen solte.“ Bayer Schwarzenbergovi, Hluboká, 6. října 1710 (pozn. 273), fol. 46a.

²⁷⁵ Bayer Schwarzenbergovi, Hluboká, 26. května 1712, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. Hluboká A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 160a-162b; Bayer Schwarzenbergovi, Hluboká, 14. září 1714, Ibidem, fol. 121a-122b; Pavel Ignác Bayer Adamu Františkovi ze Schwarzenbergu, Třeboň 23. května 1714, Ibidem, fol. 133a-134a;

²⁷⁶ Schwarzenberg Bayerovi, Vídeň, 1. dubna 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 33a-34a (srov. ediční přílohu, č. 1); Bayer Schwarzenberg, Hluboká 5. srpna 1713, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 152a-153b.

²⁷⁷ Bayer Schwarzenbergovi, Hluboká, 31. března 1716, Ibidem, sign. A 6Bβ 2a, 1665-1719, nefol. Obě současně probíhající stavby od sebe nelze oddělit, korespondencí prostupuje stavebníkův zájem o obě akce. Srov. např. Schwarzenbergova slova: „*Aus beygehenden Copeyln Extract ersehlet ihr, waß der baumeister Bayer unlängst vor propositiones, unter anderen auch wegen derer frauenberger Schloß-Reparationen, und jagdhauses ausbauung anhero gethan hat.*“ Schwarzenberg Dvořákovi, Vídeň, 13. března 1715, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 68a-b, zde 68a; Dvořák Schwarzenbergovi, zpráva o postupu mramorování krbů v loveckém zámku, jež provádí vídeňský mramorář, který má pracovat i v hlubockém zámku, Hluboká, 13. ledna 1714, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 140a-141a. Stavby nebyly propojeny pouze osobami, které se na nich podílely, ale i užívanými formami. Z dopisu Bayera Schwarzenbergovi z 31. března 1716 je zřejmé, že sály obou staveb měly být řešeny obdobně: „*Der Saall gleich wie in Jagerhauß solte gemacht werden.*“ Bayer Schwarzenbergovi, Hluboká, 31. března 1716, Ibidem, 1665-1719, nefol. Stejně tak je z korespondence zřejmé, že Bayer i stavebník vnímali budování Ohrady jako součást širšího spektra úloh. Vypodívá o tom dopis Bayera Schwarzenbergovi, v němž stavitel popisuje vedle možností úprav bytů úředníků na Ohradě i výběr místa pro sýpku na Hluboké a pracích na lázních v Libníči, Hluboká, 6. října 1710 (pozn. 273), fol. 46a-47a. Další korespondence ve věci sýpky a její plány jsou dochovány v Ibidem, 1665-1719, nefol. K dalším stavebním aktivitám Bayera pro Schwarzenberga srov. Naňková (pozn. 68), s. 229 an.

²⁷⁸ Srov. např. ediční přílohu č. 1, dotaz 1.

²⁷⁹ Na Bayerův dotaz „*Ob das hochfürstlich[en] Wappen von dem [...] stein von Postlberg oder von Stokater arbeith gemacht werden solle*“ odpověděl kníže „*Das Wappen solle von Stein, u[nd] nicht von Stokateur gemacht werden.*“ Srov. Schwarzenberg Bayerovi, Hluboká 5. srpna 1713 (pozn. 276), fol. 153a; Srov. Bayerův dotaz v dopise citovaném v pozn. 282.

²⁸⁰ Výmluvně Dvořák Schwarzenbergovi: „*Worüber dann Euer hochfürstl[ich]en durrrch[eu]cht gnädigsten befehlen in Unterthönnigkeit gewärttig bin.*“ Hluboká, 18. června 1712, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 157a-b, zde 157b.

klenby sálu loveckého zámku, o níž měl kníže rozhodnout osobně po příchodu na panství.²⁸¹ Vlastní proces rozhodování o podobě výmalby se odehrál zřejmě ústně a nezanechal stopy v pramenech,²⁸² nicméně Bayerův plán, který je možné označit za prezentační kresbu určenou pro rozhodování stavebníka, jako předloha pro členění klenby nesloužil.

Odmítavému postoji stavebníka vůči Bayerovu návrhu nasvědčuje i absence jeho podpisu, kterým by plán schválil.²⁸³ Aprobování plánů, v nichž se Schwarzenberg dokázal bez problému orientovat,²⁸⁴ zcela odpovídalo soudobé praxi.²⁸⁵ Vztahovalo se na veškeré stavby, jež na panství probíhaly²⁸⁶ a odrazilo se i v dopisech.²⁸⁷ Plány tvořily součást intenzivní

---

²⁸¹ Dotaz: „*Ob waß auß den eingeschikten Rissen von der boden des Saals, gefällig, oder ob der Mahler, der die bilder mahlen solle, die eintheilung der Quadratur taffeln, oder rahmen, sich selbst aufzeichnen, und einen Ryss nach dem eingeschikten selbst machen wird.*“ Odpověď: „*Dieses solle bis zur ankunfft g[nädi]gster herrschafft in suspenso bleiben.*“ Ibidem, fol. 152a-b. Zmiňované Bayerovy návrhy na členění zrcadla klenby velkého sálu se ve fondu Ústřední kanceláře dochovaly. Ibidem, 1665-1719, nefol. Plán publikovala Naňková (pozn. 68), s. 241, obr. 17, s. 251, pozn. 58, varianta je publikována níže, č. kat. 7.

²⁸² Osobní konzultace se stavebníkem zřejmě nebyly neobvyklé. Svědčí o tom zmínka v dopisu ve věci výstavby domu na Hluboké z 13. října 1716. Srov. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 13. října 1716, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK Hluboká (SO), sign. A 6Bß 2a, 1665-1719, nefol. Praxi informování stavebníka stavitelem dokládá případ Antona Erharda Martinelliho, který popisuje Schwarzenberg v dopise třeboňskému hejtmanovi Augustu Olbrichtovi. Ačkoliv jde o mladší pramen, je na místě předpokládat, že obdobné schůze probíhaly výjimečně ve Vídni a pravidelně na Hluboké i za předchozího stavitele Bayera. Srov.: „*Nach dem uns unser baumeister Martinelli nach seiner leztern zurückkunfft aus Böhmen, unter andern auch untherhänigst relationiret, daß bey unsern Frauenberger Jägerhauß an denen 2en Seiten fliegeln die altanenen mit denen dachungen einzufallen beginnen, und zu vermeindung repariret werden müßen.*“ Kopie reskriptu Schwarzenberga třeboňskému hejtmanovi, Vídeň, 1. března 1730 (opis Třeboň, 5. března), SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. 1A 6Bß 4a, fol. 118a; „*Von seiner durchl mündll[ich]. Resolvirte außwendign gallerie von dem Frauenberger Jägerhauß, zu dem Endn in Duplo außfertigen wollen, damit selbten nach der gnädigsten Intention resolviret, und ratificiret worden möchten*“ Opis propozic Pavla Ignáce Bayera, b. m., b. d. (1714?), Ibidem, fol. 67a-67b.

²⁸³ Na Schwarzenbergovu praxi aprobovat plány správně upozornil Schwarz (pozn. 80), s. 266. Roli podpisu zvýraznil i sám Schwarzenberg v konceptu dopisu staviteli Bayerovi ohledně úprav v interiérech hlubockého zámku: „*Rißen über den werden bau oder reparation derer Frauenberger Schoss Zim[mer] das eine exemplar, retento altero, gleichfalss mit Unserer Unterschrift approbirten.*“ Schwarzenberg Bayerovi, koncept, Vídeň (?), b. d., SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká A 6Bß 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 42a-42b.

²⁸⁴ „*Als haben wir sothanen andern Riß gar nicht approbiren können, sondern schiken euh geyde Exemplaria darvon hierbey wiederumb zurück mit der Erinnerung.*“ Schwarzenberg Bayerovi, koncept, Vídeň, 21. října 1716, Ibidem, fol. 47a-47b. Schwarzenberg byl nadto schopen představit si prostorové působení realizací vzniklých podle rozličných modelů či skic. „*Zumahln wir auch verlangen daß die Camine in denen Zim[m]er nicht durchgehends gleichformig seyn solle, als habet ihr nach davon, auff einen blatt beysam[m]en befindl. 4 Modellen nachdem es sich am besten schikten wird, von einer form in dieser und von denen andern formen in die andere Zim[m]er sezen zu laßen.*“ Schwarzenberg Dvořákovi, Laxenburg, 26. května 1714, Ibidem, fol. 132a-b, zde 132a; z korespondence ohledně úprav hlubockého zámku je zřejmé, že tamní freska měla vzniknout podle malřovy skici: „*Den Mahler [...] seine Ryß schon solte fertig haben.*“ Bayer Schwarzenbergovi, Hluboká, 31. března 1716 (pozn. 277), nefol.; podle předložené skici („*dem Euer Durchleucht vorgezeigten Modell*“) ostatně vznikla i freska v loveckém zámku. Srov. Dvořák Schwarzenbergovi Hluboká, 22. října 1715, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká A 6Bß 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 71a-71b. Srov. níže, s. 66 an.

²⁸⁵ Srov. např. publikované plány detailů Černínské paláce. Horyna – Zahradník – Preiss (pozn. 44), s. 66-67.

²⁸⁶ Srov. např. Schwarzenbergem aprobované Bayerovy plány přestavby hlubockého pivovaru. SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6Bß 2a, 1665-1719, nefol. Srov. též aprobovaný nárys části severního průčelí a částečný půdorys loveckého zámku Ohrada, Pavel Ignác Bayer, 1710, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. 1A 6Bß 4a, fol. 75a. Plán bez další interpretace publikovala a popsala Naňková (pozn. 68), s. 236, s. 251, pozn. 58; přetiskl jej Vlček (pozn. 86), s. 397. Stavebníková praxe se nevztahovala pouze na stavby Bayera, ale i jeho nástupce Antona Erharda Martinelliho, jak dokládá aprobovaný Martinelliho plán prvního patra přistavených křídel loveckého zámku, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. 1A 6Bß 4a, fol. 119.

korrespondence, jež probíhala mezi Vídní, kde stavebník po valnou část roku prodléval, a Hlubokou.²⁸⁸ Je na místě poznamenat, že i schválené plány mohly být realizovány v mírně odlišné podobě.²⁸⁹ Vedle toho si návrhy a případné kopie, jejichž zhotovení povoloval stavebník,²⁹⁰ mezi sebou posílaly osoby činné na stavbě.²⁹¹ Schválení dokumentace probíhalo pouze v případě, kdy odpovídala vkusu knížete a byl s ní bezezbytku spokojen.²⁹² Není bez zajímavosti, že autorem některých plánů nebyl Pavel Ignác Bayer, ale polír Hans Georg Schleicher.²⁹³ Na místě je připomenout, že aprobační podpis nelze vnímat jako automatický doklad provedení plánu.²⁹⁴

---

²⁸⁷ „So viel [...] folget hierbey der eine Riß, mit unserer g[nä]ldigsten Approba[ti]on, die Thüren im Schloß [tj. zámek v Hluboké nad Vltavou] verlangen [...] zu haben.“ Schwarzenberg Dvořákovi, koncept, Vídeň (?), b. d., SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6Bß 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 86a.

²⁸⁸ Svědčí o tom četné zmínky v korespondenci, případně ojedinělé přípisy na výjimečně dochovaném plánu. Výběrově: „Nach ersehung eines untern dato Postberg d. 8. [...] eingeschickten geänderten Rißes über die in unserem frauenberger Jagdhaus zu erbauen angeordnete Zim[m]er [...].“ Schwarzenberg Bayerovi, koncept, b. m. (Vídeň?), b. r. (1708/1709?), Ibidem, fol. 42a-b, zde 42a; „Die hierbey befindlichen von dem baumeister Bayer umlängst eingeschickten und von uns g[nä]ldigst approbirten Rißen zu denen zwey Caminen im Saal, so wohl als zu denen übrigen Caminen in denen Zim[m]er senden wir euch zu dem Ende hiemit zu.“ Schwarzenberg Dvořákovi ve věci Bayerových návrhů krbů pro hlavní sál loveckého zámku, Laxenburg, 26. května 1714 (pozn. 284), fol. 132b; přípis „an baumeister“ na rubu nárysů části severního průčelí a částečný půdorys loveckého zámku Ohrada (pozn. 286).

²⁸⁹ Nárys části severního průčelí a částečný půdorys loveckého zámku Ohrada (pozn. 286) se v detailech řešení ostění oken v přízemí severního průčelí liší od provedené stavby.

²⁹⁰ „Dann ihr Recht zu thun, auch die Camin-Rissen noch einmahl copiren zu laßen.“ Ibidem.

²⁹¹ Bayer Dvořákovi, Praha, 13. února 1712, SOA Třeboň, Vs Hluboká IA 6Bß 4a, fol. 29a-29b; „Uber shicke den Abriss zu denn welschen Caminen, [...] mit A B C Literiet, welcher Ryss [...] dem steinmetz darmit der selbe sehe, wann etwann den stein der zur bekomme, zu uber geben bitte.“ Bayer Dvořákovi, SOA Třeboň, Vs Hluboká IA 6Bß 4a, fol. 38a-38b; mladší příklad zastupuje zaslání Martinelliho plánu z Vídně do Třeboně a následně na Hlubokou: „Also haben wir von ihme hier über einen Abriß verfaßen laßen, u. thuen solchen mi unserer approba[ti]on auch hiemit überschiken, damit iher hiernach bey dem Frauenberger hauptmann das weiterer verfügen,“ kopie reskriptu Schwarzenberga třeboňskému hejtmanovi, Vídeň, 1. března 1730 (opis Třeboň, 5. března, pozn. 282), fol. 118.fol.

²⁹² O tom, že detaily musely odpovídat vkusu stavebníka, výmluvně svědčí Schwarzenbergova slova: „Übrigens haben wir das Muster von den Marmor-Stein erst anheute erhalten, und weilen uns dann die farb davon schon anständig: als kön[n]et Ihr auff solche weis, die noch übrige zwey Caminen in dortiges Jäger-Haus bald möglichst verfertigen laßen.“ Schwarzenberg Dvořákovi, Vídeň, 9. září 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bß 4a, fol. 51a; jako předloha pro krbové nástavce na Ohradě byly knížetem zvoleny „von uns beliebten Rißen entworffen,“ Schwarzenberg Dvořákovi, Prešpurk, 18. října 1714, Ibidem, fol. 63a-63b.

²⁹³ „Hat mir der Marlelirer [správně Marmorirer] vorgebracht, wie daß derselbe mit denen Caminen in Jagdthaus schon fertig seyn möchte, wie er dan biß aufs poliren, die unter theill verfertigter hat, weillen ober seiner verbringen nach, obig [...] Caminen nothwendig etwaß kom[m]en muß, indem sonsten solche zwischen den Portil ein schlechtes außsehen haben wurden, alß hat der Maurer Palier, weillen mann nicht weiß, wann der bawmeister etwam herauß kom[m]en dörfte, indessl. 3 Stuck beykom[m]end Exemplaria aufgesezet, ob darunter ein- oder das ander gefällig seyn möchte, braucht bey Ewer durch[euch]t. g[nä]ldigsten ratihabition [zřejmě ratification].“ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 31. března 1714, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká A 6Bß 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 137a-b, zde 137a; srov. výběrový katalog plánové dokumentace v ediční příloze, č. 1, 2; k osobě políra Schleichera Vlček (pozn. 86), s. 582-583. Hans Georg Schleicher při stavbě vystupoval poměrně aktivně, o čemž svědčí dopis Dvořáka Schwarzenbergovi ohledně polírových návrhů na zlepšení krbů, Hluboká, 17. října 1712, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká A 6Bß 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 155a-155b. Krb v předpokojí knížete byl realizován jako kompromis mezi Schleicherovým a Bayerovým plánem (z prvního přebírá sedlově utvářené ostění topeniště, z Bayerova návrhu vychází utváření nástavce).

²⁹⁴ Tak nebyl realizován například Martinelliho plán na úpravu severozápadního křídla zámku Ohrada. Srov níže, č. kat. 9.

Vedle toho byly součástí korespondence pravidelné relace o postupu prací, jež stavebníkovi zasílali stavitel Bayer²⁹⁵ a hlubocký hejtman Václav Dvořák.²⁹⁶ Schwarzenberga nezajímaly připravované²⁹⁷ a probíhající²⁹⁸ práce pouze formálně. O stavebníkově rozhledu výmluvně vypovídají i instrukce, ve kterých stanovil dílčí stavební úkoly a naznačoval možnosti jejich řešení.²⁹⁹

Mimořádný zájem Adama Františka ze Schwarzenbergu poutalo řešení řady detailů v interiéru.³⁰⁰ V korespondenci se nejintenzivněji odrazil zájem o práci vídeňského zámečníka Johanna Schönecka,³⁰¹ který měl podle původního knížecího záměru pracovat především na zámcích a kování pro piano nobile.³⁰² Jeho schopností si kníže náležitě považoval.³⁰³ Stejně tak se zabíral problematikou podlah,³⁰⁴ loveckých trofejí, jež měly zdobit interiér,³⁰⁵

---

²⁹⁵ Z Bayerových relací se v Dvořákově opisu dochovala pouze jedna. Srov Bayer Schwarzenbergovi ve věci barvy fasády a interiérů, řešení výzdoby hlavního sálu, detailů krbů, výzdoby portiku schwarzenberským znakem, výzdoby kaple sv. Eustacha a dalších, b. m., b. d. (opis), SOA Třeboň, Vs Hluboká IA 6Bβ 4a, fol. 44a-45b.

²⁹⁶ Dvořák Schwarzenbergovi ve věci postupu vyzdívání loveckého zámku, Hluboká, 1. března 1712, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 166a-167a; Dvořák Schwarzenbergovi, zpráva o vyzdění pravého křídla přízemí a dalších pracích Hluboká, 16. dubna 1712, Ibidem, fol. 164a-164b; Dvořák Schwarzenbergovi, zpráva o dokončení částí krbů podle schválených modelů, Hluboká, 18. června 1712 (pozn. 280), fol. 157a-b.

²⁹⁷ „Nottata waß vor steinmetz arbeith in der Frauenberger Jager Hauß zu machen sein wirdt.“ Bayer Schwarzenbergovi, Hluboká 12. srpna 1710, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 27a-28a.

²⁹⁸ „Zu mahlen Wir gnädigst zuwißen verlangen, ob man diesen Frühling bey dortigen neuen Jagd-Hauß etwas wieder zu bauen angefangen? Als werdet Uns Ihr solches, wie auch mit wieviel Personen, und was sie jezo bauen? Mit nächsten zuberichten haben.“ Schwarzenberg Praglovi, Vídeň, 18. dubna 1711, Ibidem, fol. 30.

²⁹⁹ Instrukce knížete Adama Františka ze Schwarzenbergu, v níž v devíti bodech určuje dílčí změny v interiéru hlubockého zámku, Hluboká 3. října 1709, Ibidem, sign. IB 6J 2, fol. 74a-74b, 73a-73b; Dopis Schwarzenberga Dvořákovi, v němž v devíti bodech určuje dílčí změny v interiéru hlubockého zámku, Vídeň, 20. června 1716, Ibidem, fol. 130b-130a, 129a.

³⁰⁰ Podobně se projevoval Jan Antonín z Questenbergu během stavby zámku v Jaroměřicích nad Rokytnou. Ivo Krsek – Zdeněk Kudělka – Miloš Stehlík – Josef Válka, *Umění baroka na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996, s. 633 aj.

³⁰¹ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká 14. srpna 1714, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 126a-128a; Schwarzenberg Dvořákovi, Vídeň, 15. října 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká IA 6Bβ 4a, fol. 61a-62a; Schwarzenberg Drechslerovi, Vídeň, 18. ledna 1715, Ibidem, fol. 106a-107a; Drechsler Schwarzenbergovi, Třeboň, 27. ledna 1715, Ibidem, fol. 93a-94b; Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 2. února 1715, Ibidem, fol. 89a-b; Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 12. března 1715, Ibidem, fol. 87a-b; Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 23. března 1715, Ibidem, fol. 80a-81b; Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 29. června 1715, Ibidem, fol. 60a-61a; Schwarzenberg Drechslerovi, Vídeň, 30. června 1715, Ibidem, fol. 91a-92a; Dvořák Schwarzenberg, Hluboká, 31. srpen 1715, Ibidem, fol. 57a-57b. Srov. též Schwarz (pozn. 80), s. 268.

³⁰² „Was aber die übrig, so in den herrschaftlich[en]. zim[m]er kom[m]en sollen anbetrifft, dieselben wollen Wir schon alhier [tj. ve Vídni] bestellen und verfertigen laßen.“ Schwarzenberg Dvořákovi, 5. března 1712, SOA Třeboň, Vs Hluboká IA 6Bβ 4a, fol. 32a.

³⁰³ Opakovaně jej označil za „wunderlichen Menschen.“ Schwarzenberg Dvořákovi, koncept, b. m., b. d., SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 59a-b; Schwarzenberg Dvořákovi, Hluboká 25. srpna 1715 (opis Hluboká, 1. září 1715), Ibidem, fol. 84a-b; Schwarzenberg Dvořákovi, b. m., b. d., Ibidem.

³⁰⁴ „Euch wird der dortige [třeboňský] Tischler bereits auf unseren befehl angezeigt haben, was vor holtz, und wie viel guten fertigung deren Thuren und böden, in das hiesige neue Jägerhauß vonnöthen seyen möchten? Ihr werdet demnach dahin sorgen, womit die nothdurff an dergl. gutem trockenen holtz in zeiten beygeschafft werden möge.“ Schwarzenberg Drechslerovi, Vídeň, 19. července 1710, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ

případně fresky velkého sálu³⁰⁶ či obrazů Jana Jiřího Hamiltona.³⁰⁷ Stavebník byl nepochybně schopen rozeznat řemeslnou kvalitu odvedené práce a ocenit ji,³⁰⁸ ostatně na patřičné zaplacení práce podle kontrahovaných smluv, případně vyplacení výjimečných odměn³⁰⁹ Schwarzenberg pozorně dohlížel.³¹⁰ Ve vztahu k jednotlivým řemeslníkům projevoval Adam František schopnost rozeznat náročnost práce.³¹¹

Kompetence knížecích zaměstnanců byly ukotveny v podrobných propozicích.³¹² Naopak najímaní řemeslníci uzavírali smlouvy ad hoc.³¹³ Kníže chtěl mít nad jejich zněním

---

4a, fol. 26a; „*seynd die dahir [do apartmánu] gehörige drey fuß buden durch der Wittingawer Tischler bereites verfertigt, nun wird derselbe auch den Fußboden in dem großen Saal zumachen anfangen.*“ Dvořák Schwarzenbergovi, 13. ledna 1714 (pozn. 277), fol. 140a; Schwarzenberg Dvořákovi, Vídeň, 17. ledna 1714, Ibidem, fol. 59a; problematika placení podlahy zřejmě vyvolala spor mezi v Třeboni působícím lovcím Drechserem a hlubockým hejtmánem Dvořákem. První jmenovaný v dopise ze 7. října 1714 důrazně požadoval, aby byla práce treboňského stolaře, který zhotovoval podlahu, zaplacena z rentovní pokladny hlubockého panství. Naopak Dvořák zřejmě v dosud nedohledaných dopisech navrhoval, aby výplata proběhla z důchodů treboňských. Výsledek a přesnější průběh sporu nelze bez hlubšího studia pramenů podrobněji rekonstruovat. Srov. Drechser Dvořákovi, Třeboň, 7. října 1714, Ibidem, sign. IB 6J 2, fol. 128b, 128a, 129b.

³⁰⁵ Schwarzenberg Dvořákovi, b. m. (Vídeň?), b. d. (1713?), SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 19a, 20a; Schwarzenberg Dvořákovi ve věci výplaty za zdobení trofejí, jež má proběhnout z rentovní pokladny a být doložena úctem v následující hejtmánově relaci, Třeboň, 24. července 1719, Ibidem, fol. 29a; „*Waß die hirschkopf in dem Saal in Jagerhaus ausgehet approbiren wie einen gehorsambsten Verschlag hiemit g[nä]digst. Und wollen daß dem eingeschikten risen gemäß über die grosten bild oben dem Camin an drey Kopf wie mit lit. C gezeichnet ist dan oben die 4 Thüren über inde nur 1 Kopf mit den [...] geweihe und zu beeden enth des Saals über jedes unterer fenster 1 kopf. Et lit D. und zwischen den obern klainen fenstern auch ein Kopf gestelt.*“ Schwarzenberg Drechserovi, Vídeň, 8. dubna 1724, Ibidem, fol. 21a-22b, zde 22b.

³⁰⁶ Srov. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 22. října 1715 (pozn. 284), fol. 71a-71b. Oprávněně lze předpokládat, že případná korespondence mezi Schwarzenbergem a Werlem je dochována v RA Schwarzenbergů.

³⁰⁷ Ve zkoumaných pramenech se Hamiltonova tvorba odrazila pouze ojediněle. Srov. Schwarzenbergův příkaz Dvořákovi k výplatě Hamiltona, b. m. (Vídeň?), b. d. (po 1715?), SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 13a. Bohaté písemnosti k tématu jsou naopak uchovány ve schwarzenberském rodinném archivu. Srov. Ouradová-Hronková (pozn. 85).

³⁰⁸ „*Wir [Schwarzenberg] so halten, daß er [marmorier] eine gute und richtige arbeit verfertigt hätte.*“ Schwarzenberg Dvořákovi, Laxenburg, 26. května 1714 (pozn. 284), fol. 132a; „*Seyn wir hiermit gdst zufrieden, daß ihme für einen jeden Camin [...] die werlangende 16 Gulden etc. zwar richtig bezahlet und kunfftig in Rechnungen passirlich angesetzt werden mögen. Jedoch sollet ihr darauff acht haben, das er nicht nur sauberer und anständigen, sondern auch guten und dauerhafften arbeit vorrerst davor verfertign.*“ Schwarzenberg hejtmánu Dvořákovi, Vídeň, 23. srpna 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 50a.

³⁰⁹ Schwarzenberg Dvořákovi ve věci výplaty deputátu Ferdinandu Löwovi za dohled na práce na loveckém zámku, Vídeň, 15. října 1714 (pozn. 301), fol. 61a-61b.

³¹⁰ Schwarzenberg Dvořákovi ve věci výplaty podle patřičných smluv mramoráři za zhotovení křbových nástavců, Prešpurk, 18. října 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 63a-63b; Schwarzenberg Dvořákovi ve věci výplaty malíři Werlemu („*Dann vierttens dem Mahler Georg Berla auf abschlag des Veraccordirter quanti gegen quittung fünff hundert gulden also bald bezahlen, und eines wie ds andere, in Rechnung herausgab passir. anseyen lasssen sollet.*“), Hluboká 25. srpna 1715 (opis Hluboká, 1. září 1715), SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 73a.

³¹¹ „*Bey diesen neuen Rissen [...] vorwendendem mehren arbeit, als bey denen vorigen von dem Pallier abgezeichneten.*“ Schwarzenberg Dvořákovi, Laxenburg, 26. května 1714 (pozn. 284), fol. 132a.

³¹² Opis propozic Pavla Ignáce Bayera, b. m., b. d. (pozn. 282); „*Aus beygehendem copi[erten]. Extract ersehlet ihr, was der bau Meister Bayer einlängst der propositiones, unter anderen auch wegen derer Frauenberger Schloß Reparationen und Jagdhauses ausbauung.*“ Schwarzenberg Dvořákovi, Vídeň, b. d., SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 86a.

³¹³ Smlouva mezi hlubockým hejtmánem, tamním rentmistrem, stavitelem Bayerem a kameníkem Vítem Dvořákem o provedení kamenických prací, Hluboká, 13. března 1713, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 31a; Smlouva o provedení mramorářských prací, Vídeň, 18. dubna 1714, Ibidem, fol. 55a-55b; Smlouva

dohled.³¹⁴ Stejně tak vydával příkazy k jejich uzavření.³¹⁵ S dotazy po detailech kontraktů se na Schwarzenberga obraceli jeho zaměstnanci.³¹⁶

Komunikace řemeslníků se stavebníkem probíhala prostřednictvím hejtmana hlubockého panství Václava Dvořáka, jenž předával žádosti a dotazy řemeslníků.³¹⁷ Opačným směrem proudila knížecí stanoviska,³¹⁸ pokyny ohledně povinností pracovníků na stavbě a jejich zabezpečení.³¹⁹

Další úroveň dorozumívání probíhala mezi jednotlivými vrchnostenskými úředníky. Nejčetnější styky Pavla Ignáce Bayera s hejtmanem Václavem Dvořákem byly způsobeny jejich bezprostřední spoluprací na řadě konkrétních úkolů.³²⁰ V rámci hlubockého velkostatku byla odesílána vyúčtování za provedené práce.³²¹ Naopak náplň dopisů mezi schwarzenberskými panstvími tvořily například přesuny mobiliáře.³²²

---

mezi Pavlem Ignácem Bayerem, Václavem Dvořákem a kameníkem Karlem Koutským o provedení kamenických prací na hlubockém zámku, Hluboká, 17. října 1715, Ibidem, fol. 74a-74b; smlouva se zámečnickem Johannem Schöneckem, Vídeň, 20. července 1714 (kodicil Hluboká, 6. února 1715), SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. 1A 6Bβ 4a, fol. 57a-58a.

³¹⁴ Schwarzenberg Dvořákovi, Vídeň, 1. srpna 1711, Ibidem, fol. 60a.

³¹⁵ Schwarzenberg vydává Dvořákovi příkaz k uzavření smlouvy na vyhotovení krbů pro Ohradu podle schválených plánů, Vídeň, 18. dubna 1714, Ibidem, fol. 52a.

³¹⁶ Bayer Schwarzenbergovi ve věci podmínek kontraktu mramoráře, Třeboň, 23. května 1714, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 133a-134a.

³¹⁷ „*Es hat mir der Marmorirer vorgebracht, wie daß derselbe mit denen Caminen in Jagdthauß schon fertig seyn möchte.[...] Gedachter Marmolirer hat uach gemeldet, wie daß selter zu Wienn etwaß notwendiges in seinen affahren zuthuen, und deswegen nach denen osster feyertagen dahin zubegeben in willen hätte. Daher auf erhaltene Euer durchl[eu]cht. g[nä]digste Lizenz, und welche er unterhänigst bittet, wolte er deswegen selbsten mündliche Relation gehorst. erstatten.*“ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 31. března 1714, Ibidem, fol. 137a-b; Dvořák Schwarzenbergovi, žádost mramoráře o zvýšení platu za zhotovení částí krbu kvůli zvýšeným nákladům na materiál, Hluboká, 18. června 1712 (pozn. 280), fol. 157a; obdobně Dvořák Schwarzenbergovi, 19. srpna 1713, Hluboká, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 143a-143b; Dvořák Schwarzenbergovi, žádost mramoráře o povolení cesty do Vídně ve věci osobních záležitostí, při níž by mohl osobně zpravit knížete o postupu prací, Hluboká, 31. března 1714 (pozn. 293), fol. 137a-b; Třeboňský stolař hlubockému (?) hejtmanovi s dotazy ohledně podoby mobiliáře, jež mají být předány knížeti k rozhodnutí, Třeboň, 15. června 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká IB 6J 2, fol. 134b-135a. Posledně zmíněná žádost byla předána až dopisem Dvořáka Schwarzenbergovi, Hluboká, 1. října 1714, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 107a-108a.

³¹⁸ Schwarzenberg Dvořákovi ve věci schválení cesty mramoráře do Vídně, Laxenburg, 14. dubna 1714, Ibidem, fol. 138a.

³¹⁹ Schwarzenberg Dvořákovi ve věci úkolů štukatéra Carrobia, který brzy přijde na Hlubokou, koncept, b. m. (Vídeň?), b. d., Ibidem, fol. 16a-16b.

³²⁰ Bayer Dvořákovi, zpráva o průběhu schůzky s mramorářem Matějem Gigelem a žádost o její zprostředkování políru Schleicherovi, Praha 11. srpna 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká IA 6Bβ 4a, fol. 65a-65b; Bayer Dvořákovi ohledně dohotovení krbů pro Ohradu a ve věci žádosti o povoz, Praha 13. dubna 1715, Ibidem, fol. 72a-72b; Drechsler (?) Dvořákovi ve věci odeslání nádobí z Třeboňe na Hlubokou, Třeboň, 18. října 1716, Ibidem, sign. IB 6J 2, fol. 132b; Bayer Dvořákovi ohledně pokračujících prací na natírání loveckého zámku, Praha 19. srpna 1713, Ibidem, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 48a-49b; Bayer zpravuje Dvořáka o dokončení částí krbů a nutnosti vyplacení prostředků polírovi „*per gesellen groschen*“, 19. dubna 1713, Ibidem, fol. 37a-37b.

³²¹ Pavel Ignác Bayer, vyúčtování kamenických prací na portiku loveckého zámku Ohrada („*neuen Gebau deß Jägerhauß, auf der Wohrada*“), b. m., b. d., Ibidem, fol. 46a-47b; Pavel Ignác Bayer, vyúčtování kamenických prací za rok 1717, b. m., b. d. (po sv. Havlu 1717?, po sv. Jiří 1718?), Ibidem, fol. 77a; Vyúčtování kamenických prací Viat Dvořáka za rok 1720, b. m., 11. listopadu 1720, Ibidem, fol. 80a.

³²² Srov. například kvitanci za odeslané nádobí, Třeboň, 8. listopadu 1714, Ibidem, sign. IB 6J 2, fol. 127b, 127a.

Ve dvacátých letech obsah korespondence věnované Ohradě omezil na jednotlivé zmínky ohledně výzdoby³²³ a vnitřní výbavy, například o karlovarském porcelánu³²⁴ či nábytku pro apartmány.³²⁵ Hojnější zmínky vyvolalo budování hodinové věže,³²⁶ a příprava hodinového stroje pro ni.³²⁷ Vedle toho však mohly probíhat i dílčí stavební práce udržovacího charakteru.³²⁸

Spíše na okraj lze připomenout, že v pramenech se zajímavým způsobem odráží pozorování počasí. Bohatou korespondenci vyvolala kupříkladu bouře, která ve večerních hodinách 15. května 1715 poškodila rozestavěný lovecký zámek.³²⁹ Bezprostřední odpověď knížete určovala opatření nutná k odstranění škod.³³⁰ Velmi zajímavé jsou také Bayerovy relace, v nichž emotivně popisuje svou zkušenost z morové epidemie v Praze,³³¹ případně následky záplav v Praze a Německém Brodě.³³² K počasí se vztahuje i Drechserova relace ohledně škod způsobených nenadálou sněhovou bouří ve vyšších polohách panství.³³³

---

³²³ Příkaz k úpravě výzdoby krbů (jejich doplnění o mřížkový dekor v nástavci), Schwarzenberg Drechserovi, Vídeň, 25. června 1721, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 9a-b. Srov. Vlček (pozn. 86), s. 397.

³²⁴ Hejtman Felix Lindtner Schwarzenbergovi, Hluboká, 3. ledna 1728, Ibidem, sign. B 6J 1a, nefol.

³²⁵ Dvořák Schwarzenbergovi ohledně sekretářů pro apartmány, Hluboká, 18. ledna 1724, Ibidem, nefol. Zadání výroby nábytku pro lovecký zámek, b. m., b. d., Ibidem, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746; Schwarzenberg Dvořákovi, Vídeň, 15. října 1714 (pozn. 301), fol. 61a.

³²⁶ Je vyobrazena na vedutě z první poloviny 18. století je věž zachycena (obr. 43c). Autorem jejího plánu byl zřejmě schwarzenberský polír Lorenz Gabler. Srov. Martin Šanda, Martinelli, či Bayer? Jedna kapitola ze stavebních dějin loveckého zámku Ohrada, *Památky jižních Čech* 3, 2011, s. 96-102. Na současném krovu se stopy rozsáhlé úpravy, která byla pro výstavbu věže nepochybně nutná, neprojeví. Lze se domnívat, že krov prodělal v 19. století výrazné úpravy, o nichž svědčí i jeho plán z doby po r. 1882. Srov. SOA Třeboň, Vs Hluboká, inv. č. 927, č. plánu 2083 (obr. 53).

³²⁷ Srov. Markus (pozn. 49), s. 55; obdobně Schwarz (pozn. 80), s. 274-276; Záruka purkmistra a konšelů městyse Mirovice za hodináře Jiřího Josefa Delavose, 28. srpna 1721, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 162b-162a; Drechsler Dvořákovi, Třeboň, 1. srpna 1721; Ibidem, fol. 158b, 158a; Schwarzenberg Drechserovi, Vídeň, 23. července 1721 (opis Třeboň, 1. srpna 1721), Ibidem, fol. 159b, 159a; Schwarzenberg Dvořákovi, Laxenburg, 11. června 1721 Ibidem, fol. 166b, 166a; Delavos Dvořákovi, Mirovice, 18. srpna 1721, Ibidem, fol. 160b; Schwarzenberg Dvořákovi, Ibidem, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 81a; Schwarzenberg Dvořákovi ve věci platby za věž ve výši 947 zl, 36 kr., Vídeň, 19. září 1722, Ibidem, fol. 82a-83b, zde 83b.

³²⁸ Nejvyšší hejtman Dvořákovi, upozornění na špatný stav stájí na Ohradě a požadavek sjednání nápravy, Třeboň, 25. července 1725, Ibidem, fol. 95b-95a.

³²⁹ Částečně poškozen byl psínek, střecha a detaily vnějšku. Interiér zůstal nedotčen. Srov. Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 18. května 1715, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 54a-54b. Srov. též Schwarz (pozn. 80), s. 270.

³³⁰ Schwarzenberg Dvořákovi, Laxenburg 22. května 1715, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 72a-72b

³³¹ Obsáhlý dopis Pavla Ignáce Bayera, v němž se hejtmanu Dvořákovi vyznává z důvěry v boží prozřetelnost, jíž se odevzdává v čase morové epidemie, Praha, 19. srpna 1713, Ibidem, fol. 48a-49b.

³³² „*Neues von Prag ist dießes ds man allhier die voriger machen ein so großes wasser gehabt, welches vieles vieh, Pferdt, Hirschen, Häuser undt Mühlen iedoch zerbrechen mit geführet ds meiste halten in Podskallweg genommen, wer von etwas ob der Prager brucken hencken geblieben, warunter man ietzt in der auß raumung noch viel viel undt ertrunckene Mensch Körper findet, es hat ein erschrücklicher wolcken bruch umb teutschen brodt alwo nicht weit oberhalb die Sazawa entspringet sein müssen, betauer die Armen leuth war will gegen 500 ertrunckene Menschen Zahln.*“ Bayer Dvořákovi, Praha, 11. srpna 1714, Ibidem, fol. 65a-b, zde 65b.

³³³ Drechser Schwarzenbergovi, Třeboň, 12. května 1720, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 25a.

IV.3 Stavební popis

Lovecký zámek Ohrada byl vybudován na šíji mezi Munickým rybníkem a Zvolenovem. Zámek je vybudován na pravidelném čtyřkřídlem půdoryse, v jehož středu se nachází takřka čtvercové nádvoří (obr. 14a-b). Komplex je tvořen severojižně orientovaným corps-de-logis na východní straně, k němuž se v severní a jižní části připojují dvě ke středové ose odsazená křídla. Bezprostředně na ně navazují přízemní trakty, jejichž tři trakty uzavírají dvůr. Západně od zámku v ose areálu leží stodola, která uzavírá menší pravoúhlý dvůr.³³⁴

Hlavní budova je dvojpatrová s mezaninem, o devatenácti okenních osách na východním průčelí (obr. 15). Střední pět os tvoří rizalit, který mírně vystupuje z objemu stavby. Křídla napojující se na západní průčelí jsou trojosá a trojpodlažní. Celek je zastřešen valbovou mansardovou střechou, přičemž rizalit kryje samostatný krov. Střecha rizalitu svou hmotou akcentuje středovou osu zámku. Jednotlivá podlaží východního průčelí oddělují výrazné etážové římsy. Přízemí budovy člení obdélná okna rámovaná pečlivě provedeným ostěním s uchy a kapkami. Jsou svázaná s nízkým soklem prostými sarkofágovými parapety. Nadokenní římsy jsou utvářeny baldachýnově. Ve střední ose je okno nahrazeno obloukem zakončeným vjezdem. Ostění oken prvního patra tvoří profilovaná šambrána. Okna piana nobile spojují s etážovou římsou dvouvrstvé sarkofágové parapety. Jsou završena střídajícími se trojúhelně zalomenými a segmentově zvlněnými římsami, které jsou nesené ankonami. Čtvercová okna mezaninu propojuje s etážovou římsou parapet s obdélnou výplní. Po stranách rizalitu jsou v dolní části mansardové střechy, vždy ve čtvrté ose od kraje stavby, štítové vikýře s oválnými okny, završené segmentově vyklenutou římsou. Siluetu stavby dotváří hojné komíny.

Utváření rizalitu se odlišuje. Je mu představen trojosý portikus, jenž je tvořen třemi arkádami (obr. 16). Oblouky průčelních arkád jsou završeny masivními klenáky zdobenými dekorativními volutami. Před pilíře zakončené náběžní římsou jsou představeny dórské třičtvrtěsloupy, které nesou úseky kladí s triglyfy zakončenými kapkami. Na římsu portiku se dvěma chrličí lemujícími střední oblouk spočívá zábradlí tvořené nakoso postavenými hranolovými balustrami. Kuželky nad pilíři a klenáky arkádových oblouků střídají pilířky. Portikus je zaklenut valenou klenbou s pandantivy. Piano nobile a mezanin svazují kolosální pilastry iónského řádu, jež svými patkami spočívají na bohatě profilovaném soklu. Okna prvního patra jsou lemována profilovanými šambránami a završena ankonami nesenými

---

³³⁴ K tomu Vlček (pozn. 86), s. 397.

zdobnými římsami v rytmu ABCBA. Krajiní okenní otvory zdobí segmentově zvlněné římsy a dvojici vnitřních oken trojúhelně utvářená římsa. Ve střední ose rizalitu je okno nahrazeno obdobně utvářeným vstupem na balkón, v jehož nadpraží se nachází zalamovaná římsa. Supraporty oken piana nobile zdobí štukové dekorace: v nadpraží jižního krajního okna je zpodobněna busta křičícího muže, v nadpraží severního krajního okna busta siléna. Supraportu druhého okna ze severu zdobí mužská hlava, jižní vnitřní okno pak dekoruje ženské poprsí. Obličej vyobrazených hledí k nadpraží ve střední ose rizalitu, kde je ztvárněn výjev únosu Proserpiny Hádem.³³⁵ Všechny štukové medailony jsou podloženy šňůrami střapců a akantovými rozvilinami. Okna mezaninu jsou čtvercová s ostěním s uchy. Kládí rizalitu je zdůrazněno vysokým vlysem bez výzdoby, jenž nese bohatě profilovanou korunní římsu. Střední osu zdůrazňuje štítový vikýř v dolním dílu mansardové střechy, jenž je zvonovitě prohnutý. Vikýř s výrazným oválným oknem je završen trojúhelně zalomenou římsou.

Formování čel corps-de-logis a fasád přilehlých trojpodlažních křídel je shodné s východním průčelím. Naopak nádvorní fasáda se dosti odlišuje: je pouze třináctosá a v detailech rozdílná (obr. 17). Okna v přízemí jsou utvářena shodně, nicméně krajní osy akcentují dveře s obdélnými světlíky. Trojice oken v přízemí severní části hlavní budovy se liší světlíky v parapetních výplních. Ve třech středních osách dvorního průčelí jsou místo oken obloukem zakončené vstupní otvory. Okna v přízemí obou dvoupatrových bočních křídel, napojujících se na východní trakt, jsou obdélná, prostá. V pianu nobile a mezaninu zopakoval Bayer strukturu východního průčelí. Obdobné jsou i štítové vikýře nad krajními osami a střední osou, avšak dolní polovina jejich okulů byla druhotně zazděna. Západní průčelí připojených křídel jsou bez okenních otvorů, pouze v úrovni mezaninu jsou naznačena vždy dvě slepá okna formovaná obdobně jako ostatní mezaninové rámy.³³⁶

Portikus představený středním třem osám rizalitu se od portiku před hlavním průčelím výrazně liší (obr. 18). Základní rozvrh se shoduje: arkáda o třech obloucích je nesena pilíři zakončenými náběžními římsami, obdobná je i klenba. Rozdílná je dekorace. Klenáky arkád jsou prosté, nárožní pilíře jsou zdůrazněny svazkovými pilastry, a střední oblouk je lemován pilastry podloženými třičtvrtěsloupy v toskánském řádu. Třičtvrtěsloupy jsou umístěny asymetricky blíže ke střední ose, kterou tak akcentují. Stejně jako svazkové pilastry nesou

³³⁵ Od tradiční ikonografie se výjev odlišuje, což však lze přičíst autorské stylizaci. Ovidius, *Proměny V*, 376-571; Idem, *Kalendář IV*.

³³⁶ Ještě v 60. letech v nich byla namalována iluzivní dvoukřídlá okna zasklená polygonálními tabulkami. Dobroslav Líbal – Marie Heroutová, *Hluboká nad Vltavou, zámek „Ohrada“*. *Stručně stavebně-historické i architektonické vyhodnocení, posudek Státního ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů*, Praha 1965 (strojopis uložený v archivu NPÚ, ú. o. p. České Budějovice), nestr.

sarkofágové nástavce. Na nich spočívá římsa, jež je utvářena obdobně jako na portiku východním, stejně jako zábradlí. Piano nobile a mezanin, jsou stejně jako na hlavním průčelí, svázaný kolosálními iónskými pilastry, shodné je i utváření otvorů. Liší se výzdoba supraport: nadpražní nástavce v krajních osách jsou dekorovány štukovým fénixem a ve vnitřních osách scénami štanice na kance. V supraportě dveřního otvoru je shodně s řešením východního průčelí scéna únosu Proserpiny Hádem.

Nádvoří je uzavřeno třemi křídly přízemních stavení, jejichž nádvorní i vnější stěny jsou členěny obdélnými okny, nízkými obdélnými okénky a dveřmi se světlíky. Otvory jsou jednotně lemovány plochou šambránou rámovanou lištou. Vnější fasády křídel jsou zakončeny profilovanou korunní římsou, nádvorní průčelí římsou sešikmenou. Střechy severní a jižní křídlo jsou traktovány vždy dvěma vikýři. V ose západního nádvorního křídla je prolomen plochostropý průjezd, jehož portál má zvýrazněn hlavní klenák a v náběžích oblouku je členěn úseky pásové římsy.

Průjezd vede na zadní dvůr, jenž je zdmi ve středu prolomenými branami. Jižní brána byla dodatečně zvýšena. Západní strana dvora je uzavřena stodolou s obloukem zaklenutými vjezdy a nízkými obdélnými okénky, jež jsou rámována plochými šambránami s lištou. Vysoká střecha stodoly je na jižní straně valbová, na severu polovalbová. Štíty jsou prolomeny třemi pravoúhlými a jedním kruhovým okénkem.

Půdorysné řešení přízemí hlavní budovy je pravidelné, dvojtraktové. Přes řadu dílčích úprav v 19. a 20. století si v zásadě zachovalo originální rozvržení. Na západní straně budovy se nachází původně průběžná chodba, ve východní části pak jednotlivé místnosti propojené enfiládou.³³⁷ Dvojtraktové členění přerušuje vestibul ve středu dispozice, jenž prostupuje celou hloubkou budovy.

Vstupní hala má podobu trojlodní haly na obdélném půdorysu (obr. 19a-b). Střední loď je širší než krajní. Vestibul je zaklenut devíti poli plackové klenby, jež spočívají na pandantivech a jednoduchých (západní a východní strana), respektive sdužených (severní a jižní strana) pilastrech, na něž navazují příslušně řešené klenební pasy. Uprostřed nesou klenbu čtyři pilíře protažené ve směru příčné osy budovy. Jejich kratší strany zdobí pilastr, na delších stranách se nachází dvojice sdužených pilastrů. Pilíře jsou ponechány bez barevné úpravy, hlavice pilastrů a klenby jsou bílé. Sokly přízedních pilastrů nemají povrchovou úpravu, jejich dřívky jsou, stejně jako stěny, žluté, hlavice pak bílé. Dekorace klenby je prostá,

---

³³⁷ „Die Zimmer folgen mit ihren besondern Vorgemächern a plein pied hinter einander, damit man aus einem in das andere gehen könne, und die Thüren alle nach perspectivischer Ordnung, in gleicher Ordnung und Symmetrie gesehen werden.“ Von Rohr (pozn. 100), s. 73. Srov. též Petrůň a kol. (pozn. 27), s. 307.

tvořena pouze geometrickými profilacemi v podobě kružnic, případně sférických trojúhelníků, které se zdobným účinkem zdůrazňují konstrukční podstatu klenby.

Chodba, jež tvoří nádvorní trakt hlavní budovy, je v severní i jižní části zaklenuta sedmi plochými kupolemi na pandantivech, jež jsou odděleny dvojitými pasy spočívajícími na jemně profilovaných pásových římsách (obr. 20). K jižní části chodby přiléhá točité schodiště. Její vnější stěny jsou členěny pěticí oken, v nejjižnějším poli pak dveřmi s dekorativním ostěním s uchy s kapkami. Vedou do někdejší kuchyně, druhotně upravené na toalety. Obdobně řešené dveře se nachází i na východní straně jižního a severního klenebního pole. Skrz dveřní otvory je přístupná čtveřice místností na čtvercovém půdorysu, jež jsou zaklenuty nepravidelnými valenými klenbami s lunetami. Místnosti jsou vzájemně propojeny dveřmi. Osvětlují je vždy dvě okna prolomená v západní zdi, jež v nejjižnější prostře doplňuje dvojicí okenních otvorů v jižní zdi. Ve středu severní místnosti je neorganicky zakomponovaný hranolový pilíř (obr. 21). Dobroslav Líbal upozornil na to, že pilíř může svědčit o změně stavební dispozice.³³⁸

Utváření přízemí severně od vestibulu je vzhledem k vložení schodiště komplikovanější. Chodba v nádvorním traktu byla severně od druhého klenebního pole druhotně přepříčkována, což výrazně narušilo její někdejší průběžný charakter (obr. 22a-b). Na severní část chodby navazuje valenou klenbou zaklenutý pravoúhlý prostor pod kaplí v pianu nobile. V severním poli se nachází dveře vedoucí do připojeného křídla. Nalevo od schodiště je potom druhotně zazděný otvor krbu lemovaný ostěním s uchy a kapkami (obr. 23).

Rozvrh východního traktu ovlivňuje schodiště, které neprostupuje celou šíří traktu. Mezi ním a průčelím se nachází chodba s valenou klenbou s výsečemi. Obdobně jsou zaklenuty obdélná místnosti vedle vestibulu a severně od schodiště. V severní části východního traktu přízemí se dále nalézají dvě čtvercové místnosti zaklenuté valenými klenbami s výsečemi.

Pod severním ramenem schodiště se nachází vstup vedoucí do valeně zaklenutého sklepení pod severní polovinou hlavní budovy, jež zčásti respektuje půdorysný rozvrh přízemí. Zajímavá je zejména otevřená část odvodňovacího systému zámku (obr. 24).

Trojramenné schodiště s otevřeným jádrem, které vede do pianu nobile a dále do podkroví, je zaklenuto střídavě valenou klenbou nad rameny schodiště a plochými kupolemi nad podestami (obr. 25a-c). Vstup na schodiště je lemován dvěma pilastry. Ramena schodiště jsou nesena hranolovými pilíři, které jsou zdobeny pilastry s profilovanými hlavicemi. Mezi pilíře je vloženo zábradlí tvořené balustrádou hranolových kuželek.

---

³³⁸ Ibidem, nestr.

Piano nobile si dosud zachovalo svůj reprezentační charakter (obr. 26a-b). Obdobně jako přízemí je řešeno symetricky: jeho osu představuje velký sál, na nějž po stranách navazují dva obdobně řešené dvoutraktové apartmány.

Schodiště vede do chodby, která přiléhá k nádvornímu průčelí budovy (obr. 27). Je zaklenuta zrcadlovou klenbou s profilovanými fabiony a osvětlena čtyřmi okny. Na místě třetí okenní osy hlavního průčelí je ve zdi na nádvorní straně chodby proražen dveřní otvor, jenž vede do dvou obdélných místností v přistavěném křídle. Ve zdi mezi chodbou a apartmánem jsou proraženy dva přístupy k topeništím s ostěním ve stejné podobě, jako v přízemí.

V severní části je chodba ukončena kaplí sv. Eustacha na osmibokém půdorysu (obr. 28a-d). Dveřní otvor je rámován ostěním s uchy a kapkami, které je pokryto umělým mramorem.³³⁹ Kaple je zaklenuta plochou kupolí na pandantivech. Zdobí ji freska zobrazující Nejsvětější Trojici ve formě žaltářové trojice. Ve středu výjevu je zachycen Bůh otec coby starý muž ve žlutém vlajícím rouše. Opírá se o kouli na mraku, před níž se vznáší holubice Ducha svatého. Pod ní je zachycen nanebevstoupený Kristus trůnící na mraku se skupinou čtyř cherubů. Další cherubové jsou v mracích při kraji fresky. Kulový vrchlík spočívá na čtyřech pandantivech, na nichž jsou malované akantové rozviliny a maskarony. Výjevy jsou rámovány žlutě a okrově zbarvenými iluzivními rámci. Pandantivy leží na pilastrech, na nichž jsou malovaná pole bílé, růžové a zlaté barvy. Dominantou kaple je vrcholně barokní edikulový oltář, jemuž je představen nízký dřevěný stupeň. Menza je dřevěná, zdobená mramorováním a iluzivním lizénovým lešením, které vytváří tři čtvercová pole. Ve středním z nich je malovaný zlatý konsekrační kříž. Bohatě zdobený oltářní nástavec je lemován dvěma tordovanými sloupy na nízkých soklech, jež nesou úseky kladí. Na nich spočívají dvě bohatě polychromované sochy andělů. Ve spodní části retáblu se nachází svatostánek v podobě krucifixu před mušlí, adorovaného po stranách cheruby. Nad svatostánkem je umístěn obraz Vidění sv. Eustacha³⁴⁰ ve zlatém rámu tvaru kasule, podložený rozvilinami. Světec je zachycen v bohatém biskupském rouchu, sejmutá mitra a berla leží v popředí. V mystickém vytržení hledí na mrak v levé části obrazu, kde se mu zjevil krucifix. V pravé části scény se otevírá průhled do krajiny. Nad sv. Eustachem jsou dva cherubové. Nad obrazem se nachází honosný schwarzenberský erb v dynamickém architektonickém rámci. Celek oltáře je pojednán v iluzivním mramoru červeno-žluté barevnosti. Architráv kladí nad iónskými sloupy je mramorován šedě, detaily (hlavice sloupů, rozvilinové dekorace) jsou zlaté. Druhotně jsou v kapli umístěny sochy sv. Šebestiána, sv. Jakuba a sv. Jana Nepomuckého.

³³⁹ Směs sádry, křehké vody, kamence a barvy. Srov. Petráň a kol. (pozn. 27), s. 329.

³⁴⁰ James Hall, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 2008², s. 132.

V sousedství kaple je vstup do knížecího apartmánu (obr. 29). Dveřní otvor je rámován ostěním ve stejné podobě, jakou má rámování dveří kaple. Apartmán je tvořen dvěma pokoji na čtvercovém půdorysu, užším předpokojem a krátkou chodbou, které ze severu a východu přiléhají ke schodišti. Chodba spojuje sál a předpokoj. Všechny prostory jsou zaklenuty obdobně jako chodba. Místnosti jsou propojeny dveřmi s ostěním z umělého kamene s uchy a kapkami. Řada dveřních otvorů tvoří enfiládu. Umožňuje, spolu s dveřmi sálu a apartmánu kněžny, průhled celou délkou budovy (obr. 30). V jižní zdi předpokoje je umístěn architektonicky utvářený zazděný barokní krb (obr. 31). Vyrůstá z nízkého soklu šedé barvy. Někdejší topeniště sedlového tvaru je rámováno bohatě profilovaným ostěním z kombinace polychromovaného přírodního a umělého kamene v teplých tónech červené, růžové a žluté. Na topeniště navazuje nízká, sedlově zvlněná římsa z umělého kamene s šedou povrchovou úpravou. Na římsu navazuje nástavec z umělého kamene ve tvaru lichoběžníku, jehož kratší strany jsou konkávně projmuty. Horní rohy nástavce jsou okosené a konkávně formované. Kraje nástavce tvoří prohnuté pilastry, jež nesou bohatě profilovanou římsu odpovídající tvaru horní části nástavce. V jeho středu je umístěn oválný medailon. Nástavec je zbarven stejně jako ostění topeniště. Výplně sférické trojúhelníků v dolní části nástavce a oválná pole v pilastrech jsou žluté. Římsa je mramorovaná tóny šedé. Chodbou je předpokoj spojen s velkým sálem.

Průběžná chodba v jižní části hlavní budovy je řešená takřka stejně, jako v severní části. Na jižním konci je ukončená točitým schodištěm. Z chodby jsou přístupné místnosti v západním křídle, jež byly druhotně přepaženy na čtyři menší prostory. Členění traktu pokojů při hlavním průčelí je pravidelné. Sestává ze tří místností, z nichž dva jižní (apartmán kněžny) jsou na čtvercovém půdorysu a severní (jídlna) na obdélném. Pokoje jsou propojeny dveřmi s ostěním ve stejné podobě, jakou mají rámy otvorů v knížecím apartmá. Chodba je přístupná dveřmi v nejj jižnější místnosti a v jídelně, která je propojen s velkým sálem.

Hlavní sál zaujímá o délce pěti os prostupuje hmotou prvního patra a mezaninu (obr. 32).³⁴¹ Okenní otvory mají šikmo seříznuté špalety, v mezaninu navíc výrazně sešikmené bankály. Ve střední ose jsou okna piana nobile nahrazena vstupy na terasy nad portiky. Sál je zaklenut nízkou zrcadlovou klenbou s výrazně profilovanou fabionovou římsou. Architektonická výzdoba se soustředí na kratší strany sálu. Je rozvržena do tří os. V krajních osách jsou zdobné portály vedoucí na západní straně do chodeb, při průčelí do apartmánů.

---

³⁴¹ Svým pojetím velmi dobře odpovídá soudobým teoretickým požadavkům, jež zformuloval Nicolaus Goldmann. Srov. Kubeš (pozn. 35), s. 229, pozn. 825.

Všechny portály jsou obdobné (obr. 33): jsou tvořeny pravoúhlým profilovaným ostěním z umělého mramoru narůžovělé barvy s nízkým segmentovým klenákem. Z ostění vyrůstají dvě ankony, které nesou segmentově vyklenutou profilovanou římsu. Na ní leží volutová křídla a zdobný klenák ve tvaru rokaje. Výplň supraporty je tmavá. Nadpražní nástavec je doplněn zlacenými detaily, převážně páskovým dekorem.

Na obou stranách sálu jsou ve střední ose umístěny výrazně dekorativní, shodně utvářené krby (obr. 34, 53).³⁴² Na nízkém, tmavě šedém soklu spočívá ostění topeniště z červeného, růžově žilkovaného mramoru. Tvar ostění je v zásadě sedlový, s konvexně projmutými stranami, jež jsou ve dvou třetinách své výšky přesečnuty úseky tmavě šedé sešikmené římsy. V horní části na ostění navazuje segmentově vyklenutá římsa. Po stranách je ostění lemováno stojícími volutami završenými pravoúhlým meandrem. Jsou provedeny v umělém kameni a nesou masivní nástavec lichoběžného tvaru ze stejného materiálu. Jeho kratší základna leží na římsce ostění topeniště. Odvěsny jsou konkávně formovány. Delší základnu nástavce tvoří výrazně profilovaná římsa. Jeho kraj je lemován pásem z umělého kamene, který se ve středu nástavce překřížuje a vytváří útvar dekorativního provazce. Výplň nástavce je tmavě šedá, zdobená zlacenou dekorací. Ve velkých polích po stranách provazce je tvořena motivem mřížky lemované páskou, která se táhne podél okrajů nástavce. Provazec v jeho středu je podložen boltcovým motivem vyrůstajícím z obrácené mušle v dolní části a páskovou dekorací v horním poli.

Charakter sálu vedle krbů a portálů utváří zejména monumentální freska Jana Jiřího Werleho na zrcadle klenby (obr. 35). Jak ukážu dále, motivy fresky představují řadu výjevů z antické mytologie.³⁴³

Základní rozvrh malby je dán iluzivní architekturou, jež vyrůstá z fabionové římsy. Malovaná architektura má dvě úrovně. První tvoří balkon s balustrovým zábradlím, který je vynášen masivními volutovými konzolami. Ve středech kratších stran je balkón konvexně projmutý. Na delších stranách jsou linie balkónu dynamizovány konvexními nikami, do níž jsou vloženy menší konkávní balkónky. Severní a jižní straně balkónu dominují iluzivní rámy ve tvaru obdélníků s na bocích přistavenými volutami. Jsou nesené po stranách stojícími ženskými postavami s loveckou výstrojí. V severním poli namaloval Werle motiv Diany/Artemidy³⁴⁴ na lovu.³⁴⁵ Další výjev spjatý s bohyní lovu, Dianu a Aktaióna,³⁴⁶ zachytil

---

³⁴² Zajímavé otázky ve vztahu ke krbům navozuje dvojice Bayerových plánů publikovaných níže (č. kat. 4, 5). Oba zachycují krby s nástavci a rámy obrazů, nad nimiž je okno mezaninu, jež v kratší stěně sálu nebylo. Rekonstrukce Bayerova záměru zřejmě není možná.

³⁴³ Za konzultace ohledně ikonografie fresky děkuji PhDr. Michalu Šroňkovi, CSc.

³⁴⁴ V textu při prvním výskytu jména božstva vždy použiji za lomítkem řecký ekvivalent.

v protějším rámu. V rozích na delších stranách balkonu jsou monochromní výjevy: v severovýchodním rohu zavržení Kallistó Dianou,³⁴⁷ v jižním rohu východní části prozatím neidentifikovaný výjev.³⁴⁸ Na protější straně se pak nachází výjev odpočinku lovce (severní roh) a lovecká scéna zachycující Dianu s oštěpem a se psy, jež hovoří s lovcem sedícím pod stromem (jižní roh). Poslední výjev byl zřejmě proveden či upraven jinou malířskou rukou, než zbytek fresky. Výrazným motivem iluzivního balkónu je mřížkový dekor, který vyplňuje valnou část iluzivních podhledů. Konzoly vynášející balkon jsou zdobeny penízkovou dekorací. Na pilastrech zábradlí stojí květníky s barevnými kyticemi. Z balkonu vyrůstá kolonáda sloupů, na nichž spočívá bohatě profilovaná zalamovaná římsa, jež je nad sloupy rovná a v úsecích mezi nimi konvexně zvlněná. Každá část sloupořadí tak utváří serlianu. Perspektivní působení výjevu je posíleno vložením sloupů s úseky římsy do rohů středního pole fresky. Na kratších stranách jsou sloupy zdvojené a v rozích doplněné a dvojice pilastrů. Sloupy, pilastry a římsa jsou bílé, se zlatými detaily (hlavice, architráv, rozvilinový dekor v podhledu kladí).

Mezi balkónem a sloupovou kvadraturou se otevírá průhled do nebeské sféry. V jejím středu sedí na mraku Jupiter/Zeus s blesky v levici,³⁴⁹ jenž hledí vpravo na nymfu,³⁵⁰ jež letí směrem k Apollónovi. Mezi Jovem a nymfou je zpodobněn orel coby tradiční atribut nejvyššího z bohů.³⁵¹ Bůh Apollón je zachycen s lyrou,³⁵² obklopen skupinkou puttů. Pod obloukem iluzivní serliany po Apollónově pravici se nachází Venuše/Afrodíta, jež v ruce třímá Erotův/Amorův luk.³⁵³ Kolem bohyně je shromážděna skupina puttů, z nichž jeden třímá šíp a další si hrají s ptáky. Venuše hledí k jihu, na druhou stranu malby. Pod tamní serlianou se odehrává až žánrově působící výjev: dvojice nymf, z nichž zadní má s káravým gestem vztyčenou ruku, pronásleduje Erota, který v má přes rameno přehozený toulec a v levici třímá bičík. Druhá nymfa jej už chytila a napřahuje ruku s bičem k trestající ráně.³⁵⁴ V kratší ose scény zobrazil Werle další související scény. Pod Jovem zpodobnil Dianu, jež se za pomoci puttů připravuje k lovu. Tři puttové jí oblékají do oděvu, další jí přinášejí zbraně a jeden hraje na troubu. Zpod protější serliany vylétá dvojice nymf, které jsou již vystrojeny

---

³⁴⁵ Hall (pozn. 340), s. 114.

³⁴⁶ Ovidius, *Proměny* II, 138-252; Eurípidés, *Bakchantky*, 338-340.

³⁴⁷ Ovidius, *Proměny* II, 409-531.

³⁴⁸ Žena tisknoucí si k hrudi kojence, jež vzpíná ruku v obranném gestu ke skupině postav mužů (?) se zvířecími hlavami (?) v levé části výjevu.

³⁴⁹ Hesiodos, *Zrození bohů*, 501-506.

³⁵⁰ Hall (pozn. 340), s. 305.

³⁵¹ Ibidem, s. 207.

³⁵² Homér, *Hymnus III*, Na Herma.

³⁵³ Hall (pozn. 340), s. 255.

³⁵⁴ Jde o variaci tradičního lámání Erotových zbraní nymfami coby strážkyněmi čistoty. Srov. pozn. 350.

k lovu. I v jejich blízkosti, v jihovýchodním rohu fresky, se vznáší putto s hudebním nástrojem, konkrétně lesním rohem. Prázdné prostory v jihovýchodním rohu fresky, uprostřed její západní strany a v sousedství květníku na severní straně balkónu malíř zaplnil skupinkami, případně jednotlivými putty. Pohledově výrazná je osově symetrická dvojice Bakcha/Dionýsa,³⁵⁵ obráceného k divákovi zády, a nymfy s odhaleným ňadrem, která je zpodobněna ve výklenku ve východní části iluzivního balkónu.

Mezanin východního zámeckého křídla sestává z dvou částí rozdělených hmotou sálu. Jižní část je přístupná po zmíněném točitém schodišti, do severní části vede hlavní schodiště. Půdorysná dispozice místností v zásadě opakuje rozvrh piana nobile.

Poslední prostorou hlavní budovy je půda, která je zajímavá zejména vzhledem k mimořádné výtvarné a technické kvalitě složitého mansardového krovu (obr. 36).³⁵⁶

Kromě hlavní budovy je namíste věnovat pozornost i trojici přízemních křídel, jež uzavírají zámecký dvůr. Dispozice severního a západního křídla byla výrazně narušena během dvacátého století, kdy byly prostory druhotně upraveny pro bytové účely.³⁵⁷ V severním křídle byl původní rozvrh tří větších a pěti menších místností určen jejich hospodářskou funkcí. Naopak soubor menších místností v západním křídle, z nichž dvě jsou zaklenuty valenou klenbou a jedna klenbou křížovou, sloužil k obytným účelům. V severní části je vstup na půdu. I západní křídlo bylo rozsáhle upraveno, o čemž svědčí přestavba novodobých stájí v jeho jižní části na dřevník. Také půdorys jižního křídla byl poznamenán mladšími zásahy, nicméně v základu odpovídá původnímu stavu: dvě úzké obdélné místnosti jsou vloženy mezi větší prostory (původní stáje) v západní a střední části křídla. Větší z nich je propojena s jižním křídlem hlavní zámecké budovy komorou, v jejímž sousedství se nachází schodiště vedoucí na půdu. Vyjma zaklenutých prostor byly místnosti ve všech třech křídlech zakryty povalovými, případně záklopovými stropy. Výjimku představuje dnešní dřevník, ve kterém se otevírá průhled do hambalkového krovu s ležatou stolicí.³⁵⁸

IV.4 Původní podoba loveckého zámku Ohrada

Po analýze nerealizované podoby loveckého zámku, dosud nezohledněných aspektů dochované korespondence a zevrubném popisu jeho současného stavu je namíste pokusit se o

---

³⁵⁵ Ibidem, s. 68-70.

³⁵⁶ Analogie představili Jan Vinař – Václav Kufner, *Historické krovy. Konstrukce a statika*, Praha 2004, s. 122 an.

³⁵⁷ Stav z počátku 20. století před nevhodnými zásahy zachycuje plán komplexu, který zveřejnil Braniš (pozn. 47), s. 60-65.

³⁵⁸ Vinař – Kufner (pozn. 356), s. 90 an.

rekonstrukci jeho původního zasazení v krajině,³⁵⁹ podoby, výzdoby a funkčního využití jednotlivých prostor. Stavba nebyla pouhým souborem místností, ale především místem pro každodenní fungování života svých obyvatel.³⁶⁰ Jak chtěli využívat interiér? Co od různých částí budovy očekávali? Možné odpovědi nabízí zkoumání hmotné kultury zámku, již zachytilo několik inventářů.

Analýza původního krajinotvorného záměru se neobejde bez zkoumání kartografických a ikonografických pramenů. Nejstarší doklad zasazení zámku do krajiny představuje Müllerova mapa Čech z roku 1720 (obr. 38), na níž je poloha Ohrady vyznačena symbolem stavby a přípisem „*Jägerhaus*.“

Plán z roku 1725 (obr. 43a-b) zachycuje situaci podrobněji.³⁶¹ V ose zámku se před východním průčelím odvíjí alej, která přepažuje výběžek Munického rybníka a propojuje zámek se severojižní komunikací, jež spojovala České Budějovice a Hlubokou. Přes možné nepřesnosti v zaměření nelze o existenci zálivu a jeho rozdělením zřejmě sypanou hrází s cestou a alejí pochybovat.³⁶² Neznámý autor alej popsal jako „*Neue Alle und Weg ins Jagerhaus*.“ Její realizace byla, kromě výstavby kaple sv. Jana Nepomuckého na křižovatce cest na hrází Munického rybníka, jedinou uskutečněnou částí komplexnějšího krajinotvorného záměru.³⁶³ Navrhovaná osově symetrická zahrada se skládala z osmi parterů a hvězdice osmi cest, jež se protínaly ve středu kompozice, kde byla plánována samostatně stojící kaple sv. Huberta. Zahrada působí improvizovaným dojmem, neboť navazuje na jižní průčelí zámeckého komplexu tvořené částí obytného křídla a zejména přízemním hospodářským křídlem stájí.³⁶⁴ Podle soudobé architektonické teorie přitom měla zahrada bezprostředně navazovat na průčelí hlavní zámecké budovy,³⁶⁵ což umožňovalo její přehlížení z reprezentačních prostorů.³⁶⁶ Ačkoliv dobový ceremoniál označoval zahradu za nedílnou

---

³⁵⁹ Pojem „krajina“ chápu v širokém slova smyslu jako „heterogenní systém nenahlednutelný z jediného hlediska.“ Etymologicky slovo „krajina“ odkazuje ke „kraji“ a staví člověka do svého středu, avšak ten je pouze jednou z jejích mnohých součástí, byť se výrazně podílí na jejím formování. Srov. Jiří Sádlo – Petr Pokorný – Pavel Hájek – Dagmar Dreslerová – Václav Cílek, *Krajina a revoluce. Významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny českých zemí*, Praha 2005, s. 11-15, 170.

³⁶⁰ Fidler (pozn. 17), s. 25-26.

³⁶¹ Plán zachycuje realizované i neuskutečněné krajinné úpravy. Lze jej pokládat za ideální situaci. Je uložen v SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. 1A 6Bß 4a, fol. 99. Srov. ediční přílohu VII.2.2, č. 5.

³⁶² Její vznik by bylo možné doložit rešerší obsáhlých účetních materiálů hlubockého velkostatku, v nichž se mohla dochovat vyúčtování prací na násypu.

³⁶³ K přeložení cesty vedoucí jižně od zámku blíže k břehu rybníka Zvolenova a vybudování francouzské zahrady nedošlo kvůli odmítavému postoji úřadů. Pavel Juřík, *Jihočeské dominium. Rožmberkové, Eggenberkové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách*, Praha 2008, s. 328-331.

³⁶⁴ „*Pfert Stall*.“ Situační plán zámku Ohrada (pozn. 361).

³⁶⁵ K dovršení propojení stavby a zahrady došlo ve vlivné Le Vauově kompozici zámku Vaux-le-Vicomt. Vlček (pozn. 86), s. 558-560. V případě loveckých zámků však platí, že byly místem uvolněnějších ceremoniálních pravidel. Srov. Laß (pozn. 25), s. 21.

³⁶⁶ *Ibidem*, s. 106.

součástí zámku,³⁶⁷ v případě loveckého zámku nebyla její přítomnost nezbytně nutná.³⁶⁸ Zatímco okrasná zahrada nepochybně provedena nebyla, realizaci užitkových zahrad,³⁶⁹ které Bayer zakreslil mezi severní okraj zámeckého areálu a Munický rybník, lze předpokládat.³⁷⁰ Další zahrada³⁷¹ navazovala na západní průčelí stodoly, jež uzavírala zámeckou kompozici. Je pravděpodobné, že nesloužily pouze k výrobě základních viktualií pro knížecí spíž, ale i jako forma platu schwarzenberských úředníků. V sousedství zahrad se nacházely psí ohrady³⁷² a hnojiště,³⁷³ které dotvářelo hospodářský charakter zámeckého předpolí.

Listy prvního vojenského mapování, které proběhlo v letech 1764-1768 (obr. 39), výpověď staršího plánu o aleji na sypané hrázi před zámkem potvrzují. Ačkoliv první verze map vznikaly zakreslením očitých svědectví důstojníků, kteří mapování prováděli, lze je pokládat za cenný doklad o utváření krajiny Čech své doby. Dispozice zámku Ohrada je zachycena poměrně přesně,³⁷⁴ což platí i pro dvojici vyobrazení zámku ze soudobých map (obr. 43c-d).

Mladší kartografické prameny umožňují poznat změny krajinného rázu okolí zámku. Zaměření z druhého vojenského mapování (1836-1852, obr. 40) zachycuje zámek v podobě, která fakticky odpovídá dnešnímu stavu (obr. 42): někdejší výběžek Munického rybníka je zasypaný a alej vede rovnoběžně s dochovanou cestou k Vondrovu. Obdobně vypadá situace na listu třetího vojenského mapování (1877-1880, obr. 41), který vychází z map císařského katastru.

Vybudováním cesty s alejí na hrázi přes výběžek Munického rybníka byla vytvořena pohledová a komunikační osa, jež z komplexu loveckého zámku vytvořila působivou krajinnou dominantu, které si musel povšimnout každý, kdo cestoval mezi Českými Budějovicemi a Hlubokou,³⁷⁵ i vzhledem k nižšímu zalesnění a větší ploše rybníků.³⁷⁶ Zámek byl viditelný i při pohledu z Hluboké nad Vltavou a z parku tamního zámku, čímž byla

³⁶⁷ V případě reprezentační rezidence byla zahrada dokonce nezbytným pendantem zámku, a ohledům na ni byla podřízena podoba zámecké stavby. Srov. příklady biskupské Kroměříže a valdštejské Tróji. Pavlíčková (pozn. 33), s. 25; Preiss – Horyna – Zahradník (pozn. 44a), s. 99.

³⁶⁸ K tomu Laß (pozn. 25), s. 40-41.

³⁶⁹ „*Gestuetmeister. Gardten*,“ „*Ringmeisters Gardten*.“ Situační plán zámku Ohrada (pozn. 361).

³⁷⁰ Užitkové zahrady byly běžnou součástí zámeckých areálů. Z praktických důvodů měly být umístěny v blízkosti kuchyně a sklepa. Srov. Von Rohr (pozn. 100), s. 71-72, §20.

³⁷¹ „*Beschliesserin Gardten*.“ Situační plán zámku Ohrada (pozn. 361).

³⁷² „*Unterschiedliche Zwinger vor die Hund*.“ Ibidem.

³⁷³ „*Mist. Hauffen*.“ Ibidem.

³⁷⁴ Jižní stěna západního dvora není na mapě zachycena, což však může být pouze dílčí nepřesností. Zásadní je podoba krajiny v bezprostředním okolí zámku.

³⁷⁵ K barokní krajinotvorbě na příkladu Jičína a s odkazy na další literaturu Sádlo – Pokorný – Hájek – Dreslerová – Cílek (pozn. 359), s. 169-189.

³⁷⁶ Odlesnění dosahovalo největší míry v druhé polovině 18. století. Naopak výměra rybníků se během barokních staletí snižovala, avšak na Hlubocku byly podle mapových dokladů hojné až do 19. věku. Srov. Ibidem, s. 177-181.

zviditelněna funkční vazba rezidence a loveckého zámku v jejím zázemí.³⁷⁷ V druhé polovině 18. století došlo k postupnému zanešení či zasypání zálivu Munického rybníka před hlavním zámeckým průčelím, o čemž svědčí tehdy vzniklá veduta zámku (obr. 43d). Terénní situace však nese stopy původního stavu: alej s cestou vedoucí k zámku je oproti bezprostřednímu okolí vyvýšena a terén po jejích stranách se vyznačuje velkým podmáčením, což odpovídá charakteru zasypaného rybníka. Mladší úpravy komunikační sítě³⁷⁸ ztížily čtení původního krajínovorného záměru. Přesto je při myšlenkové rekonstrukci původní podoby barokní krajiny v okolí zámku patrné, s jakým důmyslem neznámý tvůrce proměnil dosavadní krajinné struktury, aby komplex Ohrady tvořil jejich organickou součást a symbolicky reprezentoval stavebníka.

Podobu a fungování loveckého zámku Ohrada pomáhají osvětlit inventáře, jež vznikly v letech 1719, 1728 a 1731.³⁷⁹ Zejména poslední ze soupisů, jenž byl sestaven po jednotlivých místnostech, je velmi cenný. Umožňuje poznat výbavu i využití jednotlivých místností. Přihlédnout lze i k Bayerovu plánu z roku 1710.³⁸⁰

Využití je možné také výše citovaný situační plán Ohrady a jejího okolí, který popisuje základní využití jednotlivých částí komplexu (obr. 43b).³⁸¹ Popiskou je určena funkce hlavní budovy.³⁸² Jižní trakt sloužil jako stáje,³⁸³ sedlovna a kočárovna, což dokládá i Bayerův plán z roku 1710, který zachycuje část plánovaných stání pro koně.³⁸⁴ Rozlehlé stáje vedly Antonína Nikendeye k úvaze, zda nebyl na Ohradě plánován vznik hřebčína.³⁸⁵ Velké stáje byly nezbytnou podmínkou fungování loveckého zámku, neboť umožnily pojmout koně a kočáry hostů.³⁸⁶ Stáje a koně navíc pro šlechtice měli velký reprezentační význam jako doklad bohatství.³⁸⁷ Na stáje navazoval byt pečovatele o lovecké plachty,³⁸⁸ který byl umístěn

---

³⁷⁷ Laß (pozn. 25), s. 22 an.

³⁷⁸ Přemístění severojižní spojnice Českých Budějovic a Hluboké dále k východu.

³⁷⁹ Inventář 1719 I (pozn. 116); Inventář 1728 (pozn. 118), Inventář 1731 (pozn. 120).

³⁸⁰ Nárys části severního průčelí a částečný půdorys loveckého zámku Ohrada (pozn. 286).

³⁸¹ „Jaeger-Haus.“ Situační plán zámku Ohrada (pozn. 361). K etymologii a soudobému významu výrazu srov. níže.

³⁸² „Firstliche Wohnung.“ Situační plán zámku Ohrada (pozn. 361).

³⁸³ „Pfert Stall.“ Ibidem.

³⁸⁴ „Herrschaftliche Stallung.“ Nárys části severního průčelí a částečný půdorys loveckého zámku Ohrada (pozn. 286).

³⁸⁵ Systematická chovatelská činnost byla znemožněna přítomností psince. Hřebčín byl později přesunut do Křesína, který chovem koní proslul. Schwarz (pozn. 80), s. 276, 283.

³⁸⁶ Na to upozorňuje v případě valdštejského loveckého zámku v Horním Litvínově Vlček (pozn. 86), s. 101. Lze se domnívat, že pokud by byl hřebčín umístěn na Ohradě, ztěžoval by provoz loveckého zámku.

³⁸⁷ Laß (pozn. 25), s. 106.

³⁸⁸ „Blahen Knechts Zimmer.“ Nárys části severního průčelí a částečný půdorys loveckého zámku Ohrada (pozn. 286). Srov. dopis Dvořáka Schwarzenbergovi, Hluboká, 1. února 1712, SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Ústřední kancelář (staré oddělení) Hluboká A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 124a-124b.

v přízemí jihovýchodního křídla zámku a skládal se z pokoje, komory, kuchyně, předsíně a toalety.

Protější křídlo bylo určeno pro psy,³⁸⁹ které v roce 1707 Adam František Schwarzenberg zakoupil v Anglii prostřednictvím Jana Václava Gallase.³⁹⁰ Koupí loveckých psů navázal mladý kníže na činnost svého otce, který v roce 1684 jako jeden z prvních v Čechách usedlých šlechticů zakoupil smečku anglických psů.³⁹¹ Jak doložil Bohuslav Balbín, představovali psi pro barokní urozence předmět chlouby a osobní záliby.³⁹² Psi s ošetřovatelem na Ohradu přibyli po vybudování hospodářských křídel v listopadu 1709.³⁹³ Ačkoliv psinec na Ohradě zřejmě nelze označit za první svého druhu v Čechách,³⁹⁴ jak činí Ludmila Ourodová-Hronková,³⁹⁵ svým významem nepochybně dosavadní stavby svého druhu převyšoval. Jak dokládá Bayerův plán z roku 1710, nalézal se v sousedství psince byt hlídače psů.³⁹⁶ Byl umístěn v přízemí severovýchodního zámeckého křídla a skládal se z pokoje, komory, předsíně a kuchyně se spíží.

Ve dvoře³⁹⁷ se údajně odehrávaly příležitostné štvance.³⁹⁸ Panstvo jim mohlo přihlížet z terasy portiku, případně z hlavního sálu a dalších prostor piana nobile. Zsvěcení prostoru dvora loveckým zábavám je patrné i z loveckých výjevů v suprafenestrách oken hlavního sálu. Naopak křídlo naproti hlavní zámecké budově mělo užitkový charakter. Sloužilo jako obydlí³⁹⁹ pro lesního správce a úředníka, který pečoval o lovecké náčiní,⁴⁰⁰ jež bylo uloženo ve stodole⁴⁰¹ uzavírající navazující menší dvůr.⁴⁰²

Na základě zkoumaných pramenů lze nejpodrobněji rekonstruovat původní podobu a využití hlavní zámecké budovy. V jejím přízemí zachycuje inventář z roku 1731 15 místností,

---

³⁸⁹ „Hund Stall.“ Situační plán zámku Ohrada (pozn. 361).

³⁹⁰ Juřík (pozn. 363), s. 329-330.

³⁹¹ Ourodová-Hronková (pozn. 85), s. 231.

³⁹² Pro příklady z východočeského panství Otty z Oppersdorfu a Thunů srov. Zdeňka Tichá (ed.), *Bohuslav Balbín, Krásy a bohatství české země. Výbor z díla Rozmanitosti z historie Království českého*, Praha 1986, s. 180-182, 189, 201-202.

³⁹³ Schwarz (pozn. 80), s. 266.

³⁹⁴ Stavební úloha psince byla konstituována již podstatně dříve a odrazila se i na panstvích v Čechách a na Moravě. Srov. vzor obecního psince, který publikoval Furtenbach (pozn. 100), s. 77-78, obr. 30; v prostředí zemí Koruny české byly významné psince například v Krásném Dvoře či na Bítově. Srov. Vlček (pozn. 86), s. 321 an; Miroslav Plaček, *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*, Praha 2001, s. 97-101; trčkovský psinec zmiňuje již Balbín (pozn. 392), s. 182.

³⁹⁵ Ourodová-Hronková (pozn. 85), s. 231.

³⁹⁶ Schwarz (pozn. 80), s. 276. Nárys části severního průčelí a částečný půdorys loveckého zámku Ohrada (pozn. 286).

³⁹⁷ „Groser Platz.“ Situační plán zámku Ohrada (pozn. 361).

³⁹⁸ Ourodová-Hronková (pozn. 85), s. 231.

³⁹⁹ „Wohnungen.“ Situační plán zámku Ohrada (pozn. 361).

⁴⁰⁰ Schwarz (pozn. 80), s. 276-277; k loveckému náčiní Ibidem, s. 277-279.

⁴⁰¹ „Plahen Schupfen.“ Situační plán zámku Ohrada (pozn. 361).

⁴⁰² „Kleiner Platz.“ Ibidem.

jež měly charakter obslužných prostor. V severní části hlavní budovy se nacházela kuchyně.⁴⁰³ Přiléhaly k ní dvě jídelny,⁴⁰⁴ které sloužily pro uložení vikuálí, kuchyňského náčiní a stravování personálu. V bezprostředním sousedství kuchyně se nalézala komora s kanceláří,⁴⁰⁵ v níž mohl přespávat a vést prameny kuchmistr. S kuchyňským provozem souvisel i sklep, který byl zřejmě využíván pro uskladnění potravin. Umístění kuchyně v severní části budovy nepochybně souviselo s faktem, že šlo o jedinou podsklepenou část zámku. Její poloha byla poměrně nevhodná, neboť panská tabulnice se nacházela v jižně od průjezdu a připravené pokrmy bylo nutno přenášet poměrně dlouhou průběžnou chodbou k točitému schodišti v jižní části zámku.

Ve středu přízemí je umístěn vestibul.⁴⁰⁶ Severně od něj se nalézal skromně vybavený pokoj s komorou, jež byly zřejmě určeny pro vrátného. Jižně od průjezdu byl umístěn pokoj schwarzenberské gardy vybavený dlouhými lavicemi⁴⁰⁷ a zřejmě patrovými postelemi,⁴⁰⁸ které umožňovaly ubytování většího počtu mužstva.⁴⁰⁹ Naopak sousední kabinet úředníků a jejich ložnice v dalším pokoji byla zařízena zdobnějším nábytkem laděným dozelená. Mohla se zde konat větší setkání, neboť se v ní nacházelo 17 čalouněnými židlemi.⁴¹⁰ Naopak v pokoji úředníků byla šestice židlí pouze natřena,⁴¹¹ což svědčí o zřejmě privátnějším charakteru místnosti. Rohová prostora⁴¹² sloužila k bydlení, neboť byla zařízená vedle stolu se zeleným ubrusem⁴¹³ i postelí. Výzdoba se kromě ubrusu omezila na čtyři červené závěsy.⁴¹⁴ V přízemí se navíc nalézala řada komor, jež byly bez výjimky vybaveny úložnými prostory a v některých případech i základním nábytkem, který umožnil využít je pro přespání obslužného personálu.

Točité schodiště⁴¹⁵ vedlo do prvního patra.⁴¹⁶ Autoři inventářů si nepochybně byli vědomi významu, který piano nobile mělo pro reprezentaci majitele, neboť v současně

---

⁴⁰³ „Kuchl.“ Inventář 1731 (pozn. 120), nefol.

⁴⁰⁴ „Speiss Cammer.“ Ibidem.

⁴⁰⁵ „Cammer mit Canzley.“ Ibidem.

⁴⁰⁶ „Einfahrthor.“ Ibidem.

⁴⁰⁷ „Linckerhandt bey dem einfahrthor, allda die Grenadirer zu logiren pflegen,“ „länge Sitzbänck.“ Inventář 1731 (pozn. 120), nefol.

⁴⁰⁸ „lange bettstadt oder Pawlatschen, worauff die Grenadir liegen.“ Ibidem.

⁴⁰⁹ Počet členů schwarzenberské gardy se v této době ustálil zhruba na dvou desítkách mužů. Voříšek (pozn. 152), s. 16-17. Zarážející je poměrně reprezentativní vzhled místnosti (zaklenuta čtveřicí křížových kleneb sklenutých na centrální pilíř), jež kontrastuje s prostým vybavením.

⁴¹⁰ „hohe stull mit grunen tuch gefuttert.“ Inventář 1731 (pozn. 120), nefol. Srov. Petrání a kol. (pozn. 27), s. 337; Stanislav Dlabal, *Nábytkové umění. Vybrané kapitoly z historie*, Praha 2000, s. 93-94.

⁴¹¹ „grüne angeschreichene hohe Stüll.“ Inventář 1731 (pozn. 120), nefol.

⁴¹² „Großes Zimmer, in der Eck.“ Ibidem.

⁴¹³ „Tisch mit grüne tuchener teppich.“ Ibidem.

⁴¹⁴ „Roth tucher [...] fenster tucher.“ Ibidem. Vybava místnosti však byla zřejmě dočasně převezena do Českých Budějovic: „jezo in Budweis befindl.“ Ibidem.

⁴¹⁵ „Schnecken Stiegen.“ Ibidem.

sestaveném soupisu vybavení hlubockého zámku pro hlavní podlaží užívají pojem „*guttern stock*.“⁴¹⁷

Místnost v jihovýchodním rohu budovy tvořila součást apartmánu kněžny Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu.⁴¹⁸ Vybavení dominovala pohovka⁴¹⁹ a devět židlí, jež byly čalouněny červeným plátnem.⁴²⁰ Přítomnost sekretáře,⁴²¹ jednoho ze dvou, o kterých se v roce 1724 zmínil hejtman Dvořák,⁴²² umožňuje místnost označit za kněžnin kabinet. Jeho podobu utvářely zejména textilní přehozy a špalíry orientálního původu,⁴²³ jejichž konkrétní vzhled je nejasný. Kromě nich dominovaly místnosti i bílé rolety⁴²⁴ a zelené závěsy.⁴²⁵ Výraznou součástí interiéru představoval i krb⁴²⁶ doplněný nezbytným příslušenstvím.⁴²⁷ Zmiňovaná noční mísa⁴²⁸ zřejmě pocházela ze sousední kněžniny ložnice,⁴²⁹ již věnovali autoři soupisu mimořádnou pozornost. Představovala jednu z klíčových prostor reprezentačního podlaží.⁴³⁰ Velmi pečlivě je popsána postel s nebesy,⁴³¹ jež byla zhotovena ze zeleno-bílého, zlatě vyšívaného taftu, podobně jako četné lůžkoviny. V dalších ohledech se podoba místnosti přibližovala sousednímu kabinetu. Orientální gobelíny, jež zdobily rozličné kusy nábytku, byly doplněny o dvojici kožených koberců.⁴³²

Zařízení kněžnina apartmánu nepochybně odráželo vysoký standart hmotné kultury na zámku. Kromě toho mělo značný význam pro šlechtickou sebe prezentaci, neboť místnosti

---

⁴¹⁶ „*mittern stock*.“ Ibidem.

⁴¹⁷ Inventář Hluboká (pozn. 121). K reprezentačnímu významu piana nobile srov. Kubeš (pozn. 35), s. 183 an, kde je shromážděn hojný srovnávací materiál. Význam reprezentačního podlaží definoval i von Rohr (pozn. 100), s. 73: „*Die Meublen und Tapisserien sind nach dem Unterschied der Gemächer unterschieden. In der ersten Antichambre sind sie nicht so kostbar, als in der letztern. Je näher die Vorgemächer den herrschaftlichen Gemächern kommen, ie mehr nehmen die Meublen an Kostbarkeit zu...*“

⁴¹⁸ „*Der gndl. Fürstin Zimmer*.“ Nárys části severního průčelí a částečný půdorys loveckého zámku Ohrada (pozn. 286).

⁴¹⁹ „*Canabe*.“ Inventář 1731 (pozn. 120), nefol. Srov. Petráň a kol. (pozn. 27), s. 337.

⁴²⁰ K symbolickým rozměrům sedacího nábytku v pianu nobile Dlabal (pozn. 410), s. 91-93.

⁴²¹ „*schreib Casten*.“ Inventář 1731 (pozn. 120), nefol. Srov. Dlabal (pozn. 410), s. 100; Petráň a kol. (pozn. 27), s. 337.

⁴²² „[...] *zwey schreib. Casten, deren einer in Ihro durchl. der gnädigsten fürstin zim[m]er in Jagerhaus gestanden*.“ Hejtman Dvořák knížeti Schwarzenbergovi, Hluboká, 18. ledna 1724, (pozn. 325), nefol.

⁴²³ „*türkische zeug*“, „*mit tuch türck[ischen]. zeug auß* spalliert.“ Inventář 1731 (pozn. 120), nefol. Byly populární již v 16. století. Petráň a kol. (pozn. 27), s. 250, 301; Dlabal (pozn. 410), s. 92-93.

⁴²⁴ „*Weiß leinwandene fenster vorhangs*.“ Inventář 1731 (pozn. 120), nefol.

⁴²⁵ „*Fenster tucher*.“ Ibidem.

⁴²⁶ „*wällischen Camin*.“ Ibidem. Petráň a kol. (pozn. 27), s. 250.

⁴²⁷ „*Feuer Eisen*.“ Inventář 1731 (pozn. 120), nefol.

⁴²⁸ „*Nacht stuhl mit grüne tucher übergeben und Kuffernen topf*.“ Ibidem. Srov. Petráň a kol. (pozn. 27), s. 260.

⁴²⁹ „*Ihro durchleucht gnädigster Fürstin Schlaf Zimmer*.“ Inventář 1731 (pozn. 120), nefol. V soudobém plánu pouze „*Anderes Zimmer*.“ Nárys části severního průčelí a částečný půdorys loveckého zámku Ohrada (pozn. 286).

⁴³⁰ Dlabal (pozn. 410), s. 95-96.

⁴³¹ „*Himmel-bett-Statt*.“ Inventář 1731 (pozn. 120), nefol. Srov. Dlabal (pozn. 410), s. 95-96; Petráň a kol. (pozn. 27), s. 332, 337.

⁴³² „*Lederen teppich*.“ Inventář 1731 (pozn. 120), nefol.

neměly ryze privátní, ale i ceremoniální charakter.⁴³³ Symbolickou hodnotu měly použité drahé materiály (taft, kůže, samet, orientální gobelíny)⁴³⁴ i barevné ladění prostor.⁴³⁵ Umístění obou apartmánů na stejném podlaží bylo na začátku 18. století již běžnou zvyklostí, které odpovídal i fakt, že kněžniny prostory byly oproti obydlí knížete menší.⁴³⁶

Na prostor apartmánu Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu navazovala obdélná tabulnice.⁴³⁷ Její vybavení bylo podřízeno účelu: hlavními kusy nábytku byla trojice oválných tabulí. Kromě nich se v jídelně nalézaly dva menší stoly a 18 zeleně čalouněných židlí. Zelené textilie zdobily i stoly a doplňovaly okna. Zdobnost interiéru zvyšovala šestice obrazů s loveckou tematikou. Ideálnímu utváření, které zachytil Johann Heinrich Zedler, tabulnice v zásadě odpovídá. Výraznějším rozdílem oproti očekávané podobě bylo umístění jídelny mezi kněžnin apartmán a velký sál: Zedler uvedl, že by měla navazovat na pokoje kněžny i knížete. Jako kompromis vynucený prostorovými možnostmi působí i vzdálenost od kuchyně, jež ležela na druhé straně stavby v přízemí. Jídlo bylo nutno do jídelny dopravit poměrně dlouhou cestou, jež vedla skrz většinu přízemí, točité schody a dlouhou obslužnou chodbu.⁴³⁸ Její výbavu tvořila trojice stolů a velká skříň. Kromě obsluhy tabulnice chodba umožnila i nerušené přikládání do kamen v apartmánu kněžny.

Geometrický i symbolický střed hmoty hlavního zámeckého traktu tvořil velký sál.⁴³⁹ Pavel Ignác Bayer při jeho návrhu zvolil ve své době již tradiční podobu sálu, jehož výška

---

⁴³³ Von Rohr (pozn. 100), s. 62-90.

⁴³⁴ V souvislosti s oděvní kulturou hovoří o materiálu a střihu jako nositelích symbolického významu a zdůraznění sociálních rozdílů Petráň a kol. (pozn. 27), s. 856; podobně Dlabal (pozn. 410), s. 92.

⁴³⁵ O jeho interpretaci se pokusím níže, s. 71.

⁴³⁶ Kubeš (pozn. 35), s. 209-210. Zajímavou reflexi fungování apartmánů poskytla lady Mary Wortley Montagu: „*The apartments of the greatest ladies [...] are divided [...]. I know nobody that has above two floors in any house, one for their own use, and one higher for their servants. Those that have houses of their own, let out the rest of them to whoever will take them; thus the great stairs (which are all of stone) are as common and as dirty as the street. 'Tis true, when you have once travelled through them, nothing can be more suprisingly magnificent than the apartments. They are vommonly a suite of eight or ten large rooms, and the furniture such as is seldom seen in the palaces of sovereign princes in other countries [...].*“ Clare Brant (ed.), *Mary Wortley Montagu, Letters*, London 1992, s. 64-65.

⁴³⁷ „*Taffl Zimmer.*“ Inventář 1731 (pozn. 120), nefol. Umístění tabulnice bylo jasné již během výstavby. Srov. „*aus dem Saal, in die Taffel-Stube gehet.*“ Schwarzenberg Dvořákovi, Vídeň, 13. března 1715 (pozn. 277), fol. 68a. Srov. definici Taffel-Gemach u Johanna Heinricha Zedlera, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon aller Wissenschaften und Künste* XII, Leipzig-Halle 1744, sl. 1435: „*Taffel-Gemach, Tafel-Stube, Taffel-Zimmer, nennet man bey einem Fürstlichen Apartement dasjenige Zimmer, allwo die Herrschafft insgemein speiset. Es muß demnach dieses Gemach einen vollkommenen schönen Raum und gutes Licht haben, auch ein solcher Ort dazu erwehlet werden, daß man aus beyden zur Seiten gelegenen Wohn-Zimmern so wohl, als auch mit den Speisen aus der Küche, ohne vielen Umschweiff zu nehmen, bequem darein kommen kan.*“ Srov. též von Rohr (pozn. 100), s. 62-89, zde s. 74, §24.

⁴³⁸ „*Mittlerer Gang vor der schnecken stiegen.*“ Nárys části severního průčelí a částečný půdorys loveckého zámku Ohrada (pozn. 286).

⁴³⁹ K jeho genezi srov. Kubeš (pozn. 157).

prostupovala hlavním podlažím i mezaninem,⁴⁴⁰ což odpovídá soudobé teorii.⁴⁴¹ Zvolená architektonická podoba umožnila prolomit zdi sálu velkým počtem okenních otvorů, jež do místnosti vpouštěly dostatečné množství světla pro osvětlení velkoplošné fresky na rákosovém stropě.⁴⁴² Výbava sálu byla tvořena osmi stoly s přehozy ze zeleného damašku, šestnácti zeleně čalouněnými židlemi a šesti geridony.⁴⁴³ Kromě toho si autoři soupisu povšimli i dvou krbů s příslušenstvím a obrazové výzdoby.

Dominantou hlavního sálu byla rozměrná freska, kterou vytvořil vídeňský malíř Jan Jiří Werle (1668-1727),⁴⁴⁴ jemuž mělo být za práci v roce 1715 vyplaceno 500 zlatých.⁴⁴⁵ Okolnosti vzniku malby popsal hlubocký hejtman Václav Dvořák v dopise knížeti ze Schwarzenbergu: podle hejtmána probíhaly práce od konce srpna do sklonku října a malíř pracoval podle stavebníkem schváleného modelu, zřejmě kresby, případně olejové skici.⁴⁴⁶ Ve svém díle bezprostředně navazoval na polohu kvadraturní malby iluzivní architektury, již do středoevropského prostoru s mimořádným úspěchem uvedl Andrea Pozzo.⁴⁴⁷ Důsledné propojení iluzivní a skutečné architektury s využitím úseků zalamovaných a konkávně či konvexně projímaných říms, které Pozzo teoreticky představil ve svém vlivném traktátu *Perspectiva pictorum et architectorum* a prakticky využil v řadě realizací v Zaalpi, bylo pro účely reprezentačních prostor vhodnější než staršími malíři mechanicky uplatňovaná malba kompozic založených na iluzivním působení sloupů v perspektivní zkratce.⁴⁴⁸ Martin Mádl dodává, že Pozzo polyfokální uspořádání kritizoval, avšak i přes jeho vliv bylo často používáno.⁴⁴⁹

---

⁴⁴⁰ V řadě zámeckých staveb na prahu 18. století docházelo ke zvyšování starších jednopodlažních sálů. Svědčí o tom i soudobé úpravy na zámku Hluboká, kde podle Bayerova projektu za velkého zájmu stavebníka Adama Františka ze Schwarzenbergu probíhaly úpravy světlosti prostory v roce 1716. Srov. dopis Pavla Ignáce Bayera knížeti Schwarzenbergovi, Hluboká, 31. března 1716 (pozn. 277), nefol.

⁴⁴¹ „Haupt-Saal. Dieser gehet durch zwey Geschoß hinauf.“ Sturm (pozn. 255), s. 20.

⁴⁴² Mádl (pozn. 43), s. 245. Srov. též Petráň a kol. (pozn. 27), s. 329.

⁴⁴³ Odkládací stolec. Srov. Dlabal (pozn. 410), s. 121. Bohužel nelze zrekonstruovat umístění nábytku. Není proto možno říci, zda nemohl sál sloužit pro pořádání tanečních zábav. Jako taneční sály často sloužily samostatné prostory. Srov. Petráň a kol. (pozn. 27), s. 307.

⁴⁴⁴ LS [Lubomír Slavíček], Johann Georg Werle, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění. Dodatky*, Praha 2006, s. 845-846.

⁴⁴⁵ Naňková (pozn. 68), s. 251, pozn. 58.

⁴⁴⁶ „Daß aus Euer Durch[euch]t G[nä]digsten Befehl hab Dato Frauenberg den 25. Augli A.C. dem Mahler Georg Berla [!] alhir, auf abshlag des veraccordirten quanti, gegen quittung 500 R bezahlet werden, nicht allein- sonder auch daß beruheter Mahler, nach dem Euer Durch[euch]t unterth[änig]st vorgezeigten Modell, mit mahlung des newen Jagdhausßes Saal, zu end diser Wochen, völlig fertig zuseyn vorgeben thuet.“ Hlubocký hejtman Dvořák Adamu Františkovi ze Schwarzenbergu, Hluboká, 22. října 1715, (pozn. 284), fol. 71a-71b.

⁴⁴⁷ Mádl (pozn. 43), s. 263.

⁴⁴⁸ Tento způsob malby v českém prostředí zastupuje kupříkladu freska Fabiána Václava Harovníka ve Štěkní z let 1669-1679. Ibidem, s. 259.

⁴⁴⁹ Ibidem, s. 260.

Dokladem tohoto tvrzení je i Werleho freska na Ohradě, již autor komponoval tak, že perspektiva kvadratury směřuje do dvou ohnisek (obr. 44). Naopak Pozzo při tvorbě fresky v hlavním sále Liechtenštejnského zahradního paláce v Rossau, jež je bezvýhradně přijímána jako Werleho inspirace,⁴⁵⁰ postupoval odlišně a malbu utvářel na základě centrální perspektivy (obr. 45).⁴⁵¹ Fresky se liší mimo jiné formátem: Pozzovo dílo v Rossau je takřka čtvercové, zatímco Jan Jiří Werle pracoval v sále protáhlého tvaru. Právě odlišnou dispozicí místnosti lze vysvětlit, proč Werle přistoupil k uplatnění polyfokální perspektivy: ta umožňovala upravit hypertrofii architektonických prvků na kratší straně malby a posílit iluzivní působení malby i při pohledu z více úhlů.⁴⁵² Werleho proto nelze pokládat za mechanického kopistu, nýbrž za invenčního autora, který dokázal vzor vhodně upravit pro prostory, v nichž měl pracovat.

Pozzova freska se jako předloha pro malbu na Ohradě bezprostředně odráží v podhledu iluzivního balkónu, kde Werle po vzoru boloňského malíře uplatnil ve čtyřech rohových polích grisaillovou malbu. Jako volná Pozzova citace působí také konkávní projmutí částí balkónu, ovšem zatímco na iluzivní architektuře v Liechtenštejnském paláci jsou tímto způsobem formovány rohy a středy dvou kratších stran, Werle na Ohradě dynamizoval středy všech stran. Konvexní balkóny ve středu delších stran iluzivní působení ještě zvyšují. Prvek konvexně tvarovaného balkónu je k vidění v citovaném Pozzově teoretickém díle (obr. 46).⁴⁵³ Z tamní rytiny ostatně může vycházet i uplatnění čtyř iluzivních ankon v rozích, jež nesou balkón. Podobný prvek se v Liechtenštejnském paláci objevuje na pilířích zábradlí, které Werle naopak ponechává bez výzdoby. Další spojitosti Werleho fresky s Pozzovou vzorníkovou grafikou jsou v utváření sloupořadí v druhé etáži iluzivní architektury. Zatímco na malbě v Liechtenštejnském paláci Pozzo nepoužil zdvojených sloupů, je tento prvek dominantním motivem jeho traktátového příkladu i Werleho realizace v loveckém zámku. Podobně působí i malířovo použití valených oblouků v iluzivních serliánách, které svým řešením odkazuje na vzor z traktátu. Oproti tomu v Liechtenštejnském paláci je překlenutí úseků mezi sloupy vyřešeno složitějšími křížovými klenbami. Dominantním prvkem fresky v hlavním sále paláce v Rossau je mohutná, bohatě profilovaná klenba, zatímco na Ohradě, podobně jako na Pozzově grafice, se pohledově uplatňují především sloupy.

Zda Pozzova rytina posloužila jako možný zdroj některých řešení použitých na fresce v hlavním sále loveckého zámku Ohrada není v důsledku podstatné. Klíčové je, že se

---

⁴⁵⁰ Mádl (pozn. 43), s. 260; Slavíček (pozn. 444), s. 845.

⁴⁵¹ Lorenz (pozn. 22), č. kat. 86, s. 333-334.

⁴⁵² Mádl (pozn. 43), s. 259.

⁴⁵³ Pozzo (pozn. 215), tab. 59.

nacházela ve spisu, jenž prokazatelně tvořil součást knihovny Ferdinanda ze Schwarzenbergu, a tudíž se mohl podílet na formování vkusu jeho syna Adama Františka. Jednoznačně se ukazuje, že modus malby, jehož reprezentativní příklad se nacházel v knihovně schwarzenberských knížat, se odrazil i v konkrétní realizaci.⁴⁵⁴ Domnívám se, že knihu i povolání Werleho do schwarzenberských služeb lze vyložit jako vědomé přihlášení se ke znalosti nejaktuálnější obrazové produkce a výrazný prvek šlechtické sebe prezentace.

Mimořádně zajímavá je i ikonografie fresky. V dosavadní literatuře jsou za námět fresky shodně vykládány scény z Dianina života.⁴⁵⁵ Jak jsem ukázal výše, obsah fresky kromě výjevů vztahujících se k bohyni lovu tvoří i vyobrazení dalších olympských bohů- Dia, Apollóna, Venuše a Dionýsa. Nabízí se dvojí způsob čtení fresky: za nejvýznamnější motivy lze přijmout scény v ohniscích polyfokální perspektivy (příprava Diany a nymf k lovu). V tomto případě je výklad malby jako ilustrace Dianina života nepochybně oprávněná. Vedle toho se však pokusím o interpretaci fresky při čtení podél její příčné a podélné osy. Příčná osa spojuje motivy v úběžnicích perspektivy, zatímco podélná propojuje v jeden celek zdánlivě izolované výjevy Venuše na straně jedné s motivem nymf trestajících Eróta na straně druhé. Naznačené čtení obohacuje interpretaci fresky, neboť v průsečíku obou os se nachází Zeus, jehož ústřední postavení prozatím žádný z autorů nevysvětlil. Může jít o Werleho přejímku z Pozzovy fresky v Rossau, případně o úmysl. Všichni vyobrazení bohové jsou zachyceni v momentech odpočinku: Dionýsos galantně konverzuje, Apollón je připraven hrát na lyru, Venuše a její nymfy se oddávají hrátkám s Erótem a Diana se se svou družinou chystá k lovu. Zeus v dialogu s nymfou jakoby dohlížel na radovánky svých božských potomků.

Nepřítomnost náročnějších témat (Gigantomachie, jednoznačná apoteóza rodu či panovníka apod.) může prozrazovat, co si stavebník od svého loveckého zámku slíboval. Mytologické výjevy na fresce umožňují interpretovat hlavní sál, potažmo celou Ohradu, jako místo zasvěcené světským radovánkám, především lovu- v tomto ohledu lze se staršími závěry souhlasit. Role Diany je zdůrazněna i vyobrazeními scén z jejího života v podhledu balkónu. Přesto se mi zdá opomíjení ostatních božstev na fresce zplošťující. Na místě by podle mého názoru bylo označit fresku spíše za výjevy z života olympských bohů, nejen Diany.

Přemýšlet nad tím, zda malba nemá hlubší význam, zřejmě není na místě. Podle Martina Mádla je možné uvažovat o komplexnějším ikonografickém programu pouze v interiérech

---

⁴⁵⁴ K tomu Miltová (pozn. 38), s. 134.

⁴⁵⁵ S odkazy na starší literaturu Mádl (pozn. 43), s. 260; Slavíček (pozn. 444), s. 845.

vyzdobených řadou vzájemně souvisejících výjevů, kupříkladu v Tróji,⁴⁵⁶ respektive v takových případech, pro které je koncept výzdoby dochován či lze rekonstruovat na základě dalších pramenů.⁴⁵⁷ Na Ohradě je freska samostatným celkem, který se ke svému prostředí váže pouze na obecné rovině oslavy lovu jako způsobu trávení volného času. Podobná výzdoba je pro lovecké zámky zcela typická:⁴⁵⁸ kupříkladu v loveckém zámku Eckarstau vytvořil fresku věnovanou Apollónovi a Dianě Werlův zeť Daniel Gran.⁴⁵⁹ Samozřejmě lze uvažovat o tom, zda Zeus mezi potomky nesymbolizuje Karla VI. v roli paternalistického ochránce svých příznivců oddávajících se kratochvím, nicméně podobný výklad, stejně jako další možné interpretace, je hypotetický.⁴⁶⁰ Interpretace fresky v hlavním sále loveckého zámku Ohrada zůstává bez absence konkrétních dokladů pouhou intelektuální hříčkou.

Kromě fresky a obrazů s loveckými motivy tvořily výraznou součást výzdoby sálu trofeje. Počítal s nimi již návrh stěny⁴⁶¹ a poutaly mimořádnou pozornost Adama Františka ze Schwarzenbergu, který se živě zajímal o detaily jejich rozmístění v sále, a to i po dokončení zámku.⁴⁶² Vedle toho již dříve věnoval pozornost výplatě peněz za pokovení jeleních hlav.⁴⁶³ Jelení hlavy s parožím se na podobě loveckých zámků podílely s velkou pravidelností: pozlacené se nacházely v durynského loveckého zámku Ettersburg⁴⁶⁴ a v případě nedalekého Hirschrufu se objevily dokonce na vnějších fasádách.⁴⁶⁵ Trofeje nesly symbolické poselství. Sdělovaly návštěvníkovi sídla, že jeho majitel je obdařen právem lovu, které mělo v raném

⁴⁵⁶ Mádl (pozn. 43), s. 268. K obdobným závěrům dospěla i Miltová, (pozn. 38), s. 129 an.

⁴⁵⁷ Kupříkladu interiér sedleckého chrámu Nanebevzetí Panny Marie. Vácha (pozn. 10), s. 402-404.

⁴⁵⁸ Laß (pozn. 25), s. 32-33.

⁴⁵⁹ Lorenz (pozn. 22), č. kat. 105, s. 351.

⁴⁶⁰ Odporuje jí fakt, že ve výtvarném umění byl císař zhusta vyobrazován spíše jako sluneční bůh Apollón. Srov. typicky fresku nad schodištěm kláštera v Göttweigu od Paula Trogera, Lorenz (pozn. 22), č. kat. 36, s. 269-270. Naopak podporu možného výkladu Diova obrazu jako symbolu Karla VI. představuje kupříkladu událost, jež proběhla na sídle Pachtů z Rájova v Nových Dvorech. 9. listopadu 1723 se během cesty císařských manželů z pražské korunovace v tamní zahradě odehrála slavnost, při níž byl panovnický pár přirovnán k „Jovovi, ochránci pohostinství“ a „Junoně, ochránkyni porodu.“ Vácha – Veselá – Vlnas – Vokáčová (pozn. 1), s. 235-236.

⁴⁶¹ „[...] die Maueren und Pfeiller, zwischen denen Fenstern und bildern, welche noch löhr und bloß seynd allwo die hürsch köpff zu stehen bekom[m]en werden [...]“. Srov. nárys delší stěny hlavního sálu zámku Ohrada, pozn. 502.

⁴⁶² Dílčí úpravy interiéru v roce 1724 souvisely s umístěním cenného paroží: „Waß die hirschkopf in dem Saal in Jagerhauß ausgehet approbiren wir einen gehorsambsten Vorschlag hiemit g[nä]digst. Und wollen daß dem eingeschikten risen gemäß über die grosten bild oben dem Camin an drey Kopf wie mit lit. C gezeichnet istdan oben die 4 Thüren über iede nur 1 Kopf mit den [...]igsten geweihe und zu beeden seithen des Saals über jedes unterer fenster 1 kopf. ut lit D. und zwischen den obern klainen fenstern auchein Kopf gestelt und aufgebeckt [?] werde ut litt. E. welches alles ihr zu befolgen, und wie es geschehen zu berichten erschlißen seye [?] wollet.“ Adam František ze Schwarzenbergu lovcímu Drechslerovi, Vídeň, 8. dubna 1724, (pozn. 305), fol. 21a-22b. Knížetem citované plány se bohužel nedochovaly.

⁴⁶³ Adam František ze Schwarzenbergu hejtmanu Dvořákovi, Třeboň, 24. července 1719, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká A 6Bß 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 29a. Srov. též dva opisy konceptu tétož dopisu, dochované Ibidem, fol. 19a, 20a.

⁴⁶⁴ Laß (pozn. 25), s. 37.

⁴⁶⁵ Nárys fasád je publikován Ibidem, s. 30, obr. 1.

novověku roli sociální distinkce. Zároveň šlo o doklad schopností urozence v disciplíně, jež byla i přes svou výraznou proměnu po rozšíření střelných zbraní prezentována jako *praeludium belli* a cvičení v rytířských schopnostech, případně vysoce urozená zábava.⁴⁶⁶

Na severní stranu velkého sálu loveckého zámku Ohrada navazovaly knížecí pokoje.⁴⁶⁷ Byly přístupné chodbou, jež přiléhala k zadní straně hlavního schodiště. Její výzdobu tvořila dvojice obrazů a zelené, případně bílé textilie (závěsy, rolety, přehozy parapetů). Chodba vedla do předpokoje,⁴⁶⁸ jenž byl vyzdoben obdobnými látkami a zejména dvojicí loveckých obrazů. Dominantu pokoje tvořil krb s příslušenstvím (obr. 32). Zařízení bylo podle inventáře poměrně skromné.⁴⁶⁹

Jádro knížecího apartmánu tvořila ložnice Adama Františka Schwarzenberga.⁴⁷⁰ Její stěny byly obloženy orientálními gobelíny.⁴⁷¹ Textilie byly shodné s předchozími pokoji. Naopak dvojice stolů byla přehozena orientálními a koženými koberci,⁴⁷² což odpovídá mobiliáři v kněžniných pokojích, stejně jako osmice vysokých židlí.⁴⁷³ Zřejmě obdobná byla knížecí postel, jež se však v době sepsání inventáře nacházela v protivínském zámku.⁴⁷⁴ Kromě toho autoři soupisu uvedli, že se v knížecí ložnici nalézal krb s příslušenstvím.

Knížecí kabinet se nacházel v rohu zámecké budovy.⁴⁷⁵ Byl vyzdoben podobně jako vedlejší ložnice. Funkci místnosti prozrazuje její mobiliář, který tvořily dva stoly, osm židlí a především sekretář, nepochybně obdobný jako v kněžnině pokoji.⁴⁷⁶

Inventář bohužel opomíjí výbavu kaple.⁴⁷⁷ Autoři soupisu povšimli dvojice místností v přistaveném křídle,⁴⁷⁸ jež byly určeny pro knížecí služebníky.⁴⁷⁹ Významný je údaj o jejich nedokončenosti,⁴⁸⁰ který naznačuje omezenost využívání zámku pro účely delších pobytů. Naopak tři místnosti⁴⁸¹ v jižním přistaveném křídle naproti kněžnině apartmánu byly plně

⁴⁶⁶ Werner Rösener, *Die Geschichte der Jagd. Kultur, Gesellschaft und Jagdwesen im Wandel der Zeit*, Düsseldorf-Zürich 2004, s. 281.

⁴⁶⁷ „Fürstlichen Zimmern.“ Inventář 1731 (pozn. 120), nefol.

⁴⁶⁸ „Vor Zimmer, neben Sn. Durchleucht gnädigsten Fürsten Schlaff Zimmer.“ Ibidem.

⁴⁶⁹ Oválný stůl se zeleným přehozem („oval tischl mit grün tuchenen teppich“) a noční mísa („nachtstul“), která nebyla, podobně jako v apartmánu kněžny, umístěna přímo v ložnici. Srov. pozn. 428.

⁴⁷⁰ V plánu označená pouze jako „Fürstl. Zimmer.“ Nárýs části severního průčelí a částečný půdorys loveckého zámku Ohrada (pozn. 286).

⁴⁷¹ „Mit turk[ischen]. Zeug auß spalliert“ Inventář 1731 (pozn. 120), nefol.

⁴⁷² „Tisch, mit teppich von derley turck[ischen]. zeug [...] lederne teppich darüber.“ Ibidem.

⁴⁷³ „Hohe seßl, mit dergl. Zeug überzogen und grün leinwandenen vergleittungen.“ Ibidem.

⁴⁷⁴ „Himmel bett von weiß- und roth gestreiften taffet, so mit aller zugehör zu Prottiwin.“ Ibidem. Mohlo jít o jeho oblíbený kus nábytku, který byl přepravován mezi schwarzenberskými sídly.

⁴⁷⁵ „Zimmer neben der Capellen ingleichen mit türk[ischen]. Zeug auß spallirt.“ Ibidem.

⁴⁷⁶ Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 18. ledna 1724 (pozn. 325), nefol.

⁴⁷⁷ „Capelle.“ Nárýs části severního průčelí a částečný půdorys loveckého zámku Ohrada (pozn. 286).

⁴⁷⁸ „Zimmer“ a „Cammer.“ Inventář 1731 (pozn. 120), nefol.

⁴⁷⁹ „Vor S[ein]e hochfürstlichen Durchleucht Cam[m]er diener gewidmet.“ Ibidem.

⁴⁸⁰ „Nicht völlig ausgebawet.“ Ibidem.

⁴⁸¹ „I große und 2 kleine Zim[m]er.“ Ibidem.

vybaveny. Byly určeny pro fraucimor a pokojské.⁴⁸² Vedle toho se v ženských pokojích nalézala velká skříň na šaty.⁴⁸³ Případná výbava obslužné chodby⁴⁸⁴ zůstala v inventáři nezmíněna.

Celek pianu nobile se vyznačoval jednotnou úpravou. Dva apartmány, jídelna a hlavní sál byly vyzdobeny obdobným nábytkem, jehož nejčetnější součástí byly zeleně čalouněné židle a stoly.⁴⁸⁵ Stěny obou apartmánů zdobily orientální tapety. Východní provenience byla také řada textilních přehozů použitých v interiérech. Barevnost místností určovaly především zelené závěsy, přehozy parapetů a bílé plátěné rolety v oknech. Stěny, které nebyly vyzdobeny tapetami,⁴⁸⁶ byly podle Pavla Vlčka šedé.⁴⁸⁷

Značný význam měly obrazy. V interiérech visela zejména díla s loveckou tematikou.⁴⁸⁸ Klíčových bylo deset velkoformátových obrazů v hlavním sále, které byly doplněny o barevné, případně pokovené lovecké trofeje. V zeleném ladění mobiliáře, volbě motivů instalovaných maleb a fresky v hlavním sále, jež znázorňovala kratochvíle olympských bohů a zejména lovecké výjevy spjaté s Dianou, se odrážela sebe prezentace stavebníka. Na jeho popud byl interiér upraven tak, aby bylo příchozímu jasné, že stavba je světským chrámem loveckých radovánek a místem věnovaným odpočinku.

Oproti reprezentačnímu podlaží je pozornost, kterou autoři soupisu věnovali druhému patru, omezená. Popsány byly dvě části mezaninu, jež byly přístupné odlišnými cestami. V jižní polovině třetího podlaží, do něž vedlo točité schodiště, se nacházela trojice místností a komora. V jižní části, dostupné po točitém schodišti, zachycuje inventář tři skromně vybavené prostory a trojici místností bez výbavy.⁴⁸⁹ Naopak tři pokoje severně od sálu vybaveny byly. Okna bylo možno zaclonit zelenými závěsy a plátěnými roletami, podobně jako v pianu nobile, avšak žádná z místností nebyla zdobena špalíry.⁴⁹⁰ V severozápadní rohové místnosti stály dva stoly a devět židlí, z nichž sedm bylo čalouněných. Celkem se v mezaninu nalézalo sedm postelí s příslušenstvím, třináct stolů a několik desítek židlí. Domnívám se, že severní

---

⁴⁸² „Die Jungfern und Stubenmentsch.“ Ibidem.

⁴⁸³ „Großer kleider Casten mit sachen.“ Ibidem.

⁴⁸⁴ „Gang bey der Cappeln.“ Inventář 1731 (pozn. 120), nefol.

⁴⁸⁵ Obdobný mobiliář se nacházel například na již zmíněném durynském zámku Hirschruf. Laß (pozn. 25), č. kat. 8, s. 282-284.

⁴⁸⁶ Například na zámku Tenneberg byly na stěně zelené tapety. Ibidem, č. kat. 77, s. 383-387.

⁴⁸⁷ Vlček (pozn. 86), s. 397.

⁴⁸⁸ Srov. následující podkapitolu.

⁴⁸⁹ „In obern Stock auf der andern seit des Saals oberhalb 3. zimer mit vorhauß, so aller erst neu außgebaut jedoch noch nicht eingericht.“ Ibidem, nestr. Vybavené místnosti jižně od sálu byly zařízeny stoly, židlemi a postelemi, podobně jako nespecifikované prostory v severní části třetího podlaží. Na místě je připomenout ne definitivnost naznačené interpretace: autoři soupisu se mezaninu věnovali velmi stručně a jeho topografická výpověď je omezena.

⁴⁹⁰ „Ohne aus spalliert.“ Ibidem, nestr.

část byla, vzhledem ke svému zdobnějším vybavení a možnosti přístupu po hlavním schodišti, zařízena jako pokoje pro hosty.⁴⁹¹ Další prostory, z nichž některé nebyly dokončeny, mohly být určeny k ubytování obslužného personálu, případně sloužících hostů.

Z rekonstrukce původního stavu je poměrně zřejmé, jak měly prostory loveckého zámku Ohrada umožnit každodenní fungování. Ke krajinné dominantě zámku bylo možno přijet koňmo či kočárem nově vybudovanou alejí, jež se tyčila nad vodami Munického rybníka. Návštěvník, jenž se octl před širokým průčelím, mohl vjet do vestibulu. Projel přitom dekorativně utvářeným portikem. Z vestibulu se případný host měl vydat doprava a po drobném, ale dekorativním schodišti vystoupit do piana nobile. Jeho další kroky měly vést do sálu, z něž se v závislosti na svém společenském postavení mohl odebrat do pokojů knížete, v jehož sousedství byla umístěna komorní kaple, případně do jídelny a kněžnina bytu. Každodenní fungování umožňovala zámku propracované řešení oblužnosti zámeckého areálu, jehož hospodářské zázemí bylo přístupné samostatně, i piana nobile. Jeho hlavní prostory byly přístupné průběžnou chodbou, která byla točitém schodištěm propojena s kuchyní v přízemí a hostinskými pokoji v mezaninu. Ve svém pojetí představoval komplex loveckého zámku Ohrada promyšlený celek. Mohl poskytnout pohodlí majiteli, jehož společenské postavení reprezentoval, i hostům, kteří mohli přijet obdivovat vybranou smečku loveckých psů či mohli být pozváni na některou ze štvanic, k jejichž pořádání byl zámek určen.

IV.4.1 Exkurs: obrazová výzdoba

Významnou roli ve výzdobě vnitřních prostor zámku Ohrada hrály obrazy, jež tradičně tvořily nedílnou součást reprezentačních prostor profánních staveb.⁴⁹² Jejich poznání umožňují dochované inventáře. V prvním z nich je zachyceno celkem 50 děl. Autoři soupisu postupovali tematicky a zachytili několik skupin maleb. Nejrozsáhlejším souborem, který zřejmě představoval uzavřený celek, bylo 33 obrazů přenesených z hlubockého zámku.⁴⁹³ Na Hlubokou se údajně dostaly v roce 1691 z Vídně. Na místě je předpoklad, že byly odvezeny z vídeňského městského paláce, který v 90. letech 17. století prodělával rozsáhlé úpravy.⁴⁹⁴ Sbírka a její členění je v inventáři zachycena velmi podrobně: nejprve je uvedeno 10 náboženských výjevů, dále 6 historických a mytologických obrazů. Následují dva náboženské

⁴⁹¹ Tvořily nedílnou součást loveckých zámků. Laß (pozn. 25), s. 41-42, 103.

⁴⁹² Dějiny světského sběratelství představují již samostatnou disciplínu s řadou výstupů. V českém prostředí zůstává základní prací studie Lubomíra Slavíčka, *Artis pictoriae amatores. Zrození a povaha aristokratického sběratelství v Čechách 17. a 18. století*, in: Idem, „*Sobě, umění, přátelům.*“ *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650-1939*, Brno 2007, s. 13-38.

⁴⁹³ „*1719 ausen Schloß verschiedene bildter ander überfuhr worden, so A[n]o 1691 von Wien ankomen [...]*“. Inventář 1719 I (pozn. 116), nefol.

⁴⁹⁴ Krumholz (pozn. 183), s. 213.

obrazy, ilustrace mytologického příběhu a rozsáhlá skupina 11 portrétů v životní velikosti.⁴⁹⁵ Poslední v inventáři uvedenou součástí sbírky jsou 3 figurální výjevy menšího formátu.⁴⁹⁶ Ačkoliv systém řazení kusů v inventáři není zcela důsledný, rozhodně jej nelze pokládat za náhodný: členění odpovídá soudobému vnímání hierarchie uměleckých druhů, v níž byly náboženské obrazy kladeny před historie, případně mytologické výjevy, a portréty byly vnímány jako relativně samostatný druh tvorby.⁴⁹⁷ Způsob zachycení obrazového souboru vzbuzuje zajímavé otázky: kdo byl autorem členění sbírky? Byla při příležitosti převezení na Ohradu pouze popsána, nebo nově utříděna? Bez dalšího studia pramenů není možné na naznačené otázky definitivně odpovědět. Zachycená obrazová sbírka ostatně představuje inspirativní badatelský problém i v dalších ohledech, jak ukáží vzápětí.

Kromě představené sbírky byl v roce 1719 zachycen i menší soubor obrazů s loveckými motivy. Autoři soupisu rozlišují kusy podle stáří: osm z nich označují jako „*alte Stücke*“.⁴⁹⁸ Dalších devět je zapsáno pod položkou „*Neuen Jagten im Saal*“,⁴⁹⁹ případně v opisu zpečetěném 30. června „*Neue Stuk im Saal*“.⁵⁰⁰ Novými obrazy byla míněna velkoformátová plátina, jež pro hlavní sál loveckého zámku vytvořil malíř Jan Jiří Hamilton.⁵⁰¹ Jak dokládá návrh členění delší stěny sálu Ohrady, byla jeho obrazová výzdoba nedílnou součástí stavebníkovy záměru již od časných fází výstavby.⁵⁰² Kromě toho bylo podle knížecího dopisu z dubna 1715 vytvoření pláten hlavním Hamiltonovým úkolem.⁵⁰³ Z plánu vyplývá, že Bayer počítal s umístěním čtyř obrazů mezi okenní otvory na každé straně sálu. Plátina umístěná mezi okny měla doplnit dvojice děl nad krby ve středu kratších stran sálu.⁵⁰⁴

---

⁴⁹⁵ Vyplývá to z popisu první podobizny: „*Ihro fürstln g[nä]d[ig]st en Johan Adolphis, swed [?] contrafe lebens groß*.“ Inventář 1719 I (pozn. 116), nefol.

⁴⁹⁶ „*Kleine stuck dorauf die Persohn nur halb*.“ Ibidem. Formulace potvrzuje, že předchozí portréty byly v životní velikosti.

⁴⁹⁷ Teoretické východisko poskytl například vůdčí teoretik klasicizujícího baroku Giovanni Pietro Bellori, *Le vite de Pittori, Scultori ed Architetti moderni*, Romae 1672. Srov. Kroupa (pozn. 231), s. 76-77. O soudobém vnímání druhů umění svědčí i velikosti honorářů, jež byly vyplácené mimo jiné v závislosti na druhu díla. Za konzultaci děkuji PhDr. Michalu Šroňkovi, CSc.

⁴⁹⁸ Inventář 1719 II (pozn. 116), nefol.

⁴⁹⁹ Ibidem.

⁵⁰⁰ Inventář 1719 I (pozn. 116), nefol.

⁵⁰¹ Ourodová-Hronková (pozn. 85), s. 234.

⁵⁰² Plán popsala Naňková (pozn. 68), s. 251, pozn. 58. Publikoval jej Látal (pozn. 91), s. 221. Je umístěn v SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK Hluboká (SO), sign. A 6B^B 2a, fasc. 1719-1746, fol. 24.

⁵⁰³ „*Nebudu váhat pokračovat ve vašem zaměstnávání, v případě, že po dokončení výše zmíněných kusů do loveckého zámečku, kvůli kterým jsem vás z větší části přijal, začnete a s příslušnou plíí dokončíte [...]*.“ Adam František ze Schwarzenbergu Janu Jiřímu Hamiltonovi, Vídeň (?), 20. dubna 1715, citováno podle Ourodové-Hronkové (pozn. 85), s. 234.

⁵⁰⁴ SOA Třeboň, pobočka Český Krumlov, ÚK Hluboká (SO), sign. A 6 B^B 2a, fasc. 1719-1746, fol. 23. Srov. popis plánu, který publikovala Naňková (pozn. 68), s. 251, pozn. 58; dále srov. níže VII.1, výběrový katalog č. 7.

Předválečné fotografie velkého sálu ukazují,⁵⁰⁵ že Hamiltonovy obrazy tvořily dominantní prvek jeho výzdoby (obr. 48).

Osudy děl byly poměrně dramatické, neboť měly být z podnětu Adolfa Schwarzenberga na konci září 1938 převezeny do Rakouska.⁵⁰⁶ Během transportu však byly obrazy zabaveny Freikorsem. Majitelé je získali až po několika urgencích. Poté plátna směřovala do Terstu, odkud byla po moři dopravena do Kanady. Po válce byly obrazy dopraveny zpět do Evropy a Adolf Schwarzenberg je zapůjčil muzeu Joanneum, v jehož pobočkách na zámcích Stainz a Eggenberg jsou dnes umístěny.⁵⁰⁷

Ačkoliv byla plánována realizace deseti obrazů, v inventářích z roku 1719 je jich pouze 9. Patrně tehdy nebyly všechny kusy dokončeny, případně umístěny na svých místech. Z výkladu Ludmila Ourodové-Hronkové je zřejmé, že obrazy nebyly do sálu umístěovány najednou, ale postupně.⁵⁰⁸ Složitá pramenná situace, jež souvisí se způsobem práce malíře,⁵⁰⁹ navíc znemožňuje sestavit přesnou časovou řadu. Hypotézu o pozdějším dodání obrazu podporuje i fakt, že v inventáři z roku 1728 je v sále zachyceno deset nových děl.⁵¹⁰ Oproti stavu podchycenému ve starším inventáři přibyl výjev lovu na leoparda, který je v inventáři označen jako „*Tieger thüer*.“

V inventáři z roku 1728 je výše popsaná sbírka 33 obrazů ze zámku podchycena pouze sumárně.⁵¹¹ Stav souboru o 33 kusech se oproti roku 1719 nezměnil. Dynamiku do přehledu dějin schwarzenberské obrazové sbírky vnáší až lokační inventář loveckého zámku z roku 1731, v němž již zachycena není.⁵¹² Podle inventáře byla obrazová výzdoba soustředěna pouze v pianu nobile: tabulnici, jež se nacházela jižně od velkého sálu, zdobila šestice loveckých výjevů ve zdobených rámech.⁵¹³ Dva obrazy nejasného obsahu⁵¹⁴ byly umístěny

---

⁵⁰⁵ Srov. konvolut předválečných fotografií Ohrady uložených mezi malými formáty ve Fototéce ÚDU AV ČR, bez inv. č. (kart. W-XV). V souboru se nachází i reprodukce jinak neznámých plánů z roku 1809 (půdorys přízemí komplexu, půdorys prvního a druhého patra). Srov. obr. 14a, 26a, 31, 47. Originály se pravděpodobně nedochovaly, na rozdíl od grafické reprodukce plánu přízemí komplexu z r. 1834 v SOA Třeboň, Vs Hluboká, inv. č. 921, sign. a/2 ad IC 6B beta 2, č. mapy 2076. Je možné, nicméně nepravděpodobné, že je originál uložen v neinventované části velkostatku.

⁵⁰⁶ Schwarz (pozn. 80), s. 279-282.

⁵⁰⁷ Juřík (pozn. 363), s. 328-331. Dále <http://www.museum-joanneum.at/>, kde jsou v sekci věnované loveckému muzeu na zámku Stainz dobře patrné Hamiltonovy obrazy v expozici. (<http://www.museum-joanneum.at/upload/image/big/5469.jpg>, přístup 5. března 2011).

⁵⁰⁸ Chronologii vzniku Hamiltonových obrazů sestavila Ourodová-Hronková (pozn. 85), s. 237-242.

⁵⁰⁹ Závislost na přísunu modelů v průběhu roku, několikeré navracení se k již dohotoveným dílům podle přání objednavatele apod. Srov. Ibidem.

⁵¹⁰ Inventář 1728 (pozn. 118), nefol.

⁵¹¹ „*Bilder so anno 1691 von Wienn ins Schloß und von denen anhero kommen 33 [Stücke]*.“ Ibidem, nefol.

⁵¹² Inventář 1731 (pozn. 120), nefol.

⁵¹³ „*Verschiedene Jagden in schwarz gezeitzen [?] Ramen mit vergolten leisteln und eis [?] zirethen*.“ Ibidem.

⁵¹⁴ „*Bilder mit schwarz gezeitzen [?] Ramen und vergolten leisten, worauf unterschiedliches geschlägl wenik*.“ Ibidem.

v chodbě do knížecího apartmánu a konečně dva lovy⁵¹⁵ tvořily součást předpokoje. Vedle toho inventář zaznamenává i deset Hamiltonových obrazů v sále. Celkem je v soupisu zachyceno 20 obrazů, což přirozeně vyvolává otázku po osudech obrazové sbírky přemístěné na Ohradu z hlubockého zámku. Vedle toho je nutné ptát se, kde se v loveckém zámku nacházely.

Domnívám se, že umístění obrazů popsané v soupisu z roku 1731 alespoň zčásti odpovídá staršímu stavu. Bezesporu to platí pro deset Hamiltonových pláten, jež byla od počátku vytvářena s ohledem na prostoru velkého sálu. Poměrně pravděpodobné se jeví i shodné umístění osmi „starých kusů“ loveckých výjevů, z nichž šest zdobilo tabulnici a dva předpokoj knížecího apartmánu. Nejisté zůstává, odkud pocházely dva obrazy v chodbě mezi sálem a předpokojem. Nemohly být součástí hledané sbírky? Pokud ano, kde mohlo být umístěno dalších 31 děl? V apartmánu kněžny ani knížete, s výjimkou knížecího předpokoje, nebyly podle inventáře z roku 1731 žádné obrazy. Ačkoliv dříve se ve čtyřech pokojích vrchnosti alespoň několik obrazů mohlo nacházet, místnosti apartmánů rozhodně neposkytovaly dostatek prostoru pro umístění většího počtu maleb. Stejně tak lze vyloučit umístění rozsáhlejšího souboru obrazů na stěnách chodeb při východním průčelí zámku, neboť sloužily jako prostory pro obsluhu apartmánů a tabulnice. Jen těžko lze předpokládat, že by majitel umístil díla ze své umělecké sbírky na místa, kde by byla vystavena riziku poškození, například při topení v kamnech apartmánů. Domnívám se proto, že přinejmenším větší část zámecké obrazové sbírky vůbec nebyla v interiérech loveckého zámku pověšena. Tuto hypotézu podporuje i fakt, že alespoň některá z děl byla provedena v životní velikosti a jako taková měla velké nároky na prostor, v němž měla být umístěna.

Podle mého názoru byla sbírka ze zámku na Ohradu převezena v souvislosti s rozsáhlými stavebními úpravami hlubocké rezidence, jež probíhaly v téže době.⁵¹⁶ Podle Věry Naňkové zahrnovaly mimo jiné zvýšení sálu, změnu rozvrhu oken v knížecím apartmánu a další dílčí změny,⁵¹⁷ během nichž lze předpokládat zvýšené riziko poškození obrazů ze tamní sbírky.⁵¹⁸ Naznačený důvod umístění maleb na Ohradě je pouze hypotézou: jejím slabým místem je mimo jiné rozlehlost hlubockého zámku. Oprávněně se lze ptát, proč nebyly obrazy během úprav piana nobile přemístěny do jiné, stavebními úpravami méně

---

⁵¹⁵ „Jagden, in schwarz gezeitzen [?] Ramen und vergoldten laubweit, als taubl bock hez [...] hirschen jagd.“ Ibidem.

⁵¹⁶ Naňková (pozn. 68), s. 252-253, pozn. 65; Látal (pozn. 91), s. 223 an.

⁵¹⁷ K úpravám se dochoval bohatý pramenný materiál v SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK Hluboká (SO), sign. A 6BĚ 2a, fasc. 1665-1719. Prameny zahrnují řadu plánů a korespondence, jejichž analýza z pohledu současné metodologie představuje závažný badatelský úkol.

⁵¹⁸ Inventář Hluboká (pozn. 121) zachycuje vybavení 62 místností, jež nepochybně poskytovaly pro umístění 33 obrazů zachycených na Ohradě dostatek prostoru.

dotčené části zámku. Stejně tak je nejasné, v jakém stavu a kde konkrétně by mohly být obrazy na Ohradě deponovány, případně zda byla díla převezena na blindrámech, či kvůli úspoře místa stočena. Za daného stavu poznání pramenů zřejmě není možné tyto a další možné otázky zodpovědět.

Není jisté, kam byl soubor z Ohrady po roce 1728 přesunut. Částečnou odpověď poskytuje citovaný lokační inventář hlubockého zámku, neboť umožňuje rekonstrukci obrazové výzdoby interiérů. Stejně jako na loveckém zámku je i v rezidenčním sídle soustředěna do piana nobile.⁵¹⁹ V ložnici kněžny Eleonory Amálie⁵²⁰ byla umístěna trojice malých portrétů v oválných rámech,⁵²¹ ve vedlejším pokoji jejího apartmánu se nacházely další čtyři podobizny⁵²² a konečně kněžninu převlékárnu⁵²³ zdobily portréty jejích rodičů a jí samé v dětském věku.⁵²⁴ Ze čtrnácti obrazů v kněžniných prostorách nelze žádný ztotožnit s některým dílem v inventáři obrazů uložených v roce 1719 na loveckém zámku Ohrada. Většina postav na četných podobiznách v kněžniných interiérech není v soupisu bohužel blíže identifikována. Přesto je zřejmé, že si výzdobou svých privátních prostor chtěla Eleonora Amálie připomenout památku svých předků z lobkovického rodu. Podobizny rodičů i sebe samé jí zřejmě měly usnadnit sebeidentifikaci a upevnit vlastní paměť,⁵²⁵ což odpovídá baroknímu pojetí šlechtictví jako „stálému projevování se vynikajících vlastností, k nimž vede potomky jejich vznešený původ a příklady jejich předků.“⁵²⁶ Podobizny byly v této souvislosti vnímány jako „*exempla virtutis proposita*“, jak zdůrazňoval Bohuslav Balbín.⁵²⁷

Je zajímavé, že v soudobých apartmánech dalších šlechtičen zřejmě převažovaly náboženské obrazy.⁵²⁸ Jednou z mála žen, v jejímž obydlí převládaly portréty, byla druhá manželka Jana Václava Gallase Marie Ernestina z Dietrichštejna.⁵²⁹ Její apartmán, složený z ložnice a pokoje, zdobilo 21 portrétů (2 císařovny, 2 arcivévodkyně, členové a členky rodu Gallasů). Jejich symbolické sdělení bylo oproti prostorám Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu odlišné: zatímco kněžna na Hluboké si budovala místo intimních vzpomínek

⁵¹⁹ „*Guttern stock*.“ Ibidem.

⁵²⁰ „*Hochfürstlichen durchleucht gnädigsten Fürstin schlaff zimmer*.“ Ibidem.

⁵²¹ „*Bilder, kleine Portraits in vergoldten oval Ram[m]en*.“ Ibidem.

⁵²² „*Bilder, Portrait in 4 vergoldten Ram[m]en*.“ Ibidem.

⁵²³ „*Ihro durchleucht gnädigsten fürstin auff putz zimmer*.“ Ibidem.

⁵²⁴ „*Portrait, Ihro durchleucht dero jung Marggraffin als kindt ohne ram[m]. [...] Anderes derselben in schwartz geheizt, und vergoldten oval Ram[m]. [...] Ihro durchleucht der gnädigsten fürstin hl. Vatters und Frau Mutters fürsten, und fürstin von Lobkowitz weyl. [?] portrait ohne Rahm*.“ Ibidem.

⁵²⁵ Portrétní galerie je jedním z klíčových prvků upevňování rodové i individuální paměti. K tomu Mařa (pozn. 133), s. 91.

⁵²⁶ Slavíček (pozn. 492), s. 23.

⁵²⁷ Ibidem.

⁵²⁸ Četné příklady shromáždil Kubeš (pozn. 35), s. 212-214. Dále. Petráň a kol. (pozn. 27), s. 339.

⁵²⁹ Ibidem, s. 213, pozn. 768.

na své předky, paní na Frýdlantě se okázale přihlásila k rodu svého manžela a symbolicky připomínala loajalitu k panovnickému domu.

Další obrazy byly podle soupisu vybavení hlubockého zámku umístěny v hlavním sále.⁵³⁰ Jednalo se o dvanáct portrétů v životní velikosti a stejný počet podobizen polovičního formátu.⁵³¹ Mezi těmito obrazy by snad bylo možné hledat i některá z děl zachycených v soupisu sbírky obrazů na loveckém zámku z roku 1719, nicméně vzhledem k tomu, že autor mladšího inventáře se spokojil pouze se shrnutím počtu obrazů a jejich obecným popisem, nelze identifikaci provést jednoznačně. Jisté je, že sál na Hluboké nebyl vybaven pouze obrazy souboru z Ohrady. V něm bylo obsaženo jedenáct portrétů v životní velikosti a pouze dva portréty poloviční. Jelikož podobizny uložené na Ohradě představovaly zejména příslušníky rodu Schwarzenbergů a jejich blízké příbuzné,⁵³² lze si dobře představit jejich umístění v reprezentativních prostorách hlubocké rezidence. Mohly sloužit jako rodová galerie, jejímž účelem bylo demonstrovat hloubku urozenosti schwarzenberského rodu a legitimizovat jeho současné vysoké společenské postavení. V tomto ohledu lze jen litovat, že se na stropě hlubockého sálu nedochovala Werleho freska z roku 1717, jež představovala apoteózu schwarzenberského rodu.⁵³³ Hlavní sál hlubockého zámku nabýval symbolických rozměrů sálu předků, jehož analogii v Čechách poskytuje zejména valdštejnský Duchcov.⁵³⁴ Některé obrazy z někdejší zámecké sbírky mohly být odvezeny také na zámek v Českém Krumlově, nicméně případný soudobý inventář jeho výbavy se mi prozatím nepodařilo dohledat a tak nelze osudy sbírky sledovat v úplnosti. Domněnku, že dříve ucelená sbírka obrazů byla po dočasném umístění na loveckém zámku Ohrada rozptýlena, proto alespoň v tomto okamžiku nelze potvrdit.

IV.5 Stavební úloha

Jednou z možností pohledu na barokní architekturu je pokus o rekonstrukci stavební úlohy.⁵³⁵ Tento pojem vychází z přesvědčení o tom, že umělecké dílo není předem dané, ale představuje výsledek řady dílčích rozhodnutí. Na počátku složitého procesu vzniku stavby

⁵³⁰ „Fürstlicher Saal.“ Inventář Hluboká (pozn. 121)

⁵³¹ „Lebens großes Portraits von wilen in schwarz gesprizten Rahmen [...]. Dergl. halb lebens große allda.“ Ibidem.

⁵³² Jan Adolf I. ze Schwarzenbergu (*1615, † 1683), Jan Kristián z Eggenbergu (*1641, † 1710), Marie Ernestina z Eggenbergu (*1649, † 1719), Jan ze Schwarzenbergu (zřejmě Jan hrabě ze Schwarzenbergu, *?, † 1588), Jiří Ludvík ze Schwarzenbergu (*1586, †1646), katolická členka schwarzenberského rodu („Eine schwarz bekleidete frau, einen rosenkrantz in der handt haltet, hat ds schwarzenbergische Wappen.“).

⁵³³ Vlček (pozn. 86), s. 245.

⁵³⁴ K problematice sálů předků na českých barokních zámcích se naposledy se shrnutím starší literatury vyjádřil Olivier Chaline, Sály předků na zámcích Království českého, in: Bůžek (pozn. 221), s. 5-21.

⁵³⁵ Kroupa (pozn. 8), s. 20-21.

stálo stavebníkovo zadání, které bylo často nutné korigovat vzhledem k reálné situaci na staveništi.⁵³⁶ Jiří Kroupa vedle toho zdůrazňuje, že umělec si vybíral typ díla v závislosti na úloze, kterou byl pověřen.⁵³⁷ Stavební typ se stává nositelem sémantického významu díla, čemuž odpovídá význam rétorické kategorie decora v soudobé architektonické teorii.⁵³⁸ Podle autorů architektonických traktátů měly zvolené formy, od půdorysné a objemové dispozice přes užití sloupových řádů až po výzdobu interiéru, odpovídat společenskému postavení stavebníka, jeho ambicím a životnímu stylu. Výsledné umělecké dílo je přitom nutné chápat jako průnik představ stavebníka a schopností architekta a osob činných na stavbě- od provádějícího stavitele až po zednické přidavače.⁵³⁹ Tyto obecné poznatky je nutné vztáhnout k loveckému zámku Ohrada.

IV.5.1 Typologie

Počátky stavební úlohy loveckého zámku, jíž se soustavně zabývá Heiko Laß,⁵⁴⁰ jsou kladeny již do středověku. Specializované stavby určené pro pobyt feudálů během lovu se objevují nejpozději v souvislosti s písemným ukotvením pravidel lovu během 13. století. Zpravidla byly položeny v bezprostřední blízkosti loveckých revírů. Postupně vzniklo několik dvojic velkých reprezentativních hradů a loveckých objektů v jejich blízkosti.⁵⁴¹ Společným jmenovatelem těchto zpravidla menších hradů byla absence hospodářského zázemí a přítomnost velkého sálu.⁵⁴² V průběhu 15. století se postupně objevily ubytovací prostory pro hosty.⁵⁴³ Ve výjimečných případech se v loveckých hrádcích připojila k reprezentační a

---

⁵³⁶ Jen málo staveb bylo budováno na zelené louce, většina staveb vznikala v úzké návaznosti na starší zástavbu, jejíž součásti byly do nové substrukce přejímány. Proces včlenění starších pozůstatků do nově budovaných staveb přitom nebyl samoúčelný: přispíval ke zlevnění stavby, ale především symbolicky znamenal přihlášení se k minulosti místa a pomáhal tak konstruovat lokální paměť podle stavebníkova záměru. Takovým způsobem postupoval například Antonín Florián z Liechtensteinu při přestavbě valtického zámku, v jehož jádru uchoval věž někdejšího hradu, či Albrecht z Valdštejna, který při stavbě zámku v Jičíně ponechal v jeho nároží zdivo bývalé rezidence Smiřických. Petr Fidler, Pomník, památník a památka, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007, s. 15-22.

⁵³⁷ Kroupa (pozn. 8), s. 20. Na zcela jiném materiálu dochází ke stejným závěrům Milena Bartlová, *The Style of the Group of the Madonna from Michle: Perspectives of Methodology*, in: Klára Benešová (ed.), *King John of Luxembourg (1296-1346) and the Art of his Era. Proceedings of the International Conference Prague, September 16-20, 1996*, Prague 1998, s. 206-215.

⁵³⁸ Souhrnně Fidler (pozn. 18), s. 954.

⁵³⁹ Kroupa (pozn. 8), s. 21.

⁵⁴⁰ Heiko Laß, *Jagdschlösser*, in: Werner Paravicini (ed.), *Höfe und Residenzen im spätmittelalterlichen Reich. Bilder und Begriffe I-II*, Ostfildern 2005 (= *Residenzforschung* 15.II), s. 336-342. Elektronická verze přístupná na <http://resikom.adw-goettingen.gwdg.de/abfragebegriffe.php?pics=yes&optionID=69>, přístup 21.12. 2010.

⁵⁴¹ Příkladem může být několik dvojic hradů v Přemyslovském loveckém hvozdu ve středním povodí Berounky. Srov. Tomáš Durdík, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 1999, s. 458. Jednalo se o dvojice Týřov-Angerbach, Nižbor-Jenčov, Křivoklát-Jivno. K Týřovu Ibidem, s. 569-571. K Angerbachu Ibidem, s. 50-51; Nižbor Ibidem, s. 381-382; Jenčov Ibidem, s. 224-225; Křivoklát Ibidem, s. 299-303; Jivno Ibidem, s. 232-233.

⁵⁴² K dějinám velkých sálů v českém prostředí Kubeš (pozn. 57).

⁵⁴³ Laß (pozn. 25).

ubytovací funkci i obranná úloha (Točnák⁵⁴⁴). V období pozdního středověku docházelo podle Laße k postupnému utváření rozvinuté rezidenční sítě s polyfunkčními objekty, jejíž součástí byly i lovecké zámky (byť nebyly označovány tímto pojmem). Na základě oproti staršímu období širší pramenné základny lze tvrdit, že reprezentativnost loveckého zámku nebyla dána jeho podobou, ale kvalitou přilehlého loveckého revíru. Jako centra výprav šlechticů za lovem tak nezdávka sloužily drobné tvrže, venkovské dvorce a dokonce i venkovská stavení nebo salaše. Výzdoba těchto příležitostně užívaných staveb byla skromná, tvořená zpravidla pouze heraldickou symbolikou reprezentující stavebníka, případně loveckými motivy.

V průběhu 16. století došlo k prolnutí úlohy letohrádku, inspirovaného italskými vilami, a loveckého zámku.⁵⁴⁵ Heiko Laß připomíná specifickou situaci v protestantské části Německa, kde byly v následujícím období časté přestavby sekularizovaných klášterů pro účely loveckých zámků.⁵⁴⁶ Úpravy starších objektů ostatně byly příznačné pro celé 16. století.⁵⁴⁷ Ve druhé půli 16. století se objevuje i řada novostaveb.⁵⁴⁸ Postupně došlo k prosazení nové koncepce loveckého zámku, který měl být nadále vnímán jako více či méně rozsáhlý komplex staveb rozličného účelu budovaných podle jednotného plánu. V zámcích jako Kratochvíle⁵⁴⁹ byly role letohrádku a loveckého zámku definitivně propojeny.⁵⁵⁰

Řada nově budovaných loveckých zámků byla vybavena symbolickým opevněním, které odkazovalo na spojitost lovu a války. Jejich zevnějšek býval pojednán poměrně skromně, zejména ve srovnání s rezidenčními zámky. Výzdoba se soustředila do interiérů, v nichž byly vedle lovecké tematiky časté motivy oslavující stavebníka. Během celého 17. století zůstala základní podoba loveckých zámků zásadě ustálená: tyto stavby byly spíše drobné, přesto exkluzivní. Bývaly vybudovány většinou v zázemí velkých rezidencí,⁵⁵¹ čehož si povšimli již současníci, kupříkladu Friedrich Carl von Moser, jenž charakterizoval vztah

---

⁵⁴⁴ Durdík (pozn. 542), s. 553-556.

⁵⁴⁵ Laß v této souvislosti připomíná úlohu zámku Vellenberg císaře Maxmiliána I., k němuž byla v roce 1514 připojena reprezentativní zahrada.

⁵⁴⁶ Durynské stavby Georgenthal, Mönchröden, Reinhardsbrunn. Srov. Laß (pozn. 25), č. kat. 27, s. 316-318; Ibidem, č. kat. 48, s. 347; Ibidem, č. kat. 62, s. 362-365.

⁵⁴⁷ Svědčí o tom například dějiny loveckého zámku Moritzburg v saském kurfiřtství, který vznikl úpravou staršího objektu v letech 1542-1546 a následně byl v roce 1581 rozšířen. Podobně byl po roce 1559 přestavěn i zmíněný sekularizovaný klášter Reinhardsbrunn.

⁵⁴⁸ Mezi ně náleží, s vědomím jejich specifik, pražská Hvězda (po 1556). či v konvenčněji pojatý Augustusburg v Kursachsen (1568-1573). Srov. Vlček (pozn. 86), s. 267-268.

⁵⁴⁹ Ibidem, s. 322-323.

⁵⁵⁰ Stavební typy letohrádku a loveckého zámku definuje Laß (pozn. 25), s. 23-26.

⁵⁵¹ I v raném novověku se tak objevují typické dvojice správního sídla a letohrádku, resp. loveckého zámku. Ibidem, s. 23.

rezidence a loveckého zámku, případně letohrádku, jako vztah „matky a dcery“.⁵⁵² Zpravidla neměly širší hospodářské zázemí a poskytovaly majiteli a jeho hostům základní pohodlí.

V českém prostředí se během raného novověku objevila řada staveb, které naznačené definici odpovídají. Z řady možných příkladů se zastavím u staveb, jež představují zajímavý srovnávací materiál vůči Ohradě. Z časově blízkých staveb se jedná o černínské lovecké zámky Humprecht,⁵⁵³ Hořín⁵⁵⁴ a Vinoř,⁵⁵⁵ respektive Bon Repos⁵⁵⁶ Františka Antonína Šporka, a valdštejnský Horní Litvínov,⁵⁵⁷ unikátní Valdštejnsko⁵⁵⁸ a Diana,⁵⁵⁹ případně Střítež Pachtů z Rájova.⁵⁶⁰

Soubor černínských loveckých zámků se vyznačuje mimořádnou proměnlivostí. Enigmatický Humprecht je ukotvený svou podobou v hloubi 17. století, zatímco drobný zámeček Vinoř i rozsáhlejší hořínský komplex ve svém tvarosloví vyrůstají z vrcholného baroku. Na posledních dvou jmenovaných stavbách se podílel František Maxmilián Kaňka, jenž pro Valdštejny upravil panský dům při proslulé litvínovské manufaktuře pro lovecké účely. V realizacích loveckých zámků důsledně vycházel, jak pro něj bylo typické, z kompozičně promyšlené gradace hmot. Naopak šporkovský Bon Repos se vyznačoval přízemní dispozicí rozvinutou kolem dvojice nepravidelných dvorů. V českém prostředí byly mimořádné komplexy Valdštejnska a Stříteže, jež byly vystavěny jako radiální pavilonové zámky.⁵⁶¹ Variantu pavilonového zámku, jehož části jsou propojeny průchozími chodbami, představuje zámek Diana.⁵⁶²

Vedle představených loveckých zámků Ohrada je svým pojetím a uspořádáním netypická. Většina zkoumaných staveb je, s výjimkou Hořína, poměrně malá a do značné

---

⁵⁵² Friedrich Carl von Moser, *Teutsches Hofrecht* II, Leipzig 1754-1755, s. 266. Citováno podle Laß (pozn. 25), s. 22.

⁵⁵³ Vlček (pozn. 86), s. 19, 266-267; Pavel Vlček – Pavel Macek – Pavel Zahradník, František Maxmilián Kaňka, *Umění XL*, 1992 s. 180-227; MH [Mojmír Horyna], *Zámek Humprecht u Sobotky, 1678*, in: Lenka Stolárová – Vít Vlnas, *Karel Škréta 1610-1674. Doba a dílo*, Praha 2010, s. 528; Fidler (pozn. 18), s. 962.

⁵⁵⁴ Vlček (pozn. 86), s. 99, 254-256; Vlček – Macek – Zahradník (pozn. 554), s. 187.

⁵⁵⁵ *Ibidem*, s. 195; Vlček (pozn. 86), s. 99, 499-500.

⁵⁵⁶ *Ibidem*, s. 174-175; Pavel Preiss, *František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách*, Praha-Litomyšl 2003², s. 183-189.

⁵⁵⁷ Vlček – Macek – Zahradník (pozn. 554), s. 193; Vlček (pozn. 86), s. 101, 352.

⁵⁵⁸ *Ibidem*, s. 108, 487-488.

⁵⁵⁹ *Ibidem*, s. 217-218.

⁵⁶⁰ *Ibidem*, s. 108, 459.

⁵⁶¹ Heiko Laß rozeznává pavilonové zámky v radiální kompozici jako samostatný stavební typ, který označuje „Jagdsterschloss.“ Srov. Laß (pozn. 25), s. 44-52.

Pavilonové zámky Valdštejnsko a Střítež bezesporu reagují na francouzské vzory: již v roce 1679 vznikl podle projektu Julese Hardouina-Mansarta královský lovecký zámeček v Marly, jenž byl tvořen hlavní patrovou stavbou ve středu kompozice šesti přízemních pavilonů ve dvou řadách. Vlček (pozn. 86), s. 108. Tam i odrazy Hardouin-Mansartova řešení v německém prostředí.

⁵⁶² Obdobně je komponovaný kupříkladu výmarský lovecký zámek Belvedere. Laß (pozn. 25), č. kat. 79, s. 389-396.

míry podřízená svému účelu.⁵⁶³ Lovecké zámky mohly nabývat mimořádných rozměrů,⁵⁶⁴ avšak je zřejmé, že principiální vzory Ohrady nevycházely z českého prostředí. V této souvislosti se lze ptát, jak vypadaly lovecké zámky v Rakousích. Zaměřím se pouze na stavby, jež mohl Adam František ze Schwarzenbergu znát. Jako vodítko poslouží deníkové záznamy jeho otce Ferdinanda ze Schwarzenbergu, který se z titulu své funkce hofmistra císařovny Eleanory Magdaleny Falcko-Neuburské nevzdaloval od císařovna dvora.⁵⁶⁵ Schwarzenberg se tak často vyskytoval i v blízkosti Leopolda I., s nímž Eleonora Magdalena nezářídka pobývala v oblíbených loveckých revírech. Ferdinand ze Schwarzenbergu si zaznamenal mimo jiné pobyty na loveckých zámcích Halbturn,⁵⁶⁶ Pisendorf,⁵⁶⁷ Wolkersdorf,⁵⁶⁸ Stockerau,⁵⁶⁹ Ebersdorf⁵⁷⁰ a Laxenburg.⁵⁷¹ Je samozřejmé, že lovecké zámky navštívené Ferdinandem ze Schwarzenbergu nemusel nutně znát jeho syn. Doloženou výjimku představuje Laxenburg, kde se nacházela schwarzenberská rezidence a kde prokazatelně během jarních měsíců Schwarzenberg opakovaně pobýval.⁵⁷² Přes absenci přímých dokladů se domnívám, že Adam František mohl mít, vzhledem k tomu, že se pohyboval v bezprostředním okolí vášnivých lovců Josefa I. a následně Karla VI., o habsburských loveckých zámcích alespoň základní povědomí.⁵⁷³ Zastavím se pouze u dvou z nich.

Letohrádek Halbturn vystavěl v letech 1701-1711 Johan Lucas von Hildebrandt pro hraběte Aloise Thomase Harracha, jemuž ho poskytl císař Leopold I. do zástavy. Od roku

---

⁵⁶³ To odpovídá definici stavební úlohy. Laß (pozn. 25), s. 23-24.

⁵⁶⁴ Ibidem, s. 78.

⁵⁶⁵ Rostislav Smíšek, Deník Ferdinanda ze Schwarzenberku jako pramen historického bádání (Příspěvek k poznání mobility císařského dvora na sklonku 17. století), in: Jiří Kubeš (ed.), *Šlechtic na cestách v 16.-18. století. Sborník příspěvků (nejen) ze 3. adventního kulatého stolu, který se na téma „Prameny k dějinám šlechtického cestování, 1550-1800“ konal na půdě Katedry historických věd FF Upa dne 28. listopadu 2005*, Pardubice 2007, s. 129-161.

⁵⁶⁶ Grimschitz (pozn. 186), s. 72-73; Adelheid Schmeller-Kitt a kol., *Dehio Handbuch. Die Kunstdenkmäler Österreichs. Burgenland*, Wien 1980², s. 125-126.

⁵⁶⁷ Smíšek (pozn. 565), s. 140.

⁵⁶⁸ Evelyn Benesch a kol., *Die Kunstdenkmäler Österreichs. Niederösterreich nördlich der Donau*, Wien 1990, s. 1303-1304.

⁵⁶⁹ Ibidem, s. 1133.

⁵⁷⁰ OSN VIII, s. 353.

⁵⁷¹ Lorenz (pozn. 22), s. 300.

⁵⁷² Krummholz (pozn. 183), s. 217-218. Srov. výběrově Schwarzenberg Dvořákovi, Laxenburg, 11. června 1721, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IB 6J 2, fol. 166b, 166a; Schwarzenberg Dvořákovi, Laxenburg, 26. května 1714, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 53a-53b; Schwarzenberg Lindtnerovi, Laxenburg, 30. května 1731, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. B 6J 1a, nefol.; Schwarzenberg Dvořákovi, Laxenburg 14. května 1724, SOA Třeboň, prac. ČK, RA Schwarzenbergů, kart. F. P. h 61, fasc. 609, nefol.; Schwarzenberg Zelenkovi, Laxenburg 29. května 1726, SOA Třeboň, prac. ČK, RA Schwarzenbergů, kart. F. P. h 60, nefol. Domnívám se, že ve shodě se starší tradicí na Laxenburgu pobýval císařský dvůr a jeho doprovod (i se Schwarzenbergem) na jaře pravidelně.

⁵⁷³ Pro doložení znalostí Adama Františka ze Schwarzenbergu o habsburských loveckých zámcích by bylo nutné sestavit jeho podrobný itinerář, kupříkladu na základě korespondence dochované v RA Schwarzenberků, Vs Hluboká a Vs Třeboň. Domnívám se, že takový úkol svým rozsahem přesahuje rozsah předkládané práce.

1720 byl císařem Karlem VI. odkoupen a nadále využíván jako lovecký zámek.⁵⁷⁴ Celý podlouhlý komplex je komponován přísně osově symetricky: v jeho středu se nachází hlavní budova, na niž navazuje skupina tří dvorů lemovaných přízemními hospodářskými budovami. Poslední z dvorů je utvářen na půdorysu tří stran pětiúhelníka. Na jižní průčelí zámku bezprostředně navazuje parter francouzské zahrady. Halbturn ve svém pojetí a zasazení do kulturní krajiny, jíž dominuje park z let 1724-1727, představuje mimořádný doklad monumentální realizace stavební úlohy reprezentativního loveckého zámku. Zároveň se jasně ukazuje, nakolik byla podoba stavby podřízena její funkci: po roce 1720, kdy začal být Halbturn využíván jako příležitostný lovecký zámek, došlo z iniciativy Karla VI. k rozšíření a úpravě rozsáhlých kočároven a stájí, jež byly nutné pro nový účel stavby.

Dnešní podoba Modrého dvora v Laxenburgu vznikla po přestavbě někdejšího schönbornského zámku Johanem Lucasem von Hildebrandt a jeho úpravách Nicolou Pacassim poté, co byl v roce 1762 začleněn do císařského komplexu.⁵⁷⁵ V souvislosti s Ohradou je však vhodné upozornit na jeho starší podobu, kterou zachycuje anonymní cyklus mědirytin představujících stavby na panství rodiny Schönbornů. Pohledy na zahradní a nádvorní průčelí představují dvojpodlažní stavbu obepínající pravoúhlý dvůr (stáje stojící proti hlavnímu traktu jsou přízemní). Jedenáctiosé jádro budovy je hmotově akcentováno a zdůrazněno užitím mansardové střechy. Na zahradní průčelí o devatenácti osách po stranách navazují dvě čtyřosá křídla, jež jsou odsazena od středu stavby a o jednu osu vystupují z jejího objemu. Členění interiéru není symetrické a moderní francouzský způsob utváření dvou apartmánů oddělených sálem se v něm neodráží.

Zámky Modrý dvůr a Halbturn lze považovat za principiální analogie loveckého zámku Ohrada: podobnosti rozhodně nespočívají v dílčích formách, ale v symbolické rovině. Jejich stavební úlohu lze shrnout jako reprezentativní monumentální lovecký zámek, který svou podobou důstojně zpodobňuje bohatství a společenské postavení svého majitele. V tomto rozměru se mohl mladý Schwarzenberg zhlédnout.

Na základě představeného přehledu vybraných loveckých zámků v Čechách a Rakousích jsem se pokusil ukázat, že zámek Ohrada svým pojetím nezapadá do českého prostředí. Naopak za velkými reprezentativními zámky, jež na přelomu 17. a 18. století realizovali kultivovaní stavebníci z okolí císařského dvora, svou podobou nikterak nezaostává. Proto bych principiální inspiraci stavebníka hledal právě mezi zámky, jež mohl spatřit jako dvořan Josefa I. Hypotetické zadání stavební úlohy vyplývá z výše řečeného:

---

⁵⁷⁴ Srov. pozn. 566.

⁵⁷⁵ Srov. pozn. 571.

Ohrada zřejmě podle Adama Františka ze Schwarzenbergu měla sloužit jako reprezentativní ztělesnění jeho společenského postavení. Ačkoliv je tato formulace obecná a lze ji vztáhnout na velkou část profánních realizací raného novověku, její upřesnění se mi vzhledem k omezené výpovědní hodnotě pramenů zdá příliš troufalé. S velkou pravděpodobností se však na zadání staviteli podepsal stavebníkův osobní zájem o lovecké psy, jemuž bylo funkčně podřízeno celé jedno křídlo komplexu.

IV.5.2 Formální hlediska

Na řadu stylových analogií jsem se pokusil poukázat již v předchozím textu, přesto stojí za shrnutí. Jak jsem ukázal výše, kompozice zámeckého areálu loveckého zámku Ohrada je v Čechách bez přímých analogií. Osově symetrický komplex hlavní budovy a dvojice pravouhlých dvorů vzdáleně připomíná řešení současně budovaného zámku Halbturn. Nepochybně lze říci, že kompozice vychází především z terénní situace poměrně úzkého pruhu země mezi Munickým rybníkem a Zvolenovem, případně mezi východozápadní silnicí vedoucí na Vondrov.

Závažnější je otázka východiska kompozice hlavní zámecké budovy. Podle Věry Naňkové, Pavla Vlčka a Rostislava Šváchy více či méně bezprostředně vychází z podoby staveb Jeana-Baptista Matheye.⁵⁷⁶ Závislost na Matheyovi autoři zdůvodňují řešením dispozice interiéru, jež s dílčími obměnami opakuje schéma, které francouzsko-italský stavitel uplatnil na valdštejnském letohrádku Trója. Tuto stavbu mohl pražský stavitel Bayer znát z vlastní zkušenosti. Naňková si správně povšimla, že objemové řešení Ohrady se od údajného trojského vzoru značně liší. Oproti obrysově roztříštěné hmotě trojského zámku, jehož dominantu tvoří výrazně převýšená hmota hlavního sálu lemovaná nárožními pavilony, přistoupil Bayer na Ohradě ke kompaktnějšímu řešení. Podle autorky je jeho východiskem prelatura v cisterciáckého kláštera v Plasích, již v letech 1693-1698 realizoval podle Matheyových plánů.⁵⁷⁷ Kromě toho badatelka upozornila na možné inspirační zdroje dalších architektonických detailů: trojlodní vestibul podle jejího názoru odkazuje na řešení Černínského paláce a ostění oken údajně vychází z tvarosloví Lobkovického paláce, jehož pravděpodobným autorem byl Giovanni Battista Alliprandi. Východiskem včlenění medailonů s reliéfy do suprafenester byly podle Naňkové detaily Clam-Gallasova, případně Šternberského paláce.⁵⁷⁸

---

⁵⁷⁶ Naňková (pozn. 68), s. 232; Vlček (pozn. 86), s. 397; Švácha (pozn. 94), s. 437-438.

⁵⁷⁷ Naňková, (pozn. 68), s. 227, 232.

⁵⁷⁸ Ibidem, s. 232.

Pominu-li schematičnost naznačeného výkladu, v němž Věra Naňková jednoznačně usilovala o sestavení evolučně pojatého řetězce předloh a realizací, je jeho nedostatkem opominutí možného vlivu stavebníka. Aniž bych zpochybňoval oprávněnost autorčiny konstrukce, jež poměrně věrohodně vysvětluje, odkud mohl Bayer dílčí formy znát a přebrat, pokusím se o naznačení možných zásahů jeho zaměstnavatele. Adam František ze Schwarzenbergu vystupoval jako poučený stavebník a dochovaná korespondence dokládá jeho intenzivní zájem o průběh výstavby a zejména prokazuje jeho zásahy do technických i výtvarných aspektů stavby. Nakolik mohl být celkový koncept stavby ovlivněn jeho vůlí?

Během římského pobytu na své kavalírské cestě kníže Adam František Schwarzenberg nejspíše viděl mezi rozličnými pamětihodnostmi i slavný Palazzo Chigi, který vybudoval v roce 1664 pro kardinála nepota Flavia Gianlorenzo Bernini.⁵⁷⁹ V době, kdy sloužil jako obydlí švédské královny Kristýny, byl oblíbeným cílem návštěv středoevropských kavalírů.⁵⁸⁰ Podobně tomu bylo i na prahu 18. století, kdy sloužil jako oficiální rezidence císařského vyslance Jana Václava Gallase.⁵⁸¹ Zda byla návštěva Palazzo Chigi umožněna i mladému Schwarzenbergovi, který ve věčném městě pobýval na přelomu let 1700-1701, není jisté. Zřejmě však měl dost času se s vlivným architektonickým řešením Berniniho stavby seznámit na vlastní oči, případně pomocí četných grafických vyobrazení.⁵⁸² Právě povědomí stavebníka o typu objemově kompaktního paláce se zvýrazněným středovým rizalitem pokládám za klíčové pro volbu dané podoby pro plánovaný lovecký zámek na hlubockém panství.

Určení koncepce stavby nejspíše proběhlo ústně a neodrazilo se v pramenech. Adam František ze Schwarzenbergu se svými úředníky řadu svých stanovisek osobně probíral, což platí i pro stavební záležitosti. Některá z těchto jednání se odrazila v korespondenci.⁵⁸³ Podávání ústních zpráv o průběhu prací zřejmě nebylo nikterak neobvyklé⁵⁸⁴ a lze očekávat,

---

⁵⁷⁹ K Palazzu Chigi srov. Patricia Waddy, *Seventeenth Century Roman Palaces. Use and the Art of the Plan*, Cambridge – Massachusetts – London 1992, s. 291-320; Toman (pozn. 239), s. 42-43.

⁵⁸⁰ Z českých šlechticů královnu Kristýnu v roce 1675 prokazatelně navštívil Ferdinand August z Lobkovic. Tomáš Foltýn, *Druhá kavalírská cesta a zejména římský pobyt Ferdinanda Augusta z Lobkovic (1675-1676)*, in: Kubeš (pozn. 566), s. 99-127, zde 108-109.

⁵⁸¹ Obýval jej v roce 1714. Srov. Martin Krummholz, *Pražský palác*, in: Idem (ed.), *Clam-Gallasův palác. J. B. Fischer von Erlach. Architektura – výzdoba – život rezidence*, Praha 2007, s. 81-102.

⁵⁸² Ve Schwarzenbergově albu grafik s římskými památkami a stavbami nicméně Palazzo Chigi chybí, což ovšem nedokazuje, že stavbu nemohl znát. Srov. Parasacchi (pozn. 214), nefol.

⁵⁸³ Srov. například: „*Gleich wie Ewer durch[euch].t in dero gnädigsten anwesenheit alhero mündl[ich]. unterth[änig]st referiret, also auch mit fürstl[ichen]. bawmeister Payer, ewer Platz, alwoher zwey haußl [...] aufgebaut werden köndten, außgesuchet.*“ Hejtman Dvořák knížeti Schwarzenbergovi, Hluboká, 13. října 1716 (pozn. 282), nefol.

⁵⁸⁴ Dokládá to Dvořákem tlumočená žádost mramoráře Gigela o povolení cesty do Vídně za privátními záležitostmi, během níž hodlal ústně zpravit knížete o průběhu prací: „*Gedachter Marmolirer hat noch gemeldet, wie daß selter zu Wienn etwaß notwendiges in seinen affairen zuthuen, und deswegen nach denen osster feyertagen dahin zubegeben in willen hätte. Daher auf erhaltene Ewer durch[euch].t. g[nä]digste Lizenz, und*

že probíhala zejména v věcech závažných problémů, jejichž řešení prostřednictvím korespondence by nebylo příliš pružné. Domnívám se, že proces vzniku koncepce Ohrady zahrnoval několik osobních porad, během nichž došlo k upřesňování stavebníkovy zadání a ujasnění stanoviska o podobě stavby. Jednání, o nichž se nedochoval žádný doklad (jelikož nebylo třeba jejich obsah sepisovat), zřejmě proběhla na přelomu let 1708 a 1709. Prvním rokem je datován Bayerův plán nerealizované podoby loveckého zámku, který může odpovídat případnému prvotnímu zadání loveckého zámku. Ať již bylo přistoupeno k jeho realizaci či nikoliv, lze se domnívat, že stavba svým pojetím stavebníkovi nevyhovovala a během ústních jednání na Hluboké, kde v zimě pravidelně pobýval, podobu stavby se svým stavitelem osobně prodiskutoval a zadal mu obecné příkazy ohledně koncepce areálu loveckého zámku. Tuto koncepci danou stavebníkem posléze stavitel na základě svých zkušeností a znalostí soudobé české architektury naplňoval.

Možné formální zdroje Bayerem užívaných detailů identifikovala Věra Naňková, která již neupozornila na to, že řadu z nich stavitel používal pravidelně. Zcela typickým prvkem, který na svých profánních realizacích na prahu 18. století užíval, bylo přehledné dělení fasády výraznými etážovými římsami. Mimo Ohrady tímto způsobem postupoval při stavbě jezuitské tiskárny v areálu Klementina,⁵⁸⁵ jež probíhala téměř zároveň s realizací schwarzenberského loveckého zámku.⁵⁸⁶ Jezuitská tiskárna ostatně vykazuje i další shody, zejména v použití typických okenních ostění s uchy s kapkami. Jejich podoba odkazuje ke starší tradici, jmenovitě k Francescu Carattimu, který danou formu na svých stavbách s oblibou používal.⁵⁸⁷ Naopak za autorskou invenci Pavla Ignáce Bayera pokládá Věra Naňková návrh a realizaci portiků před průčelími loveckého zámku Ohrada.⁵⁸⁸ Jí uváděná spojitost s portikem Černínského paláce je nevěrohodná.⁵⁸⁹ Pravděpodobnější se jeví aktualizace portiku novoměstského kostela sv. Ignáce, který Bayer provedl v letech 1697-1698.⁵⁹⁰

---

welche er unterthänigst bittet, wolte er deswegen selbsten mündliche Relation [...]“ Hlubocký hejtman Dvořák Adamu Františkovi ze Schwarzenbergu, Hluboká, 31. března 1714 (pozn. 293), fol. 137a-137b.

⁵⁸⁵ Srov. výše kapitolu III.

⁵⁸⁶ Srov. též Bayerův návrh budovy pro Svatou Horu z doby kol. r. 1700. Naňková (pozn. 68), s. 227, obr. 3.

⁵⁸⁷ Jde o zcela typické řešení ostění profánních staveb v 2. pol. 17. století. Srov. kupříkladu PV [Pavel Vlček], Černínský palác č. p. 101/IV, s. 311-320. Dalším příkladem dané formy ostění je výběrově nedochovaná fasáda thunovského zámku v Žehušicích. Srov. Vlček (pozn. 86), s. 517-518; Horyna – Zahradník – Preiss (pozn. 44b), s. 41-42, 66-67.

⁵⁸⁸ Naňková (pozn. 68), s. 232, s. 237, obr. 13. Plán je uložen v SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6BĚ 2a, 1665-1719, nefol.

⁵⁸⁹ Realizace portiku Černínského paláce se oproti původním předpokladům stavebníka protahovala. Četné variantní plány vytvořil již Francesco Caratti, nicméně realizovány byly až v 18. století. Vlček (pozn. 86), s. 313.

⁵⁹⁰ S úlohou portiku se ostatně setkal i během prací pro břevnovské benediktýny a uplatnil jej i při návrhu úpravy vlastního domu. Naňková (pozn. 68), s. 224.

Odkaz ke Carattiho raně barokním formám zdánlivě podporuje hypotézu Věry Naňkové o původu řešení vestibulu loveckého zámku Ohrada. Jak sama podotýká, od své údajné předlohy v Černínském paláci se liší způsobem zaklenutí.⁵⁹¹ Vedle toho opomíjí výraznější odlišnost principiálního charakteru: klenba Ohrady je sklenuta na pilíře, zatímco v pražské stavbě je svedena na sloupy.⁵⁹² Podobně se v Carattiho hradčanské realizaci neobjevuje dominantní detail Bayerova vestibulu, zdvojené pilastry u pilířů a zdí. Ty se objevují kupříkladu ve vestibulu vídeňského zahradního paláce Liechtenstein v Rossau.⁵⁹³ Na základě toho se lze tázat, zda nemohlo být Bayerovo řešení ovlivněno vídeňskou Martinelliho stavbou. Pokud by tomu tak bylo, je opět možné uvažovat o vlivu stavebníka na stavitele. Adam František zřejmě liechtensteinský zahradní palác, jehož hlavní průčelí ostatně vychází ze schématu Palazza Chigi a poměrem hmot Ohradu připomíná, znal. Domněnku o možném vlivu paláce v Rossau dokládá i to, že později nechal Schwarzenberg na Ohradě vytvořit fresku inspirovanou tamním Pozzovým dílem. V korespondenci projevoval jako osoba zběhlá v soudobé terminologii.⁵⁹⁴ Lze uvažovat o tom, že Bayerovi řešení během případných osobních jednáníh ústně popsal a na staviteli nechal jejich detailní řešení.⁵⁹⁵

Na místě je vedle hledání možných vzorů pro řešení použita na Ohradě také hledání mladších analogií, které mohly vycházet ze stejných předloh, případně vyrůstat na základě obdobných okolností. Cenným srovnávacím materiálem jsou zejména příkladně zpracované durynské lovecké zámky a letohrádky.⁵⁹⁶ Mezi nimi na první pohled zaujme zámek Ichtershausen a hostinský dům zámeckého komplexu Ettersburg.⁵⁹⁷ Letohrádek Ichtershausen vznikl po roce 1736 a zajímavý je zejména půdorysnou dispozicí interiéru. Jedná se o dvojtrakt s průběžnou chodbou a připojenými pravoúhlými křídly. V bezprostředním sousedství průjezdu je umístěno schodiště. Obdobně je řešeno i rozdělení prostor hlavní budovy hostinského domu v Ettersburgu (po 1728). Výjimku tvoří umístění schodiště, které je z důvodů úspory prostoru umístěno v samostatném přístavku na dvoře. Stavba je zajímavá i z jiného hlediska. Čtyři symetrická křídla komplexu obepínají pravoúhlý dvůr. Průčelní strana je tvořena dvoupatrovou budovou s obytným podlažím v mansardovém podkroví. V přízemí bočních křídel jsou umístěny rozlehlé stáje, nad nimiž se v podkroví mansardové střechy nalézají pokoje pro hosty.

---

⁵⁹¹ Naňková (pozn. 68), s. 232.

⁵⁹² Srov. vyobrazení vestibulu, které publikovali Horyna – Zahradník – Preiss (pozn. 44b), s. 114.

⁵⁹³ Hellmut Lorenz, *Domenico Martinelli und die österreichische Barockarchitektur*, Wien 1991, s. 248-255.

⁵⁹⁴ K tomu výše, stať IV.2.

⁵⁹⁵ V dalším procesu ostatně zasahoval i do plánování detailů.

⁵⁹⁶ Jejich katalog představil Laß (pozn. 25), s. 269-442.

⁵⁹⁷ K Ichtershausen Ibidem, č. kat. 37, s. 327-330; Ettersburg Ibidem, č. kat. 18, s. 298-303.

Neusiluji o vytváření spojitosti mezi jihočeským loveckým zámekem a jeho durynskými protějšky- takové spojení by bylo nepochybně násilné. Na výše zmíněných příkladech chci demonstrovat, že i v pokročilém 18. století, v době diktátu francouzského stavebního typu *maison-de-plaisance*,⁵⁹⁸ vznikaly stavby vycházející v distribuci prostoru ze starší italské tradice. V tomto ohledu se jednoznačně ukazují soudy starších badatelů o zastaralosti či neaktuálnosti Bayerovy tvorby jako ahistorické.⁵⁹⁹ Domnívám se, že uvažovat o raně novověké architektuře v lineárně pojatých kategoriích „archaičnosti“ či naopak „pokrokovosti“ nemá smysl. Jako užitečnější se mi jeví přijmout teorii o užívání rozličných architektonických modů pro rozdílné stavební úlohy, což ostatně odpovídá kategorii *decora*, klíčové pro raně novověkou architektonickou teorii.⁶⁰⁰

IV.5.3 Etymologie

Vedle typologického a formálního srovnání je na místě ptát se i po tom, jak byla Ohrada svými současníky označována. Ve zkoumaném korpusu korespondence je Ohrada nazývána jako *Jagerhaus*,⁶⁰¹ případně *Jagdhauß*.⁶⁰² Daný pojem byl ojedinele používán i v počeštěné formě *Jakthauß*.⁶⁰³ Výjimečně je použito v souvislosti s loveckým zámekem i místní jméno *Wohrada* jako označení lokality, v níž je budován,⁶⁰⁴ ale také jako jeho název.⁶⁰⁵ Častěji však byla stavba představena jako *Jäger-Hauß zu Frauenberg*.⁶⁰⁶ V moderní němčině výraz *Jägerhaus* znamená myslivnu,⁶⁰⁷ nicméně ta je ve schwarzenberské korespondenci

⁵⁹⁸ K němu přehledně Vlček (pozn. 86), s. 558-560; ve vztahu k loveckým zámekům představuje *maison-de-plaisance* jako dominantní stavební typ katalog durynských loveckých zámků a letohrádků. Srov. Laß (pozn. 25), s. 269-442.

⁵⁹⁹ Naňková (pozn. 68), s. 242; Vlček (pozn. 86), s. 397; Švácha (pozn. 94), s. 437-438; Vlček – Havlová (pozn. 87), s. 289.

⁶⁰⁰ Fidler (pozn. 18), s. 954.

⁶⁰¹ Srov. výběrově: „*Berichte gehorsambst daß ich gestern mit Herrn Forstmeister in Jagerhaus mit dem Tischler undt Schlosser gewesen [sind]*.“ Pavel Ignác Bayer lovcímu Drechslerovi, Hluboká 30. října 1719, SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Ústřední kancelář (staré oddělení) Hluboká A 6Bß 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 38a-38b; rozpočet stavby loveckého zámku Ohrada *Specification, wiewiell beylauffig das hoch fürstl[ichen] Jagerhaus zu Frauenberg kosten wirdt*, P. I. Bayer, 4. dubna 1708, SOA Třeboň, fond Velkostatek Hluboká, sign. 1E 6Bß 2, složka 3, fol. 2a-3a; obr. 43a-d.

⁶⁰² Namátkou: „*Durch Ersehung eines unterm dato Postlberg d. 6. eingeschikten geänderten Rißes über die in unserem frauenberger Jagdhauß zu erbauen angeordnete Zim[m]er [...]*.“ Adam František ze Schwarzenbergu Pavlu Ignáci Bayerovi, b.d., b.m., SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Ústřední kancelář (staré oddělení) Hluboká A 6Bß 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 42a-42b.

⁶⁰³ Záruka purkmistra a konšelů městyse Mirovice za hodináře Jiřího Josefa Delavose, 28. srpna 1721, SOA Třeboň, Vs Hluboká IB 6J 2, fol. 162b-162a.

⁶⁰⁴ „*Verzeichnung der arbeits zu den haubt thor in den neuen Gebaw deß Jägerhaus auf Wohrada*.“ Vyúčtování kamenických prací, b. m., b. d. SOA Třeboň, Vs Hluboká IA 6Bß 4a, fol. 46a-47b.

⁶⁰⁵ „*Jagdhauß auf Wohrada*“, Dvořák Schwarzenbergovi, 6. srpna 1713, SOA Třeboň, pobočka Český Krumlov, ÚK (SO) Hluboká A 6Bß 2a, 1665-1719, nefol.

⁶⁰⁶ Dotazy stavitele Bayera s knížecími rozhodnutími, Vídeň, 1. dubna 1713, Ibidem, fol. 33a-34a.

⁶⁰⁷ Kol. autorů, *Německo český, česko-německý studijní slovník*, Olomouc 2000, s. 806.

označována pojmem *Jagerwohnung*.⁶⁰⁸ Slovem *Schloß* byla označována výhradně rodová rezidence na Hluboké.⁶⁰⁹ V ojedinělém českém prameni je Hluboká označena jako *zámek*.⁶¹⁰

V soudobé němčině se sousloví *Jagd-Haus* vyskytovalo. Užívá ho například Julius Bernhard von Rohr ve svém výkladu o loveckých zábavách.⁶¹¹ Význam spojení zachytil Johann Heinrich Zedler, jehož encyklopedie o 64 dílech patří k mimořádným pramenům pro poznání významu slov v barokní němčině.⁶¹² Zedler uvádí sousloví *Jagd-Haus* jako synonymum pojmu *Jagd-Schloß*.⁶¹³ Poloha zámku měla být vyhledána tak, aby stavba zapadla do přirozeného okolí: měla být obklopena lesním porostem, případně rybníky či kanály. Někdy mohly být položeny v horách. Za stavebníky těchto staveb německý učenec označuje „*velká knížata a pány*“, kteří lovecké zámky a lovecké domy budují „*často jako nejnákladnější stavby, v nichž musí být vše, co potřebují myslivci*“. Interiér loveckého zámku měl být vyzdoben nejkrásnějšími tapetami a malbami s loveckými tématy. Zedler přitom uvádí výčet prostor kompletního apartmánu (*Vor-Sal, Anti-Chambre, Zimmer, Cabinett*). Autor upřel svou pozornost i k okolí loveckého zámku: podle něj mělo být ozdobeno lipami, kaštany a dalšími stromy v „*pěkných alejích*“. V blízkosti zámku se mohla vyskytovat též „*Lust-Garten*“ s kaskádami a fontánami.

Zedler ve svém popisu loveckého zámku představil menší stavbu určenou k občasnému pobytu, jehož cílem měl být lov a odpočinek. Stavba přitom měla být v interiéru členěna do nejméně jednoho, spíše však dvou apartmánů.⁶¹⁴ Specifikem loveckého zámku bylo jeho přizpůsobení loveckým potřebám, které se projevilo zejména v nutnosti vybudování prostor pro uskladnění loveckého náčiní. Výpověď Zedlerovy encyklopedie tak bezesbytku potvrzuje citované poznatky Heiko Laße. Naznačené definici Ohrada do značné míry odpovídá. Naopak Lašovo důsledné rozlišování pojmů *Jagdschloss* a *Jagdhaus*, které v jeho pojetí označují

---

⁶⁰⁸ Výběrově rozpočet výstavby nové myslivny z r. 1732 (?): „*Das Jägers wohnung in alten Thier garten, wird 11. Claffter lang und 4. Klaffter breit...*“, SOA Třeboň, Vs Hluboká IA 6Bβ 4a, fol. 136a. Dále například hejtman Drechsler Adamu Františku ze Schwarzenbergu, Třeboň, 5. října 1723, *Ibidem*, fol. 86a.

⁶⁰⁹ Výběrově Pavel Ignác Bayer Adamu Františku ze Schwarzenbergu, Praha, 29. září 1715, SOA Třeboň, Vs Hluboká IE 6 βb 2, složka 2, fol. 12a-13b.

⁶¹⁰ Smlouva mezi Pavlem Ignácem Bayerem, Václavem Dvořákem a kameníkem Karlem Koutským o provedení kamenických prací na hlubockém zámku, Hluboká, 7. prosince 1715. SOA Třeboň, Vs Hluboká IA 6Bβ 4a, fol. 74a-74b. Lovecký zámek je jako „*Jagdschloss*“ pojmenován až v plánech z r. 1809. Srov. obr. 14a.

⁶¹¹ „*Zur Sommers-Zeit pflegen sich die grossen Herren gemeinlich auf ihre Lust-Schlösser und Jagdt-Hauser zu begeben, und daselbst mit Jagden und allerhand Arten der Lustbarkeiten zu divertiren.*“ Von Rohr (pozn. 100), kniha IV, kapitola XIII, §1, s. 859.

⁶¹² Srov. pozn. 101.

⁶¹³ Johann Heinrich Zedler, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon aller Wissenschaften und Künste* XIV, Leipzig-Halle 1739.

⁶¹⁴ K apartmánům srov. Fidler (pozn. 17), s. 28-36.

funkčně rozdílné stavby,⁶¹⁵ se na základě rozboru pramenů vztahujících se k Ohradě jeví jako pomocná konstrukce pro snadnější typologické rozdělení dochovaných staveb.

Značnou pozornost věnoval Zedler i definici pojmu *Schloß*.⁶¹⁶ Podle barokního encyklopedisty jde o knížecí či panské sídlo se zdmi a branami či s příkopy a mosty. Obrannou funkci vyzdvihuje i v popisu polohy zámku, která byla volena s ohledem na ztížení přístupu možných útočníků. Významným znakem zámku je pro Zedlera stálá přítomnost vrchnosti či vrchnostenské správy. Většinu těchto atributů nese i zámek Hluboká. Jeho obranná role byla pod schwarzenberskou vrchností výrazně omezena. Přesto však, alespoň co se polohy na nedostupném skalním ostruhu týká, nezapřel svůj původ v pevném středověkém hradu.⁶¹⁷

---

⁶¹⁵ Podle Laße měly „Jagdhäuser“ charakter menší stavby či útulku a sloužily pouze k časově velmi omezenému pobytu během lovu. Naopak „Jagdschlösser“ podle německého badatele představovaly stavby většího rozsahu, jež nezdědky dosahovaly velikosti rezidenčních zámků. Laß (pozn. 25), s. 24.

⁶¹⁶ Johann Heinrich Zedler, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon aller Wissenschaften und Künste XIV*, Leipzig-Halle 1743, sl. 210-211.

⁶¹⁷ Vlček (pozn. 86), s. 244-245.

V. Schwarzenberská rezidenční síť

Rezidenční síť⁶¹⁸ schwarzenberského domu byla strukturalizovaná a hierarchizovaná podle jednotlivých panství.⁶¹⁹ Pro poznání jejího využívání během éry Adama Františka ze Schwarzenbergu by bylo třeba sestavit podrobné itineráře, jež by umožnily poznat mobilitu knížete v průběhu delšího časového období, nejlépe několikaletého. Vzhledem k tomu, že podobný výzkum dosud nebyl uskutečněn a přesahuje hranice předložené práce, je následující text pouhým úvodním nástinem problematiky.⁶²⁰

První majetky v českých zemích získal dočasně již zakladatel knížecí linie Erkinger ze Seinsheimu, účastník první protihusitské křížáky, jemuž císař Zikmund zastavil některá města a hrady v Čechách. Šlechtic z Dolních Frank však záhy statky pozbyl.⁶²¹

Trvale se v českých zemích usadil až Jan Adolf ze Schwarzenbergu (1615-1683), jenž od císaře Ferdinanda III. v roce 1654 obdržel jako úhradu pohledávek královské hrady Nižbor a Krušovice.⁶²² O tyto majetky v roce 1685 přišel, nicméně tou dobou byl již položen základ schwarzenberské rodové državě v jižních Čechách. Roku 1660 totiž obdržel od arcivévodě Leopolda Viléma, do jehož služeb mezitím přešel,⁶²³ darem panství Třeboň.⁶²⁴ Následujícího roku zakoupil od stárnoucího válečného hrdiny Baltazara de Maradas sousední panství Hluboká,⁶²⁵ jež následně tvořilo základ rodového majetku do roku 1947. Nákupy Jana Adolfa měly širší rozměr: systematicky získával i panství ve Štýrsku (Murau, Frauenberg) a udržoval si správu schwarzenberských statků v Říši (zejména Schwarzenberg, Sensheim, Kleggau, Illereichen a Gimborn).⁶²⁶ Význam českých panství postupně vzrůstal, což souviselo s blízkostí k Vídni a s jejich relativní uceleností.⁶²⁷

Další rozšíření schwarzenberských držav v Čechách provedl Ferdinand ze Schwarzenbergu, jenž v roce 1692 zakoupil panství Postoloprty.⁶²⁸ Z Ferdinandovy vůle také

---

⁶¹⁸ Pojem rezidenční síť používám ve smyslu naznačeném Jaroslavem Pánkem. Srov. pozn. 29.

⁶¹⁹ Vzhledem k obsažnosti tématu se budu věnovat pouze českým panstvím. K nim srov. Franz Blaschko, *Die böhmischen Besitzungen, Schwarzenbergisches Jahrbuch 1950*, Wien 1950, s. 267-308. K franským panstvím srov. Jesko zu Dohna – Robert Schuh (edd.), *Auf den Spuren der Fürsten zu Schwarzenberg in Franken*, Scheinfeld 2006.

⁶²⁰ K možnostem analýzy rezidenčních sítí Kubeš (pozn. 35), s. 70-83.

⁶²¹ Schwarzenberg (pozn. 131), s. 41-46.

⁶²² Schwarzenberg (pozn. 131), s. 119-120.

⁶²³ *Ibidem*, s. 118; Jiří Kubeš, *Trnitá cesta Leopolda I. za říšskou korunou (1657-1658). Volby a korunovace ve Svaté říši římské v raném novověku*, České Budějovice 2009, s. 83-84; Smíšek (pozn. 131), s. 68 aj.

⁶²⁴ Schwarzenberg (pozn. 131), s. 121; Blaschko (pozn. 620), s. 289-291

⁶²⁵ *Ibidem*, s. 122; Blaschko (pozn. 620), s. 286-289.

⁶²⁶ Panství Schwarzenberg bylo v roce 1670 povýšeno na říšské landkrabství s právem užívat knížecí titul. Schwarzenberg (pozn. 131), s. 123-124.

⁶²⁷ *Ibidem*, s. 125-126; k péči Jana Adolfa o česká panství srov. Blaschko (pozn. 620), s. 271-272.

⁶²⁸ Schwarzenberg (pozn. 131), s. 147-148.

došlo k definitivnímu ustavení schwarzenberského rodového fideikomisu, jehož těžiště leželo právě na českých panstvích.⁶²⁹

Ferdinandův syn Adam František v konsolidaci a zvětšování majetků pokračoval, když v roce 1711 zakoupil panství Protivín⁶³⁰ a získal i další drobné majetky.⁶³¹ Pro význam schwarzenberského domu však bylo klíčové získání eggenberského dědictví v roce 1719.⁶³² Faktické zdvojnásobení rozsahu pozemkové držby s sebou přineslo výrazné změny pro využívání sítě sídel.

Na každém z českých panství Adama Františka ze Schwarzenbergu (Třeboň, Hluboká, Protivín, Postoloprty) se nacházel rezidenční zámek, který byl sídlem správy panství a především umožňoval reprezentativní ubytování majitele.⁶³³ Jejich podobě věnoval kníže značnou pozornost: zámky v Postoloprtech, na Hluboké a v Protivíně prodělaly z jeho podnětu rozsáhlé úpravy.⁶³⁴ Naopak na vedlejších sídlech probíhala jen nejnútnejší stavební aktivita. Typickým příkladem venkovského sídla, které sloužilo především pro správní účely,⁶³⁵ představuje zámek Bzí, který nechal Jan Adolf ze Schwarzenbergu r. 1673 upravit. Další práce udržovacího charakteru proběhly v roce 1754.⁶³⁶ Podobně utilitární přístup byl běžný.⁶³⁷

Budování Ohrady lze chápat jako doklad významu, který v očích stavebníka zastávalo hlubocké panství. Její výstavbu vnímám jako pokus učinit z hlubockého panství symbolické centrum českých statků schwarzenberského rodu. Svou plánovanou velikostí mohla být využívána jako patřičně reprezentativní letní sídlo knížete,⁶³⁸ které dosud na schwarzenberských pozemcích chybělo.

Naznačená koncepce povznesení Hluboké nad ostatní česká panství sice byla fakticky uskutečněna, nicméně v praxi převzal zamýšlenou roli hlavní rezidence Český Krumlov.⁶³⁹ Na eggenberských statcích byla v době smrti Marie Arnoštky z Eggenbergu rezidenční síť po péči dvou generací majitelů již ustavena: zvelebovaný Český Krumlov měl venkovský

---

⁶²⁹ Jeho právní základy položil již Jan Adolf v roce 1676. Ibidem, s. 147. K ekonomickým a symbolickým rozměrům fideikomisu Kubeš (pozn. 35), s. 149-156.

⁶³⁰ Schwarzenberg (pozn. 131), s. 155.

⁶³¹ Podkrkonošské Vlčice a Měsíc na Rakovnicku. Paleczek (pozn. 166), s. 776.

⁶³² K tomu srov. výše kapitolu II.

⁶³³ Tak zámek vnímá již Zedler (pozn. 616).

⁶³⁴ Srov. výše.

⁶³⁵ K tomuto druhu sídel Kubeš (pozn. 35), s. 156-159.

⁶³⁶ Vlček (pozn. 86), s. 189.

⁶³⁷ Srov. například dějiny ke správě buquoyského panství využívaného hradu v Nových Hradech. Durdík (pozn. 542), s. 383-384.

⁶³⁸ Laß (pozn. 25), s. 22-23.

⁶³⁹ Paleczek (pozn. 166), s. 775 an.

protějšek v blízkém Červeném Dvoře⁶⁴⁰ a jako lovecký zámek sloužila Kratochvíle na netolickém panství.⁶⁴¹

Proměnou využívání rezidenční sítě po získání eggenberského dědictví nasvědčuje i zarážející omezenost využívání Ohrady k soustředěnému pobytu, na niž upozornil Antonín Nikendey.⁶⁴² Ačkoliv Eleanora Amálie ze Schwarzenbergu se zřejmě dobře orientovala v lovecké problematice, není jisté, jak dlouho probíhalo údajné intenzivní využití loveckého zámku pro potřeby psích štvanic ve dvoře.⁶⁴³ Nejpozději během obležení Hluboké na přelomu let 1741/1742 již lovecký zámek nebyl ke štvanicím využíván, neboť tehdy sloužil jako lazaret pro raněné vojáky.⁶⁴⁴ Nikendey uvádí, že zámek poskytl ubytování Marii Terezii při její cestě z pražské korunovace a byl epizodně využit pandury hraběte Trencka během války o rakouské dědictví. Poté měla být Ohrada opět využívána pro lovecké účely, avšak je na místě domněnka, že šlo pouze o krátkodobé pobyty.⁶⁴⁵

Již na prahu 30. let totiž proběhly rozsáhlé úpravy zámku v Červeném Dvoře, jehož interiér byl nově vybaven a vznikla nová střecha. Další přestavby z let 1748-1749 se soustředily na salu terrenu a kapli.⁶⁴⁶ Rostoucí význam Červeného Dvora dokládá i fakt, že právě sem byly v roce 1763 převezeny hodiny, které byly původně umístěny právě na Ohradě, jejíž roli červenodvorský letohrádek postupně přebíral.⁶⁴⁷

Je nepochybné, že naznačená změna využívání rezidenční sítě souvisela s eggenberským dědictvím. Ačkoliv po jeho získání Adam František ze Schwarzenbergu nerezignoval na dokončení loveckého zámku Ohrada, postupně jej zřejmě přestal vnímat jako klíčovou součást sídelní soustavy. Omezenost využívání Ohrady nikterak zámku neubírá na významu: již svou existencí byl dokladem bohatství, vkusu a společenského postavení stavebníka.⁶⁴⁸ Obloukem se tak vracím k hodnocení, které již v roce 1912 vyřkl loajální schwarzenberský archivář František Mareš: „Ohrada tak dává [...] skvělé svědectví i o staviteli, který ji provedl, i o pánu, jenž ji dal zbudovati.“⁶⁴⁹

---

⁶⁴⁰ Vlček (pozn. 86), s. 202-203.

⁶⁴¹ K jejím úpravám Eggenbergu Ibidem, s. 209.

⁶⁴² Schwarz (pozn. 80), s. 283.

⁶⁴³ Ibidem, s. 282-283.

⁶⁴⁴ Ibidem, s. 283.

⁶⁴⁵ Ibidem, s. 283-284.

⁶⁴⁶ Vlček (pozn. 86), s. 202.

⁶⁴⁷ Markus (pozn. 49), s. 55.

⁶⁴⁸ K tomu Laß (pozn.25), s. 171; obecně Vlček (pozn. 86), s. 23-32.

⁶⁴⁹ Srov. pozn. 60.

VI. Závěr

V předložené práci jsem se pokusil o nový pohled na lovecký zámek Ohrada. Kritické zkoumání dosavadní literatury ukázalo meze interpretace raně novověkých staveb a poskytlo mi metodologickou inspiraci. Východiskem mé práce byly zejména studie Jiřího Kroupy, který usiluje o zachycení stavby v jednom okamžiku její dějinnosti v širokých dobových souvislostech. Užitečnost naznačeného přístupu plně prokázaly ojedinělé monografie, které z něj vychází. Další podněty nabídl Petr Fidler, který nabádá k rekonstrukci původního vztahu formy stavby a jejího fungování.

K pramennému materiálu, jenž se skládal z korespondence, inventářů, účtů, plánové dokumentace, kartografických pramenů, ojedinělých vyobrazení a soudobých teoretických prací, jsem přistupoval s několika základními otázkami. Především jsem usiloval o zjištění, nakolik byla Ohrada autorským dílem Pavla Ignáce Bayera a nakolik mohly do procesu jejího plánování vstupovat další osoby. Kromě toho mě zajímaly možné formální a principiální vzory stavby. Abych je dokázal identifikovat, musel jsem se pokusit o rekonstrukci původního fungování zámku a definování stavební úlohy, již měl plnit. Spíše na okraji zájmu stála otázka z podtitulu práce, totiž místo Ohrady ve schwarzenberské rezidenční síti.

V úvodu jsem se pokusil vyrovnat se staršími autory, kteří se věnovali Ohradě. Poměrně překvapivě se ukázalo, že podvědomé nacionalistické předsudky neovlivnily pouze tvorbu schwarzenberského archiváře Františka Mareše, který na počátku 20. století svou monografickou statí o Pavlu Ignáci Bayerovi otevřel bádání k tématu, ale i mladší zástupci německých a českých dějin umění, jmenovitě Heinrich Gerhard Franz a Věra Naňková. Pohled Věry Naňkové na Bayera jako nepříteli schopného autora výrazně korigoval Pavel Vlček, nicméně se jasně ukazuje, že je na místě usilovat o nové čtení pramenů a pokusit se o dosažení vyváženého pohledu.

Portrét stavebníka loveckého zámku Ohrada, jímž byl Adam František, kníže Schwarzenberg, jsem se pokusil obohatit o zkoumání teoretických děl o architektuře a její výzdobě ve schwarzenberské knihovně. Ačkoliv sonda byla položena spíše zkusmo, lze s opatrností tvrdit, že Schwarzenbergův vkus byl formován italskými i francouzskými vzory, jež měl ostatně možnost poznat na kavalírské cestě. Své zkušenosti zúročil při hojných stavebních podnicích na bohatých českých, rakouských i franských panstvích.

Biografický medailon architekta Pavla Ignáce Bayera jsem záměrně vystavěl poměrně stručně, neboť nebylo mým cílem opisovat údaje z encyklopedické literatury. Spíše jsem usiloval o analýzu vybraných staveb, jež měly vazby k Ohradě.

Jádrem práce je rozbor loveckého zámku Ohrada. Pokusil jsem se nahlédnout na zámek z několika úhlů: na prvním místě jsem se snažil analyzovat nerealizovanou podobu stavby navrženou Bayerem. Starší bádání si sice plánu povšimlo, nicméně s výjimkou Pavla Vlčka mu autoři nevěnovali hlubší pozornost. Podle mého názoru odpovídal stavitelův návrh podobě loveckých zámků budovaných v Čechách jeho doby: šlo o stavbu, jejíž nepříliš velké rozměry i omezená zdobnost byly podřízeny účelu lovu. Stavebník se však za nejasných okolností rozhodl vybudovat Ohradu v odlišné formě.

Průběh procesu plánování a rozhodování o podobě zámku zůstává nejasný. Přesto se domnívám, že rozbor korespondence poměrně jasně ukazuje, že stavba nebyla pouze výsledkem tvůrčího výkonu Pavla Ignáce Bayera. Realizovaná podoba zámku, jehož popis tvoří samostatnou stať, vznikla jako průnik mnoha vzájemně se ovlivňujících faktorů. Na jedné straně stála přání stavebníka, na něž podle svých schopností a možností panství reagovali navrhující stavitel Bayer, hlubocký hejtman Dvořák a vrchní lovčí Drechser, kteří stavbu logisticky zajišťovali. Značnou měrou se na výsledku podíleli Bayerův polír Hans Georg Schleicher, který několikrát vstoupil i do procesu plánování, a rozliční řemeslníci, v první řadě kameník Vít Dvořák, mramorář Matěj Gigel, štukatér Francesco Carrobio a vídeňský zámečník Johann Schöneck. Z dochované korespondence vyplývá, že stavebníkův zájem se neomezoval pouze na finanční záležitosti. Schwarzenberg se naopak na několika úrovních aktivně zapojoval do procesu vzniku stavby.

Pokus o rekonstrukci původní podoby zámku ukázal, že stavba představovala promyšleně fungující celek, jehož vnitřní utváření i bohatá výzdoba, jejíž leitmotiv tvořila oslava ušlechtilého trávení volného času formou lovu, odpovídala dobové normě. Zejména v pianu nobile, které tvořila dvojice apartmánů, tabulnice, velký sál a přilehlé obslužné prostory, byla shromážděna hmotná kultura vysoké úrovně, která měla patřičně reprezentovat vysoké společenské postavení stavebníka. Snaha o analýzu obrazové výzdoby vyústila v takřka detektivní pátrání po osudech nepříliš rozsáhlé, ale o to zajímavější obrazové kolekce, která byla podle inventářů jistou dobu umístěna na Ohradě. Podle mého názoru v ní byly obrazy pouze dočasně uloženy po dobu stavebních úprav hlubockého zámku. Část sbírky se mohla na Ženský vrch později vrátit, ale stejně tak mohly být obrazy umístěny v nové hlavní rezidenci v Krumlově. V této souvislosti se mi podařilo zrekonstruovat funkci velkého sálu na Hluboké, jenž sloužil jako sál předků.

Snahu o společenskou reprezentaci prokázalo i zkoumání stavební úlohy. Její inspirační zdroje leží v prostředí velkých loveckých zámků v Rakousích, jmenovitě Halbtornu, případně schönbornského Modrého dvora v Laxenburgu. Budováním rozsáhlého,

symetricky komponovaného komplexu prostorné hlavní budovy a dvojice pravoúhlých dvorů s hospodářským zázemím, stejně jako krajinářskými úpravami bezprostředního okolí, se Adam František Schwarzenberg pokusil o symbolické vyjádření postavení svého rodu i sebe samého.

Spíše stranou zůstalo zkoumání ryze formálních analogií, jejichž výčet přinesla již Věra Naňková. Přesto se ukázalo, že její zaměření výhradně na české prostředí mohlo být zavádějící, neboť některé formální prvky, kupříkladu utváření vestibulu, mohly vycházet z vídeňských vzorů.

Pokusem o etymologickou analýzu pojmosloví, které ve vztahu k Ohradě, případně zámku na Hluboké, používali Schwarzenbergovi korespondenti, jsem se pokusil přiblížit jejich myšlenkovému světu. Na základě rozboru se domnívám, že novodobý pokus německého badatele Heiko Laße o oddělení úloh loveckého zámku a loveckého domu (Jagdschloss×Jagerhaus) je pouze užitečným badatelským konstruktem, který neodpovídá dobové mentalitě. Potvrzení tohoto závěru by však vyžadovalo širší srovnávací studii.

Stavba loveckého zámku dovršila budování hierarchicky strukturované sídelní sítě schwarzenberského domu. Bohužel klíčovou otázku četnosti využívání Ohrady po dostavbě se mi nepodařilo objasnit. Moje domněnka, že lovecký zámek plánovaného významu v rámci rezidenční sítě v souvislosti s přesunem hlavního rodového sídla z Hluboké do Českého Krumlova nikdy nedosáhl, je bez dalšího pramenného výzkumu pouhou hypotézou.

Předloženou práci v žádném případě nevnímám jako definitivní monografii loveckého zámku Ohrada. Spíše jde o prvotní vhled do problematiky, jež vyžaduje další bádání. Možné okruhy otázek jsou zřejmé: na prvním místě je nutné objasnit způsob využívání Ohrady za Adama Františka a Eleonory Amálie, což umožňují bohaté písemnosti RA Schwarzenbergů. Vedle toho je nepochybným deziderátem české uměnovědy opomíjení barokní podoby zámku Hluboká, jež byla zkoumána spíše okrajově v souvislosti s Antonem Erhardem Martinellim. Při výzkumu Ohrady se však téměř bezděky ukázala velkolepost úprav rezidence, jejíž podobu sice známe ze soudobých plánů či vyobrazení, ale o výstavbě a fungování velkolepého komplexu víme jen málo.

Odpověď na otázku, zda předložená práce přispěla k rozvoji dosavadního poznání či jej pouze zrekapitulovala, ponechávám na zvážení čtenáře.

VII. Přílohy

VII.1 Edice vybraných pramenů

Ediční poznámka

V ediční příloze zpřístupňuji vybrané druhy pramenů o stavbě loveckého zámku Ohrada. Cílem výběru bylo reprezentativně představit *in extenso* nejvýznamnější druhy písemností, jež umožňují uchopení daného tématu. Pro zpřehlednění jsou editované dokumenty opatřeny záhlavním registrem, který shrnuje jejich obsah, místo vyhotovení, současné uložení. Písemnosti jsem důsledně transkriboval podle moderních edičních zásad.⁶⁵⁰ Ediční zásahy jsou omezeny na rozepsání zkratk do hranatých závorek [], případně úpravu grafémů [ij] na [ii], respektive [v], pokud fungovalo jako samohláska, na [u] (obdobně [w]→[u]). V případě možné písarské chyby, neobvyklého tvaru slova či možnosti různocnění užívám tradiční symboly [!] a [?]. Nečitelný text uvádím do špičatých závorek <...>, v nichž počet teček odpovídá počtu nečitelných písmen. Přeškrtnutý text je vložen do špičatých závorek se symbolem mřížek <###>. Marginální a interlineární vpisky vpisují do složených závorek {}. Kulaté závorky () nemají ediční význam a jsou původní součástí editovaného textu. *Kurzívní* text je v originále psán humanistickým písmem. Na případné nejasnosti důsledně upozorňuji v poznámkovém aparátu.

1. Žádost Pavla Ignáce Bayera o rozhodnutí ve věcech řešení dílčích detailů stavby loveckého zámku Ohrada s knížecími poznámkami.

Vídeň, 1. dubna 1713.⁶⁵¹

SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 33a-34a, papír, originál.

Knížecí odpovědi na dotazy stavitele v osmi bodech týkajících se výstavby loveckého zámku Ohrada. 1. Kníže rozhoduje, že krby mají být zhotoveny z místního kamene a posléze pokryty umělým kamenem. 2. Kníže určuje, že podlaha sálu má být v případě dostatku materiálu pokryta kamennou dlažbou, v opačném případě tvrdými parketami. 3. Kníže rozhoduje, že v parádních pokojích mají být zámky zdobené, v ostatních místnostech černé. 4. Chodba v přízemí má být obložena cihlami. 5. Stavba má být natřena co možná nejsytější zelenou,

---

⁶⁵⁰ Shrnutí edičních zásad ve vztahu k soudobým písemnostem s odkazy na další literaturu přinesl např. Rostislav Smíšek, *Knihy poznámek Ferdinanda z Ditrichštejna z let 1683-1697. Kritická edice*, in: Bůžek (pozn. 221), s. 307-398, zde 344-346.

⁶⁵¹ Datace se vztahuje pouze ke knížecím odpovědím. Dotazy stavitele Bayera nejsou datovány.

podobnou domu lovčího v Třeboni. 6. Zamečnická práce na dveřích má být provedena co nejpečlivěji. 7. Kamna do jídelny mají být objednána v Praze, a to v takové barvě, jež by se do interiéru hodila. 8. Kníže schvaluje nutné úpravy velikosti architektonických prvků v pianu nobile.

[fol. 33a] Vorgreifliche *Puncta*, über welche die hoch fürstl. *Resolution* wegen völliger Außbaung deß Jäger-Hauß zu Frauenberg ein zu holten [!] seynd.⁶⁵²

Hochfürstl. g[nä]dl[iche]. *Resolutiones* auff gegenüber stehende *Puncta*⁶⁵³

Ad 1um

1

Weiln ohne darin dort der marmel schwarz zu haben, so sollen die *Camine* nur von *ordinari* stein gemacht, und hernach marberirt werden.

Ob die Wellische *Caminen* in dem Saal von hiesigen stein, welcher sehr grob, und hart ist, zu machen seynd, oder ob die selbe sollen von Marmel gemacht werden, die meinung währe daß sie gemacht, und hernach marmoriert würden.⁶⁵⁴

Ad 2dum

2do

Wofernig großen steinernen Platten zu haben, so sollen der Fuß-boden mit selbig niedrigen fals aber mit harten brettern wie in denen Zim[m]ern belegt werden.

Ob der fußboden in der Saal wirdt von harten brettern wie die Zimmer, oder aber nur von weichen Taffeln belegt werden

Ad 3ium

3o

An sauberer Zim[m]er sollen verzierte, an anderen geringe orten aber nur schwarzer Schlößer gemacht werden.

Ob man in den obern, und untern Stock die Schlößer arbeit zu denen Thuren solle bezüret, oder schwarz machen laßen.

Ad 4tum

4to

Mit ziegeln.

Ob man den unter gang mit ziegeln oder mit steinern blatten ausplastern solle.

Ad 5tum

5to

Man solle die grüne farbe

Ob man die grüne farb welche

[fol. 33b] so starck als mögl[ich]en. Machen

etwas bleich ist, solle so grün als wie die

⁶⁵² Rukopis Pavla Ignáce Bayera.

⁶⁵³ Rukopis písáře schwarzenberské kanceláře ve Vídni. Přepis nedochovaného (?) knížecího konceptu.

⁶⁵⁴ Rukopis Pavla Ignáce Bayera.

und wohl anstreichen laßen weilen selben
ohne dem mit der zeit abschußet

Ad 6tum

Dieses solle dahier schon als bestellet
werden.

Ad 7um

Solle ein sauberer ofen zu Prag von solcher
couleur, die sich am besten dahinein schicket
bestellet werden.

Ad 8um

Placet und kom[m]et

[fol. 34a] der einen Riß *approbiter* hierbey
zuruck, *Sigl* Wienn den 1ten *Aprilis* 1713

selbe, an des herrn Jägermeisters hauß zu
Wittingau ist, machen, und d[a]s gebau, wo
nöthig, damit gestreichen solle, oder was
etwan S[ein]e Durchl[leucht] von eine andere
farn darzu *Resoluiren* werden.

6o

Ist gehost zu erinner das der Wienerische
Schloßer welcher die englische Schlöster in
di hochfürstl. Zimmer machet, zu einer jeden
Thur 6 bandtag [?] ⁶⁵⁵ und 6 kogl der zu
machen muss, so ein stein [?] anzuschlagen
kommen und mus dergleichen beschläg zu 14
Thuren bestellet werden.

7

In die Tafflstuben solle ein offen zu seyen
kom[m]en, ob man den selben zu Prag wi
len weder in Budweiß nicht in dieser, gegent
kein hof<...> ⁶⁵⁶ so etwas saybers machen
könnte machen laßen, und was selbiger vor ein
color haben solle.

8

Weilen die haubstigen weg

des obigen durchgangs in der Saall aus
S[ein]e durchl[euchtige]. Zim[m]ern hat
musten geändert, und nur auff 7 Schuh breit
angelegt werden, damit der Staffel in seiner
rechten höche nembl: 6 ½ Zall [!] hoch, und
16 zoll, sambt den Vorsprung des Staabs
hatte breit seyn sollen, weiln aber dieser
Stiegen S[ein]e hoch fürstl[iche].
D[urch]l[eu]cht zu Schmall scheinen will, als
habe nochmahlen selbte nach dero

⁶⁵⁵ Zřejmě varianta slova *das Band* ve smyslu zámečnického závěsu.

⁶⁵⁶ Část slova nečitelná. Zřejmě *Hoffnung*.

G[nä]digstn *Intention*, in dem Abriß auff 4 Ellen breit eingetheillet, allwo der Staffel in der höche wiederumb 6 1/10 hoch, in der breite aber nur 15 Zoll, gleich wie der hiebey kom[m]ende Staffel zeigt, haben wirdt, welches alles weilen zu *dato* an dieser Stiegen nichts gearbeitet worden zu ermondiren ist
Schwarzenberg [manu propria]⁶⁵⁷

2. Pavel Ignác Bayer hlubockému hejtmanu.⁶⁵⁸

Hluboká 19. dubna 1713.

SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 37a-37b.

Pavel Ignác Bayer Adamu zpravuje hlubockého hejtmana o stavu příprav kamen pro knížecí pokoje. Zároveň se rozepisuje o způsobu vyplacení týdenní výplaty polírovi a jeho tovaryšům z třeboňské rentovní pokladny. Píše o problémech s cechem, které jsou způsobeny čekáním na výuční list truhláře. V závěru připojuje český přípis s poznámkou o příjemném strávení Velikonoc.

[fol. 37a] Wohl Edl gestrenger hoch ehrlichster lieb werthhisten herr hauptman, die einige schloßene *Puncta* undt fürstl *Resolutiones* habe erhalten undt alles wohl hierauß verstanden. Werde auch die abriß zu denen welschen *Caminen* dem steinmetz mit nechsten auß fertigen, und meinen herrn hauptman ein schicken, umb den offen werde sorgen, weillen aller erst von denen feyertagen⁶⁵⁹ einen Ryss vor die fürstl[ichen] öffen zum Postlberg schloß gebaw gemacht, undt alles fleißes die for der zur hier gemacht werden alß will ich nach diesen formen auch den offen in die tafflstuben bestellen, [fol. 37b] undt könnte man wol in die untere zimmer auch solche machen lassen, welches zwar allzeit noch geshehen kam, in ubrigen ersuche meinen hoch geehrten herrn hauptman wie die lieb zu erweißen, undt an zu bestehlen womit der Pollier Hans Georg Shleicher keinen gesellen mehr alß waß man mit ihme *Accordiert* in die werden [?] zettel aufschreibet, damit wie mein [?] wochentliche gesellen

⁶⁵⁷ Vlastnoruční podpis knížete Adama Františka ze Schwarzenbergu.

⁶⁵⁸ Českou část textu zpřístupnil Mareš (pozn. 54), s. 363. Srov. též Vlček (pozn. 86), s. 98.

⁶⁵⁹ Velikonoční svátky v roce 1713 připadaly na pátek 14. dubna až pondělí 17. dubna.

groschen bey dem Rendtamt, gleich wie zu Wittingau undt am erwerths geschehn thuet {verbleiben}⁶⁶⁰ daß die <....>⁶⁶¹ junge herr will mit mir *partishiren* wan ich hinauß komme, werde Artliche Rechnung mit ihme halten, undt zeugen daß ich bawmeister seye, wegen des zimmermans habe schon geredet, allein die zunfft ist zu dato noch nicht gehalten werden, muß die selbe erwarttet undt sich so land gedulden, ich werde mich schon bemühen daß er seinen Lehrbrieff undt ehrlichen Nahmen bekom[m]en werde. Winsche [!] meinen Herrn glücksellige Nach Frauenberg a pokudz welikonocznii beranek dobrže ssmakowal, tehdy mnie to tiessii, u mnie se až wod huby kauržilo s tim se poslussnie porauczim a zustawam <.....>⁶⁶² laskawemu Panu {Prag den 19 April 1713}⁶⁶³ haubtmanu Upržimny a wierny služebniik Pawel Hynek Bayer

3. Pavel Ignác Bayer, vyúčtování kamenických prací za rok 1717.

b. m., b. d. (po sv. Havlu 1717?, po sv. Jiří 1718?)

SOA Třeboň, Vs Hluboká IA 6Bβ 4a, fol. 77a.

Specification der Jeniger Steinmetz arbeith welche der Johan Georg Müller Stenmetzer an den zu gebawten Zimmern in Jagerhauß durch ds 1717tn Jahr verfertiget hat.

	R	x	dl
Erstlich Zimaschin über den <i>parapeten</i> zu baiden gebawen befinden sich 224 ½ ellen jede Ellen zu 1R 10x thuet	261	55	-
Über 49 Clamern einzuhaueu a 3x	2	27	-
Von 8 banckall zu den fenstern a 3R	24	-	-
Vor zwey große Thieren aus dem gang 2 ¼ Ellen breit undt 4 ¼ Ellen hoch in licht mit toppelten Quadrat Pankala undt einen Runden Scmuß a 10R	20	-	-
Vor 3 kleinere Thuren in diesten form mit zwey Quadraten Zanketa [?] ⁶⁶⁴ unt einen Runden Schmuß a 6R 30x	19	30	-
Vor ein offen thurl.	3	15	-
Vor einen schlechten welschen <i>Camin</i>	8	-	-
Von 20 Kegl löcher in die <i>Pilastraden</i> ein gehauen a 2x	-	40	-
	<i>Summa</i>	339	47

Paul Ignatz Bayer
bawmeister

⁶⁶⁰ Interlineární vpiska.

⁶⁶¹ Nečitelné slovo.

⁶⁶² Nečitelné slovo. Zřejmě *zwlast*.

⁶⁶³ Marginální vpiska.

⁶⁶⁴ Neidentifikovaný kamenický článek.

VII.2 Výběrový katalog plánové dokumentace⁶⁶⁵

1. Hans Georg Schleicher, návrhy krbů pro lovecký zámek Ohrada.⁶⁶⁶

SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO), sign. A 6Bß 2a, fasc. 1665-1719, nefol.

papír, tužka, tuš, inkoust, šedé lavírování, 18×25,3 cm

nepopsané měřítko⁶⁶⁷

přípisy: „*dieses seindt des Pallirs gemachte Abrisse*,“⁶⁶⁸ „*auff die Caminen in denen fürst[lichen]. Zümmern*.“⁶⁶⁹

2. Hans Georg Schleicher, návrhy krbů pro lovecký zámek Ohrada.⁶⁷⁰

SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6Bß 2a, fasc. 1665-1719, nefol.

papír, tužka, tuš, inkoust, šedé lavírování, 20,1×28,1 cm

nepopsané měřítko⁶⁷¹

přípisy: „*Ingleichen des Pallirs Invention*,“⁶⁷² „*auff die Camin im Saal*.“⁶⁷³

3. Pavel Ignác Bayer, návrhy krbů pro lovecký zámek Ohrada.⁶⁷⁴

SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6Bß 2a, Schloss Ohrada 1720-1749, fol. 111.

papír, tužka, tuš, inkoust, žlutá, zelená, růžová, 14,5×20 cm

měřítka v pražských loktech

přípisy: „*Maß stab von 5 Prager Ellen*“⁶⁷⁵

4. Pavel Ignác Bayer, návrh variantního řešení klenby hlavního sálu zámku Ohrada.⁶⁷⁶

SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6Bß 2a, fasc. 1720-1749, fol. 146.

papír, tužka, tuš, inkoust, 42×56,5 cm

měřítka v pražských loktech

---

⁶⁶⁵ Omezují se pouze na plány, jež nebyly publikovány, případně popsány.

⁶⁶⁶ Plán prozatím nebyl popsán. Srov. Naňková (pozn. 68), s. 251, pozn. 58. Návrhy byly pravděpodobně určeny pro krby v apartmánech. Srov. obr. 26a, který v apartmánech zachycuje sedm krbů, oproti jedinému dochovanému (obr. 31).

⁶⁶⁷ Bayer kreslí měřítka jednotným způsobem odlišným od plánu a zásadně je popisuje pražskými lokty.

⁶⁶⁸ Rukopis Pavla Ignáce Bayera.

⁶⁶⁹ Odlišný rukopis (Hans Georg Schleicher?).

⁶⁷⁰ Plán prozatím nebyl popsán. Srov. Naňková (pozn. 68), s. 251, pozn. 58; srov. též pozn. 666.

⁶⁷¹ Na rozdíl od č. kat. 1 nestínované, jinak shodně řešené.

⁶⁷² Rukopis Pavla Ignáce Bayera.

⁶⁷³ Odlišný rukopis (Hans Georg Schleicher?).

⁶⁷⁴ Plán nezmiňuje Naňková (pozn. 68), s. 251, pozn. 58; srov. též pozn. 666.

⁶⁷⁵ Rukopis Pavla Ignáce Bayera.

⁶⁷⁶ Variantu plánu publikovala Naňková (pozn. 68), s. 241, obr. 17; popis Ibidem, s. 251, pozn. 58.

přípisy: „*Abriß von dem Rohrboden in Jagerhauß zu Frauenberg von dem Saal,*“⁶⁷⁷ „*Paul Ignat Bayer [manu propria]*“

5. Neznámý architekt,⁶⁷⁸ situační plán zámku Ohrada a okolí, 1725⁶⁷⁹

SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. 1A 6B 4a, fol. 99.

papír, tužka, tuš, inkoust, růžově, šedá, žlutě, hnědě, zeleně, modře lavírováno, 28×76,9 cm
měřítko v sázích⁶⁸⁰

přípisy: „*Scalla.Per.CCC.Klaffter,*“ označení světových stran na kompasu, topografická jména, funkční určení částí zámeckého komplexu, na rubu „*Frauenberg 1725. Grundriß von Jagerhauß und anliegenden Grunden.*“

6. Anton Erhard Martinelli, půdorys prvního patra severovýchodního a jihovýchodního křídla zámku Ohrada, 1730⁶⁸¹

SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. 1A 6B 4a, fol. 119.

papír, tužka, tuš, inkoust, šedá, růžová, 25,6×36,7 cm
měřítko v pražských sázích

přípisy: „*6 Prager Klaffter,*“ „*Grundriß deß obern stöchl, von den 2 seiten slugl [?], albo [!] die Altan[n]en mit ein einfallenden dach zu Frauenberg in hochfirstl[ichen]. Jagerhaus [1]730,*“ „*A. E. Martinelli baumeistr.,*“⁶⁸² „*A[dam] F[rantz] F[ürst] Schwarzenberg [manu propria]*“⁶⁸³

7. Neznámý architekt, Plán krovu středního traktu zámku Ohrada, po 1882

papír, tužka, tuš, inkoust, červeně, žlutě lavírováno, 38×52 cm
měřítko v sázích

přípisy: „*W[iener]. Kl[after].,*“ „*F[rauen]berg Jagdschloss,*“ „*A., B., C., Hofseite D.*“

---

⁶⁷⁷ Rukopis Pavla Ignáce Bayera.

⁶⁷⁸ Otázka autorství plánu je nejasná. V roce 1725 byl schwarzenberským stavitelem Anton Erhard Martinelli, nicméně jeho rukopisu plán neodpovídá. Za informaci děkuji Mgr. Hynku Látalovi, Ph.D.

⁶⁷⁹ Překreslený plán publikoval Schwarz (pozn. 80), s. 265.

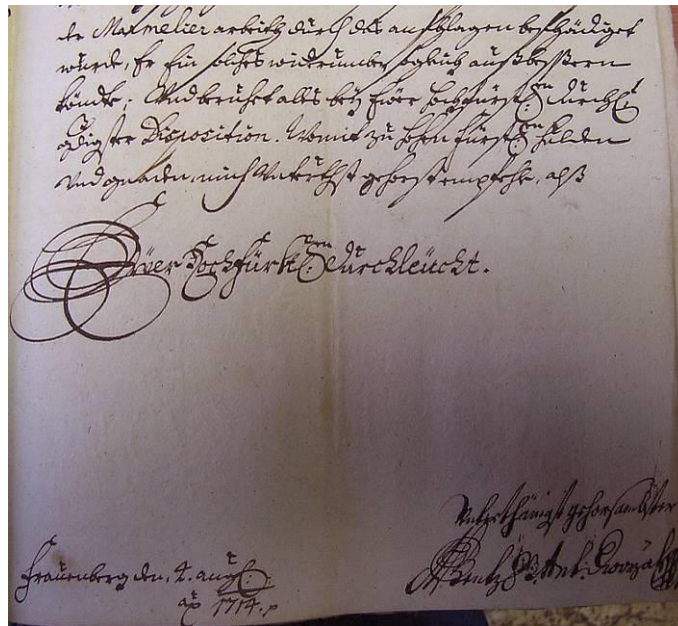
⁶⁸⁰ Martinelli obvykle používal měřítko v pražských sázích.

⁶⁸¹ Srov. korespondenci citovanou v pozn. 282. Ačkoliv byl plán aprobován a nepochybně zachycuje plánované úpravy, současný stav odpovídá plánu P. I. Bayera z r. 1710 (pozn. 250)- prostora je rozdělena pouze jednou severojižně orientovanou vloženou příčkou na větší místnost a úzkou komoru.

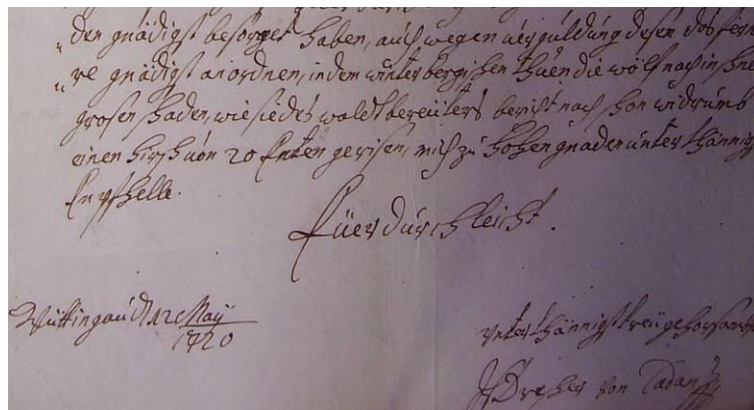
⁶⁸² Rukopis Antona Erharda Martinelliho.

⁶⁸³ Aprobační podpis.

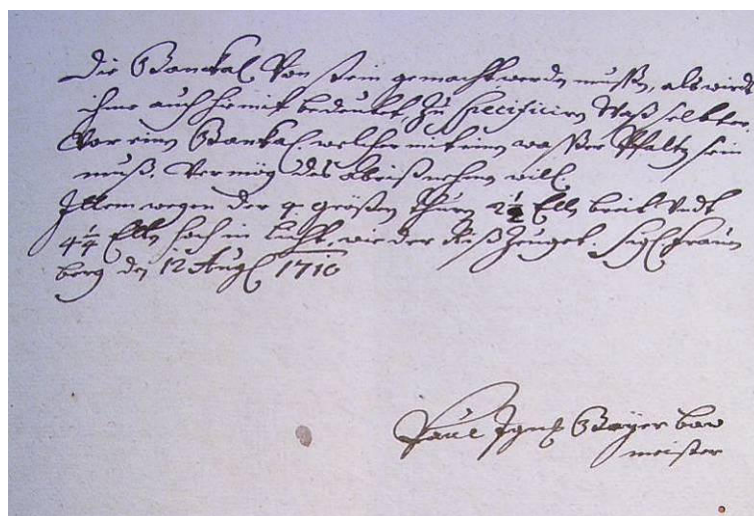
VIII.3 Obrazové přílohy

Obr. 1. Ukázka rukopisu hejtmána hlubockého panství Václava Dvořáka.

Obr. 2. Ukázka rukopisu nejvyššího schwarzenberského lovčího Jana Zikmunda Drechsera.

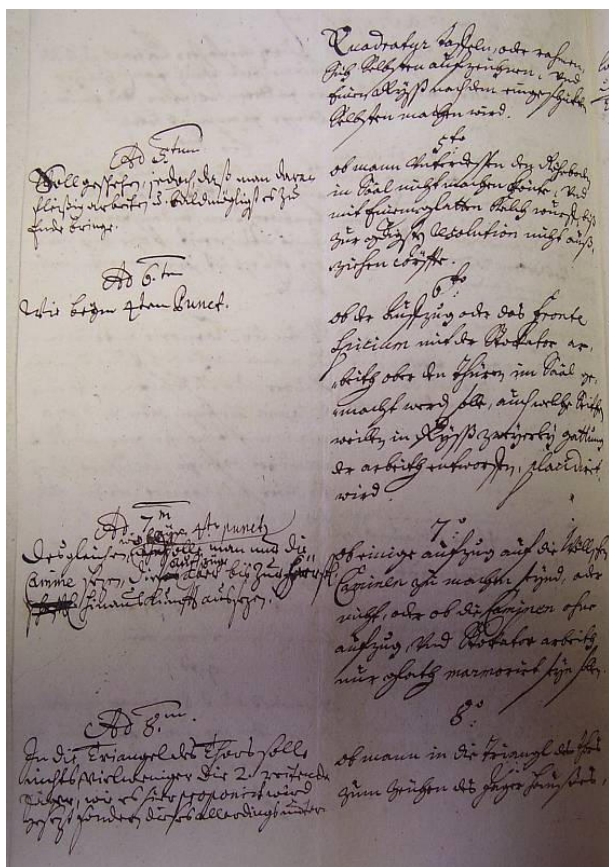
Obr. 3. Ukázka rukopisu Pavla Ignáce Bayera.

Obr. 10. Ukázka dopisu Pavla Ignáce Bayera s vepsanými komentáři Adama Františka ze Schwarzenbergu.

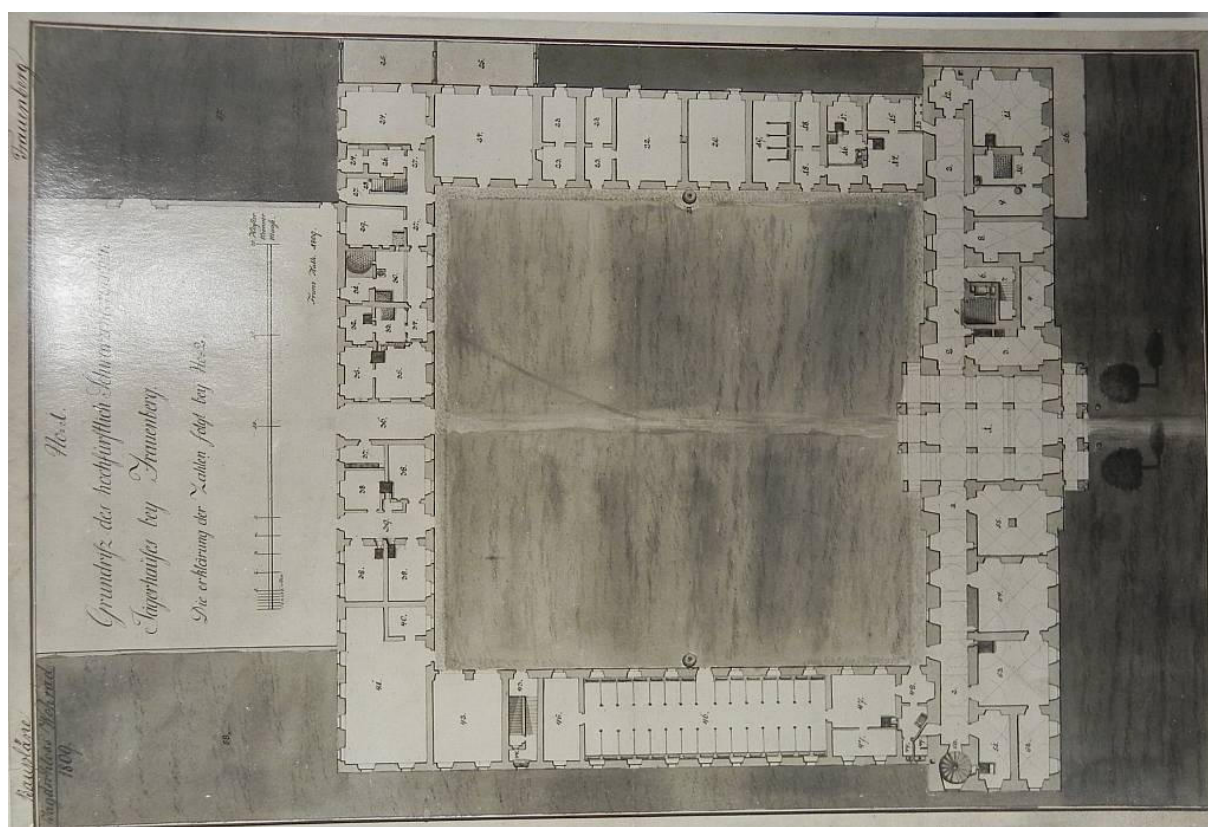
Obr. 11. Exlibris Adama Františka ze Schwarzenbergu z roku 1712.

Obr. 12. Jižní průčelí jezuitské tiskárny v areálu Klementina.

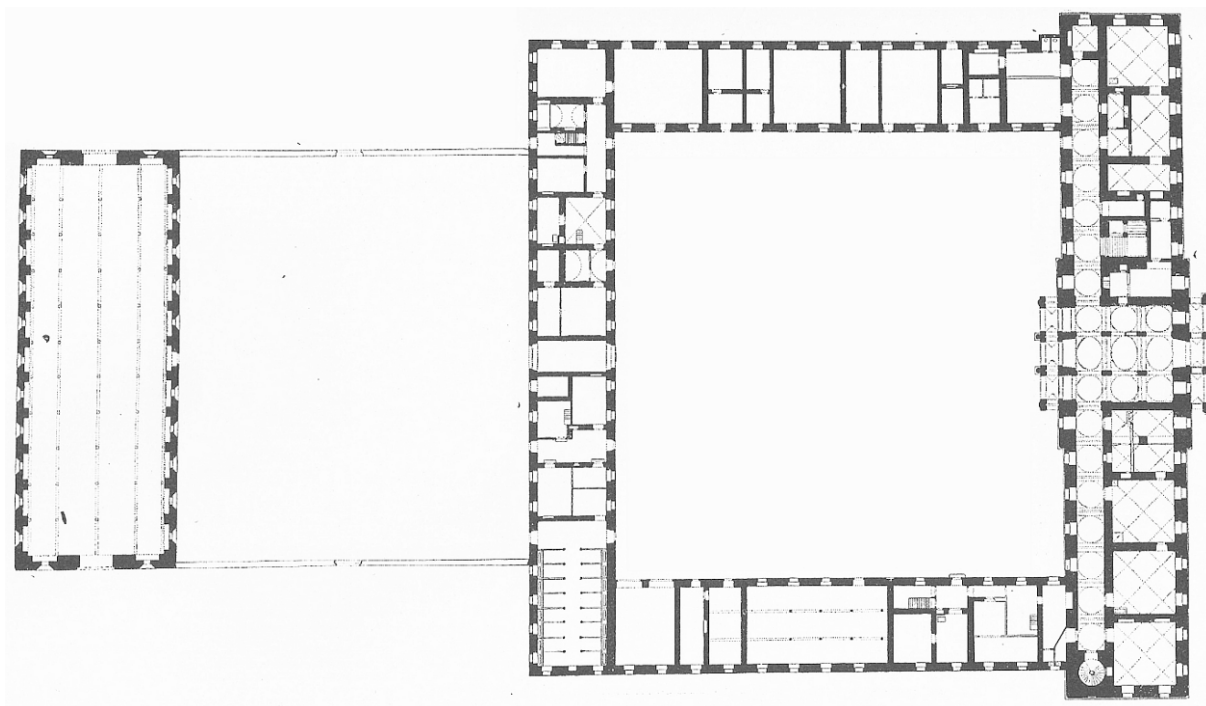

Obr. 13. Nádvoří zámku Postoloprty. Současný stav.

Obr. 14a. Půdorys přízemí komplexu loveckého zámku Ohrada. Stav v roce 1809.

Obr. 14b. Půdorys přízemí komplexu loveckého zámku Ohrada. Stav na počátku 20. století.

Obr. 15. Hlavní průčelí zámku Ohrada. Pohled z jihovýchodu.

Obr. 16. Portikus hlavního průčelí.

Obr. 17. Nádvoří průčelí hlavní budovy zámku Ohrada.

Obr. 18. Portikus nádvořího průčelí.

Obr. 19a. Vestibul. Pohled z jihozápadu.

Obr. 19b. Vestibul. Pohled ze severovýchodu.

Obr. 20. Průběžná chodba jižně od vestibulu.
Pohled z jihu.

Obr. 21. Pilíř v místnosti jižně od vestibulu. Pohled z jihovýchodu.

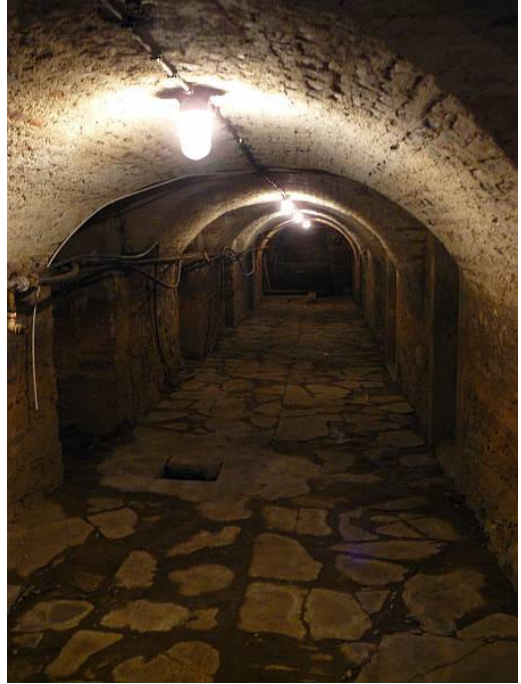
Obr. 22 a. Druhotně přepažená průběžná chodba severně od vestibulu. Pohled z jihu.

Obr. 22b. Severní část druhotně přepažené chodby severně od vestibulu. Pohled z jihu.

Obr. 23. Druhotně zazděný otvor otopného zařízení.

Obr. 24. Chodba ve sklepení. V pozadí otevřená část odvodňovacího systému.

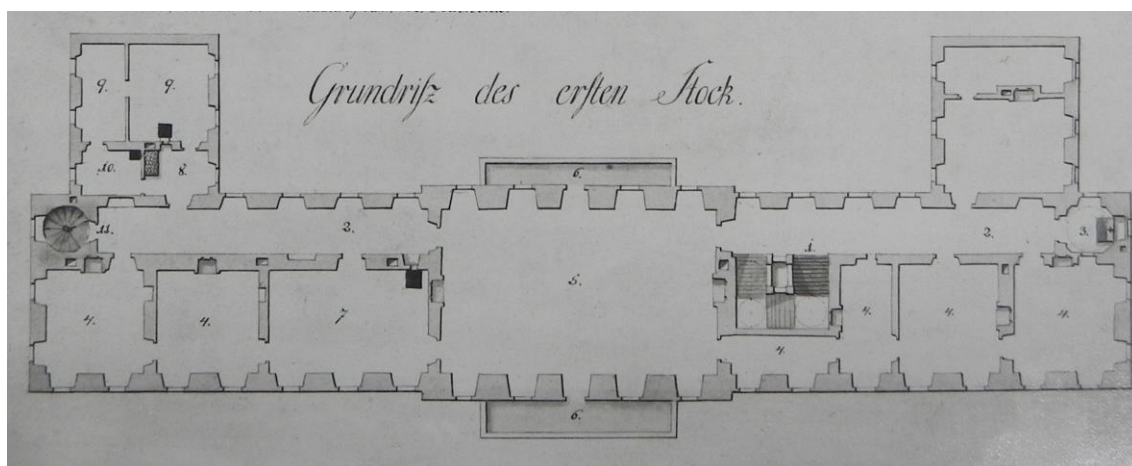
Obr. 25a. Hlavní schodiště. Pohled z jihozápadu.

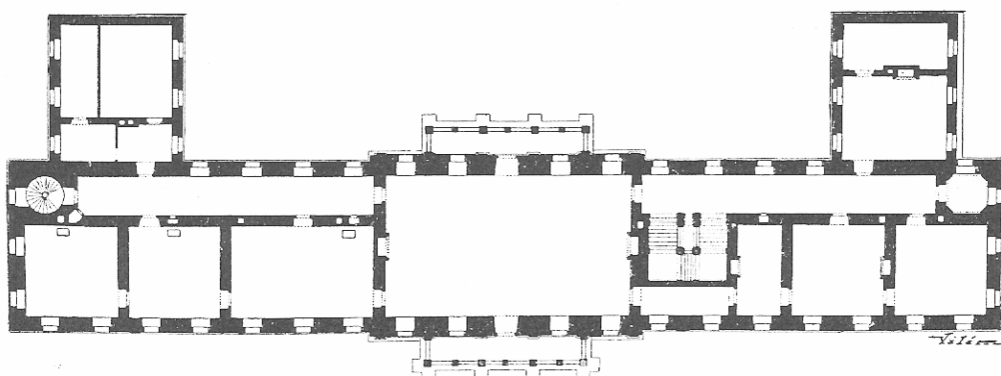
Obr. 25b. Hlavní schodiště. Klenba jižního ramene a jihovýchodní podesty.

Obr. 25c. Hlavní schodiště. Pohled z piano nobile k jihovýchodu.

Obr. 26a. Půdorys piano nobile hlavní budovy loveckého zámku Ohrada. Stav v roce 1809.

Obr. 26b. Půdorys piano nobile hlavní budovy loveckého zámku Ohrada. Stav na počátku 20. století.

Obr. 27. Průběžná chodba severně od hlavního sálu. Pohled ze severu.

Obr. 28a. Kaple sv. Eustacha. Pohled z chodby.

Obr. 28b. Klenba kaple sv. Eustacha s freskou Nejsvětější Trojice.

Obr. 28c. Interiér kaple sv. Eustacha.

Obr. 28d. Detail oltářního obrazu sv. Eustacha.

Obr. 29. Vstup z chodby do knížecího apartmánu.

Obr. 30. Enfiláda. Pohled z knížecího předpokoje. Stav před 2. sv. válkou.

Obr. 31. Krb v předpokoji knížecího apartmánu.

Obr. 32. Hlavní sál. Pohled k jihu.

Obr. 33. Portál hlavního sálu (jihovýchodní).

Obr. 34. Krb v hlavním sále (severní).

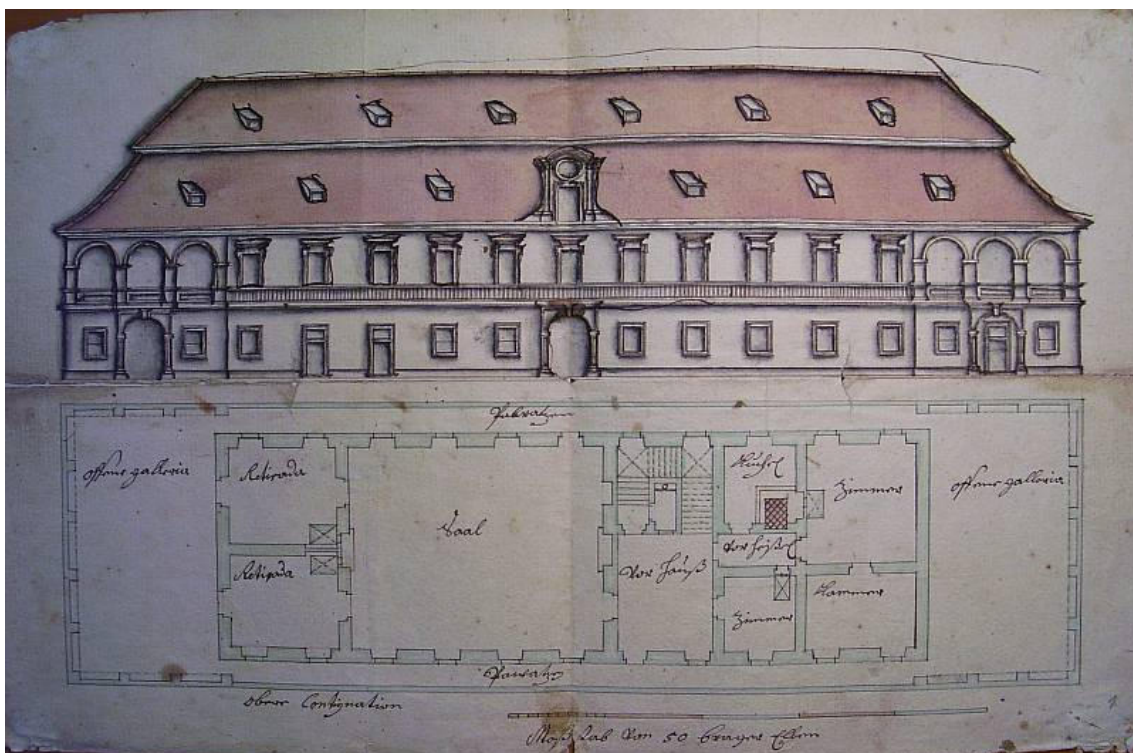

Obr. 35. Freska v hlavním sále. Celkový pohled.

Obr. 36. Krov. Pohled k jihu

Obr. 37. Plán nerealizované podoby loveckého zámku Ohrada.

Obr. 38. Okolí Hluboké nad Vltavou. Výřez z Müllerovy mapy Čech.

Obr. 39. Okolí Hluboké nad Vltavou. Výřez z I. vojenského mapování.

Obr. 40. Zámek Ohrada. Výřez z mapy II. vojenského mapování.

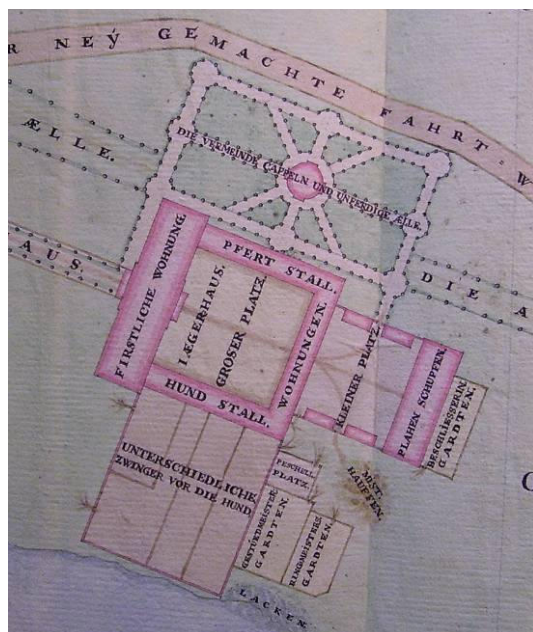
Obr. 41. Zámek Ohrada. Výřez z mapy III. vojenského mapování.

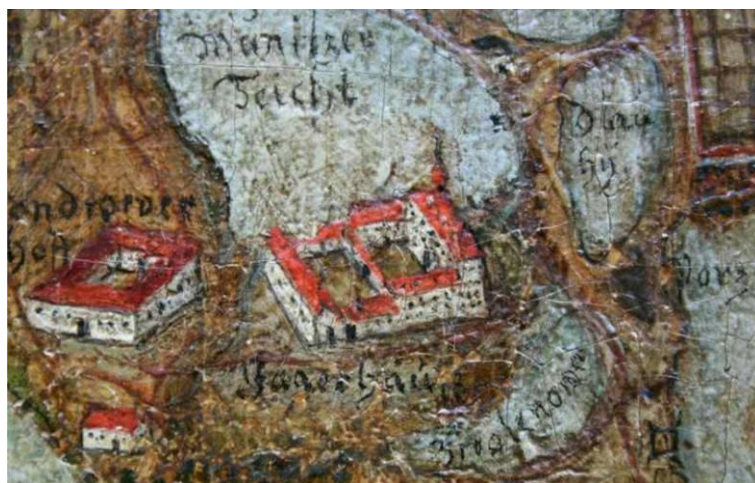
Obr. 42. Zámek Ohrada. Současný stav.

Obr. 43b. Detail situačního plánu zámku Ohrada a jeho okolí.

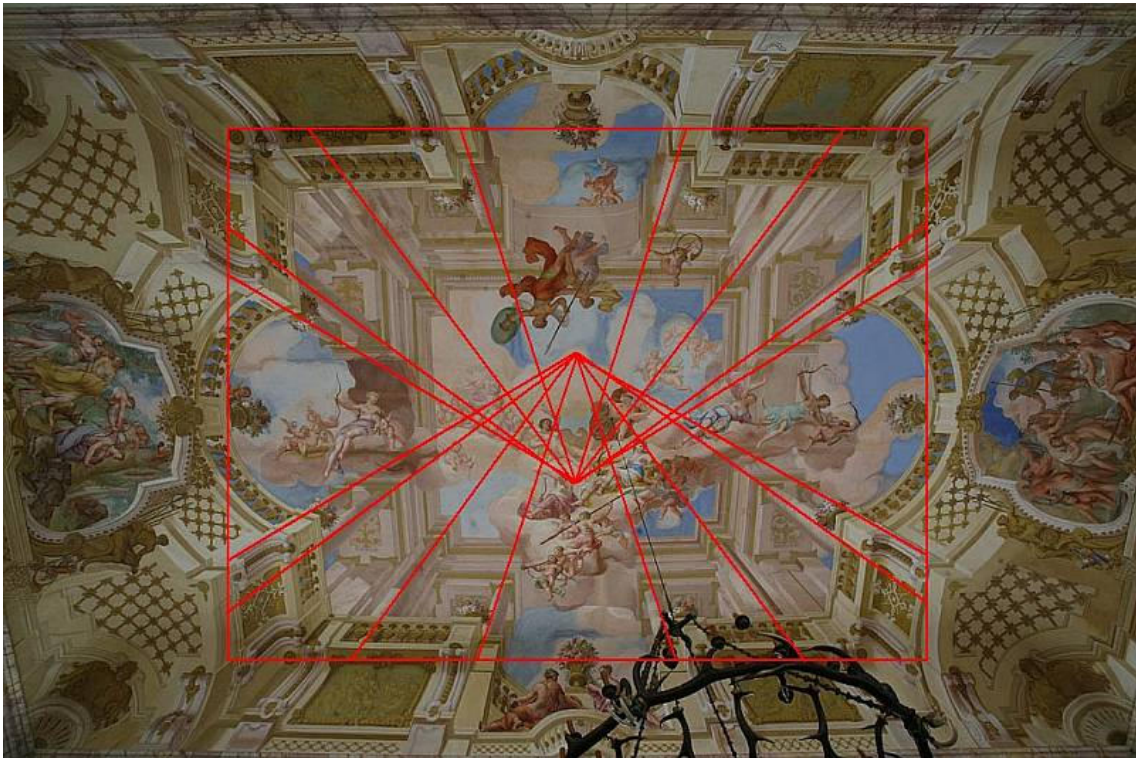

Obr. 43c. Zámek Ohrada. Výřez z přehledové mapy panství Hluboká nad Vltavou

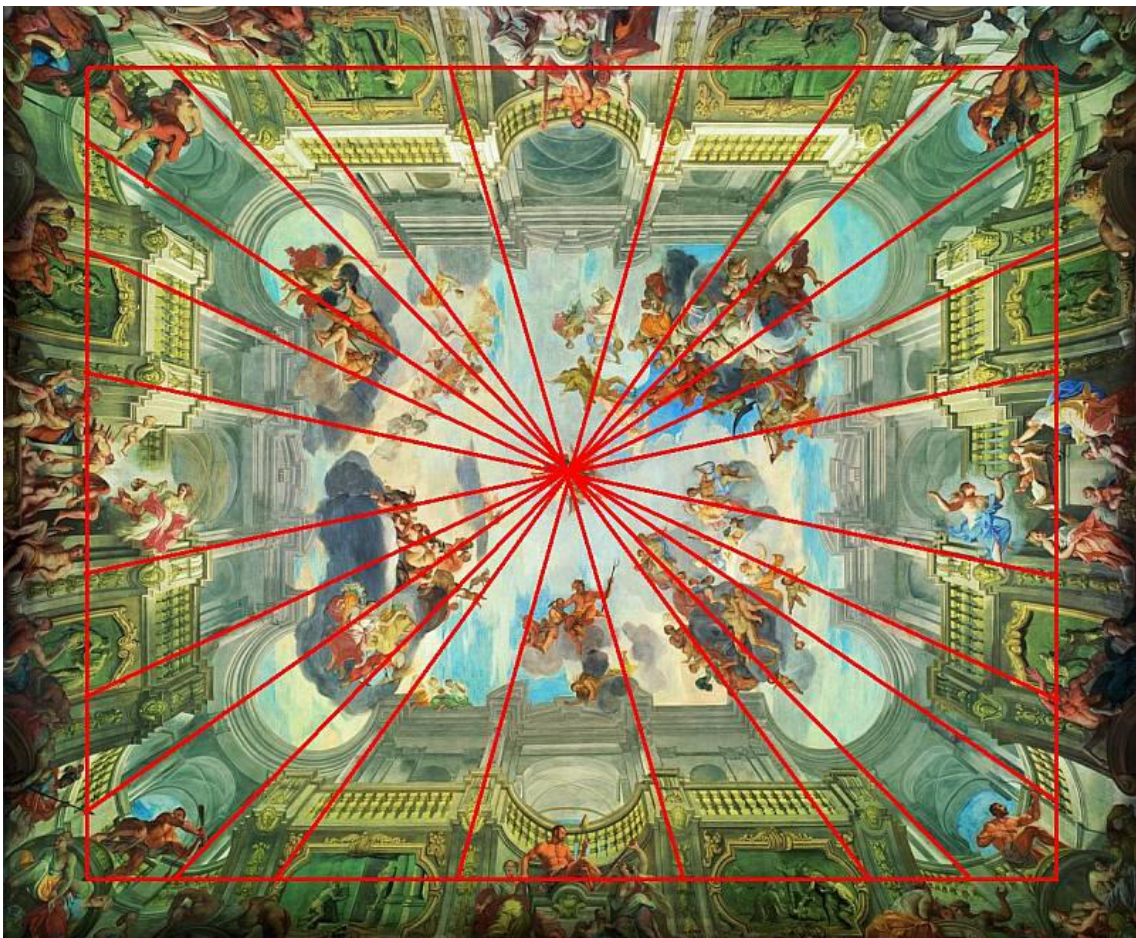

Obr. 43d. Zámek Ohrada. Výřez z mapy silnice z Kamenného Újezda do Hluboké nad Vltavou

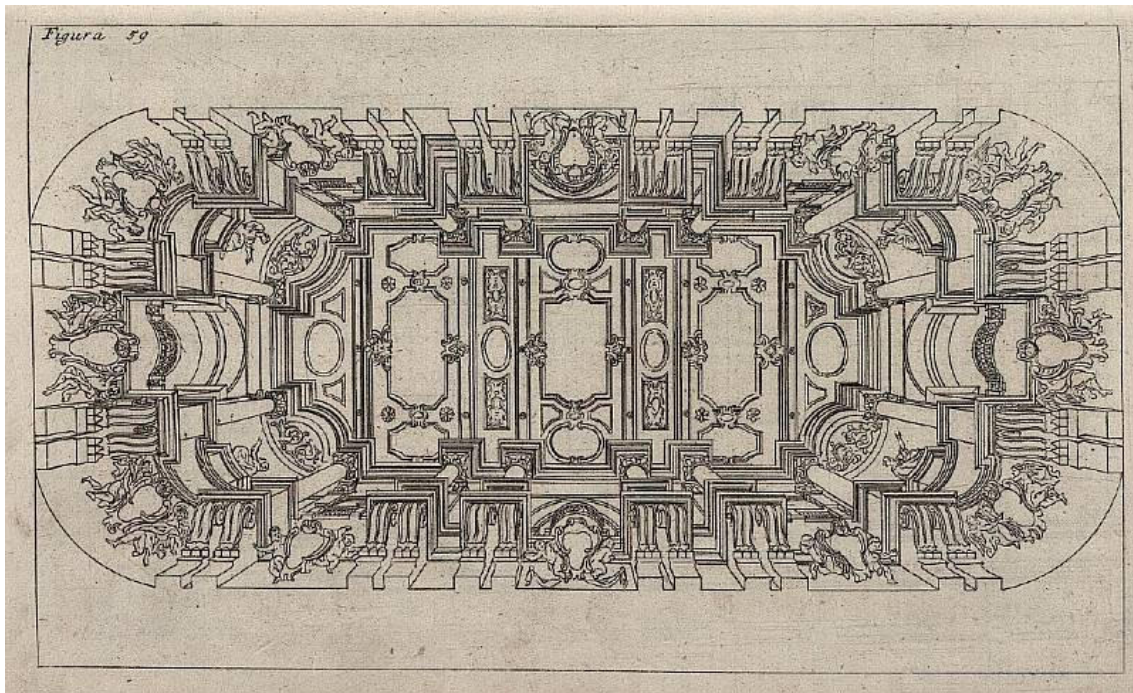
Obr. 44. Polyfokální perspektiva Werleho fresky v loveckém zámku Ohrada.

Obr. 45. Centrální perspektiva Pozzovy fresky v Liechtenštejnském zahradním paláci v

Rossau.

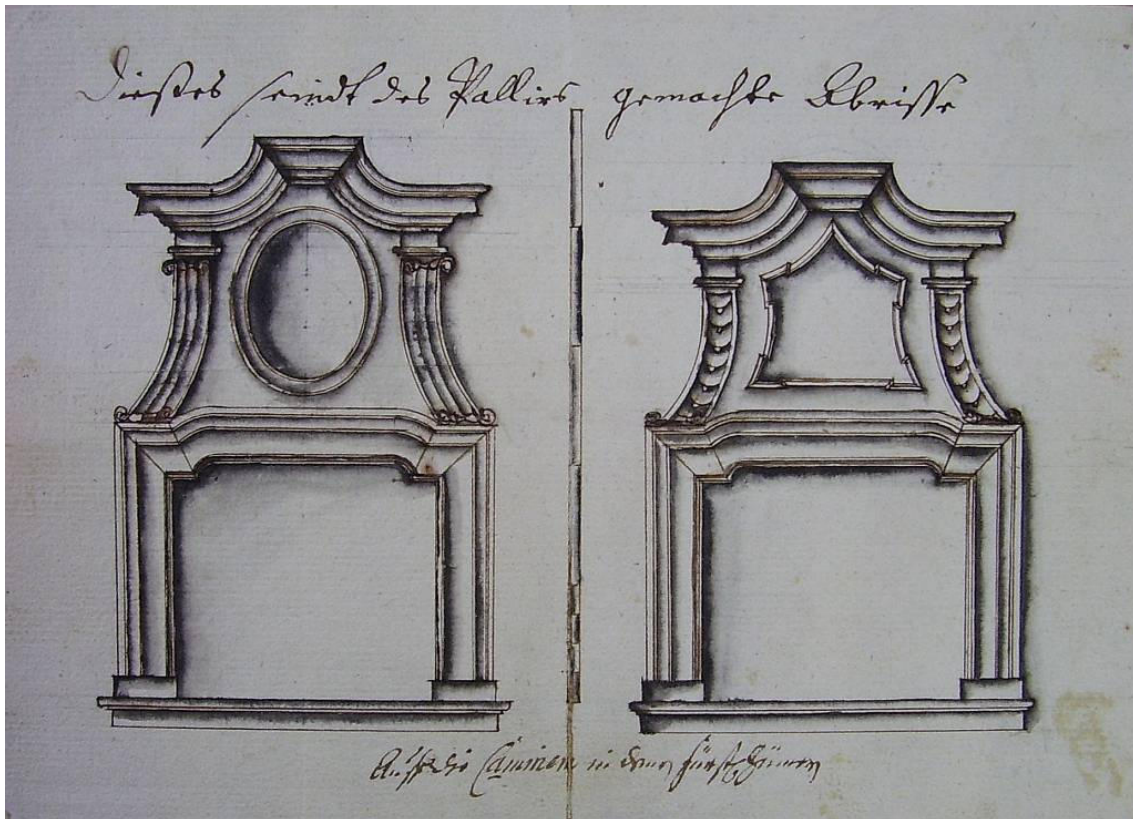

Obr. 46. Andrea Pozzo, grafická předloha pro výzdobu zrcadla klenby sálu paláců.

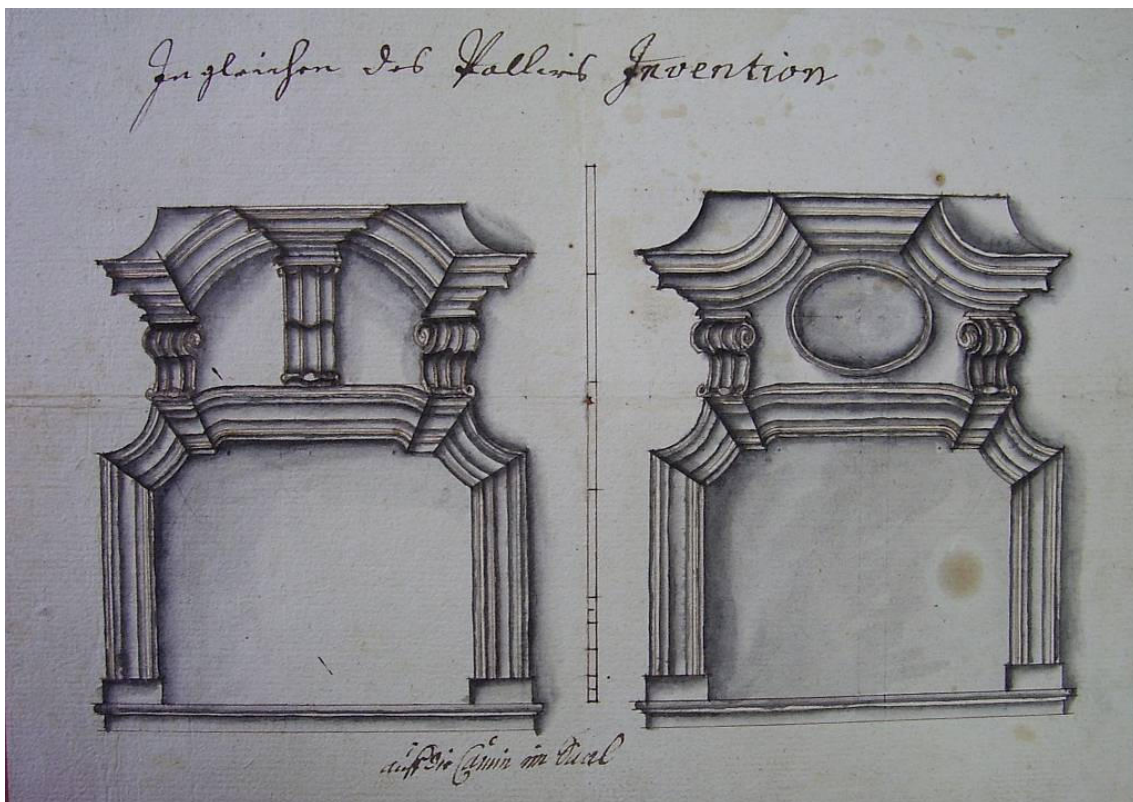

Obr. 47. Hlavní sál loveckého zámku. Stav před 2. sv. válkou.

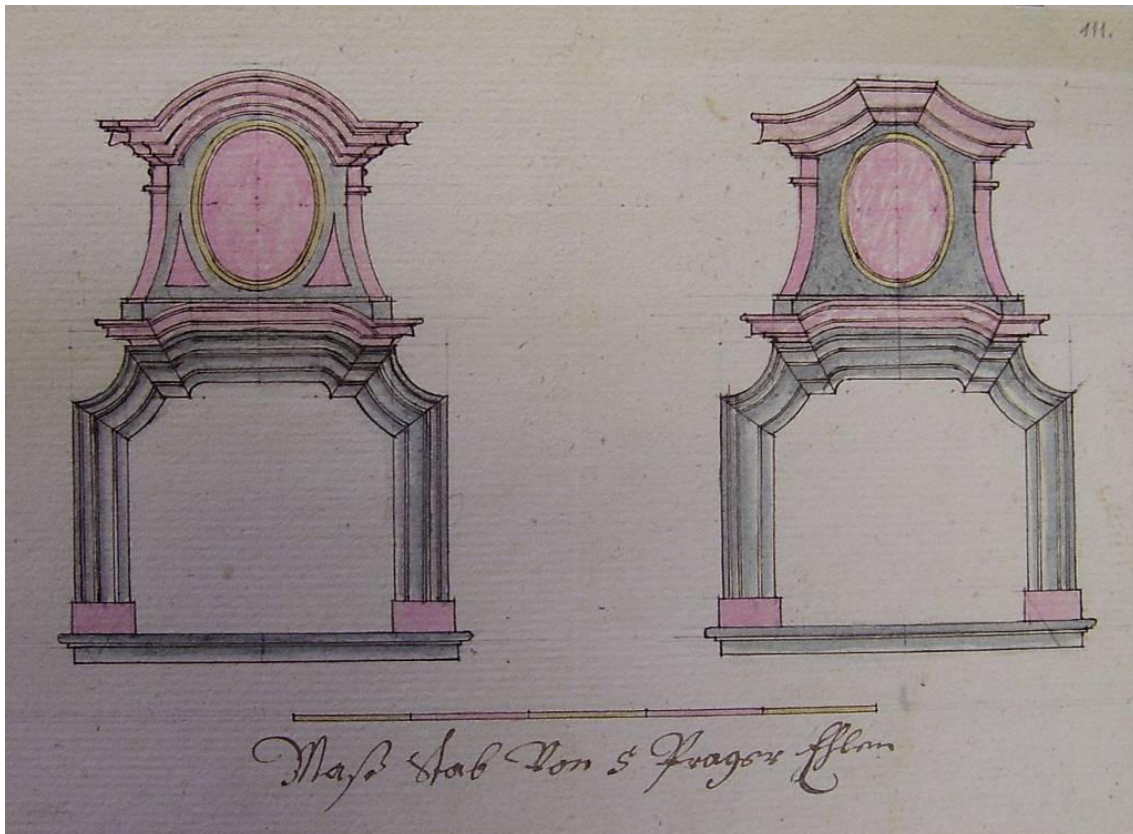

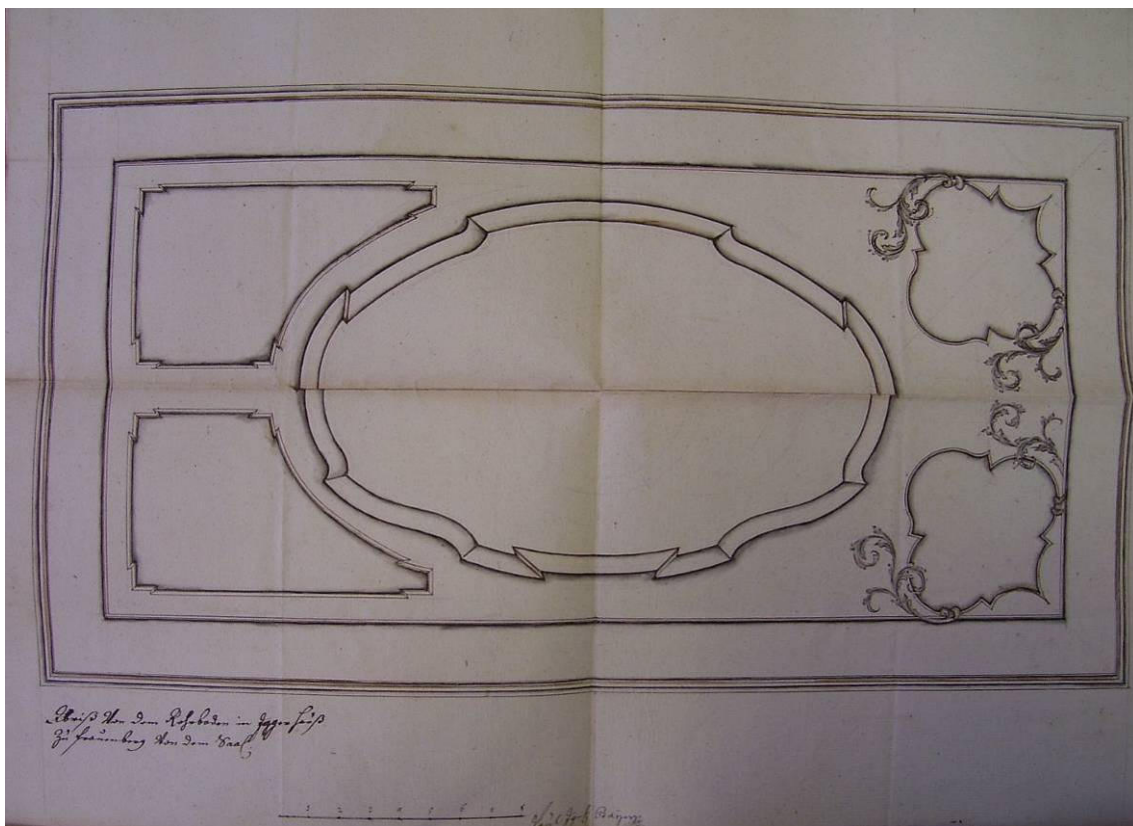
Obr. 48. Č. kat. 1. Hans Georg Schleicher, návrhy krbů pro lovecký zámek Ohrada.

Obr. 49. Č. kat. 2. Hans Georg Schleicher, návrhy krbů pro lovecký zámek Ohrada.

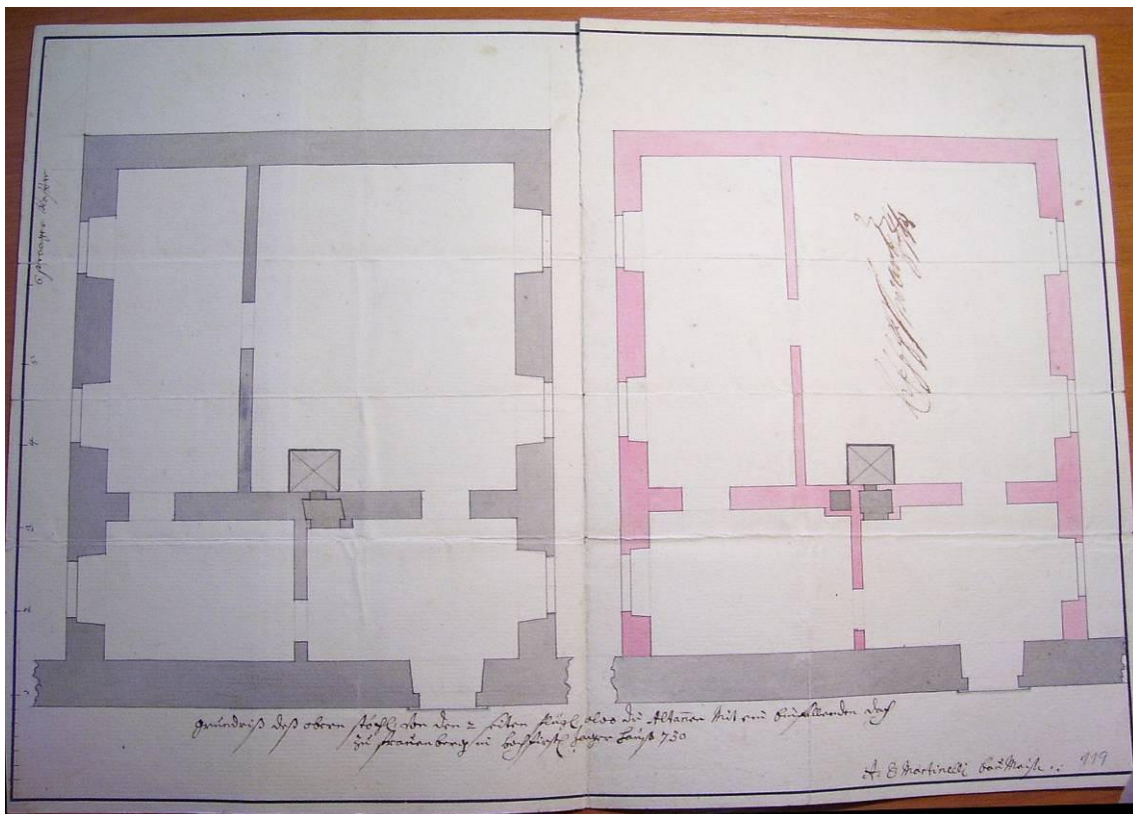

Obr. 50. Č. kat. 3. Pavel Ignác Bayer, návrhy krbů pro lovecký zámek Ohrada.

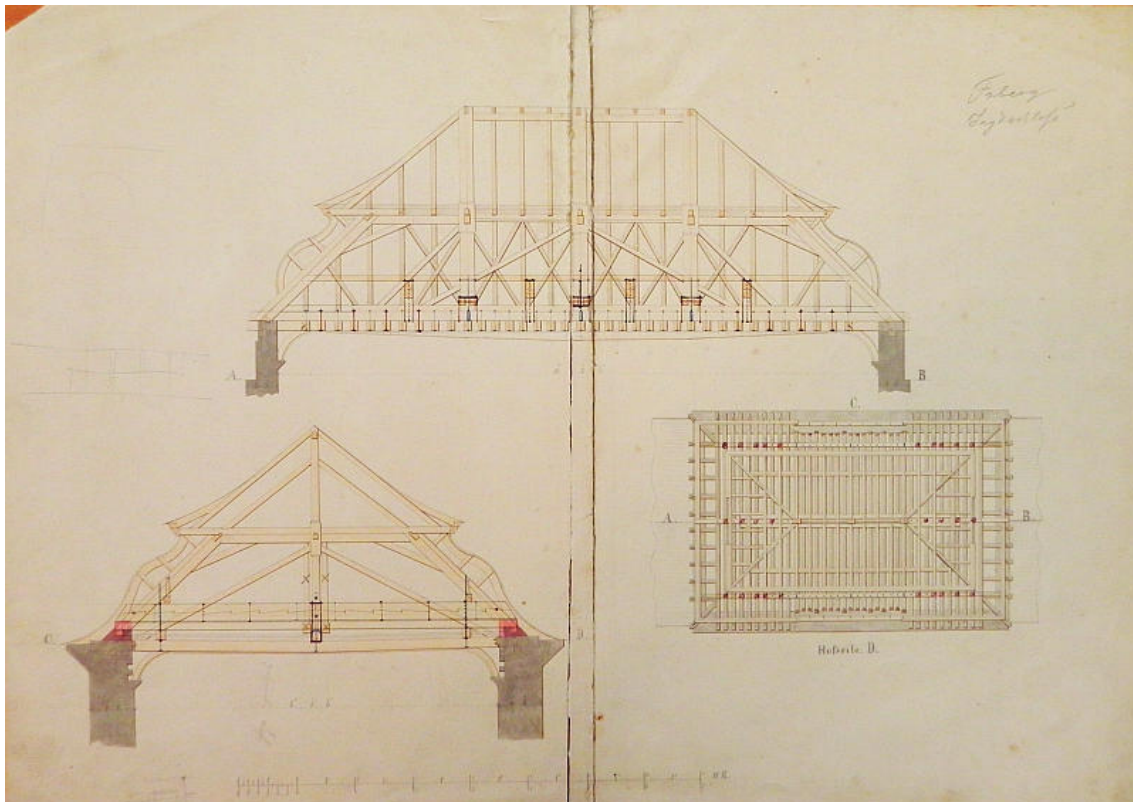

Obr. 51. Č. kat. 4. Pavel Ignác Bayer, variantní řešení klenby hlavního sálu zámku Ohrada.

Obr. 52. Č. kat. 6. Anton Erhard Martinelli, půdorys prvního patra severovýchodního a jihovýchodního křídla zámku Ohrada.

Obr. 53. Č. kat. 7. Plán krovu středního traktu zámku Ohrada, 80. léta 19. století (?)

VIII. Seznam použitých pramenů a literatury

VIII.1 Prameny

VIII.1.1 Prameny archivní

SOA Třeboň, Vs Hluboká

sign. IB 6J 2

sign. IA 6Bß 4a

sign. IE 6Bß 2

inv. č. 921-938, č. plánů 2076-2097

SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká

sign. A6 Bß 2a

sign. B 6J 1a

sign. B 6J 1d

SOA Třeboň, prac. ČK, RA Schwarzenbergů

kart. F. P. h 61

kart. F. P. h 60

<http://digi.ceskearchivy.cz/> (přístup 20. dubna 2011)

VIII.1.2 Staré tisky a edice

Brant, Clare (ed.), *Mary Wortley Montagu, Letters*, London 1992.

Daviller, August Charles, *Explication des termes d'architecture* I-II, Paris 1691.

Furttentbach, Joseph, *Architectura universalis, das ist von Kriegs, Statt und Wasser Gebawen...*, Ulm 1635

Kalista, Zdeněk (ed.), *Korespondence Zuzany Černínové z Harasova s jejím synem Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*, Praha 1941.

Schlechte, Monika (ed.), *Julius Bernhard von Rohr, Einleitung zur Ceremoniel-Wissenschaft der großen Herren*, Leipzig 1990 (přetisk původního vydání z r. 1733).

Smíšek, Rostislav (ed.), *Kniha poznámek Ferdinanda z Ditrichštejna z let 1683-1697. Kritická edice*, in: Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= OH 13), s. 307-398.

Sturm, Leonhard Christoph, *Kurtze Vorstellung der gantzen Civil-Bau-Kunst worinnen er erstlich die vornehmsten Kunst-Wörter so darinnen innerzu vorkommen in fünfferley Sprachen angeführet und erklärt*, Augsburg 1745.

Tichá, Zdeňka (ed.), *Bohuslav Balbín, Krásky a bohatství české země. Výbor z díla Rozmanitosti z historie Království českého*, Praha 1986.

Zedler, Johann Heinrich, *Grosses vollständiges Universal-Lexicon aller Wissenschaften und Künste I-LXIV*, Leipzig-Halle 1732-1750 (elektronická verze dostupná na <http://www.zedler-lexikon.de/>, přístup 5. prosince 2010).

VIII.2 Literatura

Milena Bartlová, *Naše, národní umění. Studie z dějepisu umění*, Brno 2009.

Bartlová, Milena, The Style of the Group of the Madonna from Michle: Perspectives of Methodology, in: Benešová, Klára (ed.), *King John of Luxembourg (1296-1346) and the Art of his Era. Proceedings of the International Conference Prague, September 16-20, 1996*, Prague 1998, s. 206-215.

Blaschko, Franz, Die böhmischen Besitzungen, *Schwarzenbergisches Jahrbuch* 1950, Wien 1950, s. 267-308.

Bobková, Lenka (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16.-18. století. Sborník příspěvků z konference na pedagogické fakultě UJEP v Ústí nad Labem 30.-31. října 1991*, Ústí nad Labem 1992.

Bůžek, Václav a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010.

Durdík, Tomáš, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 1999.

Ehrlich, Marek, Vývoj krajinářských úprav na Hlubocku, in: Gaži, Martin (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008s. 113-116.

Fejtvová, Olga – Ledvinka, Václav – Pešek, Jiří – Vlnas, Vít (edd.), *Barokní Praha – barokní Čechie 1620-1740. Sborník příspěvků z vědecké konference o fenoménu baroka v Čechách, Praha, Anežský klášter a Clam-Gallasův palác, 24.-27. září 2001*, Praha 2004.

Fejtvová, Olga – Ledvinka, Václav – Pešek, Jiří (edd.), *Život pražských paláců. Šlechtické paláce jako součást městského organismu od středověku na práh moderní doby*, Praha 2009 (= DP XXVIII).

Fidler, Petr, „Form follows Function“. Zur Funktionalität der Profanarchitektur der frühen Neuzeit, in: Fejtová, Olga – Ledvinka, Václav – Pešek, Jiří (edd.), *Život pražských paláců. Šlechtické paláce jako součást městského organismu od středověku na práh moderní doby*, Praha 2009 (= Documenta Pragensia XXVIII), s. 25-58.

Fidler, Petr, Modus geometricus – sensus allegoricus. Zur Poetik des adeligen Wohnens in der frühen Neuzeit, in: Bůžek, Václav (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty 1600-1750*, České Budějovice 1996, s. 443-465 (=OH 5).

Fidler, Petr, Opus italicum aneb italské základy barokní vzdělanosti stavitelské, in: Fejtová, Olga – Ledvinka, Václav – Pešek, Jiří – Vlnas, Vít (edd.), *Barokní Praha – barokní Čechie 1620-1740. Sborník příspěvků z vědecké konference o fenoménu baroka v Čechách, Praha, Anežský klášter a Clam-Gallasův palác, 24.-27. září 2001*, Praha 2004, s. 403-424.

Fidler, Petr, Pomník, památník a památka, in: Bůžek, Václav – Král, Pavel (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007, s. 15-22.

Fidler, Petr, Über den Quellencharakter der frühneuzeitlichen Architektur, in: Pauser, Josef – Scheutz, Martin – Winkelbauer, Thomas (edd.), *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.-18. Jahrhundert). Ein exemplarischen Handbuch*, Wien-München 2004, s. 952-970 (=Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung, Ergänzungband 44).

Fidler, Petr, Über den Urheber eines Architekturwerks, in: Bůžek, Václav – Král, Pavel (edd.), *Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740)*, České Budějovice 2006 (= OH 11), s. 167-174.

Foltýn, Tomáš, Druhá kavalírská cesta a zejména římský pobyt Ferdinanda Augusta z Lobkovic (1675-1676), in: Kubeš (pozn. 566), in: Jiří Kubeš (ed.), *Šlechtic na cestách v 16.-18. století. Sborník příspěvků (nejen) ze 3. adventního kulatého stolu, který se na téma „Prameny k dějinám šlechtického cestování, 1550-1800“ konal na půdě Katedry historických věd FF Upa dne 28. listopadu 2005*, Pardubice 2007, s. 99-127.

Franz, Heinrich Gerhard, *Bauten und Baumeister der Barockzeit in Böhmen. Entstehung und Ausstrahlungen der böhmischen Barockbaukunst*, Leipzig 1962.

Gaži, Martin (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008.

Grimschitz, Bruno, *Johann Lucas von Hildebrandt*, Wien – München 1959.

Hall, James, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 2008².

Hojda, Zdeněk, Rezidence české šlechty v baroku. Několik tezí, in: Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16.-18. století. Sborník příspěvků z konference na pedagogické fakultě UJEP v Ústí nad Labem 30.-31. října 1991*, Ústí nad Labem 1992, s. 161-178.

- Horová, Anděla (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění. Dodatky*, Praha 2006.
- Horyna, Mojmír – Lancinger, Luboš, K otázce radikálně barokních motivů v tvorbě P. I. Bayera, *Umění XXXV*, 1985, 547-557.
- Chaline, Olivier, Sály předků na zámcích Království českého, in: Bůžek, Václav (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= OH 13), s. 5-21.
- Jitka Radimská, *Knihovna šlechtičny. Francouzské knihy Marie Ernestiny z Eggenbergu na zámku v Českém Krumlově*, České Budějovice 2007 (=Bibliotheca viva I).
- Juřík, Pavel, *Jihočeské dominium. Rožmberkové, Eggenberkové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách*, Praha 2008.
- Kašparová, Jaroslava, Bibliofilství české šlechty raného novověku- sebereflexe nebo sebezprezentace?, in: Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (= OH 13), s. 23-40.
- Kesner, Ladislav, *Vizuální teorie. Současné anglo-americké myšlení o výtvarných dílech*, Jinočany 1997.
- Kol. autorů, *Německo český, česko-německý studijní slovník*, Olomouc 2000.
- Kotrba, Viktor, *Česká barokní gotika*, Praha 1976.
- Kratochvíl, Petr (ed.), *Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada. Architektura*, Praha 2009.
- Kroupa, Jiří, „Palác ve tvrzi“: umělecká úloha a zámecká architektura v raném novověku. (Dvě úvahy k výzkumu světové architektury raného novověku), *Opuscula historiae artium. Studia minora Facultatis philosophicae Universitatis Brunensis F 45*, 2001, s. 13-37.
- Kroupa, Jiří, *Alchymie štěstí. Pozdní osvícenství a moravská společnost 1770-1810*, Brno 2006².
- Kroupa, Jiří, *Školy dějin umění. Metodologie dějin umění 1*, Brno 2007².
- Kruft, Hanno-Walter, *Dejiny teórie architektúry od antiky po súčasnosť*, Bratislava 1993.
- Krumholz, Martin, Vídeňské rezidence Schwarzenbergů a Johann Bernhard Fischer z Erlachu, in: Gaži, Martin (ed.), *Schwarzenberkové v české a střeoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 207-218.
- Kubeš, Jiří (ed.), *Kryštof Václav z Nostic. Deník z cesty do Nizozemí v roce 1705*, Praha 2004.
- Kubeš, Jiří, Fragmenty písemností z kavalírské cesty hrabat z Clary-Aldringenu z roku 1727, *Theatrum historiae* 1, 2006, s. 83-108.
- Kubeš, Jiří, Friendship, Admiration, or Hatred? The Image of the United Provinces in the Travel Diaries of the Czech Nobility (1650-1750), *Theatrum historiae* 4, 2009, s. 215-233.

Kubeš, Jiří, Hlavní sál- sebereflexe šlechty ve výzdobě společenských místností venkovských rezidencí (na příkladě českých zemí 17. a první poloviny 18. století), *Česko-slovenská historická ročenka*, 2005, s. 31-59.

Kubeš, Jiří, *Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500-1740)*, České Budějovice 2005 (disertační práce Historického ústavu Jihočeské univerzity).

Kubeš, Jiří, Sídelní strategie knížat z Lobkovic ve Vídni v raném novověku, *Porta Bohemica. Sborník historických prací* 3, 2005, s. 86-119.

Jiří Kubeš, *Trnitá cesta Leopolda I. za říšskou korunou (1657-1658). Volby a korunovace ve Svaté říši římské v raném novověku*, České Budějovice 2009.

Laß, Heiko, Jagdschlösser, in: Paravicini, Werner (ed.), *Höfe und Residenzen im spätmittelalterlichen Reich. Bilder und Begriffe* I-II, Ostfildern 2005 (= Residenzforschung 15.II), s. 336-342 (elektronická verze dostupná na <http://resikom.adw-goettingen.gwdg.de/abfragebegriffe.php?pics=yes&optionID=69>, přístup 20.12. 2010).

Látal, Hynek, Anton Erhard Martinelli ve službách Schwarzenbergů, in: Gaži, Martin (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 219-228.

Leibetseder, Mathis, *Die Kavalierstour. Adlige Erziehungsreisen im 17. und 18. Jahrhundert*, Köln-Weimar-Wien 2004.

Líbal, Dobroslav – Heroutová, Marie, *Hluboká nad Vltavou, zámek „Ohrada“*. *Stručné stavebně-historické i architektonické vyhodnocení, posudek Státního ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů*, Praha 1965 (strojopis uložený v archivu NPÚ, ú. o. p. České Budějovice).

Lorenz, Hellmut (ed.), *Geschichte der Bildenden Kunst in Österreich IV. Barock*, München-London-New York-Wien 1999.

Lorenz, Hellmut –Weigl, Huberta (edd.), *Das barocke Wien. Die Kupferstiche von Joseph Emanuel Fischer von Erlach und Johann Adam Delsenbach (1719)*, Petersberg 2008.

Lorenz, Hellmut, *Johann Bernhard Fischer von Erlach*, Zürich-München-London 1992.

Macek, Petr, Barokní stavitelství, in: Fejtová, Olga – Ledvinka, Václav – Pešek, Jiří – Vlnas, Vít (edd.), *Barokní Praha – barokní Čechie 1620-1740. Sborník příspěvků z vědecké konference o fenoménu baroka v Čechách, Praha, Anežský klášter a Clam-Gallasův palác, 24.-27. září 2001*, Praha 2004, s. 245-260.

Mádl, Martin, Malířská výzdoba barokních šlechtických rezidencí v Čechách, in: Fejtová, Olga – Ledvinka, Václav – Pešek, Jiří (edd.), *Život pražských paláců. Šlechtické paláce jako*

součást městského organismu od středověku na práh moderní doby, Praha 2009 (= Documenta Pragensia XXVIII), s. 241-275.

Mareš, František, Stavitel Pavel Ignác Bayer, *PAM XXIV*, 1910-1912, s. 123-134, 361-370, 449-460.

Markus, Antonín, Příspěvky k umělecké topografii jižních Čech I, *PAM XXXVI*, 1914, s. 51-57.

Mařa, Petr, Soumrak venkovských rezidencí. „Urbanizace“ české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem, in: Bůžek, Václav – Král, Pavel (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (= OH 7), s. 139-162.

Mařa, Petr, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.

Matějka, Bohumil, Příspěvky k dějinám pražského baroka, *PAM XVII*, 1896-97, s. 51-58.

MH [Mojmír Horyna], Zámek Humprecht u Sobotky, 1678, in: Lenka Stolárová – Vít Vlnas, *Karel Škréta 1610-1674. Doba a dílo*, Praha 2010, s. 528.

Miltová, Radka, Vztah ikonografické náplně nástěnných maleb k funkčním členěním rezidencí- slavkovský příklad, in: Fejtová, Olga – Ledvinka, Václav – Pešek, Jiří (edd.), *Život pražských paláců. Šlechtické paláce jako součást městského organismu od středověku na práh moderní doby*, Praha 2009 (= Documenta Pragensia XXVIII), s. 277-300.

Naňková, Věra, Architekt a stavitel Pavel Ignác Bayer- představy v literatuře a skutečnost, *Umění XXII*, 1974, s. 224-261.

Ourodová-Hronková, Ludmila, Johann Georg de Hamilton ve službách Adama Františka ze Schwarzenbergu, in: Gaži, Martin (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 229-250.

Paleczek, Raimund, Český Krumlov jako ústředí vrchnostenské správy knížat ze Schwarzenbergu v letech 1719-1848, in: Gaži, Martin (ed.), *Český Krumlov. Od rezidenčního města k památce světového kulturního dědictví*, České Budějovice 2010, s. 775-782.

Pánek, Jaroslav, Život na šlechtickém sídle v předbělohorské době, in: Lenka Bobková (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16.-18. století. Sborník příspěvků z konference na pedagogické fakultě UJEP v Ústí nad Labem 30.-31. října 1991*, Ústí nad Labem 1992, s. 9-27.

Pavlíčková, Radmila, *Sídla olomouckých biskupů. Mecenáš a stavebník Karel Eusebius z Liechtensteinu-Castelkorna 1664-1695*, Olomouc 2001.

Pavlík, Milan, Proces vzniku barokního architektonického díla z přelomu 17. a 18. století. Návrh, prováděcí výkresy, realizace, autorství, in: Fejtová, Olga – Ledvinka, Václav – Pešek, Jiří – Vlnas, Vít (edd.), *Barokní Praha – barokní Čechie 1620-1740. Sborník příspěvků*

z vědecké konference o fenoménu baroka v Čechách, Praha, Anežský klášter a Clam-Gallasův palác, 24.-27. září 2001, Praha 2004, s. 261-272.

Podlaha, Antonín, Materiál k slovníku umělců a uměleckých řemeslníků v Čechách, PA XXXIX, 1917, s. 47-102, 132-151, 199-223, 269-289.

Prange, Peter, *Salomon Kleiner und die Kunst des Architekturprospekts*, Augsburg 1997.

Preiss, Pavel – Horyna, Mojmir – Zahradník, Pavel, *Černínský palác v Praze*, Praha 2001.

Preiss, Pavel – Horyna, Mojmir – Zahradník, Pavel, *Zámek Trója u Prahy. Dějiny, stavba, plastika a malba*, Praha-Litomyšl 2000.

Preiss, Pavel, *František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách*, Praha-Litomyšl 2003².

Rak, Jiří – Vlnas, Vít (edd.), Druhý život baroka v Čechách, in: Vít Vlnas (ed.), *Sláva barokní Čechie. Stati o umění, kultuře a společnosti 17.-18. století*, Praha 2001, s. 13-60.

Raková, Svatava, Pobělohorské Temno v české historiografii 90. let: pokus o sondu do proměn historického vědomí, *ČČH 99*, 2001, s. 569-588.

Rösener, Werner, *Die Geschichte der Jagd. Kultur, Gesellschaft und Jagdwesen im Wandel der Zeit*, Düsseldorf-Zürich 2004.

Sádlo, Jiří – Pokorný, Petr – Hájek, Pavel – Dreslerová, Dagmar – Cílek, Václav, *Krajina a revoluce. Významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny českých zemí*, Praha 2005.

Schwarz, Milli [= Antonín Nikendey], *Schloss Ohrad. Geschichte des Jagdschlusses bei Frauenberg an der Moldau und des dortigen Forst- und Jagdmuseums*, Murau 1990 (Herausgegeben von den Schwarzenbergischen Archiven, Stmk.), s. 261-321.

Schwarzenberg, Karl, *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg*, Neustadt an der Aisch 1963.

Slavíček, Lubomír, „Sobě, umění, přátelům.“ *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650-1939*, Brno 2007.

Smíšek, Rostislav, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009 (= Monographia historica XI).

Smíšek, Rostislav, Deník Ferdinanda ze Schwarzenberku jako pramen historického bádání (Příspěvek k poznání mobility císařského dvora na sklonku 17. století), in: Jiří Kubeš (ed.), *Šlechtic na cestách v 16.-18. století. Sborník příspěvků (nejen) ze 3. adventního kulatého stolu, který se na téma „Prameny k dějinám šlechtického cestování, 1550-1800“ konal na půdě Katedry historických věd FF Upa dne 28. listopadu 2005*, Pardubice 2007, s. 129-161.

Smíšek, Rostislav, Jan Adam Questenberk mezi Vídní a Jaroměřicemi, in: Bůžek, Václav – Král, Pavel (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003 (= OH 10), s. 331-354.

- Šanda, Martin, Martinelli, či Bayer? Jedna kapitola ze stavebních dějin loveckého zámku Ohrada, *Památky jižních Čech* 3, 2011, s. 96-102.
- Thieme, Ulrich – Becker, Felix (Hgs.), *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler* III, Leipzig 1909.
- Toman, Prokop, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, Praha 1947³.
- Toman, Rolf (ed.), *Baroko. Architektura, plastika, malířství*, Praha 1999.
- Uhlíková, Kristina, *Zdeněk Wirth, první dvě životní etapy (1878-1939). Doplněno bibliografií Wirthova díla*, Praha 2010.
- Vácha, Štěpán – Veselá, Irena – Vlnas, Vít – Vokáčová, Petra, *Karel VI. & Alžběta Kristýna. Česká korunovace 1723*, Praha-Litomyšl 2009.
- Vácha, Štěpán, Antiquitatis illustre monumentum. Die Klosterkirche in Sedletz und ihre Restaurierung von 1700-1709, *Umění* LVI, 2008, s. 384-408.
- Vencl, Slavomil, *České exlibris. Historie a současnost*, Praha 2000.
- Vlček, Pavel – Havlová, Ester, *Praha 1610-1700. Kapitoly o architektuře raného baroka*, Praha 1998.
- Vlček, Pavel – Macek, Petr – Zahradník, Pavel, František Maxmilián Kaňka, *Umění* XL, 1992 s. 180-227.
- Vlček, Pavel (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004.
- Vlček, Pavel a kol., *Umělecké památky Prahy. Staré Město a Josefov*, Praha 1996.
- Vlček, Pavel, *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, Praha 1999.
- Vlnas, Vít, *Princ Evžen Savojský. Život a sláva barokního válečníka*, Praha-Litomyšl 2001.
- Vlnas, Vít, Válka v míru. Čechy, habsburské země a jejich armáda v období let 1648-1741. Poznámky na okraj tématu, in: Fejtová – Ledvinka – Pešek – Vlnas (pozn. 40), s. 759-768.
- Vollmer, Hans (Hg.), *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart* XXXV, Leipzig 1942.
- Voříšek, Martin, *Kapela schwarzenberské gardy*, České Budějovice 2010.
- Vybíral, Jindřich, *Století dědiců a zakladatelů. Architektura jižních Čech v období historismu*, Praha 1999.
- Waddy, Patricia, *Seventeenth Century Roman Palaces. Use and the Art of the Plan*, Cambridge – Massachusetts – London 1992
- Wirth, Zdeněk, K dějinám stavby klášterního kostela v Sedlci, *PA* XXVI, 1914, s. 57-62.

IX. Seznam obrazových příloh

1. Ukázka rukopisu hejtmana hlubockého panství Václava Dvořáka [Dvořák Schwarzenbergovi, Hluboká, 4. srpna 1714, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 127a, foto autor].
2. Ukázka rukopisu nejvyššího schwarzenberského lovčího Jana Zikmunda Drechsera [Drechser Schwarzenbergovi, Třeboň, 12. května 1720, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 25a, foto autor].
3. Ukázka rukopisu Pavla Ignáce Bayera [Bayer Schwarzenbergovi, Hluboká 12. srpna 1710, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 28a, foto autor].
4. Ukázka rukopisu Adama Františka ze Schwarzenbergu [Schwarzenberg Dvořákovi, koncept, b. m., b.d., SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 50a, foto autor].
5. Ukázka rukopisu písaře schwarzenberské ústřední kanceláře [Schwarzenberg Bayerovi, koncept, Hluboká 8. října 1709, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IE 6 βb 2, složka 2, nefol., foto autor].
6. Ukázka soudobého spisového registru [soudobý spisový regist, Schwarzenberg Praglovi, Vídeň, 15. července 1705, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 22b, foto autor].
7. Titulní list inventáře vybavení loveckého zámku z roku 1719 [inventář vybavení loveckého zámku, opis z 27. května 1719 zpečetěný 30. června 1719, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK Hluboká (SO), sign. B 6J 1a, nefol., foto autor].
8. Titulní list inventáře vybavení loveckého zámku z roku 1731 [inventář vybavení loveckého zámku, 22. března 1731, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK Hluboká (SO), sign. B 6J 1a, nefol., foto autor].
9. Čistopis dopisu Adama Františka ze Schwarzenbergu s vlastnoručním podpisem knížete [Schwarzenberg Dvořákovi, Vídeň, 18. dubna 1711, SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 30a].
10. Ukázka dopisu Pavla Ignáce Bayera s vepsanými komentáři Adama Františka ze Schwarzenbergu [Bayer Schwarzenbergovi, Hluboká 5. srpna 1713, knížcí přípisy Vídeň, 9. srpna 1713, SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1746, fol. 152b, foto autor].

11. Exlibris Adama Františka ze Schwarzenbergu z roku 1712 [Domenico Parasacchi, *Parte diverse fabricate modernamente in diversi di Roma...*, Roma 1639, SHZ Český Krumlov, inv. č. 20 H 4166 (6 přív.), foto autor].
12. Jižní průčelí jezuitské tiskárny v areálu Klementina [foto autor].
13. Nádvoří zámku Postoloprty. Současný stav [<http://foto.mapy.cz/>, přístup 15. prosince 2010].
- 14a. Půdorys přízemí komplexu loveckého zámku Ohrada. Stav v roce 1809 [fototéka ÚDU AV ČR, bez inv. č., foto autor].
- 14b. Půdorys přízemí komplexu loveckého zámku Ohrada. Stav na počátku 20. století [převzato z Josef Braniš, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese českobudějovickém*, Praha 1900, s. 62].
15. Hlavní průčelí zámku Ohrada. Pohled z jihovýchodu [foto autor].
16. Portikus hlavního průčelí [foto autor].
17. Nádvoří průčelí hlavní budovy zámku Ohrada [foto autor].
18. Portikus nádvořího průčelí [foto autor].
- 19a. Vestibul. Pohled z jihozápadu [foto autor].
- 19b. Vestibul. Pohled ze severovýchodu [foto autor].
20. Průběžná chodba jižně od vestibulu. Pohled z jihu [foto autor].
21. Pilíř v místnosti jižně od vestibulu. Pohled z jihovýchodu [foto autor].
- 22a. Druhotně přepažená průběžná chodba severně od vestibulu. Pohled z jihu [foto autor].
- 22b. Severní část druhotně přepažené chodby severně od vestibulu. Pohled z jihu [foto autor].
23. Druhotně zazděný otvor otopného zařízení [foto autor].
24. Chodba ve sklepení. V pozadí otevřená část odvodňovacího systému [foto autor].
- 25a. Hlavní schodiště. Pohled z jihozápadu [foto autor].
- 25b. Hlavní schodiště. Zaklenutí jižního ramene a jihovýchodní podesty [foto autor].
- 25c. Hlavní schodiště. Pohled z piana nobile k jihovýchodu [foto autor].
- 26a. Půdorys piana nobile hlavní budovy loveckého zámku Ohrada. Stav v roce 1809 [fototéka ÚDU AV ČR, bez inv. č., foto autor].
- 26b. Půdorys piana nobile hlavní budovy loveckého zámku Ohrada. Stav na počátku 20. století [převzato z Josef Braniš, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese českobudějovickém*, Praha 1900, s. 63].
27. Průběžná chodba severně od hlavního sálu. Pohled ze severu [foto autor].

- 28a. Kaple sv. Eustacha. Pohled z chodby [foto autor].
- 28b. Klenba kaple sv. Eustacha s freskou Nejsvětější Trojice [převzato z databáze BCPCE, Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., inv. č. 51681, foto Martin Mádl].
- 28c. Interiér kaple sv. Eustacha [převzato z databáze BCPCE, Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., inv. č. 51678, foto Martin Mádl].
- 28d. Detail oltářního obrazu sv. Eustacha [převzato z databáze BCPCE, Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., inv. č. 51715, foto Martin Mádl].
29. Vstup z průběžné chodby do knížecího apartmánu [foto autor].
30. Enfiláda. Pohled z knížecího předpokoje. Stav před 2. sv. válkou [fototéka ÚDU AV ČR, bez inv. č., foto autor].
31. Krb v předpokoji knížecího apartmánu [foto autor]
32. Hlavní sál. Pohled k jihu (jihovýchodní) [převzato z databáze BCPCE, Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., inv. č. 51717, foto Martin Mádl].
33. Portál hlavního sálu (jihovýchodní) [foto autor].
34. Krb v hlavním sále (severní) [foto autor].
35. Freska v hlavním sále. Celkový pohled [převzato z databáze BCPCE, Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., inv. č. 51725, foto Martin Mádl].
36. Krov. Pohled k jihu [foto autor].
37. Plán nerealizované podoby loveckého zámku Ohrada [SOA Třeboň, Vs Hluboká, I E6Bß 2, fasc. 3, fol. 1a, foto autor].
38. Okolí Hluboké nad Vltavou. Výřez z Müllerovy mapy Čech [mapový list 18, © Historický ústav AV ČR - <http://www.hiu.cas.cz>, přístup 10. května 2010].
39. Okolí Hluboké nad Vltavou. Výřez z I. vojenského mapování [© 1st Military Survey, Section No. 242, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna, © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J. E. Purkyně - <http://www.geolab.cz>, © Ministerstvo životního prostředí ČR - <http://www.env.cz>, přístup 10. května 2010].
40. Zámek Ohrada. Výřez z mapy II. vojenského mapování [© 2nd Military Survey, Section No. O_16_II, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna, © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J. E. Purkyně - <http://www.geolab.cz>, © Ministerstvo životního prostředí ČR - <http://www.env.cz>, přístup 10. května 2010].
41. Zámek Ohrada. Výřez z mapy III. vojenského mapování [© 2nd Military Survey, Section No. 4353_3, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna, © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J. E. Purkyně - <http://www.geolab.cz>, © Ministerstvo životního prostředí ČR - <http://www.env.cz>, přístup 10. května 2010].

42. Zámek Ohrada. Současný stav [převzato z <http://www.mapy.cz>, přístup 10. května 2010].
- 43a. Č. kat. 5. Plán situace zámku Ohrada a jeho okolí [SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 98, foto autor].
- 43b. Detail plánu situace zámku Ohrada a jeho okolí [SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. IA 6Bβ 4a, fol. 98, foto autor].
- 43c. Zámek Ohrada. Výřez z přehledové mapy panství České Budějovice [převzato z <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/515/205>, přístup 20. dubna 2011].
- 43d. Zámek Ohrada. Výřez z mapy silnice z Kamenného Újezda do Hluboké nad Vltavou [převzato z <http://digi.ceskearchivy.cz/cs/515/179>, přístup 20. dubna 2011].
44. Polyfokální perspektiva Werleho fresky v loveckém zámku Ohrada [převzato z databáze BCPCE, Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., inv. č. 51725, foto Martin Mádl, zákres autor].
45. Centrální perspektiva Pozzovy fresky v Liechtenštejnském zahradním paláci v Rossau [převzato z <http://www.unidam.univie.ac.at/>, přístup 10. prosince 2010, zákres autor].
46. Andrea Pozzo, grafická předloha pro výzdobu zrcadla klenby sálu paláců [Andrea Pozzo, *Perspectiva pictorum et architectorum Romae* 1693, SHZ Český Krumlov, inv. č. 28 M 6108, foto autor].
47. Hlavní sál loveckého zámku. Stav před 2. sv. válkou [fototéka ÚDU AV ČR, bez inv. č., foto autor].
48. Č. kat. 1. Hans Georg Schleicher, návrhy krbů pro lovecký zámek Ohrada [SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, 1665-1719, nefol., foto autor].
49. Č. kat. 2. Hans Georg Schleicher, návrhy krbů pro pro lovecký zámek Ohrada [SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, 1665-1719, nefol., foto autor].
50. Č. kat. 3. Pavel Ignác Bayer, návrhy krbů pro pro lovecký zámek Ohrada [SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1749, fol. 111, foto autor].
51. Č. kat. 4. Pavel Ignác Bayer, návrh variantního řešení klenby hlavního sálu zámku Ohrada [SOA Třeboň, prac. ČK, ÚK (SO) Hluboká, sign. A 6Bβ 2a, Schloss Ohrada 1720-1749, fol. 112, nefol., foto autor].
52. Č. kat. 6. Anton Erhard Martinelli, půdorys prvního patra severovýchodního a jihovýchodního křídla zámku Ohrada, 1730 [SOA Třeboň, Vs Hluboká, sign. 1A 6Bβ 4a, fol. 99, foto autor].

53. Č. kat. 7. Plán krovu středního traktu zámku Ohrada, 80. léta 19. století (?) [SOA Třeboň, Vs Hluboká, inv. č. 927, č. plánu 2083].

X. Seznam zkratek

AT	Archivum Trebonense
b. d.	bez data
b. m.	bez místa
b. s.	bez signatury
BCPCE	Baroque Ceiling Painting in Central Europe
ČČH	Český časopis historický
DP	Documenta pragensia
fasc.	fascikl
fol.	folio
kart.	karton
MH	Monographia historica
nefol.	nefoliováno
nestr.	nestránkováno
OH	Opera historica
OSN	Ottův slovník naučný
PA	Památky archeologické
PAM	Památky archeologické a místopisné
RA	rodinný archiv
sign.	signatura
SOA	Státní oblastní archiv
ÚDU AV ČR	Ústav dějin umění Akademie věd České republiky